

Vergaderjaar 2017–2018

34 775 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2018

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

	Blz.
A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGRO- TINGSWETSVORSTEL	3
B. BEGROTINGSTOELICHTING	4
1. Leeswijzer	4
2. Beleidsagenda	8
Beleidsprioriteiten	8
Indicatoren	13
Investerings in sector-/bestuursakkoorden	19
Belangrijkste beleidsmatige mutaties	21
Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven	25
Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen	26
Overzicht risicoregelingen	27
3. Beleidsartikelen	28
Art.nr. 1 Primair onderwijs	28
Art.nr. 3 Voortgezet onderwijs	37
Art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	45
Art.nr. 6 en 7 Hoger onderwijs	57
Art.nr. 8 Internationaal beleid	72
Art.nr. 9 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	78
Art.nr. 11 Studiefinanciering	82
Art.nr. 12 Tegemoetkoming studiekosten	91
Art.nr. 13 Lesgelden	94
Art.nr. 14 Cultuur	96
Art.nr. 15 Media	104
Art.nr. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	110
Art.nr. 25 Emancipatie	116
4. Niet-beleidsartikelen	120
Art.nr. 91 Nominaal en onvoorzien	120
Art.nr. 95 Apparaatsuitgaven	121

	Blz.
5.	
Begroting Agentschappen	125
Dienst Uitvoering Onderwijs	125
Nationaal Archief	131
6.	
Bijlagen	138
Bijlage 1: Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen	138
Bijlage 2: Verdiepingsbijlage	145
Bijlage 3: Moties en toezeggingen	161
Bijlage 4: Subsidieoverzicht	216
Bijlage 5: Evaluatie- en overig onderzoek	226

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETS- VOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten, het saldo van de baten en de lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de in de staat opgenomen baten-lastenagentschappen voor het onderhavige jaar vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake de agentschappen.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

M. Bussemaker

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. DE LEESWIJZER

De begroting 2018 bevat de volgende onderdelen:

- a. Beleidsagenda;
- b. Beleidsartikelen;
- c. Niet-beleidsartikelen;
- d. Agentschappen die een baten-lasten stelsel voeren;
- e. Verdiepingshoofdstuk;
- f. Bijlagen.

De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor het groen onderwijs.

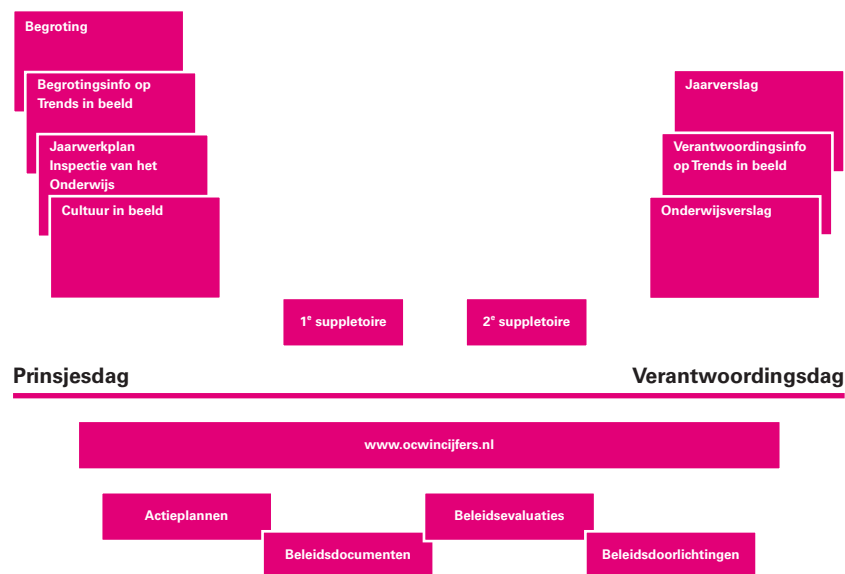
Motie Schouw

In juni 2011 is de motie Schouw ingediend en aangenomen. Deze motie zorgt er voor dat de landenspecifieke aanbevelingen van de Europese Raad op grond van de nationale hervormingsprogramma's een eigenstandige plaats krijgen in de departementale begrotingen. De in de motie vermelde landen-specifieke aanbevelingen geven geen aanleiding tot een specifieke OCW-reactie.

Informatie in de begroting en andere relevante publicaties

De begroting is een compact document en toegespitst op de financiële informatie. De beleidsagenda presenteert de doelstellingen van de Minister en de beleidsartikelen beschrijven de werking en financiering van de verschillende stelsels met bijbehorende prestatie-indicatoren. Voor een bredere kwantitatieve onderbouwing van de doelen en ambities uit de begroting verwijzen we naar de openbare website [Trends in Beeld](#). Belangrijke kengetallen zijn opgenomen op de openbare website [OCW in cijfers](#). Beide websites worden gedurende het jaar op verschillende momenten geactualiseerd. Onderstaand schema geeft grafisch een totaalbeeld van welke informatie en verantwoording van het OCW-beleid gedurende een begrotingscyclus aan de Tweede Kamer wordt gestuurd.

Schematische weergave van de informatie aan de Tweede Kamer gedurende de begrotingscyclus

Hieronder volgt een nadere toelichting bij het schema.

- Op Prinsjesdag ontvangt de Tweede Kamer de begroting van OCW. Op de website van Trends in Beeld monitort de Minister van OCW onder andere de doelen uit de beleidsagenda en verschillende ingezette beleidsinstrumenten, waaronder de Lerarenagenda en de sectorakkoorden in het po en vo. Daarnaast geeft deze website met de infographic «Onderwijsmonitor» inzicht in de prestaties van het onderwijs. Voor cultuur & media, wetenschap en emancipatie geven we met een beknopte set indicatoren een beeld van de kwaliteit en prestaties.
- Eind november komt ook Cultuur in beeld uit. In deze publicatie wordt ingegaan op de veranderingen in het Nederlandse cultuurbeleid. Deze publicatie gaat dieper in op de gevolgen van het beleid en schetst de te verwachten ontwikkelingen in de culturele sector. Daarbij is er bijzondere aandacht voor de bijdrage van cultuur aan de Nederlandse economie en werkgelegenheid, het financieel-maatschappelijk draagvlak, publieksbereik en de financiële verhoudingen tussen subsidieverstrekkers.
- De Inspectie van het Onderwijs heeft een belangrijke rol in het onderwijsstelsel als toezichthouder, maar ook als leverancier van beleidsinformatie. In het jaarwerkplan van de Inspectie van het Onderwijs worden voorgenomen werkzaamheden gepresenteerd aan de Tweede Kamer.
- Gedurende het jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de begrotingsuitvoering door middel van de eerste suppletoire begroting (Voorjaarsnota) en de tweede suppletoire begroting (Najaarsnota).
- Ook worden gedurende het jaar allerlei beleidsdocumenten zoals actieplannen, beleidsdocumenten, beleidsevaluaties, beleidsdoorlichtingen naar de Tweede Kamer gestuurd. Wetsvoorstellen worden ter behandeling aangeboden en AMvB's worden voorgehangen. Over verschillende beleidsterreinen worden brieven naar de Tweede Kamer gestuurd, onder andere ter nadere uitwerking van de beleidsagenda en de begroting. Hierover vindt vaak separaat overleg met het parlement

plaats. De actieplannen geven voor de verschillende beleidsterreinen een beeld van het beleid. Beleidsdoorlichtingen en andere evaluaties verschaffen inzicht in de effectiviteit van beleid. Daarnaast wordt jaarlijks in de Voortgangsrapportages van de Sectorakkoorden en de Lerarenagenda informatie verschaft over de voortgang op enkele belangrijke prestatie-indicatoren.

- De derde woensdag in mei is verantwoordingsdag. De Tweede Kamer ontvangt dan het jaarverslag van OCW, en de laatste stand van de voortgang op de begrotingsdoelen en ambities wordt gepresenteerd op de website van Trends in Beeld. Ook wordt het Onderwijsverslag aan de Tweede Kamer toegestuurd. Daarin wordt uitgebreid stilgestaan bij de staat van het onderwijs.
- De belangrijkste kengetallen van OCW verschijnen gedurende het jaar op de website [OCW in cijfers](#). Op deze website worden resultaten, de stand van zaken en ontwikkelingen in het OCW-veld met een kwantitatieve toelichting en onderbouwing in beeld gebracht.

Toelichting [Trends in Beeld](#)

De Minister monitort met [Trends in Beeld](#) enerzijds de doelen uit de beleidsagenda. Anderzijds monitort de Minister de voortgang van verschillende ingezette beleidsinstrumenten, waaronder de Lerarenagenda en de sectorakkoorden in het po en vo. Ook wordt de internationale positie van het Nederlandse onderwijs- en wetenschapsstelsel gevolgd en zijn de belangrijkste onderzoeksresultaten van «Education at a Glance» opgenomen, de jaarlijkse publicatie van de OESO.

De website van Trends in Beeld is in 2016 uitgebreid met een robuust dashboard van indicatoren, de onderwijsmonitor, die samen een goede foto geven van onderwijskwaliteit in brede zin. Deze monitor is ontwikkeld naar aanleiding van de moties [Klaver c.s.](#) en [Straus/Ypma](#) om meer inzicht te geven in outcome-criteria voor onderwijskwaliteit en het verzoekenonderzoek van de Tweede Kamer aan de Algemene Rekenkamer.

Onderdelen begroting

a. Beleidsagenda

In de beleidsagenda wordt per beleidsterrein geschetst welke stappen wij willen zetten. Daarnaast bevat de beleidsagenda een tabel met indicatoren en bij behorende streefwaarden, een overzichtstabel waarin de belangrijkste budgettaire veranderingen op de OCW-begroting worden weergegeven, een tabel met de geplande beleidsdoorlichtingen, een overzicht van de risicoregelingen en een tabel met niet-juridische verplichte uitgaven en bestemming.

b. Beleidsartikelen

De beleidsartikelen bestaan uit de volgende onderdelen:

- Algemene doelstelling met een toelichting daarop, met bijbehorende prestatie-indicatoren.
- Rol en verantwoordelijkheid van de Minister.
- Beleidswijzigingen. Hierin wordt weergegeven welke belangrijke beleidswijzigingen zich komend jaar zullen voordoen. Ook wordt, indien van toepassing, ingegaan op beleidswijzigingen als gevolg van beleidsdoorlichtingen, voor zover de doorlichtingen zijn afgerond.
- Tabel budgettaire gevolgen van beleid. Deze tabel bevat een vaste indeling in financiële instrumenten volgens de Rijksbegrotingsvoorschriften. In de tabel budgettaire gevolgen van beleid wordt de budgetflexibiliteit van het begrotingsjaar in percentages weergegeven.

- Toelichting op de instrumenten en budgetflexibiliteit.

c. Niet-beleidsartikelen

Er zijn twee zogenaamde niet-beleidsartikelen:

- Nominaal en onvoorzien;
- Apparaatsuitgaven.

In artikel 95 (Apparaatsuitgaven) worden naast de apparaatsuitgaven van het kerndepartement ook de apparaatskosten van de baten-lastenagentschappen en een aantal ZBO's en RWT's zichtbaar.

In dit artikel is tevens een tabel opgenomen waarin wordt aangegeven hoe de apparaatstaakstelling wordt verdeeld over kerndepartement, agentschappen en ZBO's.

d. Agentschappen die een baten-lasten stelsel voeren

Dit onderdeel bevat de cijfermatige overzichten van de baten-lastenagentschappen «Dienst Uitvoering Onderwijs» en het «Nationaal Archief».

e. Verdiepingshoofdstuk (zie bijlagen)

In dit onderdeel worden per beleidsartikel de mutaties getoond tussen de stand ontwerpbegroting 2017 en de ontwerpbegroting 2018. De ondergrens voor het toelichten van mutaties wordt bepaald door een zogenoemde staffel. Een aantal mutaties is centraal toegelicht (loonbijstelling, prijsbijstelling, intensiveringen, ombuigingen).

f. Bijlagen

De volgende bijlagen zijn in de begroting opgenomen:

- Overzicht RWT's en ZBO's;
- Verdiepingshoofdstuk;
- Overzicht moties en toezeggingen;
- Subsidieoverzicht: hier wordt een overzicht weergegeven van alle subsidieregelingen van het Ministerie;
- Evaluatieoverzicht: het overzicht met onderzoeken is opgenomen in één centrale bijlage.

2. BELEIDSAGENDA

Beleidsprioriteiten over 2018

Inleiding

In deze beleidsagenda gaan we kort in op een aantal belangrijke beleidsontwikkelingen. We beginnen met het onderwijs en gaan daarna in op wetenschap, cultuur, media, emancipatie en Caribisch Nederland.

1. Onderwijs

1.1 Gelijke kansen

Iedere leerling, ongeacht afkomst, moet zijn of haar talenten maximaal kunnen ontplooiën. Onder andere de Inspectie van het Onderwijs en de OESO signaleerden afgelopen jaar dat de onderwijskansen van kinderen van lager en hoger opgeleide ouders steeds verder uit elkaar lopen. Daarom hebben we een [actieplan](#) opgesteld dat zich richt op soepele overgangen in het onderwijs, op stimulerend onderwijs voor kinderen die van huis uit minder kansen krijgen en op sterke netwerken. Gelijktijdig is ook de [Gelijke Kansen Alliantie](#) gelanceerd. Deze alliantie vormt een open netwerk van en voor professionals binnen en buiten het onderwijs. Door deze professionals samen te brengen kunnen ze elkaar inspireren, kennis ophalen en bewezen successen opschalen. Het aanpakken van kansenongelijkheid is een complex vraagstuk. Wij zetten daarom ook in op onderzoek, evaluatie en monitoring via het NRO (Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek) en op de recentelijk ingerichte sociale laboratoria. Op basis hiervan wordt duidelijker wat wel en niet werkt. Het is nog te vroeg om structurele effecten van het actieplan gelijke kansen en de Gelijke Kansen Alliantie terug te kunnen zien in de cijfers. Toch constateert de Inspectie van het Onderwijs in het dit voorjaar verschenen [Onderwijsverslag](#) enkele belangrijke eerste verbeteringen: eindadviezen in het basisonderwijs worden vaker bijgesteld als de eindtoets daar aanleiding toe geeft. En mbo'ers stromen weer vaker door naar het hbo. Scholen pakken de handschoenen op en komen in beweging. Dit kan worden gezien als een voorzichtig teken dat de versterkte inzet vruchten begint af te werpen.

1.2 Curriculumontwikkeling

Ruim twee jaar geleden zijn we een brede maatschappelijke dialoog gestart over wat leerlingen zouden moeten leren in het basis- en voortgezet onderwijs. Mede op basis van de uitkomsten van deze dialoog gaat een actualisatie van het curriculum plaatsvinden. Het doel van de herziening is om vanuit de onderwijspraktijk te komen tot een toekomstgericht en samenhangend curriculum, waarbij overladenheid wordt voorkomen en sprake is van een heldere doorlopende leerlijn van het begin van het po tot het eind van het vo. De komende periode gaan ontwikkelteams met leraren en schoolleiders aan de slag met het ontwikkelen van bouwstenen voor een geactualiseerd curriculum. Eind 2018 zal de ontwikkelfase zijn afgerond. Na besluitvorming hierover in de Tweede Kamer kunnen geactualiseerde kerndoelen en eindtermen geformuleerd worden.

1.3 Leraren, lerarentekort en lerarenregister

Afgelopen februari heeft de Eerste Kamer ingestemd met de [Wet op het beroep van leraar en het lerarenregister](#). Samen met de Onderwijscoöperatie werken we nu aan de invoering van het register met ingang van 2018. De beroepsgroep zelf stelt hiervoor de herregistratiecriteria op en de regels voor het valideren van het professionaliseringsaanbod. In het najaar van 2017 komt een voortgangsrapportage uit van de Lerarenagenda. Met deze agenda hebben we een impuls gegeven aan het verbeteren van de kwaliteit van leraren en het vergroten van de aantrekkingskracht van het beroep. Gezien het geraamde tekort aan leraren is aanvullend in februari 2017 een bovensectoraal [plan van aanpak lerarentekort](#) naar de Tweede Kamer gestuurd. De samenwerking met alle betrokkenen in de onderwijsketen is hierbij essentieel. Met het plan van aanpak zetten we in op:

- het verhogen van in-, door- en uitstroom van de lerarenopleidingen;
- het bevorderen van zij-instroom vanuit andere beroepen;
- het behoud van leraren voor het onderwijs en het vergroten van de betrekkingssomvang van deeltijders;
- het activeren van leraren met een bevoegdheid die niet werken in het onderwijs;
- het verkennen van mogelijkheden tot het versterken van ontwikkel- en carrièreperspectief en aandacht houden voor de beloningspositie van leraren.

Op verzoek van de Tweede Kamer zijn in juni 2017 een [voortgang](#) van het plan van aanpak lerarentekort po en een [brief](#) over de beloning van leraren in het po naar de Tweede Kamer gestuurd.

1.4 Sectorakkoorden, kwaliteitsafspraken en Strategische agenda

In 2017 vindt in het po, vo en mbo een tussenmeting plaats van de sectorakkoorden en de kwaliteitsafspraken. In deze meting wordt op sectorniveau geïnventariseerd wat de voortgang is op de doelen van het akkoord na alle inspanningen van scholen en besturen. Op basis van de resultaten van de tussenmeting wordt bezien of bijsturing nodig is. Voor het nieuwe kabinet bereiden we ons in het mbo voor op het vervolg van de kwaliteitsafspraken. Samen met scholen, instellingen en de MBO Raad ontwikkelen we een [nieuwe systematiek](#) waarmee de resultaatafhankelijke extra vsv-bekostiging van scholen en instellingen in vo en mbo wordt bepaald.

In het hoger onderwijs (ho) gaan we verder met de uitvoering van de [Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek](#). Deze agenda geeft de koers aan tot en met 2025 en staat in het teken van een impuls aan de kwaliteit van het ho en het onderwijs gerelateerd onderzoek met de middelen die voortkomen uit het Studievoorschot. We zetten in op kleinschalig en intensief onderwijs, talentprogramma's, onderwijsgerelateerd onderzoek, studiefaciliteiten en digitalisering. Ook komen er dankzij het Studievoorschot middelen vrij voor Comeniusbeurzen voor innovatieve docenten en onderzoek naar het ho. De [regeling voor Open en Online Onderwijs](#) wordt geïntensiveerd en meer gericht op het delen en hergebruiken van leermaterialen. Hogescholen en universiteiten kunnen zo actief experimenteren en ervaring opdoen met dit type onderwijs in de Nederlandse context. Het jaar 2018 vormt een tussenjaar en zal worden gebruikt om de vormgeving van de kwaliteitsafspraken en van een nieuw financieringsarrangement voor de Centres of Expertise voor te bereiden.

Ten slotte geldt weer voor alle hoger onderwijs instellingen (ook de niet-bekostigde) in 2018, na de inwerkingtreding van de betreffende bepalingen uit de Wet bescherming namen en graden, dat zij de opdracht hebben het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef van hun studenten te bevorderen.

1.5 Internationalisering

Het hoger onderwijs in Nederland bevindt zich in een internationaal speelveld. In het kader van positionering in dit speelveld, is de [Wet bevordering internationalisering hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek](#) relevant. Deze wet is in het voorjaar van 2017 aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer. Hierin is de grondslag voor transnationaal onderwijs, het verzorgen van een opleiding in het buitenland door een Nederlandse instelling, opgenomen. De wet schrijft voor dat toestemming van de Minister vereist is voor het verzorgen van een opleiding in het buitenland. De gronden voor weigering of intrekking van die toestemming worden geregeld in een AMvB. Deze AMvB is in de maak en wordt na de zomer van 2017 voorgehangen in beide Kamers. Verwachte inwerkingtreding is in het voorjaar van 2018.

Voor leerlingen, studenten, professionals en organisaties in alle onderwijssectoren geldt dat het Erasmus+ programma een goede manier is om zich op een laagdrempelige manier te bewegen in het internationale speelveld. Door grensoverschrijdende mobiliteit en strategische partnerschappen in alle onderwijssectoren draagt Erasmus+ bij aan een slimmer Europa en om een aantrekkelijke kenniseconomie te zijn en te blijven. Dit is in lijn met het kabinetsstandpunt dat het nieuwe Europese Meerjarig Financieel Kader (na 2020) meer gericht moet zijn op prioritaire thema's, waaronder innovatie en slimme groei. Naar verwachting zal de Europese Commissie in 2018 het voorstel voor het nieuwe Erasmusprogramma uitbrengen.

1.6 Regionaal Investeringsfonds en Wet invoering associate degree-opleiding

Dankzij het Regionaal Investeringsfonds zijn tussen 2014 en medio 2017 in het mbo 94 publiek-private samenwerkingsverbanden tot stand gekomen. Onderwijsinstellingen, het bedrijfsleven, regionale overheden en het Ministerie van OCW hebben gezamenlijk circa € 272 miljoen geïnvesteerd in samenwerkingsverbanden die de brug slaan tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Uit de [evaluatie](#) blijkt dat het fonds veel ruimte biedt voor innovatieve samenwerking, zoals nieuwe centra voor innovatief vakmanschap. De regeling wordt daarom nogmaals met een jaar verlengd, in 2018 is € 25 miljoen beschikbaar gesteld.

Het [wetsvoorstel Invoering associate degree-opleiding](#) heeft als doel het associate degree-programma om te vormen tot een zelfstandige opleiding met een eigen profiel. Daarmee willen we bevorderen dat de associate degree een aantrekkelijkere route binnen het ho wordt voor groepen mbo-4-studenten en werkenden die anders niet zouden doorstuderen in het ho of voor wie de duur van de hbo-bacheloropleiding een te hoge drempel vormt. Door de verzelfstandiging van de associate degree-opleiding kunnen hogescholen het aanbod van deze opleidingen uitbreiden.

2. Wetenschap: Horizon 2020 en het nieuwe Europese Kaderprogramma

In de [Wetenschapsvisie 2025](#) hebben we als speerpunt gekozen het ontwikkelen en toepassen van kennis, met als doel het bereiken van meer maatschappelijke impact. Daarom zal de [Nationale Wetenschapsagenda](#) ook in 2018 een belangrijke rol krijgen in de kennisinvesteringen van het Rijk en van onderwijs- en onderzoeksinstellingen, in samenhang met innovatiebeleid. Wetenschappelijk onderzoek is inherent internationaal en een goede verbinding tussen nationaal en EU-beleid is dan ook essentieel. Het Europese Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie, «[Horizon 2020](#)», stimuleert de ontwikkeling van wetenschappelijke kennis, economische groei en oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen via Europese competitie en samenwerking. In 2017 voerde de Europese Commissie de interim-evaluatie van Horizon 2020 uit. De Nederlandse inbreng hiervoor is opgenomen in het «[Netherlands position paper on the Interim Evaluation of Horizon 2020](#)». Hierin kijken we ook vooruit naar de opvolger van Horizon 2020: het Negende Kaderprogramma. Naar verwachting zal de Europese Commissie in de loop van 2018 een voorstel voor het nieuwe programma publiceren. Na publicatie zullen de onderhandelingen tussen de EU-lidstaten en de Europese Commissie starten.

3. Cultuur: herijking van het monumentenstelsel en herijking BIS

Om het belastingstelsel te vereenvoudigen en de beschikbare middelen gericht en minder fout- en fraudegevoelig in te zetten, is het kabinet bezig met de voorbereiding van de omzetting van de fiscale aftrek van uitgaven voor monumentenpanden in een niet-fiscale regeling. De middelen die uit het gehele fiscale budget beschikbaar komen, kunnen dan via een subsidieregeling van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor het doel (onderhoud monumenten) ingezet worden. De omzetting van de fiscale aftrek uitgaven voor rijksmonumentenpanden naar een onderhoudssubsidie voor rijksmonumenten is onderdeel van een herijking van het financiële stelsel van de monumentenzorg. Het wetsvoorstel waarin de afschaffing van de aftrek voor monumentenpanden wordt geregeld, is afgelopen jaar aangehouden. De behandeling wordt onder een nieuw kabinet voortgezet. Een ander onderdeel van de herijking van het monumentenstelsel is het interactieve project «[Erfgoed telt](#)». Hierin worden de huidige financiële instrumenten tegen het licht gehouden en nieuwe beleidsopgaven (zoals duurzaamheid, leefomgeving en herbestemming) van een financieel instrument voorzien. Komend jaar zullen de plannen verder uitgewerkt worden en naar de Tweede Kamer gestuurd worden. De beoogde invoeringsdatum van het nieuwe stelsel is 1 januari 2019. Op Prinsjesdag 2016 zijn de [subsidiebesluiten](#) voor de culturele basisinfrastructuur 2017–2020 bekend gemaakt. Intussen richt de blik zich al op de periode na 2020. De jaren 2017 en 2018 worden benut om met verschillende partners, zoals vertegenwoordigers van de cultuursector, steden en provincies, de ideeën en wensen in beeld te brengen. Ook de cultuurfondsen van het Rijk zijn met hun expertise en ervaring belangrijke partners in de voorbereiding op de periode na 2020.

4. Media: eerste concessiebeleidsplan RPO en onderzoek naar onafhankelijke journalistiek in Nederland

In 2018 voeren de RPO (Regionale Publieke Omroep) en de regionale publieke media-instellingen gezamenlijk het eerste concessiebeleidsplan uit. Doel is het versterken van de regionale journalistiek. Mede op basis

van het plan wordt een prestatieovereenkomst afgesloten. Als regionale publieke media-instellingen door middel van samenwerking besparingen realiseren, kunnen ze gebruik maken van een [frictiekostenregeling](#). Naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland, inclusief onderzoeksjournalistiek, zal op [verzoek](#) van de Tweede Kamer onderzoek worden verricht. Onderdeel van de onderzoeksopzet zijn de impact van grote platforms als Facebook en Google op de journalistiek, én de toekomst van regionale en lokale journalistiek.

5. Emancipatie: bevorderen van gelijkheid in Nederland

Het emancipatiebeleid is gericht op het bevorderen van gendergelijkheid en gelijkheid ongeacht seksuele oriëntatie, genderidentiteit en geslachtskenmerken in de Nederlandse samenleving. In samenwerking met andere departementen en maatschappelijke organisaties liggen de accenten op sociale veiligheid en acceptatie, een gelijke arbeidsmarktpositie, gelijke behandeling, en het tegengaan van stereotypering. Per 1 januari 2017 is de nieuwe [Subsidieregeling gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022](#) van kracht geworden. Met deze regeling gaan we [strategische partnerschappen](#) aan om meer inhoudelijke afstemming en sturing op doelen, strategieën en samenhang te realiseren. In totaal zijn acht partnerschappen aangegaan. Hiermee wordt tevens bijgedragen aan de uitvoering van internationale afspraken, zoals de duurzame ontwikkelingsdoelen (met name subdoel 5.5) en het VN-Vrouwenrechtenverdrag.

6. Caribisch Nederland: tweede onderwijsagenda (2017–2020)

Scholen en andere onderwijsinstellingen in Caribisch Nederland werken aan de uitvoering van de [tweede onderwijsagenda *Samen werken aan de volgende stap* \(2017–2020\)](#) om het onderwijs op de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba te verbeteren. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de openbare lichamen ondersteunen hen bij de uitvoering.

Indicatoren

Tabel Indicatoren

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Art.nr.	Reden opname ¹	Bron
1 Ambitieuze onderwijs dat alle leerlingen en studenten uitdaagt							
a) Alle leerlingen en studenten worden uitgedaagd							
• Aandeel scholen dat leerlingen begeleidt in het ontdekken en ontwikkelen van hun talenten	po	47% (2015)	79% (2018)	100% (2020)	1	SA	Enquêtes Bestuursakkoord PO Regioplan
• Aandeel toptalentleerlingen dat zich vaak of bijna altijd verveelt omdat de lesstof te makkelijk is of omdat hij/zij eerder klaar is dan de rest	vo	56% (2014)	41% (2016)	25% (2018)	3	SA	Toptalenten in het onderwijs
• Aandeel scholen dat aandacht heeft voor toptalenten in de vorm van uitdagend aanbod of talentprogramma's	vo	82% (2015)	88% (2016)	100% (2018)	3	SA	Toptalenten in het onderwijs
• Percentage studenten in het mbo dat zich uitgedaagd voelt	mbo	34% (2010)	37% (2016)	2018 Hoger	4	C	ROA
• Percentage studenten dat tevreden is over uitdagend onderwijs	ho	(2010–2011) ² hbo: 58% wo: 68%	2016/17 56% 67%	3 Hoger Hoger	6/7	C	Studentenmonitor Hoger Onderwijs
• Aandeel thuiszittende leerlingen dat drie of meer maanden thuis zit zonder passend onderwijsaanbod	po	0,07% (2014–2015)	Lager	0% (2020)	1	SA	Leerplichttelling 2015–2016
	vo	0,17% (2014–2015)	0,10% (2017)	0% (2020)	3	SA	
b) Vergroten studiesucces							
• Aandeel leerlingen dat het referentieniveau voor lezen behaalt ⁴	po	99% (2015–2016)	Niet benoemd	Niet benoemd	1	SA	College voor Toetsen en Examen
Aandeel leerlingen dat het referentieniveau voor taalver-zorging behaalt	po	95% (2015–2016)	Niet benoemd	Niet benoemd	1	SA	
Aandeel leerlingen dat het referentieniveau voor rekenen behaalt	po	87% (2015–2016)	Niet benoemd	Niet benoemd	1	SA	

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Art.nr.	Reden opname ¹	Bron
• Aandeel zittenblijvers		(2012–2013)		(2020)			DUO
	po	2,2%	1,5%	1,5% ⁵	1	SA	
• Percentage mbo-deelnemers per niveau dat met diploma de instelling verlaat, jaarresultaat per niveau	vo	5,9%	4,7% (2017)	3,9%	3	SA	
	mbo	(2007/2008)	2015/2016	2018	4		MBO Raad
		Niveau 1: 66%	Niveau 1: 78%	Hoger			
		Niveau 2: 62%	Niveau 2: 73%	Hoger			
		Niveau 3: 63%	Niveau 3: 72%	Hoger			
		Niveau 4: 65%	Niveau 4: 74%	Hoger			
		Totaal: 64%	Totaal: 74%	Hoger			
• Bachelor studiesucces (n+1) van herenschrijvers na het eerste jaar	ho	(2010–2011)	(2015–2016)	– ⁶	6/7		DUO
		hbo: 65,7%	61,0%				
		wo: 57,3%	74,0%				
• Uitval in het eerste jaar ²	ho	(2010–2011)	(2015–2016)	– ⁶	6/7	T	DUO
		hbo: 27,9%	26,7%				
		wo: 18,8%	16,1%				
• Switchen na het eerste jaar ²	ho	(2010–2011)	(2015–2016)	– ⁶	6/7	T	DUO
		hbo: 8,7%	hbo: 8,5%				
		wo: 9,1%	wo: 8,8%				
2 Scholen en instellingen werken met goed opgeleide en professionele leraren en schoolleiders die samen zorgen voor een veilig en ambitieus leerklimaat							
a) Vergroten kwaliteit leraren en schoolleiders							
• Aandeel lessen dat wordt gegeven door daartoe bevoegde en benoembare leraren	vo	84,1 (2013)	96% (2016)	100% (2020)	3	SA	IPTO en Centerdata
		Totaal: 20% (2013)	25% (2018)	30% (2020)	1	SA, LA	Onderwijs werkt; Regioplan en DUO
• Aandeel leraren met een afgeronde wo-bachelor of hbo-/wo masteropleiding	vo	33% (2013)	40% (2017)	50% (2020)	3	SA, LA	Centerdata en DUO
	Bovenbouw vwo ⁷	53% (2013)	Hoger (2017)	80–85% (2020)	3	SA, LA	Centerdata en DUO
Aandeel hbo-docenten met een afgeronde master- of Phd-opleiding	hbo	66,2% (2011)	75,2% (2015)	80% (2016)	6/7		Personeels- en Mobiliteitsonderzoek (2016)

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Art.nr.	Reden opname ¹	Bron
<ul style="list-style-type: none"> Aandeel leraren met ten minste drie jaar ervaring dat de algemeen didactische vaardigheden beheerst⁸ Aandeel leraren met ten minste tien jaar ervaring dat de differentiatie vaardigheden beheerst⁹ 	po	(2013) 85%	(2013) 96% (2018)	(2020) 100%	1	SA, LA	Inspectie van het Onderwijs
	vo	76%	90% (2017)	100%	3	SA, LA	Inspectie van het Onderwijs
	po	(2013) 56%	(2013) 79% (2018)	(2020) 100%	1	SA, LA	Inspectie van het Onderwijs
	vo	34%	40% (2017)	100%	3	SA, LA	Inspectie van het Onderwijs
b) Verbetercultuur							
<ul style="list-style-type: none"> Aandeel leraren dat deelneemt aan peer review Aandeel leraren dat is ingeschreven in het Lerarenregister¹⁰ Aandeel schoolleiders dat is geregistreerd in het schoolleidersregister 	po	(2014) 62%	(2014) 87% (2018)	(2020) 100%	1	LA, T	Onderwijs werkt; Regioplan, (2014–2015) POMO; BZK, (2016)
	vo	63%	81% (2017)	100%	3		Onderwijs werkt; Regioplan, (2014–2015) POMO; BZK, 2016
	po/vo/mbo	8% (2014)	28% (2016)	100% (2019)	1, 3 en 4	SA, LA, T	Lerarenregister
	po	31% (2015)	n.v.t.	100% (2018)	1	SA	Schoolleidersregister
c) Veilig leerklimaat							
<ul style="list-style-type: none"> Aandeel leerlingen dat zich veilig voelt 	po	(2012) 95%	(2012) Stabiel of hoger	(2020) Stabiel of hoger	1	T	ITS-monitor naar sociale veiligheid
	vo	93%	Stabiel of hoger (2017)	Stabiel of hoger	3		Praktikon, sociale veiligheid in en rond scholen
3 Scholen en instellingen maken resultaten inzichtelijk en worden aangesproken op hun prestaties							
<ul style="list-style-type: none"> Aandeel scholen dat Vensters volledig heeft ingevuld 	po	(2014) 5,3%	(2014) n.v.t.	(2017) 100%	1	SA, T	PO-Raad/Schoolinfo
	vo	94%	Hoger (2016)	100%	3		VO-raad
<ul style="list-style-type: none"> Aandeel scholen dat op alle indicatoren van kwaliteitszorg voldoende scoort¹¹ Aandeel scholen dat opbrengstgericht werkt¹² 	po	38% (2012–2013)	Hoger	Hoger (2020)	1	SA	Onderwijsverslag Inspectie van het Onderwijs
	vo	47% (2012–2013)	77% (2017)	100% (2020)	3	SA	Onderwijsverslag, Inspectie van het Onderwijs

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaar)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaar)	Streefwaarde (jaar)	Art.nr.	Reden opname ¹	Bron
• Aandeel (zeer) zwakke scholen dat zich binnen een jaar verbetert	po	27% (2012–2013)	n.v.t.	100% (2017–2018)	1	SA	Inspectie van het Onderwijs
• Aandeel (zeer) zwakke afdelingen dat zich binnen de gestelde termijn verbetert	vo	72% (2011–2012)	90% (2016)	100% (2020)	3	SA	Inspectie van het Onderwijs
• Oordeel ouders over betrokkenheid ¹³	po	Cijfer 7 (2012)	Stabiel of hoger	Hoger	1	T	Monitor Ouderbetrokkenheid
• Aantal voortijdig schoolverlaters	vo/mbo	mbo: 41.800 (2008/2009)	2015/2016 mbo: 22.948	(2019/2020)mbo: 20.000	3 en 4		DUO
• Studenten-tevredenheid	mbo	(Rapportcijfer 2014)	(Rapportcijfer 2016)	– ¹⁴	4	C	JOB-monitor
– Opleiding		7,0	7,1				
– Instelling		6,5	6,5				
		(% tevreden over school en studie) 2014: 49%	2016 52% tevreden over school en studie				
• Studenten-tevredenheid ¹⁵	ho	(2010–2011)	(2016–2017)	– ¹⁶	6/7		Nationale studentenenquête
		hbo: 65,6%	hbo: 75,6%				
		wo: 81,1%	wo: 85,2%				
4 Aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren							
• Aandeel leerlingen in de beroepsgerichte leerweg van het vmbo dat kiest voor techniek	vo	23% (2012)	28% (2016)	30% (2017)	3		DUO
• Aandeel mbo-studenten techniek	mbo	28% (2011)	27% (2016/2017)	2018 Hoger	4		DUO
• Aandeel afgestudeerden bètatechniek incl. snijvlakopleidingen ¹⁷	ho	hbo: 18% (2012)	hbo: 19% (2016)	hbo: 19% (2016)	6/7		DUO
		wo: 21% (2012)	wo: 25% (2016)	wo: 22% (2016)			DUO
• Percentage 25–64 jarigen dat deelneemt aan een leeractiviteit (Leven Lang Leren)	mbo/ho	17% (2010)	19% (2016) mbo	20% (2020)	4 en 6/7	T	Eurostat, Labour Force survey (LFS)

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vvo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Art.nr.	Reden opname ¹	Bron
<ul style="list-style-type: none"> Percentage gediplomeerden dat aangaf dat de aansluiting van de opleiding met de huidige functie voldoende/goed was 	mbo	79% (2012)	76% (2016)	Hoger	4	T	ROA
<ul style="list-style-type: none"> Percentage gediplomeerden dat aangaf dat de aansluiting van de opleiding met de huidige functie voldoende/goed was 	ho	hbo: 72% (2013)	hbo: 75% (2016)	Hoger	6/7		HBO monitor ¹⁸
<ul style="list-style-type: none"> Percentage gediplomeerden dat aangaf dat de opleiding voldoende basis was om te starten op de arbeidsmarkt 	ho	wo: 56% (2011)	wo: 47% (2015) ¹⁹	Hoger			NAE ²⁰
<ul style="list-style-type: none"> Percentage leerbedrijven dat over vakkennis het oordeel (zeer) goed geeft 	mbo	76% (2016)	- ²¹	- ²²	4	T	Onderzoek SBB
<ul style="list-style-type: none"> Percentage leerbedrijven dat over beroepsvaardigheden het oordeel (zeer) goed geeft 	mbo	76% (2016)	-	-	4	T	Onderzoek SBB
5 Behoud van kwaliteit wetenschap en wetenschappelijk talent en versterken impact wetenschap							
<ul style="list-style-type: none"> Mondiale top-5 positie op basis van owb citatiescores 	owb	2 ^e plaats (2009–2012) ²³ 1,52	3 ^e plaats (2012–2015) 1,52	Kleiner of gelijk 5	16		Web of Science / CWTS
6 Het bevorderen van een sterke, pluriforme, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige cultuursector en het zorgen voor het cultureel erfgoed.							
a) Aantal bezoeken ²⁴							
<ul style="list-style-type: none"> Aantal bezoeken gesubsidieerde podiumkunsten (inclusief buitenland) BIS 	cultuur	2,2 miljoen (2012–2015)	2,5 miljoen (2018)	Stabieler of hoger (2020)	14	C	Opgave van culturele instellingen
<ul style="list-style-type: none"> Aantal bezoeken gesubsidieerde musea 	cultuur	7,8 miljoen (2012–2015)	7,9 miljoen (2018)	Stabieler of hoger (2020)	14	C	Opgave van culturele instellingen
<ul style="list-style-type: none"> Cultuurbereik: Percentage van de bevolking van 6 jaar en ouder die voorstellingen, musea en bibliotheken bezoekt 	cultuur	89%	- ²⁵	- ²⁵	14	C	SCP/CBS (VTO 2012–2014)
7 Het waarborgen van een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogstaand media-aanbod dat toegankelijk is voor alle lagen van de bevolking							
<ul style="list-style-type: none"> -²⁶ 	media				15	T	
8 Het bevorderen van emancipatie²⁷							

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Art.nr.	Reden opname ¹	Bron
<ul style="list-style-type: none"> Sociale acceptatie homoseksualiteit onder de bevolking 	emancipatie	90% (2010)	93%	≥90%	25	C	LHBT-monitor (SCP)

¹ SA = Sectorakkoorden, LA = Lerarenagenda, T = Toezegging Minister & Staatssecretaris, C = Opgenomen in verband met consistentie.

² De cijfers kunnen iets afwijken van eerder gepubliceerde cijfers, vanwege mutaties in de onderliggende dataset.

³ Universiteiten en hogescholen hebben al veel gedaan om het onderwijs uitdagender te maken, maar uit de cijfers blijkt dat dit nog niet voldoende is. Mede om deze reden worden de middelen vanuit het studievoorschot ingezet om de kwaliteit van het hoger onderwijs een extra impuls te geven, en daarmee het onderwijs uitdagender te maken.

⁴ Vanwege een andere meetmethode zijn de in de beleidsagenda van begroting 2017 opgenomen waarden voor 2014–2015 (pilot) niet opgenomen. Het College voor Toetsen en Examen meldt in zijn rapportage «referentieniveau 2015–2016» overigens dat de vaardigheid van de leerling over de jaren 2014–2015 en 2015–2016 nagenoeg gelijk is gebleven.

⁵ Basis-, tussen- en streefwaarde zijn veranderd t.o.v. begroting 2016 ten gevolge van een andere meetmethode (zie ook Jaarverslag 2015 en Begroting 2017).

⁶ Hier geen landelijk streefdoel omdat er prestatieafspraken per instelling zijn gemaakt. In november 2016 heeft de eindbeoordeling van de prestatieafspraken in het hoger onderwijs plaatsgevonden. Zie voor meer informatie over de eindbeoordeling de Kamer-brief van 17 november 2016 en voor meer informatie over de voortgang van het proces van profilering en kwaliteitsverbetering in het hoger onderwijs en onderzoek de steelselrapportage 2016. Er zijn op dit moment nog geen nieuwe kwaliteitsafspraken waaraan indicatoren gekoppeld kunnen worden. Besluitvorming hierover is aan een nieuw kabinet.

⁷ Voor de bovenbouw vwo betreft dit het aandeel leraren met een wo-masteropleiding.

⁸ De basiswaarde, realisatiewaarden en streefwaarde betreft de leraren met ten minste 3 jaar ervaring. Momenteel wordt een verdiepend onderzoek naar de differentiatievaardigheden uitgevoerd. Op basis van deze uitkomsten wordt gekeken naar een mogelijke vervanging van de indicator.

⁹ De basiswaarde, realisatiewaarden en streefwaarde betreft de leraren met ten minste 10 jaar ervaring. Momenteel wordt een verdiepend onderzoek naar de differentiatievaardigheden uitgevoerd. Op basis van deze uitkomsten wordt gekeken naar een mogelijke vervanging van de indicator.

¹⁰ In februari 2017 is het wetsvoorstel lerarenregister aangenomen in de Eerste Kamer. Hieruit volgt voor leraren de wettelijke verplichting om per 2019 ingeschreven te staan in het lerarenregister.

¹¹ Gezien de grote wijzigingen in de meetmethode van de inspectie wordt momenteel bekeken of er alternatieve indicatoren zijn.

¹² Dit betreft het aandeel afdelingen dat adequaat fase 1 doorloopt (meten en analyseren van behaalde resultaten van leerlingen).

¹³ Het inzichtelijk maken van ouderbetrokkenheid komt bij Ouders & Onderwijs te liggen, zij hanteren hiervoor geen rapportcijfers. Er wordt momenteel gekeken naar alternatieve indicatoren.

¹⁴ Hier geen landelijk streefdoel omdat niet met alle instellingen over deze indicator prestatieafspraken zijn gemaakt en bovendien deze afspraken per instelling zijn gemaakt.

¹⁵ De cijfers in tabel kunnen iets afwijken van eerder gepubliceerde cijfers, vanwege mutaties in de onderliggende dataset zoals fusies van opleidingen en instellingen.

¹⁶ Deze indicator is afkomstig uit de oude prestatieafspraken. Omdat daarbij niet met alle instellingen over deze indicator prestatieafspraken zijn gemaakt en bovendien deze afspraken per instelling zijn gemaakt is er hier geen landelijk streefdoel. Er zijn op dit moment nog geen nieuwe kwaliteitsafspraken waaraan indicatoren gekoppeld kunnen worden. Besluitvorming hierover is aan een nieuw kabinet.

¹⁷ De cijfers kunnen iets afwijken van eerder gepubliceerde cijfers, vanwege mutaties in de onderliggende dataset.

¹⁸ Bron: Vereniging Hogescholen, [factsheet «Feiten en cijfers: HBO-Monitor 2016»](#). De indicator betreft de antwoordcategorieën «voldoende/goede aansluiting op de arbeidsmarkt». De HBO-Monitor wordt jaarlijks uitgevoerd.

¹⁹ Tijdens de begrotingsbehandeling 2017 is toegezegd de daling in het percentage wo-gediplomeerden dat aangaf dat de opleiding voldoende basis was om te starten op de arbeidsmarkt te onderzoeken. Dit onderzoek zal worden meegenomen in de eerstvolgende Nationale Alumni Enquête, die in het najaar van 2017 plaatsvindt. Over de uitkomsten van dit onderzoek wordt de Kamer uiterlijk juli 2018 geïnformeerd.

²⁰ Bron: VSNU, Nationale Alumni Enquête (NAE, voorheen wo-monitor) 2015, [rapport Academici op de arbeidsmarkt](#). De indicator betreft de antwoord categorieën «in sterke/zeer sterke mate».

²¹ De NAE wordt eenmaal in de twee jaar uitgevoerd.

²² Tussenwaarde verschijnt eens in 2 jaar.

²³ Om de indicator robuuster te maken zal de meting worden uitgebreid met de overige bedrijven die mbo-gediplomeerden in dienst hebben. Om deze reden is voor deze indicator vooralsnog geen streefwaarde opgenomen. Voor de overige meetresultaten van het onderzoek naar leerwerkbedrijven zie de onderwijsmonitor en de website onderwijsincijfers.nl (<http://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/mbo/aansluiting-mbo-arbeidsmarkt>).

²⁴ In het verleden werd het basisjaar van jaar tot jaar bezien maar vanaf heden wordt deze vastgelegd op 2009–2012. Daarom wijkt dit af van de begroting 2016.

²⁵ Het aantal bezoeken betreft het aantal bezoeken per uitvoering of bij tentoonstellingen, inclusief schoolbezoeken. De streefdoelen zijn ontleend aan de aanvragen van instellingen voor de BIS-periode 2017–2020.

²⁶ Hier is geen streefwaarde aan verbonden. De indicator is als kengetal opgenomen om ontwikkelingen te volgen. Het percentage van de bevolking dat wordt bereikt door culturele voorzieningen geeft een beeld van het totale bereik van culturele voorzieningen, in lijn met de algemene doelstelling voor artikel 14.

²⁷ Naar aanleiding van de beleidsdoorlichting Media (2014) worden de indicatoren voor artikel 15 herzien. Hierbij wordt aangesloten op de prestatieafspraken met de NPO voor de periode 2016–2020. Omdat de gesprekken over de prestatieafspraken (waaronder de specifieke formuleringen en de streefwaarden) nog lopen, zijn in deze begroting geen indicatoren media opgenomen.

²⁸ De ontwikkeling van de economische zelfstandigheid wordt gemonitord op de website [ocwincijfers](#).

Investerings in sector-/bestuursakkoorden

In de begroting 2016 was bij artikel 9 Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid een overzichtconstructie van de investeringen onderwijs opgenomen. Deze tabel is hieronder wederom opgenomen. Over deze investeringen zijn in het sectorakkoord VO respectievelijk de bestuursakkoorden PO en MBO afspraken gemaakt. Het betreft onder andere middelen uit de Regeerakkoorden Rutte I en II, het Begrotingsakkoord 2013 en de Begrotingsafspraken 2014.

Tabel Investerings in sector-/bestuursakkoorden (bedragen x € 1 miljoen)				
	2015	2016	2017	2018
Investerings in het primair onderwijs				
Prestatiebox	128	151	223	263
- professionalisering/ leraren schoolleiders en bestuurders				
- aanpak toptalenten en bewegingsonderwijs				
- duurzame kwaliteitsverbetering				
- brede vorming (cultuur, wetenschap en techniek)				
Lumpsum	138	138	142	142
- cao afspraak begeleiding startende leraar				
- cao afspraak professionele ontwikkeling leraren				
- werkdrukvermindering door conciërges en klassenassistenten				
- verminderen zittenblijven				
Subsidie	33	35	39	39
- verhoging budget lerarenbeurs en extra vervangingsvergoeding				
- Implementatie, ICT, verbeterscholen				
Totaal PO	299	324	404	444
Investerings in het voortgezet onderwijs				
Prestatiebox	177	203	274	302
- professionalisering leraren, schoolleiders en bestuurders				
- aanpak toptalenten				
- opbrengstgericht werken				
- cofinanciering aanpak continu verbeteren				
- meer masters voor de klas				
Lumpsum	25	29	29	29
- werkdrukvermindering door inzet klassenassistenten				
- (academische)opleidingsscholen				
Subsidie	36	43	36	38
- verhoging budget lerarenbeurs en extra vervangingsvergoeding				
- verminderen zittenblijven				
- implementatie en ICT-ondersteuning				
Totaal VO	238	275	339	369
Investerings in het middelbaar en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie				
Investeringsdeel kwaliteitsafspraken MBO	195	187	190	190

	2015	2016	2017	2018
- Professionalisering leraren en schoolleiders				
- taal en rekenen				
- professionalisering examenfunctionarissen				
- Excellentie				
Resultaatafhankelijk deel kwaliteitsafspraken	37	136	211	211
- Studiesucces				
- Beroepspraktijkvorming				
- voortijdig schoolverlaten				
Totaal MBO	231	322	400	400
Totaal investeringen	768	921	1.143	1.213

Onderwijsmonitor

De Algemene Rekenkamer constateerde in hun rapport «Onderwijsmonitor (d.d. 5 juni 2015)» dat de informatie over de beleidsdoelen de Tweede Kamer versnipperd bereikt: via begroting en jaarverslag, het onderwijsverslag, voortgangrapportages en andere (onderzoek)rapportages. Om dit te stroomlijnen en de Tweede Kamer aldus beter te kunnen informeren adviseerde de Algemene Rekenkamer o.a. om een dashboard te ontwikkelen. Een dashboard dat op macroniveau inzicht geeft in de voorwaarden voor goed onderwijs met de daarbij behorende beleidsinstrumenten, en de behaalde onderwijsresultaten. OCW heeft in reactie op dit advies een brede onderwijsmonitor ontwikkeld en gepubliceerd op <http://www.trendsinebeeldocw.nl/ocw-stelsels-in-beeld/onderwijs>. De monitor bestaat uit een dashboard van output- en outcome-indicatoren die de resultaten van het onderwijs weergeven, aangevuld met een wegwijzer naar actuele beleidsinformatie over het onderwijsproces. De in de monitor gepresenteerde output en outcome zijn mede te danken aan de in tabel genoemde investeringen, maar een direct causaal verband tussen beide is niet mogelijk.

Vrijheid in besteding

Instellingen zijn vrij om te bepalen voor welke doelen zij de middelen inzetten. Zij worden wel gestimuleerd om binnen de kaders van de bestuurs- en sectorakkoorden te blijven, maar zij zijn niet beperkt tot de in tabel genoemde doelen. In de reguliere jaarverslaglegging leggen zij verantwoording af. De voortgang op de belangrijkste ambities waarvoor de investeringen uit de tabel zijn ingezet worden onder andere in mei opgenomen in het jaarverslag.

Belangrijkste beleidsmatige mutaties

Deze financiële paragraaf presenteert conform de rijksbegrotingsvoorschriften de belangrijkste budgettaire veranderingen op de OCW-begroting, zowel voor de uitgaven (tabel 1) als de ontvangsten (tabel 2).

Tabel 1 Belangrijkste beleidsmatige mutaties t.o.v. vorig jaar (uitgaven) (bedragen x € 1 miljoen)							
	Art.	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017		37.187,5	37.981,6	37.782,8	37.728,5	37.935,3	38.130,4
Belangrijkste mutaties:							
1) Leerlingen- en studentenontwikkeling	diverse	117,2	157,6	134,1	131,9	127,2	104,0
2) Bijstelling autonome raming studiefinanciering	11,12,13	- 4,7	- 23,8	- 31,5	- 28,6	- 25,7	- 38,2
3) OCW-brede problematiek	diverse	325,9	37,6	16,4	9,3	47,0	80,9
4) Specifieke dekking OCW-brede problematiek	diverse	- 148,2	0,0	0,0	0,0	- 13,9	- 13,9
5) Taakstelling OCW-brede problematiek	diverse	0,0	0,0	- 171,2	- 165,6	- 188,3	- 157,7
6) Omvorming scholings- en monumentenaftrek: toevoeging budget	4,14,95	0,0	152,2	152,2	152,2	152,2	152,2
7) Omvorming scholings- en monumentenaftrek: uitstel	4,14,95	- 57,0	- 275,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8) Eindejaarsmarge	91	127,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9) Kasschuiven	diverse	- 28,3	- 8,6	47,2	13,3	4,5	- 28,2
10) Loonbijstelling	diverse	645,9	646,1	642,4	640,3	641,8	642,8
11) Prijsbijstelling	diverse	130,4	131,0	130,4	130,6	131,7	132,8
12) Niet-kader relevante mutaties	11,12	- 115,7	70,3	81,6	72,4	48,8	58,0
13) Overige mutaties	diverse	- 10,1	1,0	- 53,3	- 9,1	- 9,4	- 9,3
Stand ontwerpbegroting 2018		38.170,6	38.870,0	38.731,1	38.675,1	38.851,2	39.053,9

Tabel 2 Belangrijkste beleidsmatige mutaties t.o.v. vorig jaar (ontvangsten) (bedragen x € 1 miljoen)							
	Art.	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017		1.341,6	1.415,7	1.466,0	1.544,6	1.611,5	1.687,4
Belangrijkste mutaties:							
1) Leerlingen- en studentenontwikkeling	12,13	- 3,4	- 8,3	- 9,9	- 10,4	- 11,0	- 11,3
2) Bijstelling autonome raming studiefinanciering	11,12,13	- 12,6	- 14,2	- 12,9	- 13,1	- 13,3	- 13,5
3) Niet kaderrelevante mutaties	11	13,4	8,7	3,0	1,8	0,2	2,3
4) Rente studiefinanciering	11	- 16,2	- 21,2	- 31,6	- 35,3	- 33,2	- 31,7
5) Overige mutaties	diverse	15,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand ontwerpbegroting 2018		1.337,9	1.380,6	1.414,6	1.487,6	1.554,2	1.633,2

Toelichting:

Leerlingen- en studentenontwikkeling

In de begroting is, zoals gebruikelijk, de actuele raming van de leerlingen- en studentenaantallen verwerkt. Uit de referentieraming 2017 blijkt dat het aantal verwachte leerlingen en studenten hoger uitvalt dan de in de OCW-begroting 2017 verwerkte aantallen. Hierachter gaan verschillende bewegingen schuil, zoals een stijging van het aantal mbo-studenten in de beroepsbegeleidende leerweg en van het aantal studenten in het wetenschappelijk onderwijs (onder andere door toenemende aantallen buitenlandse studenten, waaronder studenten uit EER-landen, welke bekostigd worden). Zie het algemene deel van het verdiepingshoofdstuk voor de budgettaire bijstelling per onderwijssector.

Bijstelling autonome raming studiefinanciering

De raming voor studiefinanciering laat lagere kaderrelevante uitgaven en ontvangsten zien ten opzichte van de vorige begroting. Dit is het gevolg van de verwerking van nieuwe uitvoeringsgegevens van DUO. Vooral de uitgaven aan de basisbeurs en de aanvullende beurs bij mbo-bolstudenten niveau 1 en 2 vielen in 2016 lager uit dan aanvankelijk geraamd door lagere aantallen. Dit werkt door in 2017 en latere jaren. De meevaller wordt voor het jaar 2017 getemperd vanwege hogere uitgaven aan kwijtscheldingen die aanvankelijk geraamd waren voor het jaar 2016, maar in 2017 werden geëffectueerd. De lagere ontvangsten zijn het gevolg van een lager ontstaan bedrag aan achterstallig lager recht (ALR).

OCW-brede problematiek

OCW heeft te maken met diverse problematiek, zoals:

- invulling van de taakstelling voor 2017 (€ 150,0 miljoen in 2017),
- een boekingscorrectie voor het Programma Vernieuwing Studiefinanciering (PVS) waarbij een schuif van niet-relevante uitgaven naar relevante uitgaven plaatsvindt (€ 147,0 miljoen in 2017),
- tegenvallers op de onderwijsbudgetten van Caribisch Nederland en de bijdrage voor het CERN door valutakoersverschillen (€ 15,2 miljoen in 2017 en 2018).

Specifieke dekking OCW-brede problematiek

Bovengenoemde problematiek wordt voor een deel gedekt met middelen binnen de OCW-begroting door inzet van:

- de eindejaarsmarge (– € 121,3 miljoen in 2017),
- een deel van de prijsbijstelling (– € 6,7 miljoen in 2017),
- incidentele besparingswinst bij de Stichting Samenwerking Beroeps- onderwijs Bedrijfsleven (– € 20,2 miljoen in 2017),
- vrijvallende middelen op artikel 91 (– € 13,9 miljoen in 2021 en 2022).

Taakstelling OCW-brede problematiek

Het kabinet heeft besloten de dekking voor de leerlingen- en studentenontwikkeling en overige OCW-brede problematiek te parkeren op artikel 91. De openstaande taakstelling als gevolg van de leerlingen- en studentenontwikkeling en overige problematiek wordt voor het jaar 2018 gecompenseerd. De structureel openstaande reeksen blijven op de begroting van OCW staan. De beslissing over invulling hiervan wordt overgelaten aan het volgende kabinet. Hiertoe is besloten na overleg met de formerende partijen.

Omvorming scholings- en monumentenaftrek: toevoeging budget

De korting die gepaard ging met de omvorming van de fiscale scholings- en monumentenaftrek wordt teruggedraaid. De omvorming naar uitgavenregelingen staat gepland voor 2019, met het gehele fiscale budget.

Omvorming scholings- en monumentenaftrek: uitstel

De omvorming van de fiscale scholings- en monumentenaftrek naar uitgavenregelingen wordt met een jaar uitgesteld van 2018 naar 2019. Dit geeft ruimte voor nadere invulling door een nieuw kabinet en voor de voorbereiding van de uitvoering.

Eindejaarsmarge

In 2016 zijn diverse budgetten niet volledig tot besteding gekomen (in totaal € 127,5 miljoen). De eindejaarsmarge wordt onder andere ingezet voor overlopende verplichtingen die alsnog in 2017 tot betaling zijn gekomen (€ 6,3 miljoen) en ter dekking van een deel van de ramingsbijstelling 2017 (€ 121,3 miljoen).

Kasschuiven

Op diverse budgetten vinden kasschuiven plaats omdat middelen in latere (of eerdere) jaren benodigd zijn. De grootste zijn:

- De beschikbare middelen voor de huisvesting op Caribisch Nederland worden aangepast op de actuele planning van het RVB. De planning is gaan schuiven doordat onder andere ontwerpen vertraging hebben opgelopen en het aankopen van grond langer heeft geduurd dan verwacht. Voor de onderwijsverbetermiddelen Caribisch Nederland vindt ook een kasschuif plaats. Het kasritme van de beschikbare middelen wordt aangepast aan de uitgaven zoals opgenomen in de Onderwijsagenda 2017–2020. In totaal wordt € 31,6 miljoen over de jaren 2017–2019 verschoven naar de jaren 2020–2022.
- Daarnaast worden de middelen uit het Regeerakkoord voor onderzoek verschoven van 2022 naar 2019 (€ 50,0 miljoen).

Loonbijstelling & prijsbijstelling

De loon- en prijsbijstelling tranche 2017 is uitgekeerd aan de departementen. Zie het algemene deel van het verdiepingshoofdstuk voor de verdeling over de begrotingsartikelen.

Niet-kader relevante mutaties

De raming voor studiefinanciering laat lagere niet-kaderrelevante uitgaven zien voor 2017 en hogere uitgaven voor de jaren vanaf 2018 en iets hogere ontvangsten voor alle jaren ten opzichte van de in de OCW-begroting 2017 verwerkte raming van het voorjaar 2016. Dit is het gevolg van de verwerking van nieuwe uitvoeringsgegevens van DUO. De lagere uitgaven in 2017 hebben te maken met de boekingscorrectie n.a.v. PVS aangezien dit een schuif van niet-relevante uitgaven naar relevante uitgaven betrof. De hogere uitgaven in de jaren daarna doen zich voornamelijk voor op het collegegeldkrediet. Daarnaast is er € 15,7 miljoen aan niet-kaderrelevante prijsbijstelling toegevoegd aan de begroting van OCW.

Rente studiefinanciering (ontvangsten)

De raming voor studiefinanciering laat lagere renteontvangsten zien ten opzichte van de in de OCW-begroting 2017 verwerkte raming uit het voorjaar 2016. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de neerwaarts

bijgestelde rentevoet. Conform de begrotingsregels worden mutaties in de renteontvangsten generaal verwerkt.

Overige mutaties

Dit betreft desalderingen van uitgaven en ontvangsten en overboekingen van en naar andere departementen.

Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven

Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven en bestemming (bedragen x € 1.000)				
Art.nr.	Naam artikel + totale uitgaven	Juridisch verplicht (totale uitgaven + %)	Niet-juridisch verplicht (totale uitgaven + %)	Bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
1	Primair onderwijs	€ 10.437.399	€ 35.024	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 13.584) • Nog nader in te vullen bijdrage aan opdrachten (€ 10.053) • Nog nader in te vullen bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken (€ 11.387)
	€ 10.472.423	99,67%	0,33%	
3	Voortgezet onderwijs	€ 8.108.524	€ 14.622	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies en opdrachten (€ 14.622)
	€ 8.123.146	99,82%	0,18%	
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	€ 4.312.713	€ 12.977	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies, opdrachten en bijdrage aan medeoverheden. (€ 12.977)
	€ 4.325.690	99,7%	0,30%	
6	Hoger beroepsonderwijs	€ 3.004.988	€ 173	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 173)
	€ 3.005.161	99,99%	0,01%	
7	Wetenschappelijk onderwijs	€ 4.481.377	€ 2.433	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 1.228) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 1.205)
	€ 4.483.810	99,95%	0,05%	
8	Internationaal beleid	€ 11.284	€ 432	<ul style="list-style-type: none"> • € 173 aan subsidies • € 210 aan opdrachten • € 49 aan internationale organisaties
	€ 11.716	96,3%	3,7%	
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	€ 170.833	€ 10.326	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies en opdrachten (€ 10.326)
	€ 181.159	94,3%	5,7%	
14	Cultuur	€ 761.976	€ 15.907	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 11.693) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 4.214)
	€ 777.883	98,0%	2,0%	
15	Media	€ 988.472	€ 954	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 919) en internationale contributies (€ 35)
	€ 989.426	99,9%	0,1%	
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	€ 1.004.798	€ 4.240	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 4.000) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 240)
	€ 1.009.038	99,6%	0,4%	
25	Emancipatie	€ 10.255	€ 5.189	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 1.521) • Opdrachten (€ 668) • Bijdrage aan medeoverheden (€ 3.000)
	€ 15.444	66,4%	33,6%	
Totaal aan niet verplichte uitgaven			€ 102.277	

Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen

Tabel planning beleidsdoorlichtingen								
Artikel	Realisatie							Planning
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Geheel artikel?
1. Primair onderwijs							√	√
3. Voortgezet onderwijs							√	√
4. Beroeps en volwasseneneducatie				√				√
6. Hoger beroepsonderwijs				√				√
7. Wetenschappelijk onderwijs				√				√
8. Internationaal beleid ¹								
9. Arbeidsmarkt- en Personeelsbeleid						√		√
11. Studiefinanciering					√			√
12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten		√						√
13. Lesgelden ²								
14. Cultuur						√		√
15. Media					√			√
16. Onderzoek en wetenschapsbeleid						√		√
25. Emancipatie			√					√
Afgeronde en eerder toegezegde beleidsdoorlichtingen								

¹ Internationaal beleid is een restartikel en geen beleidsartikel. Er is dus geen beleidsdoorlichting gepland. Internationaal beleid draagt bij aan de beleidsdoelstellingen op andere artikelen.

² Lesgelden: het doel van het heffen van lesgeld is het genereren van inkomsten voor de financiering van het onderwijs. Dit is een financieel doel. Omdat het hier geen beleidsmatig doel betreft ligt een beleidsdoorlichting niet in de rede.

Zie ook de bijlage «Overzicht evaluaties- en overig onderzoek».

Zie ook de [Tabel realisatie beleidsdoorlichtingen](#).

Overzicht risicoregelingen

Tabel Overzicht verstrekte garanties (bedragen x € 1.000)

Art. Omschrijving	Uitstaande	Geraamd te	Geraamd te	Uitstaande	Geraamd te	Geraamd te	Uitstaande	Garantie-	Totaal
	garanties	verlenen	vervallen	garanties	verlenen	vervallen	garanties	plafond	plafond
	2016	2017	2017	2017	2018	2018	2018		
14 Indemniteits-regeling	257.377	151.557	389.351	19.583	0	0	19.583		300.000
14 Achterborg overeenkomst NRF	307.840	17.036	12.471	312.405	0	0	312.405		380.000
Bouwleningen aan Academische Ziekenhuizen	189.340	0	1.546	187.794	0	0	187.794		

Toelichting:

De Indemniteitsregeling heeft tot doel een bijdrage te leveren aan het realiseren van tentoonstellingen van bijzonder belang of het tentoonstellen van bijzondere bruiklenen in Nederland door het beperken van de verzekeringskosten van musea. De garantstelling van het Rijk voor schade of verlies tot de eerste 30 procent van de verzekerde waarde (indemniteitsgarantie) van kunstwerken, verlaagt de verzekeringskosten van musea. Het risico is ook te verzekeren op de markt, maar de kosten zijn dan hoger, waardoor er minder budget voor tentoonstellingen overblijft. Daarnaast blijkt dat een indemniteitsgarantie ook als internationaal keurmerk fungeert: buitenlandse publieke en private eigenaren van museale objecten hechten aan de garantstelling vanuit het Rijk. Risicobeheersende maatregelen betreffen ondermeer dat alleen erkende musea een aanvraag mogen doen op de indemniteitsregeling bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed die deze aanvraag, mede op basis van een risico-inventarisatie en -analyse, toetst.

Het NRF verstrekt hypothecaire leningen aan monumenteigenaren van rijksmonumenten om restauraties uit te voeren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen laagrentende hypothecaire leningen uit het revolving fund en aanvullende financieringen om de gehele restauratieopgave gefinancierd te krijgen. De Achterborgovereenkomst NRF, en de garantie van het Ministerie van OCW, zien alleen toe op de aanvullende financiering. Door deze garantie kan het NRF financiering tegen een lagere rente aantrekken. Deze lagere rente wordt doorgerekend aan de monumenteigenaren zodat deze eigenaren gestimuleerd worden hun monument te restaureren.

Aangezien er een algemeen belang is (gebouwen van nationaal belang) waar een individu lasten van ervaart (hoge onderhoudskosten, beperkte mogelijkheden tot modernisering, dure oplossingen voor bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen), wordt gebruik gemaakt van ondersteunende maatregelen. Door middel van deze regeling wordt cultureel erfgoed in stand gehouden en wordt tegelijkertijd minder gebruik gemaakt van de subsidie die het NRF ook uitbetaalt.

De Achterborg kan in werking treden en tot daadwerkelijke kasverplichtingen komen, wanneer de eigenaren van rijksmonumenten op grote schaal niet meer in staat zijn aan de rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen en het eigen vermogen van het Nationaal Restauratiefonds is uitgeput. Dit eigen vermogen (voornamelijk vanuit Revolverende Fondsen) is momenteel beduidend hoger dan de uitstaande leningen onder de Achterborg.

Voor de Academische Ziekenhuizen is sinds 1991 de garantieregeling niet meer van kracht, met uitzondering van enkele op dat moment in gang gezette bouwprojecten. Sinds 1996 zijn geen garanties meer verstrekt. Deze leningen hebben gemiddeld een looptijd van 40 jaar. Expiratie van deze leningen zal omstreeks het jaar 2035 volledig hebben plaatsgevonden.

3. DE BELEIDSARTIKELN

Art.nr. 1. Primair onderwijs

A. Algemene doelstelling

Het primair onderwijs zorgt dat leerlingen in de eerste fase van de doorlopende leerlijn hun talenten maximaal kunnen ontplooiën en vervolgonderwijs kunnen volgen dat het beste past bij hun talenten. Het legt bovendien de basis voor de huidige en toekomstige deelname van deze leerlingen aan de samenleving.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van primair onderwijs dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten van individuele leerlingen en bij de behoeftes van de maatschappij.

Financieren: De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door het verstrekken van (aanvullende) bekostiging, subsidies en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, (prestatie)afspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren: De Minister vult haar verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Indicatoren/kengetallen

Tabel 1.1 Indicatoren						
Doelstelling/indicator	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Reden Opname ¹	Bron	
1 Ambitieuw onderwijs dat alle leerlingen en studenten uitdaagt						
a) Alle leerlingen en studenten worden uitgedaagd						
• Aandeel scholen dat leerlingen begeleidt in het ontdekken en ontwikkelen van hun talenten	47% (2015)	79%(2018)	100% (2020)	SA	Enquêtes Bestuursakkoord PO Regioplan	
• Aandeel thuiszittende leerlingen dat drie of meer maanden thuis zit zonder passend onderwijsaanbod	0,07% (2014–2015)	Lager (2018)	0% (2020)	SA	Leerplichttelling 2015–2016	
b) Vergroten studiesucces						
• Aandeel leerlingen dat het referentieniveau voor lezen behaalt	99% (2015–2016) ²	Niet benoemd	Niet benoemd	SA	College voor Toetsen en Examens	
Aandeel leerlingen dat het referentieniveau voor taalverzorging behaalt	95% (2015–2016) ²	Niet benoemd	Niet benoemd			
Aandeel leerlingen dat het referentieniveau voor rekenen behaalt	87% (2015–2016) ²	Niet benoemd	Niet benoemd			

Doelstelling/indicator	Basis- waarde (jaartal)	Tussenstreef- waarde (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Reden Opname ¹	Bron
• Aandeel zittenblijvers	2,2% (2012– 2013)	1,5% (2018)	1,5% ³ (2020)	SA	DUO
2 Scholen en instellingen werken met goed opgeleide en professionele leraren en schoolleiders die samen zorgen voor een veilig en ambitieus leerklimaat					
a) Vergroten kwaliteit leraren en schoolleiders					
• Aandeel leraren met een afgeronde wo-bachelor of hbo-/wo masteropleiding	20% (2013)	25% (2018)	30% (2020)	SA, LA	Onderwijs werkt; Regioplan en DUO
• Aandeel leraren dat de algemeen didactische vaardigheden beheerst ⁴	85% (2013)	96% (2018)	100% (2020)	SA, LA	Inspectie van het Onderwijs
• Aandeel leraren dat de differentiatie vaardigheden beheerst ⁵	56% (2013)	79% (2018)	100% (2020)	SA, LA	Inspectie van het Onderwijs
b) Verbetercultuur					
• Aandeel leraren dat deelneemt aan peer review	62% (2014)	87% (2018)	100% (2020)	LA, T	Onderwijs werkt; Regioplan, (2014–2015) POMO; BZK, (2016)
• Aandeel leraren dat is ingeschreven in het Lerarenregister (po/vo/mbo) ⁶	8% (2014)	28% (2016)	100% (2019)	SA, LA, T	Lerarenregister
• Aandeel schoolleiders dat is geregistreerd in het schoolleidersregister	31% (2015)	n.v.t.	100% (2018)	SA	Schoolleidersregister
c) Veilig leerklimaat					
• Aandeel leerlingen dat zich veilig voelt	95% (2012)	Stabiel of hoger (2018)	Stabiel of hoger (2020)	T	ITS-monitor naar sociale veiligheid
3 Scholen en instellingen maken resultaten inzichtelijk en worden aangesproken op hun prestaties					
• Aandeel scholen dat Vensters volledig heeft ingevuld	5,3% (2014)	n.v.t.	100% (2017)	SA, T	PO-Raad/Schoolinfo
• Aandeel scholen dat op alle indicatoren van kwaliteitszorg voldoende scoort ⁷	38% (2012– 2013)	Hoger (2018)	Hoger (2020)	SA	Onderwijsverslag Inspectie van het Onderwijs

Doelstelling/indicator	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Reden Opname ¹	Bron
• Aandeel (zeer) zwakke scholen dat zich binnen een jaar verbetert	27% (2012–2013)	n.v.t.	100% (2017–2018)	SA	Inspectie van het Onderwijs
• Oordeel ouders over betrokkenheid ⁸	Cijfer 7 (2012)	Stabiel of hoger (2018)	Hoger (2020)	T	Monitor Ouderbetrokkenheid

¹ SA = Sectorakkoorden, LA = Lerarenagenda, T = Toezegging Minister & Staatssecretaris, C = Opgenomen in verband met consistentie/afpraak met het veld.

² Vanwege een andere meetmethode zijn de in de beleidsagenda van de Begroting 2017 opgenomen waarden voor 2014–2015 (pilot) niet opgenomen. Het College voor Toetsen en Examen meldt in zijn rapportage «referentieniveaus 2015–2016» overigens dat de vaardigheid van de leerling over de jaren 2014–2015 en 2015–2016 nagenoeg gelijk is gebleven.

³ Basis-, tussen- en streefwaarde zijn veranderd t.o.v. Begroting 2016 ten gevolge van een andere meetmethode (zie ook Jaarverslag 2015 en Begroting 2017).

⁴ De basiswaarde, realisatiewaarde en streefwaarde betreffen de leraren met ten minste 3 jaar ervaring. Momenteel wordt een verdiepend onderzoek naar differentiatievaardigheden uitgevoerd. Op basis van deze uitkomsten wordt gekeken naar een mogelijke vervanging van de indicator.

⁵ De basiswaarde, realisatiewaarde en streefwaarde betreffen de leraren met ten minste 10 jaar ervaring. Momenteel wordt een verdiepend onderzoek naar de differentiatievaardigheden uitgevoerd. Op basis van deze uitkomsten wordt gekeken naar een mogelijke vervanging van de indicator.

⁶ In februari 2017 is het wetsvoorstel lerarenregister aangenomen in de Eerste Kamer. Hieruit volgt voor leraren de wettelijke verplichting om per 2019 ingeschreven te staan in het lerarenregister.

⁷ Gezien de grote wijzigingen in de meetmethode van de inspectie wordt momenteel bekeken of er alternatieve indicatoren zijn.

⁸ Het inzichtelijk maken van ouderbetrokkenheid komt bij Ouders & Onderwijs te liggen, zij hanteren hiervoor geen rapportcijfers. Er wordt momenteel gekeken naar alternatieve indicatoren.

Tabel 1.2 Leerlingen primair onderwijs (aantallen x 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Leerlingen basisonderwijs							
• geen gewicht	1302,8	1.298,1	1.293,7	1.288,0	1.279,8	1.271,7	1.265,4
• gewicht 0,3	64,5	60,5	58,5	56,6	55,0	53,6	52,7
• gewicht 1,2	60,1	55,2	52,9	51,0	49,4	48,2	47,4
Subtotaal¹	1427,5	1.413,8	1.405,1	1.395,6	1.384,1	1.373,5	1.365,5
Leerlingen trekkende bevolking ²	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal¹	1427,9	1.414,0	1.405,3	1.395,8	1.384,3	1.373,7	1.365,7
Leerlingen in het speciaal basisonderwijs	33,9	33,6	33,7	33,9	34,2	34,3	34,3
Leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs	67,1	66,2	65,4	64,4	63,4	62,6	62,1
Totaal PO	1.528,9	1.513,9	1.504,3	1.494,2	1.481,9	1.470,6	1.462,1

¹ (Sub)totalen geven een kleine afwijking door het afronden van de aantallen.

² Dit zijn leerlingen op rijdende scholen.

Tabel 1.3 Uitgaven per leerling, excl. Uitvoeringskosten (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Primair onderwijs ¹	6,6	6,9	6,9	6,9	6,9	7,0	7,0
Bekostiging ²	6,3	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6
Exclusief ondersteuningsmid- delen ³	5,5	5,7	5,8	5,7	5,7	5,8	5,8

¹ De totale uitgaven uit tabel 1.4, exclusief de bijdragen aan agentschappen en ZBO/RWT's, gedeeld door het aantal leerlingen in hetzelfde jaar, zoals opgenomen in tabel 1.2.

² De bekostiging uit tabel 1.4, gedeeld door het aantal leerlingen in hetzelfde jaar, zoals opgenomen in tabel 1.2.

³ De bekostiging uit tabel 1.4, minus de ondersteuningsmiddelen zoals opgenomen in tabel 1.5, gedeeld door het aantal leerlingen in hetzelfde jaar, zoals opgenomen in tabel 1.2.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste beleidswijzigingen op het terrein van primair onderwijs worden beschreven in de beleidsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 1.4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	10.216.767	10.500.642	10.472.423	10.356.120	10.306.756	10.254.789	10.204.540
Waarvan garantieverplichtingen	- 194	- 346					
Totale uitgaven	10.212.473	10.500.988	10.472.423	10.356.120	10.306.756	10.254.789	10.204.540
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,7%				
Bekostiging	9.702.788	9.991.972	9.997.172	9.870.721	9.827.003	9.777.223	9.718.538
• Hoofdbekostiging	9.532.348	9.760.950	9.694.738	9.584.487	9.546.769	9.496.989	9.446.304
– Bekostiging Primair Onderwijs	9.515.641	9.745.720	9.679.508	9.569.257	9.531.539	9.482.141	9.431.456
– Bekostiging Caribisch Nederland	16.707	15.230	15.230	15.230	15.230	14.848	14.848
• Prestatiebox	156.230	220.822	282.234	272.234	272.234	272.234	272.234
• Aanvullende bekostiging	14.210	10.200	20.200	14.000	8.000	8.000	0
– Overig	14.210	10.200	20.200	14.000	8.000	8.000	0
Subsidies	87.272	100.041	93.584	97.563	104.282	106.441	114.941
– Regeling Onderwijsvoorziening jonggehandicapten	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000
– Nederlands onderwijs buitenland	13.486	10.394	10.394	10.394	10.394	10.394	10.394
– Basis voor Presteren (School aan Zet en Bèta Techniek)	5.900	0	0	0	0	0	0

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
- Humanistisch vormend en godsdienstonderwijs	10.130	11.130	11.630	12.130	12.630	13.130	13.630
- Overig	34.756	55.517	48.560	52.039	58.258	59.917	67.917
Opdrachten	9.982	9.880	12.053	12.139	12.581	12.035	11.971
Bijdrage aan agentschappen	25.538	24.253	23.912	29.995	27.188	23.391	23.391
- Dienst Uitvoering Onderwijs	25.538	24.253	23.912	29.995	27.188	23.391	23.391
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	25.443	7.805	7.565	7.565	7.565	7.562	7.562
- Stichting Vervangingsfonds en Participatiefonds ¹	24.358	5.275	5.062	5.062	5.062	5.059	5.059
- Stichting Vervangingsfonds/Bedrijfsgezondheid	13	0	0	0	0	0	0
- UWV	1.072	2.530	2.503	2.503	2.503	2.503	2.503
Bijdrage aan medeoverheden	361.450	366.750	326.750	326.750	316.750	316.750	316.750
- Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid	261.750	266.750	321.750	326.750	316.750	316.750	316.750
- Aanvulling GOA convenant G37	95.000	95.000	0	0	0	0	0
- Verhoging taalniveau pedagogisch medewerkers kleine gemeenten ²	4.700	5.000	5.000	0	0	0	0
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	0	287	11.387	11.387	11.387	11.387	11.387
- Brede scholen	0	287	11.387	11.387	11.387	11.387	11.387
Ontvangsten	32.607	8.661	17.661	8.661	8.661	8.661	1.708

¹ In 2016 is dit bedrag inclusief het deel dat is teruggestort vanwege gedeclareerde kosten voor wachtgelden bij het Participatiefonds.

² Voor 2016 zijn er middelen beschikbaar gesteld voor de G-86. Voor 2017 en 2018 zijn de middelen bestemd voor de kleine gemeenten. In 2017 en 2018 is dit bedrag inclusief € 0,3 miljoen voor de implementatie van de kwaliteitsverbetering VVE.

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 1 is voor 2018 99,7 procent juridisch verplicht.

Bekostiging: Het beschikbare budget in 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de lumpsumbekostiging aan de schoolbesturen en de samenwerkingsverbanden. Hieraan ten grondslag liggen de regelingen personele bekostiging en materiële

instandhouding. Het moment waarop de juridische verplichting wordt aangegaan vindt plaats voorafgaand aan het (school)jaar waarop de bekostiging betrekking heeft.

Subsidies: Het beschikbare budget in 2018 is voor 85,5 procent juridisch verplicht. Dit verplichte deel betreft de subsidies die voorafgaand aan het jaar van verstrekking worden vastgelegd. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht en wordt ingezet voor beleidsprioriteiten van het kabinet. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten: Het beschikbare budget in 2018 is voor 16,6 procent juridisch verplicht. Het gaat hierbij onder andere om de uitvoering van de bovenwettelijke werkloosheidsregeling voor onderwijspersoneel. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht en betreft beleidsprioriteiten van het kabinet. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen: Het budget in 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. Op basis van de managementafspraken tussen het bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's: Het budget in 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. Het gaat hier om bijdragen aan het Vervangings- en Participatiefonds en het UWV. Op basis van een beheersovereenkomst worden de middelen voorafgaand aan het jaar waarop de bijdragen betrekking hebben verplicht.

Bijdrage aan medeoverheden: Het budget in 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. Het moment waarop de juridische verplichting wordt aangegaan vindt plaats voorafgaand aan het kalenderjaar waarop de specifieke uitkering betrekking heeft.

Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken: Het beschikbare budget in 2018 is nog niet juridisch verplicht. Het betreft een bijdrage aan het gemeentefonds voor het realiseren van combinatiefuncties op basis van de bestuurlijke afspraken tussen OCW, VWS en de VNG.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Het Rijk verstrekt schoolbesturen lumpsumbekostiging voor de personele kosten en materiële instandhouding. Deze bekostiging is grotendeels gebaseerd op het aantal leerlingen en de gemiddelde leeftijd van leraren. Daarnaast wordt via de groeibekostiging en de directie- en de kleinescholentoeslag rekening gehouden met de groei en grootte van de school. Met de groeibekostiging is circa € 50 miljoen gemoeid, met de directietoeslag circa € 215 miljoen en met de kleinescholentoeslag circa € 100 miljoen. Tot slot wordt in de bekostiging rekening gehouden met een aantal specifieke kenmerken van leerlingen in het kader van het onderwijsachterstandenbeleid waar in totaal circa € 280 miljoen mee is gemoeid. Dit betreft de «gewichteregeling» en de «impulsregeling».

In onderstaande tabel zijn de ondersteuningsmiddelen opgenomen die naast de basisbekostiging beschikbaar zijn voor de lichte en zware ondersteuning. Lichte ondersteuning betreft grotendeels middelen die naar de samenwerkingsverbanden po gaan en deels middelen die rechtstreeks naar de speciale scholen voor basisonderwijs gaan (sba). Bijdragen voor de zware ondersteuning zijn voor de samenwerkingsverbanden po en vo en het (voortgezet) speciaal onderwijs ((v)so), waaronder de clusters 1 en 2. Sinds de invoering van «passend onderwijs» besluiten de samenwerkingsverbanden (clusters 3 en 4) over de plaatsing van leerlingen in het (v)so.

De tabel laat zien hoe de ondersteuningsmiddelen worden verdeeld.

Tabel 1.5 Ondersteuningsmiddelen (bedragen x € 1 miljoen)					
	2018	2019	2020	2021	2022
Lichte ondersteuning – Samenwerkingsverbanden primair onderwijs	375	375	370	370	365
Zware ondersteuning – Clusters 1 en 2	260	260	260	260	260
Zware ondersteuning – Samenwerkingsverbanden primair onderwijs	550	555	555	560	560
Zware ondersteuning – Samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs ¹	580	575	570	570	570
Zware ondersteuning – Totaal ondersteuningsmiddelen artikel 1	1.765	1.765	1.755	1.760	1.755

¹ Samenwerkingsverbanden vo is inclusief een gedeelte dat rechtstreeks naar de WEC scholen gaat onder andere bestemd voor onderwijs in gesloten jeugdzorg en justitiële inrichtingen en betreft alleen de middelen die op artikel 1 staan.

Bekostiging Caribisch Nederland

Het Rijk verstrekt bekostiging aan de schoolbesturen in Caribisch Nederland. Het betreft de schoolbesturen op de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba.

Prestatiebox

Voor het realiseren van de afspraken in het Bestuursakkoord met de PO-Raad ontvangen de schoolbesturen extra middelen via de prestatiebox. Deze middelen zijn bedoeld om een impuls te geven aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van uitdagend onderwijs, vernieuwing en digitalisering, de brede aanpak onderwijsverbetering, professionalisering van scholen en de doorgaande ontwikkelijnen. Deze middelen komen daarnaast ook ten goede aan de afspraken die zijn gemaakt in het «Techniepact 2020» en het «Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs».

Aanvullende bekostiging

Naast de reguliere bekostiging ontvangen de schoolbesturen middelen voor specifieke doeleinden. De aanvullende bekostiging voor 2018 bestaat uit de kosten voor tweetalig onderwijs, de regeling teambeurs voor professionalisering van teams van leerkrachten en de regeling tegemoetkoming vervangingskosten voor schoolleiders die een opleiding volgen.

Subsidies

Om verschillende beleidsdoelstellingen te behalen, worden subsidies verstrekt (zie de subsidiebijlage voor het totaaloverzicht). De belangrijkste subsidies zijn de Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten, de Regeling Nederlands onderwijs in het buitenland, en de subsidies voor

«Techniekpact». De Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten voorziet in diverse hulpmiddelen zodat deze leerlingen met goed gevolg onderwijs (van basis- tot en met hoger onderwijs) kunnen volgen. Voor de implementatie van het Bestuursakkoord worden middelen verstrekt ten behoeve van een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbetering en voor het project «Beter en slimmer leren met ict». Daarnaast worden er onder andere subsidies verstrekt voor humanistisch vormend en godsdienstonderwijs, onderwijs aan zieke leerlingen, het aanpassen van lesmateriaal ten behoeve van visueel gehandicapte en dyslectische leerlingen en het ontwikkelen van de (adaptieve) eindtoets.

Opgaven

Dit betreft de middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken, onder andere voor passend onderwijs, voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en de uitvoeringskosten van de bovenwettelijke werkloosheidsregeling voor onderwijspersoneel.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van de bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft hier het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor begrotingsartikel 1.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

De stichtingen Vervangingsfonds en Participatiefonds ontvangen middelen voor het beheren van de vervangings- en werkloosheidsuitgaven in het primair onderwijs. De kosten die het Vervangings- en Participatiefonds vergoeden worden gedekt uit de premies die schoolbesturen afdragen. Het UWV ontvangt middelen voor de uitvoering van de Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten.

Bijdrage aan medeoverheden

Gemeenten ontvangen middelen voor onderwijsachterstandenbeleid. Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid bestaat uit meerdere instrumenten, waaronder voor- en vroegschoolse educatie, schakelklassen en zomerscholen.

Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken

Jaarlijks worden aan het Gemeentefonds middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van de «Brede impuls combinatiefuncties».

Tabel 1.6 Overzicht Specifieke Uitkering (bedragen in miljoen euro's)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Ontvangende partij(en)	366,8	326,8	326,8	316,8	316,8	316,8
Gemeenten die onderwijsachterstands- leerlingen hebben (som schoolge- wichten is op 1-10-2009 groter dan 0).						
Korte omschrijving uitkering						
Het betreft de specifieke uitkeringen op onderwijsachterstandenbeleid (inclusief de aanvulling convenant G37, budget voor verhoging taalniveau pedagogisch medewerkers kleine gemeenten en budget voor middelgrote en kleine gemeenten om tenminste één groep te realiseren).						

Art.nr. 3. Voortgezet onderwijs

A. Algemene doelstelling

Het voortgezet onderwijs zorgt dat leerlingen in deze fase van de doorlopende leerlijn hun talenten maximaal kunnen ontplooiën en vervolgonderwijs kunnen volgen dat het beste past bij hun talenten. Het bereidt hen voor op volwaardige deelname aan de samenleving en een bij hun talenten passende (toekomstige) positie op de arbeidsmarkt.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een voortgezet onderwijsstelsel dat zodanig functioneert, dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele leerlingen en bij de behoeftes van de maatschappij.

Financieren:

De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het voortgezet onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren:

De Minister stimuleert specifieke onderwerpen door het verstrekken van (aanvullende) bekostiging, subsidies en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, (prestatie)afspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren:

De Minister vult haar verantwoordelijkheid voor de onderwijskwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Indicatoren/kengetallen

Tabel 3.1 Indicatoren					
Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Bron
1 Ambitieuw onderwijs dat alle leerlingen en studenten uitdaagt					
a) Alle leerlingen en studenten worden uitgedaagd					
• Aandeel toptalentleerlingen dat zich vaak of bijna altijd verveelt omdat de lesstof te makkelijk is of omdat hij/zij eerder klaar is dan de rest	vo	56% (2014)	41% (2016)	25% (2018)	Toptalenten in het onderwijs
• Aandeel scholen dat aandacht heeft voor toptalenten in de vorm van uitdagend aanbod of talentprogramma's	vo	82% (2015)	88% (2016)	100% (2018)	Toptalenten in het onderwijs
• Aandeel thuiszittende leerlingen dat drie of meer maanden thuis zit zonder passend onderwijsaanbod	vo	0,17% (2014–2015)	0,10% (2017)	0% (2020)	Leerplichttelling 2015–2016
b) Vergroten studiesucces					
• Aandeel zittenblijvers	vo	5,9% (2012–2013)	4,7% (2017)	3,9% (2020)	DUO

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Bron
2 Scholen en instellingen werken met goed opgeleide en professionele leraren en schoolleiders die samen zorgen voor een veilig en ambitieus leerklimaat					
a) Vergroten kwaliteit leraren en schoolleiders					
• Aandeel lessen dat wordt gegeven door daartoe bevoegde en benoembare leraren	vo	84,1% (2013)	96% (2016)	100% (2020)	IPTO en CentERdata
• Aandeel leraren met een afgeronde hbo of wo masteropleiding	vo	33% (2013)	40% (2017)	50% (2020)	CentERdata en DUO
	Bovenbouw vwo ¹	53% (2013)	Hoger (2017)	80–85% (2020)	CentERdata en DUO
• Aandeel leraren met ten minste drie jaar ervaring dat de algemeen didactische vaardigheden beheerst ²	vo	76% (2013)	90% (2017)	100% (2020)	Inspectie van het Onderwijs
• Aandeel leraren met ten minste tien jaar ervaring dat de differentiatie vaardigheden beheerst ³	vo	34% (2013)	40% (2017)	100% (2020)	Inspectie van het Onderwijs
b) Verbetercultuur					
• Aandeel leraren dat deelneemt aan peer review	vo	63% (2014)	81% (2017)	100% (2020)	Onderwijs werkt; Regioplan, (2014- 2015) POMO; BZK, 2016
• Aandeel leraren dat is ingeschreven in het Lerarenregister ⁴	po/vo/mbo	8% (2014)	28% (2016)	100% (2019)	Lerarenregister
c) Veilig leerklimaat					
• Aandeel leerlingen dat zich veilig voelt	vo	93% (2012)	Stabiel of hoger (2017)	Stabiel of hoger (2020)	Praktikon, sociale veiligheid in en rond scholen
3 Scholen en instellingen maken resultaten inzichtelijk en worden aangesproken op hun prestaties					
• Aandeel scholen dat Vensters volledig heeft ingevuld	vo	94% (2014)	Hoger (2016)	100% (2017)	VO-raad
• Aandeel scholen dat opbrengstgericht werkt ⁵	vo	47% (2012–2013)	77% (2017)	100% (2020)	Onderwijsverslag, Inspectie van het Onderwijs
• Aandeel (zeer) zwakke afdelingen dat zich binnen de gestelde termijn verbetert	vo	72% (2011–2012)	90% (2016)	100% (2020)	Inspectie van het Onderwijs
• Aantal voortijdig schoolverlaters	vo/mbo	mbo: 41.800 (2008/2009)	mbo: 22.948 (2015/2016)	mbo: 20.000 (2019/2020)	DUO
4 Aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren					

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (po/vo) laatste realisatiewaarde (mbo/ho) (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Bron
• Aandeel leerlingen in de beroepsgerichte leerweg van het vmbo dat kiest voor techniek	vo	23% (2012)	28% (2016)	30% (2017)	DUO

¹ Voor de bovenbouw vwo betreft dit het aandeel leraren met een wo-masteropleiding.

² De basiswaarde, realisatiewaarden en streefwaarde betreft de leraren met ten minste 3 jaar ervaring. Momenteel wordt een verdiepend onderzoek naar de differentiatievaardigheden uitgevoerd. Op basis van deze uitkomsten wordt gekeken naar een mogelijke vervanging van de indicator.

³ De basiswaarde, realisatiewaarden en streefwaarde betreft de leraren met ten minste 10 jaar ervaring. Momenteel wordt een verdiepend onderzoek naar de differentiatievaardigheden uitgevoerd. Op basis van deze uitkomsten wordt gekeken naar een mogelijke vervanging van de indicator.

⁴ In februari 2017 is het wetsvoorstel lerarenregister aangenomen in de Eerste Kamer. Hieruit volgt voor leraren de wettelijke verplichting om per 2019 ingeschreven te staan in het lerarenregister.

⁵ Dit betreft het aandeel afdelingen dat adequaat fase 1 doorloopt (meten en analyseren van behaalde resultaten van leerlingen).

Tabel 3.2 Kengetallen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Totaal aantal ingeschreven leerlingen ¹							
Nader te verdelen in:	966.200	955.900	941.500	925.700	914.900	907.400	901.300
• Vmbo, incl. lwoo (excl. «groen onderwijs»)	376.500	366.200	355.300	344.500	336.800	333.300	332.200
• Havo	270.400	269.400	267.400	264.800	262.600	261.200	259.000
• Vwo	283.300	284.800	284.300	283.000	283.000	281.000	278.500
• Pro	29.500	28.800	27.800	26.600	25.700	25.100	24.900
• Vavo	6.500	6.700	6.700	6.800	6.800	6.800	6.700
2. Uitgaven per leerling (x €) ²	8.190	8.411	8.457	8.475	8.520	8.536	8.549
3. Totaal aantal scholen	636	636	636	636	636	636	636
4. Gemiddeld aantal leerlingen per school	1.519	1.503	1.480	1.456	1.439	1.427	1.417

¹ op de teldatum. Ten behoeve van de nadere verdeling in de diverse schoolsoorten zijn de leerlingen uit de brugklassen toebedeeld.

² De totale uitgaven uit tabel 3.3, exclusief de bijdragen aan baten-lastendiensten (DUO) en ontvangsten, gedeeld door het aantal ingeschreven leerlingen op 1 oktober van het voorgaand jaar, zoals opgenomen in tabel 3.2

Bron: DUO

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van voortgezet onderwijs worden beschreven in de beleidsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 3.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	7.942.036	8.348.854	8.011.153	8.036.388	7.935.939	7.786.282	7.791.761
Waarvan garantieverplichtingen	39.487	2.387					
Totale uitgaven	7.951.000	8.163.485	8.123.146	8.013.229	7.921.263	7.843.593	7.791.761
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,8%				
Bekostiging	7.800.337	8.002.434	7.979.638	7.874.340	7.782.148	7.703.782	7.651.950

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
• Hoofdbekostiging	7.359.766	7.562.281	7.491.192	7.396.426	7.315.864	7.245.325	7.199.619
– Bekostiging voortgezet onderwijs lumpsum	6.723.308	6.914.512	6.847.415	6.759.540	6.687.853	6.624.236	6.578.523
– Bekostiging lichte ondersteuning lwoo/pro	621.677	632.143	628.137	621.260	612.385	605.463	605.470
– Bekostiging Caribisch Nederland	14.781	15.626	15.640	15.626	15.626	15.626	15.626
• Prestatiebox	200.850	260.724	296.156	300.887	300.901	300.901	300.901
– Regeling prestatiebox voortgezet onderwijs	200.850	260.724	296.156	300.887	300.901	300.901	300.901
• Aanvullende bekostiging	239.721	179.429	192.290	177.027	165.383	157.556	151.430
– Regeling IGVO (Internationaal Georiënteerd Voortgezet Onderwijs)	3.515	3.925	3.940	3.934	3.925	3.921	3.893
– Regeling leerplusarrangement en eerste opvang nieuwkomers	161.929	96.768	109.614	94.357	82.722	74.899	68.801
– Regeling bekostiging kenniscentra voor leerwerktrajecten vmbo	0	250	250	250	250	250	250
– Regeling functiemix VO Randstadregio's	61.197	61.386	61.386	61.386	61.386	61.386	61.386
– Resultaatafhankelijke bekostiging vsv voor vo-scholen	13.080	17.100	17.100	17.100	17.100	17.100	17.100
Subsidies	51.513	65.532	54.705	54.755	54.963	55.878	55.878
– Stichting Kennisnet (basissubsidie) PO, VO, MBO	12.300	12.580	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
– ICT-projecten (incl. transparantie)	3.293	6.200	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
– Onderwijs Bewijs	656	0	0	0	0	0	0
– Pilots zomerscholen ¹	8.750	9.000	0	0	0	0	0
– Overige projecten	26.514	37.752	37.705	37.755	37.963	38.878	38.878
Opdrachten	3.730	5.348	5.054	5.020	5.020	5.000	5.000
– In- en uitbesteding	3.730	5.348	5.054	5.020	5.020	5.000	5.000
Bijdragen aan agentschappen	30.311	29.842	31.752	27.031	27.022	26.823	26.823
– Dienst Uitvoering Onderwijs	30.311	29.842	31.752	27.031	27.022	26.823	26.823
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	64.768	60.071	51.890	51.857	51.857	51.857	51.857
– ZBO: College voor Toetsen en Examens	11.733	11.192	5.134	4.453	4.453	4.453	4.453

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
- SLOA: onderwijs ondersteunende instellingen PO/VO/BVE (incl. examens)	53.035	48.879	46.756	47.404	47.404	47.404	47.404
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	157	258	107	226	253	253	253
- GRAZ (ECML) en PISA	157	258	107	226	253	253	253
Garantie-uitgaven	184	0	0	0	0	0	0
- Garantie-uitgaven	184	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	7.936	7.361	7.361	7.361	7.361	7.361	7.361

¹ Vanaf 2018 wordt het beschikbare budget bekostigd via de prestatiebox.

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 3 is voor 2018 99,8 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de betalingen aan schoolbesturen en samenwerkingsverbanden. Hieraan ten grondslag liggen de wet voor voortgezet onderwijs, onderliggende besluiten en uitvoeringsregelingen. Het moment van juridisch verplichten vindt plaats voorafgaand aan het kalenderjaar waarop de bekostiging betrekking heeft.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2018 78 procent juridisch verplicht. Dit deel betreft de subsidies die voorafgaand aan het jaar worden vastgesteld. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten

Van het beschikbare budget in 2018 is 50 procent juridisch verplicht. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht, bijvoorbeeld voor het toezicht op (zeer) zwakke scholen. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Dit betreft de bijdrage aan het College voor Toetsen en Examens en de onderwijs ondersteunende instellingen (SLOA). Op basis van overeenkomsten worden de middelen voorafgaand aan het komende jaar verplicht.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Van het beschikbare budget in 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Dit betreft de bijdragen aan de genoemde internationale organisaties.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Bekostiging voortgezet onderwijs lumpsum

Het voortgezet onderwijs kent een lumpsumbekostiging voor de reguliere uitgaven. De schoolbesturen ontvangen van de rijksoverheid een bedrag voor de personele en materiële kosten. Hiermee worden de schoolbesturen in staat gesteld om (onderwijs)personeel aan te stellen en overige arbeidsvoorwaarden te vervullen en te voorzien in de kosten van de materiële instandhouding van scholen. De lumpsumbekostiging is voornamelijk gebaseerd op het aantal leerlingen en de schoolsoort.

Bekostiging lichte ondersteuning lwoo/pro

Vanaf 1 januari 2016 is de bekostiging van de lichte ondersteuning aan samenwerkingsverbanden geïntegreerd in het kader van passend onderwijs. Deze bekostiging bestaat uit twee delen: een budget voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) en praktijkonderwijs (pro) en een budget voor regionale ondersteuning. Scholen ontvangen naast de reguliere (basis)bekostiging voor iedere pro- en lwoo-leerling ondersteuningsbekostiging. Die ondersteuningsbekostiging wordt verrekend met het budget voor lwoo en pro van het samenwerkingsverband.

Bekostiging Caribisch Nederland

Het Rijk verstrekt sinds 10 oktober 2010 bekostiging aan schoolbesturen in Caribisch Nederland. Het betreft de schoolbesturen op de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Prestatiebox

Met ingang van 1 januari 2015 is de Regeling Prestatiebox Voortgezet Onderwijs financieel en inhoudelijk aangepast op basis van het Sectorakkoord.

Het bedrag voor 2018 bedraagt € 296 miljoen, een verhoging ten opzichte van 2017 van zo'n € 36 miljoen. Deze verhoging heeft met name betrekking op ICT-ondersteuning, zoals in het Sectorakkoord is afgesproken.

Het budget voor de prestatiebox betreft bijna 4,0 procent van de totale (hoofd)bekostiging.

Aanvullende bekostiging

Regeling IGVO (Internationaal Georiënteerd Voortgezet Onderwijs)

De beleidsregel IGVO geeft aan op welke wijze scholen een aanvraag kunnen doen voor erkenning en bekostiging van een opleiding voor internationaal georiënteerd voortgezet onderwijs, hoe dat onderwijs moet worden ingericht en op welke wijze de Minister dit onderwijs bekostigt. De financiële middelen bij deze regeling betreffen de toeslag die scholen per leerling per jaar ontvangen. Daarnaast worden IGVO-leerlingen bekostigd als havo- en vwo leerlingen conform het bekostigingsbesluit Wet Voortgezet Onderwijs.

Regeling leerplusarrangement en eerste opvang nieuwkomers

De regeling «leerplusarrangement VO en eerste opvang nieuwkomers» bestaat uit twee onderdelen:

Leerplusarrangement: scholen komen bij een bepaald percentage leerlingen uit achterstandswijken in aanmerking voor aanvullende bekostiging van het Leerplusarrangement.

Eerste opvang nieuwkomers: de aanvullende bekostiging is bestemd voor leerlingen die op enige teldatum korter dan een jaar, dan wel één tot twee jaar in Nederland zijn en die vreemdeling zijn volgens de Vreemdelingenwet 2000. Deze regeling kent vier peildata (1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober) en scholen krijgen per kwartaal voor deze groep leerlingen bekostigd.

Regeling functiemix VO Randstadregio's

Aanvullend op de in de lumpsum op te nemen beloningsmaatregelen zijn in het actieplan LeerKracht van Nederland afspraken gemaakt over de versterking van de functiemix in de zogenaamde Randstadregio's. Hier kennen scholen een grotere beloningsachterstand ten opzichte van de marktsector, een grotere arbeidsproblematiek en (een optelsom van) grootstedelijke problemen. De middelen worden op grond van een ministeriële regeling in aanvulling op de lumpsum verstrekt aan instellingen in deze regio's.

Resultaatafhankelijke bekostiging vroegtijdig schoolverlaters (vsv) voor vo-scholen

Dankzij de inzet van scholen en gemeenten is de doelstelling uit het Regeerakkoord «Bruggen slaan» van maximaal 25.000 nieuwe vsv'ers in 2016 behaald. Dat is een prestatie van formaat. De urgentie om schooluitval aan te pakken blijft onverminderd hoog.

Vo-scholen ontvangen resultaatafhankelijke bekostiging voor de schooljaren 2016/2017 en 2017/2018 op basis van de nieuwe regeling resultaatafhankelijke bekostiging vsv vo. Voor de aanpak van vsv zie hoofdstuk 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van diverse beleidsdoelstellingen worden subsidies verstrekt (zie voor het totaaloverzicht bijlage: Subsidies). De belangrijkste hiervan zijn de subsidies voor Stichting Kennisnet en kansengelijkheid. Stichting Kennisnet ondersteunt onderwijsinstellingen bij het benutten van ICT. De subsidie voor kansengelijkheid wordt onder andere gebruikt voor doorstroomprogramma's po-vo en doorstroomprogramma's vmbo-havo en vmbo-mbo.

Opdrachten

Onder deze post vallen middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken. De belangrijkste hiervan is een opdracht voor het ondersteuningsprogramma voor zeer zwakke scholen.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

ZBO: College voor Toetsen en Examens

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) zorgt voor uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot de centrale examens en rekentoetsen in het reguliere voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie. Daarnaast zorgt het CvTE voor de staats-examens voor het voortgezet onderwijs en voor Nederlands als tweede taal (NT2). Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. Het CvTE is verantwoordelijk voor de invoering van de digitale examens. Daarnaast is het CvTE regievoerder over de examenketen en heeft zij een regierol voor de centrale eindtoets po. In die hoedanigheid heeft zij de taak om namens de overheid de kwaliteit van al deze toetsen en examens te waarborgen en te zorgen voor een vlekkeloze (digitale) afname.

SLOA: Onderwijs ondersteunende instellingen primair-, voortgezet- en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

Op 1 januari 2014 is de [wet SLOA 2013 \(Stb. 2013, 438\)](#) in werking getreden. De wet biedt de wettelijke grondslag voor subsidiëring van de wettelijke taken van stichting Cito en SLO. Ze ontvangen samen € 46,8 miljoen voor toets- en examenontwikkeling en normering alsmede leerplanontwikkeling.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Onder deze post vallen bijdragen aan de internationale organisaties European Centre for Modern Languages (ECML) en Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ten behoeve van PISA.

Het ECML geldt in Europa en daarbuiten als hét expertisecentrum voor het talenonderwijs. Door deelname hieraan blijft Nederland op de hoogte van de belangrijkste ontwikkelingen op dit terrein.

De bijdrage aan OECD is een voorwaarde voor deelname aan het PISA project, waardoor één keer in de drie jaar kan worden gemeten hoe de prestaties van 15-jarigen zich ontwikkelen op het gebied van wiskunde, lezen en «science».

Art.nr. 4. Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

A. Algemene doelstelling

Het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie zorgen ervoor dat deelnemers hun talenten maximaal kunnen ontplooiën en volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Studenten worden voorbereid op passend vervolgonderwijs en/of een positie op de arbeidsmarkt die optimaal aansluit bij hun talenten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van middelbaar onderwijs dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele studenten en bij de behoeftes van de maatschappij. De beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve) sector omvat het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en de volwasseneneducatie. Het middelbaar beroepsonderwijs heeft een belangrijke maatschappelijke en economische functie. Het is een belangrijke leverancier van werknemers voor de arbeidsmarkt. Ook is het een belangrijke schakel tussen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs en het hoger beroepsonderwijs.

Financieren: De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het middelbaar onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door het verstrekken van aanvullende bekostiging, subsidies, en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, kwaliteitsafspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren: De Minister vult haar verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Indicatoren/kengetallen

Tabel 4.1 Indicatoren 2018

Doelstelling/indicator	Basiswaarde (jaartal)	Tussenwaarde ¹ (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Bron
1. Ambitieuws onderwijs dat alle leerlingen en studenten uitdaagt				
a) Alle leerlingen en studenten worden uitgedaagd				
• % studenten in het mbo dat zich uitgedaagd voelt	<u>2010</u> 34%	<u>2016</u> 37%	<u>2018</u> Hoger	ROA
b) Vergroten studiesucces				
• % mbo-deelnemers per niveau dat met diploma de instelling verlaat, jaarresultaat per niveau	<u>2007/2008</u> Niveau 1: 66% Niveau 2: 62% Niveau 3: 63% Niveau 4: 65% Totaal: 64%	<u>2015/2016</u> Niveau 1: 78% Niveau 2: 73% Niveau 3: 72% Niveau 4: 74% Totaal: 74%	<u>2018</u> Hoger Hoger Hoger Hoger Hoger	MBO Raad
2. Scholen en instellingen werken met goed opgeleide en professionele leraren en scholleiders die samen zorgen voor een veilig en ambitieus leerklimaat				
b) Verbetercultuur				
• Aandeel % leraren dat is ingeschreven in het lerarenregister (po/vo/mbo)	<u>2014</u> 8%	<u>2016</u> 28%	<u>2019</u> 100%	lerarenregister
3. Scholen en instellingen maken resultaten inzichtelijk en worden aangesproken op hun prestaties				
• Aantal voortijdig schoolverlaters (vo/mbo)	<u>2008/2009</u> 41.800	<u>2015/2016</u> 22.948	(2019/2020) 20.000	DUO
• Studenten-tevredenheid	<u>2014</u>	<u>2016</u>	¹	JOB-monitor
– Opleiding (cijfer)	7	7,1		
– Instelling (cijfer)	6,5	6,5		
– % tevreden over school en studie	49%	52%		
4. Aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren				
• % Aandeel mbo-studenten techniek	<u>2011</u> 28%	<u>2016/2017</u> 27%	<u>2018</u> Hoger	DUO
• % 25–64 jarigen dat deelneemt aan een leeractiviteit (Leven Lang Leren mbo/ho)	<u>2010</u> 17%	<u>2016</u> 19%	<u>2020</u> 20%	Eurostat, Labour Force, survey (LFS)
• % gediplomeerden dat aangaf dat de aansluiting van de opleiding met de huidige functie voldoende/goed was	<u>2012</u> 79%	<u>2016</u> 76%	<u>2018</u> Hoger	ROA
• % leerbedrijven dat over vakkennis het oordeel (zeer) goed geeft	<u>2016</u> 76%	²	³	Onderzoek SBB
• % leerbedrijven dat over beroepsvaardigheden het oordeel (zeer) goed geeft	<u>2016</u> 76%	²	³	Onderzoek SBB

¹ Hier geen landelijk streefdoel omdat niet met alle instellingen over deze indicator prestatieafspraken zijn gemaakt en bovendien deze afspraken per instelling zijn gemaakt.

² Tussenwaarde verschijnt eens in 2 jaar.

³ Om de indicator robuuster te maken zal de meting worden uitgebreid met de overige bedrijven die mbo-gediplomeerden in dienst hebben. Om deze reden is voor deze indicator vooralsnog geen streefwaarde opgenomen. Voor de overige meetresultaten van het onderzoek naar leerwerkbedrijven zie de onderwijsmonitor en de website onderwijsincijfers.nl (<http://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/mbo/aansluiting-mbo-arbeidsmarkt>).

Kengetallen

Tabel 4.2 Kengetallen 2018

Indicator	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Aantal deelnemers mbo (excl. «groen onderwijs»)¹						
Bol	351.400	351.600	354.300	351.300	346.900	342.900
Bbl	105.600	107.900	106.400	106.000	103.800	101.700
vavo	8.900	9.100	9.100	9.000	9.000	8.800
Totaal	465.900	468.600	469.800	466.300	459.700	453.400
<i>Bron: OCW-Referentieraming 2017</i>						
2. Onderwijsuitgaven per mbo-student (x € 1.000) ²	8,2	8,3	8,2	8,3	8,3	8,4

¹ (Sub)totalen geven een kleine afwijking door het afronden van de aantallen.

² De onderwijsuitgaven per student zijn berekend door de middelen voor het instrument bekostiging te delen door het ongewogen aantal mbo-studenten uit de referentieraming 2017

C. Beleidswijzigingen

Kansengelijkheid is een speerpunt van het kabinet en daarom zijn er in 2018 concrete stappen voorzien. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de Beleidsagenda.

De afgelopen jaren is de kwaliteit in het mbo zichtbaar verbeterd. Met de kwaliteitsafspraken wordt hieraan door het kabinet een extra impuls gegeven. In 2017 zijn er extra middelen beschikbaar gekomen om te werken aan de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming. De huidige kwaliteitsafspraken lopen nog tot 2019 en de voorbereidingen voor de volgende ronde kwaliteitsafspraken zullen nog in 2017 van start moeten gaan. Het is van groot belang zo blijkt ook uit de [tussenevaluatie](#) dat onderwijsinstellingen voldoende tijd krijgen om goede plannen te maken in nauwe samenwerking met hun regionale partners. Dit betekent ook dat er al in 2018 duidelijkheid verschaft moet worden over de kaders voor de volgende ronde kwaliteitsafspraken. Er zal op basis van de tussenevaluatie en in gesprek met de onderwijsinstellingen nagedacht moeten worden over de lessen die geleerd kunnen worden van de huidige kwaliteitsaanpak.

Naast een goede kwaliteit moet het mbo ook responsiever worden om aansluiting te houden bij een steeds dynamische arbeidsmarkt. Daar waar overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen elkaar goed kunnen vinden, zijn zij beter in staat om snel in te spelen op nieuwe (technologische) ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven. Deze samenwerking wordt succesvol gestimuleerd vanuit het regionaal investeringsfonds mbo. Deze regeling biedt nog tot en met 2017 de mogelijkheid aanvragen toe te kennen. De [regeling](#) is verlengd waardoor er ook in 2018 € 25 miljoen beschikbaar is voor publiek-private samenwerking. In 2018 zal er besluitvorming moeten plaatsvinden over voortzetting en doorontwikkeling van het regionaal investeringsfonds. Het belang van een goede afstemming met bedrijven en regionale overheden vraagt om een tijdige start met het nadenken over de periode na 2018. Dit is echter aan een volgend kabinet.

Voor een leven lang ontwikkelen is het kabinet voornemens om de huidige fiscale aftrek van scholingsuitgaven per 1 januari 2019 om te vormen tot een [gerichte uitgavenregeling](#) in de vorm van scholingsvouchers.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 4.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	4.478.441	4.342.349	4.278.330	4.444.953	4.448.112	4.418.147	4.415.883
Waarvan garantieverplichtingen	5.866	- 11.591					
Totale uitgaven	4.118.176	4.240.498	4.325.690	4.492.572	4.488.665	4.458.412	4.417.403
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,7%				
Bekostiging	3.704.062	3.812.041	3.876.544	3.871.989	3.867.335	3.834.137	3.795.392
• Hoofdbekostiging	3.278.807	3.299.159	3.340.003	3.320.553	3.323.710	3.296.402	3.260.052
– Bekostiging roc's/ overige regelingen	3.210.597	3.229.111	3.270.455	3.251.005	3.254.162	3.226.735	3.190.385
– Bekostiging Caribisch Nederland	7.020	7.594	7.094	7.094	7.094	7.213	7.213
– Bekostiging vavo	61.190	62.454	62.454	62.454	62.454	62.454	62.454
• Kwaliteitsafspraken	298.623	383.320	400.000	400.000	400.000	400.000	402.940
– Investeringsbudget	179.935	183.600	196.500	196.500	196.500	196.500	196.500
– Resultaatafhankelijk budget	118.688	199.720	203.500	203.500	203.500	203.500	206.440
• Aanvullende bekostiging	126.632	129.562	136.541	151.436	143.625	137.735	132.400
– Schoolmaatschap- pelijk werk in het mbo	15.003	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
– Regionaal Investi- eringsfonds	15.834	23.462	25.861	41.156	37.445	31.555	26.220
– Salarismix Randstad- regio's	41.277	42.300	43.280	43.280	43.280	43.280	43.280
– Regionaal Programma	0	30.400	30.400	30.400	30.400	30.400	30.400
– Plusvoorzieningen overbelaste jongeren en wijkscholen	30.400	0	0	0	0	0	0
– Programmagelden Regio's	19.150	0	0	0	0	0	0
– Tegemoetkoming schoolkosten MBO	4.968	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
– Gelijke kansen	0	8.400	12.000	11.600	7.500	7.500	7.500
Subsidies	254.258	238.288	229.947	411.326	409.935	414.136	414.136
– Subsidieregeling praktijkleren	188.450	196.500	196.500	196.500	196.500	196.500	196.500
– Permanent Leren	0	0	0	196.800	196.800	196.800	196.800
– Actieplan Laaggeletterdheid/Tel mee met Taal	11.688	13.092	12.010	7.000	7.000	7.000	7.000
– Loopbaanoriëntatie	737	1.900	1.700	1.300	1.300	1.300	1.300
– ROC Leiden	32.458	7.017	525	0	0	0	0

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
- Sectorplan mbo-hbo techniek	0	438	0	0	0	0	0
- Overige subsidies	20.925	19.341	19.212	9.726	8.335	12.536	12.536
Opgaven	11.642	2.290	2.314	2.259	2.319	2.317	2.315
- In- en uitbesteding	3.515	2.290	2.314	2.259	2.319	2.317	2.315
- Caribisch Nederland ¹	8.127	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan agentschappen	29.760	24.846	23.854	21.039	21.534	21.037	21.037
- Dienst Uitvoering Onderwijs	27.312	22.346	21.354	18.539	19.034	18.537	18.537
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	2.448	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	3.984	56.143	61.077	60.966	60.326	59.876	59.876
- College voor Toetsen en Examens	0	320	4.365	4.365	4.365	4.365	4.365
- Wet SLOA	0	3.510	3.604	3.698	3.198	3.198	3.198
- SBB	3.984	52.313	53.108	52.903	52.763	52.313	52.313
Bijdrage aan medeoverheden	114.470	106.890	131.954	124.993	127.216	126.909	124.647
- RMC's	33.350	34.068	34.067	34.071	34.071	34.071	34.071
- Educatie	57.548	58.985	58.985	58.985	58.985	58.985	58.985
- Caribisch Nederland ¹	1.722	13.837	17.052	12.737	14.960	14.653	12.391
- Regionaal Programma	21.850	0	21.850	19.200	19.200	19.200	19.200
Ontvangsten	3.338	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000

¹ Dit is inclusief verbetermiddelen Caribisch Nederland. Zie overzicht rijksuitgaven Caribisch Nederland van het BES-fonds

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 4 is in 2018 99,7 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de betalingen aan mbo-instellingen (inclusief Caribisch Nederland). In de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) en het Uitvoeringsbesluit WEB (UWEB) zijn de bepalingen, bedragen en percentages opgenomen op basis waarvan de rijksbijdrage en aanvullende bekostiging via regelingen wordt berekend.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2018 95 procent juridisch verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opgaven

Van het beschikbare budget is in 2018 75 procent juridisch verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar. In de [subsidieregeling](#) praktijkleren is geregeld dat deze regeling door het RVO wordt uitgevoerd.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget voor 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. Deze middelen zijn grotendeels bestemd voor de uitvoering van de wettelijke taken van SBB en de ontwikkeling van centrale examinering taal en rekenen door Cito en het College voor Toetsen en Examens.

Bijdrage aan medeoverheden

Van het beschikbare budget is in 2018 99 procent juridisch verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Hoofdbekostiging

Bekostiging roc's/overige regelingen

De rijksbijdrage die de mbo-instellingen ontvangen, is gebaseerd op de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB).

Het landelijk budget dat beschikbaar is voor het beroepsonderwijs wordt verdeeld in een budget voor entreeopleidingen en een budget voor de niveaus 2 t/m 4. Het budget voor de entreeopleidingen wordt verdeeld over de instellingen naar rato van het aantal ingeschreven studenten. Het budget voor de niveaus 2 t/m 4 wordt verdeeld naar rato van het aantal ingeschreven studenten en het aantal afgegeven diploma's van elke instelling. De mate waarop een student meetelt, is afhankelijk van de leerweg (bol of bbl), de opleiding (c.q. de prijsfactor van de opleiding) en het aantal verblijfsjaren in het mbo (cascade). De mate waarin een diploma meetelt is afhankelijk van het niveau en of de student al eerder een mbo-diploma heeft behaald.

Bekostiging Caribisch Nederland

In Caribisch Nederland wordt op alle drie de eilanden, Bonaire, St. Eustatius en Saba (Bes eilanden) middelbaar beroepsonderwijs (mbo) aangeboden. Op de twee Bovenwinds gelegen eilanden (St. Eustatius en Saba) wordt alleen een beperkt aantal entree-opleidingen en opleidingen op niveau 2 aangeboden. Op de Benedenwinds gelegen eiland Bonaire worden op alle mbo-niveaus opleidingen aangeboden. Deze middelen zijn bedoeld om de instellingen in Caribisch Nederland via lumpsumbekostiging te financieren voor de studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen.

Bekostiging Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo)

Vanaf het bekostigingsjaar 2015 wordt het nieuwe bekostigingsmodel toegepast ([Stb 2014, 148](#)). Voor de verdeling van de beschikbare middelen voor het vavo wordt gebruik gemaakt van drie maatstaven, namelijk: het aantal ingeschreven studenten, het aantal vakken dat door studenten met een voldoende is afgesloten en het aantal afgegeven diploma's.

Kwaliteitsafspraken

Investeringsbudget

Per 2015 is de eerste tranche van de kwaliteitsafspraken in werking getreden, die betrekking heeft op afspraken waarbij mbo-instellingen hun verbeterambities ten aanzien van de onderwijskwaliteit formuleren in een kwaliteitsplan. De volgende thema's staan hierbij centraal: professionele ontwikkeling van het onderwijzend personeel (waaronder examenfunctionarissen), taal en rekenen, kwaliteit van de beroepspraktijkvorming, excellent vakmanschap, voortijdig schoolverlaten (vsv) en kwetsbare jongeren en studiewaarde. Het integrale kwaliteitsplan en de maatregelen die daarin opgenomen zijn, staan in dienst van de opgave van het mbo: de drievoudige kwalificering, nodig voor een goede aansluiting op de arbeidsmarkt en een goede aansluiting op het hoger beroepsonderwijs. Aan de mbo-instellingen wordt voor de realisatie van de ambities zoals beschreven in het kwaliteitsplan een investeringsbudget beschikbaar gesteld.

Resultaatafhankelijk budget

Naast de beschikbare middelen voor het investeringsbudget van de kwaliteitsafspraken, is er ook een resultaatafhankelijk budget beschikbaar dat wordt verdeeld op basis van de door de mbo-instellingen bereikte resultaten op de thema's vsv, studiewaarde en de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming.

Aanvullende bekostiging

Schoolmaatschappelijk werk in het mbo

Voor schoolmaatschappelijk werk worden jaarlijks middelen aan de mbo-sector ter beschikking gesteld. Met deze middelen kunnen instellingen studenten met psychosociale problemen die dit (tijdelijk) nodig hebben, ondersteuning bieden. Deze ondersteuning helpt studenten voorkomende problemen op te lossen en levert zo een bijdrage aan het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. De Subsidieregeling [schoolmaatschappelijk werk](#) voor het mbo is voor de duur van één jaar verlengd tot 1 januari 2019.

Regionaal Investeringsfonds

Met het Regionaal investeringsfonds mbo, onderdeel van het techniepact, zijn in de periode 2014 tot en met 2017 middelen beschikbaar gesteld voor duurzame publiek-private samenwerking (pps) in het beroepsonderwijs. Mbo-instellingen, bedrijfsleven en bijvoorbeeld regionale overheden kunnen samen een aanvraag indienen. Die aanvraag moet bijdragen aan een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Bovendien moeten bedrijfsleven en, bij voorkeur, regionale overheden in de desbetreffende regio de subsidie aanvullen met een financiële bijdrage. Uit de [evaluatie](#) is gebleken dat het fonds als katalysator werkt om de totstandkoming van pps'en te stimuleren zodat de aansluiting van het beroepsonderwijs op de behoefte vanuit de arbeidsmarkt beter wordt. Wegens succes is het fonds met een jaar verlengd en is € 25 miljoen in 2018 vrij gemaakt voor nieuwe aanvragen.

Salarismix Randstadregio's

In het mbo zijn, aanvullend op de lumpsum, middelen beschikbaar gesteld om hiermee volledig de versterking van de salarismix in de zogenaamde Randstadregio's te bekostigen. Aan de hand van behaalde competenties worden docenten benoemd in een hogere schaal.

Regionaal Programma

De urgentie om schooluitval aan te pakken blijft onverminderd hoog. Daarom heeft de aanpak van vsv een krachtig vervolg gekregen, met een doelstelling van maximaal 20.000 nieuwe vsv'ers per jaar in 2021 (gemeten over schooljaar 2019/2020). De succesvolle elementen uit de vsv-aanpak worden voortgezet. In elk van de 39 RMC-regio's (RMC staat voor Regionale Meld- en Coördinatiefunctie) hebben scholen en gemeenten – op grond van de regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie – samen een regionaal programma opgesteld met maatregelen voor de aanpak van voortijdig schoolverlaten en voor jongeren in een kwetsbare positie. Voor de uitvoering van de maatregelen zijn de regionale programmagelden beschikbaar. In elke regio moet minimaal één plusvoorziening zijn voor overbelaste jongeren. Voor de uitvoering van die maatregelen is in 2018 € 52,25 miljoen beschikbaar. Deze middelen komen deels via de contact-school naar de regio (€ 30,4 miljoen) en deels via de contactgemeente (€ 21,85 miljoen, zie instrument bijdrage aan medeoverheden).

Tegemoetkoming schoolkosten MBO

Via de tijdelijke regeling, Voorziening leermiddelen voor deelnemers uit minimagezinnen, zijn aan mbo instellingen voor het schooljaar 2016/2017 middelen beschikbaar gesteld. Het doel van de regeling is te voorkomen dat minderjarige bol-studenten vanwege financiële redenen afzien van het volgen van een door hen gewenste beroepsopleiding. MBO-instellingen ontvangen deze middelen om studenten, die daarvoor in aanmerkingen komen de beschikking te kunnen geven over de benodigde leermiddelen. Deze regeling is met een jaar verlengd en voor het schooljaar 2017/2018 wordt € 10 miljoen beschikbaar gesteld. Dit is tevens het bedrag wat structureel beschikbaar is om de schoolkosten voor minderjarige bol-studenten uit minimagezinnen te beperken.

Gelijke kansen

Deze middelen zijn bestemd voor de uitvoering van het Actieprogramma Gelijke Kansen. Van de € 12 miljoen dat beschikbaar is in 2018 voor mbo, is € 7,5 miljoen bestemd voor de regeling doorstroom mbo-hbo, € 4 miljoen voor de regeling compensatie langere inschrijvingsduur en € 0,5 miljoen is bestemd voor de regeling stimulering doorstroom niet verwant mbo-pabo.

Subsidies

Subsidieregeling praktijkleren

De subsidieregeling praktijkleren heeft tot doel werkgevers te stimuleren om praktijkleerplaatsen en werkleerplaatsen aan te bieden. Dankzij de regeling kunnen leerlingen, studenten of werknemers die een beroepsopleiding volgen, zich beter voorbereiden op de arbeidsmarkt en kunnen werkgevers beschikken over beter opgeleid personeel. De subsidie is een compensatie voor de kosten die een werkgever maakt voor begeleiding. De regeling, die in 2014 in werking is getreden, is vooral gericht op de groep jongeren in een kwetsbare positie, studenten die een opleiding volgen in sectoren waar een tekort aan gekwalificeerd personeel wordt verwacht en wetenschappelijk personeel dat onmisbaar is voor onze kenniseconomie.

Permanent Leren

Het voornemen is om de fiscale aftrekpost scholingsuitgaven in de inkomstenbelasting vanaf 1 januari 2019 af te schaffen en te vervangen door een uitgavenregeling met vouchers. Hiervoor is vanaf 2019 jaarlijks een budget van € 196,8 miljoen beschikbaar.

Actieplan Laaggeletterdheid/Tel mee met Taal

Ter ondersteuning van de aanpak van laaggeletterdheid worden in 2018 middelen beschikbaar gesteld als bijdrage aan het actieplan «[Tel mee met Taal 2016–2018](#)» dat door de Ministeries van OCW, SZW en VWS wordt uitgevoerd en gefinancierd. In totaal is voor het programma € 18 miljoen per jaar beschikbaar. Met dit actieprogramma worden onder andere gemeenten, aanbieders van cursussen, werkgevers, bibliotheken en maatschappelijke organisaties ondersteund om laaggeletterden te herkennen, door te verwijzen en te scholen. Ook worden taalhuizen en taalpunten opgericht en taalvrijwilligers getraind. De activiteiten worden door verschillende partijen uitgevoerd. Er is daarnaast in het kader van het bevorderen van kansengelijkheid € 2 miljoen beschikbaar voor activiteiten gericht op het verhogen van de taalvaardigheid van laagtaalkundige ouders, zodat zij effectiever met de school van hun kinderen kunnen communiceren en een meer stimulerende thuisomgeving kunnen bieden.

Loopbaanoriëntatie (LOB)

De LOB middelen worden voornamelijk geïnvesteerd in betere objectieve studie- en beroepskeuze-informatie vanuit één LOB portal mbo. Het gaat hier om het Expertisepunt lob vo-mbo ter ondersteuning van vo- en mbo scholen zodat zij beter in staat zijn de leerlingen en studenten in hun loopbaanoriëntatie te begeleiden. Tevens wordt in het mbo geïnvesteerd in het project «LOB en gelijke kansen» om jongeren in een achterstandspositie beter te ondersteunen bij hun studieloopbaanontwikkeling. Hierbij ligt een focus op het doorbreken van de negatieve beeldvorming en de ontwikkeling van loopbaancompetenties.

ROC Leiden

In het kader van de problematiek rondom ROC Leiden zal in totaal een (maximale) financiële bijdrage van € 40 miljoen beschikbaar gesteld worden in de periode 2016 t/m 2018.

Overige subsidies

Hieronder vallen posten zoals JOB, Combo en kwaliteitsbeleid.

Opdrachten

In-en uitbesteding

Dit betreft middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) worden middelen verstrekt voor het uitvoeren van de subsidieregeling praktijkleren.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

College voor Toetsen en Examens

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) is een zbo die verantwoordelijk is voor de centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels in het mbo en de staatsexamens Nederlands als tweede taal.

Wet SLOA

Op basis van de Wet SLOA worden middelen toegekend aan Stichting Cito, voor het ontwikkelen van de centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels in het mbo.

SBB

De SBB ontvangt middelen om de wettelijke taken uit te voeren, waarmee wordt bijgedragen aan het primaire proces van het beroepsonderwijs. Hiertoe behoort het ontwikkelen en onderhouden van de kwalificatiestructuur. Tevens werft en accrediteert de SBB leerbedrijven, zorgt voor voldoende praktijkplaatsen en bevordert de kwaliteit van de praktijkplaatsen. De samenwerking van onderwijs en bedrijfsleven binnen één organisatie draagt bij aan kwalitatief goed beroepsonderwijs met opleidingen die up-to-date zijn en voldoende, goede stageplaatsen.

Bijdrage aan medeoverheden

RMC's

Dit betreft de bekostiging van de uitvoering van de taken van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) van 39 rmc-regio's. Daarvoor is jaarlijks € 34,1 miljoen beschikbaar. De RMC-functie heeft tot taak met de vsv'ers van 18 jaar en ouder uit vo en mbo contact te leggen en hen zoveel mogelijk terug te begeleiden naar school of naar een combinatie van school en werk. De financiering vindt plaats middels een specifieke uitkering. De verdeelsleutel ligt vast in een ministerieel besluit.

Educatie

Sinds 1 januari 2015 wordt het educatiebudget per specifieke uitkering verstrekt aan samenwerkende gemeenten binnen een arbeidsmarktregio (via de contactgemeente). Vanaf 2018 hebben gemeenten voor de besteding van dit budget «inkoopvrijheid». De verplichte besteding bij roc's, die tussen 2015 en 2017 geleidelijk is afgebouwd, is per 2018 geheel vervallen. Zo kunnen gemeenten beter maatwerk bieden voor de diverse doelgroepen van de volwasseneneducatie.

Caribisch Nederland

Deze middelen worden ingezet voor het verder verbeteren van de kwaliteit van het gehele onderwijs in Caribisch Nederland tot een naar Nederlandse maatstaven aanvaardbaar niveau. Een groot gedeelte van het budget is bestemd voor de verbetering van de onderwijshuisvesting. Daarnaast is er voor samenwerking met Curaçao, Sint Maarten en Aruba structureel een beperkt budget beschikbaar, bestemd voor het bevorderen van voorzieningen in de regio, mede ten behoeve van de inwoners van Caribisch Nederland.

Regionaal Programma

Deze middelen komen deels via de contactschool naar de regio (€ 30,4 miljoen, zie instrument bekostiging) en deels via de 39 RMC-contactgemeenten (€ 21,85 miljoen) in de vorm van een specifieke uitkering. De verdeling van de middelen wordt geregeld in een nog te publiceren ministerieel besluit

Extracomptabele fiscale regelingen

Naast de in dit begrotingsartikel genoemde instrumenten, is er een fiscale regeling die betrekking heeft op dit beleidsterrein. De Staatssecretaris van Financiën is hoofdverantwoordelijk voor de wetgeving en uitvoering van deze regeling en voor de budgettaire middelen. In onderstaande tabel is ter informatie het budgettaire belang van deze regeling vermeld. De cijfers zijn ontleend aan de corresponderende bijlage «Fiscale regelingen» in de Miljoenennota. Voor een beschrijving van de regeling, de doelstelling, de ramingsgrond, een verwijzing naar de laatst uitgevoerde evaluatie en een programmering van evaluaties voor toekomstige jaren wordt verwezen naar de bijlage bij de Miljoenennota «Toelichting op de fiscale regelingen».

Tabel 4.4. Fiscale regelingen 2016–2018, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)¹

	2016	2017	2018
Aftrek voor scholingsuitgaven (studiekosten)	206	212	218

¹ [-] = regeling is in dat jaar niet van toepassing; [0] = budgettair belang van de regeling bedraagt in dat jaar afgerond nihil.

Overzicht specifieke uitkeringen

Tabel 4.5 Overzicht Specifieke Uitkering (bedragen in miljoenen euro's)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Ontvangende partij(en)	34,1	34,1	34,1	34,1	34,1	34,1
Gemeenten						
Korte omschrijving uitkering						
Dit is de bekostiging van de rmc-functie van 39 rmc-regio's. De rmc-functie heeft tot taak met de vsv'ers van 18 jaar en ouder uit vo en mbo contact te leggen en hen zoveel mogelijk terug te begeleiden naar school of naar een combinatie van school en werk.						
Vindplaats regelgeving						
Artikel 8.3.2 van de Wet educatie en beroepsonderwijs						
2. Ontvangende partij(en)	59,0	59,0	59,0	59,0	59,0	59,0
Gemeenten						
Korte omschrijving uitkering						
Het educatiebudget wordt verstrekt aan de samenwerkende gemeenten binnen een regio (via de contactgemeente). De verplichte besteding bij roc's is afgebouwd en wordt het mogelijk voor gemeenten maatwerk te bieden voor de diverse doelgroepen van de volwassenen-educatie.						
Vindplaats regelgeving						
Wijzigingswet Wet participatiebudget, enz. (invoeren specifieke uitkering educatie en vervallen verplichte besteding educatiemiddelen bij regionale opleidingscentra)						
3. Ontvangende partij(en)	0	21,9	19,2	19,2	19,2	19,2
Gemeenten						
Korte omschrijving uitkering						
Met ingang van het begrotingsjaar worden de middelen voor het Regionaal Programma aan de RMC-contactgemeenten verstrekt. Voorheen werden deze middelen onder de naam »programmageden» aan de contactscholen verstrekt.						
Vindplaats regelgeving						
Regeling is nog niet gepubliceerd.						

Art.nr. 6. en 7. Hoger onderwijs

A. Algemene doelstelling

Het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek zorgt dat studenten en (wetenschappelijk) personeel hun talenten en onderzoekend vermogen maximaal kunnen ontwikkelen. Het leidt hen op voor een positie op de nationale en internationale arbeidsmarkt die optimaal aansluit bij hun talenten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en ambities van individuele studenten en (wetenschappelijk) personeel, en bij de behoefte van de maatschappij.

Financieren: De Minister financiert het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek door bekostiging van de onderwijsinstellingen. Mede hierdoor wordt de toegankelijkheid van het hoger onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen via de bekostiging, en de inzet van andere instrumenten, zoals kwaliteitsafspraken, bestuurlijke afspraken, voorlichting en wet- en regelgeving.

Regisseren: De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van hoger onderwijs vult de Minister in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. De kwaliteit van de individuele opleidingen in het hoger onderwijs wordt bewaakt met het accreditatiestelsel. Dit is belegd bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften en op de recht- en doelmatigheid. Zij ziet ook toe op de kwaliteit van het stelsel van hoger onderwijs, waaronder ook het accreditatiestelsel.

Indicatoren/kengetallen

Tabel 6.1 Indicatoren				
Doelstelling/indicator ¹	Basis- waarde (jaartal)	Tussenwaarde (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Bron
1 Ambitieuus onderwijs dat alle leerlingen en studenten uitdaagt				
a) Alle leerlingen en studenten worden uitgedaagd				
• Percentage studenten dat tevreden is over uitdagend onderwijs	2010–2011	2016–2017 ²		Studentenmonitor Hoger Onderwijs
	hbo: 58%	hbo: 56%	hoger	
	wo: 68%	wo: 67%	hoger	
b) Vergroten studiesucces				
• Bachelor studiesucces (n+1) van herinschrijvers na het eerste jaar	2010–2011	2015–2016	³	DUO
	hbo: 65,7%	hbo: 61,0%		
	wo: 57,3%	wo: 74,0%		
• Uitval in het eerste jaar	2010–2011	2015–2016	³	DUO
	hbo: 27,9%	hbo: 26,7%		
	wo: 18,8%	wo: 16,1%		
• Switchen na het eerste jaar	2010–2011	2015–2016	³	DUO
	hbo: 8,7%	hbo: 8,5%		
	wo: 9,1%	wo: 8,8%		
2 Scholen en instellingen werken met goed opgeleide en professionele leraren en schoolleiders die samen zorgen voor een veilig en ambitieus leerklimaat				
a) Vergroten kwaliteit leraren en schoolleiders				
• Aandeel hbo-docenten met een afgeronde master- of PhD-opleiding	2011	2015	2016	Personeels- en Mobiliteitsonderzoek (2016)
	66,2%	75,2% ⁴	80%	
3 Scholen en instellingen maken resultaten inzichtelijk en worden aangesproken op hun prestaties				
• Studenten-tevredenheid	2010–2011	2016–2017	⁵	Nationale Studenten Enquête (NSE)
	hbo: 65,6%	hbo: 75,6%		
	wo: 81,1%	wo: 85,2%		
4 Aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren				
• Aandeel afgestudeerden bètatechniek incl. snijvlakopleidingen	2012	2016	2016	DUO
	hbo: 18%	hbo: 19%	hbo: 19%	
	wo: 21%	wo: 25%	wo: 22%	
• Percentage 25–64 jarigen (mbo/ho) dat deelneemt aan een leeractiviteit (Leven Lang Leren)	(2010) 17%	(2016) 19%	(2020) 20%	EUROSTAT, Labour Force Survey (LFS)
• Percentage gediplomeerden dat aangaf dat de opleiding voldoende basis was om te starten op de arbeidsmarkt	hbo ⁶ : 72% (2013)	hbo ⁶ : 75% (2016)	hoger	Hbo-monitor 2015

Doelstelling/indicator ¹	Basis- waarde (jaartal)	Tussenwaarde (jaartal)	Streefwaarde (jaartal)	Bron
	wo ⁷ : 56% (2011)	wo ⁷ : 47% ⁸ (2015)	hoger	Nationale Alumni Enquête (NAE) 2015

¹ De cijfers kunnen iets afwijken van eerder gepubliceerde cijfers, vanwege mutaties in de onderliggende dataset: om de ontwikkelingen in een indicator te kunnen volgen is het nodig om naar dezelfde samenstelling van instellingen en opleidingen te kijken, historische waarden moeten daarvoor herrekend worden naar de nieuwe samenstelling.

² Universiteiten en hogescholen hebben al veel gedaan om het onderwijs uitdagender te maken, maar uit de cijfers blijkt dat dit nog niet voldoende is. Mede om deze reden zullen de middelen vanuit het studievoorschot worden ingezet om de kwaliteit van het hoger onderwijs een extra impuls te geven, en daarmee het onderwijs uitdagender te maken.

³ Hier geen landelijk streefdoel omdat er prestatieafspraken per instelling zijn gemaakt. In november 2016 heeft de eindbeoordeling van de prestatieafspraken in het hoger onderwijs plaatsgevonden. Zie voor meer informatie over de eindbeoordeling de [Kamerbrief](#) van 17 november 2016 en voor meer informatie over de voortgang van het proces van profilering en kwaliteitsverbetering in het hoger onderwijs en onderzoek de [stelselrapportage 2016](#). Er zijn op dit moment nog geen nieuwe kwaliteitsafspraken waaraan indicatoren gekoppeld kunnen worden. Besluitvorming hierover is aan een nieuw kabinet.

⁴ Het Personeels- en Mobiliteitsonderzoek (PoMo) wordt tweemaaljaarlijks uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is het coördinerend Ministerie voor de arbeidszaken (arbeidsvoorwaarden, pensioenen, personeelsbeleid) van de overheid als geheel. Het onderzoek wordt gehouden onder zittend personeel en medewerkers die recent zijn in- en uitgestroomd. De resultaten worden verwerkt tot rapportages, themapublicaties en infographics die te vinden zijn op www.kennis-openbaarbestuur.nl

⁵ Deze indicator is afkomstig uit de oude prestatieafspraken. Omdat daarbij niet met alle instellingen over deze indicator prestatieafspraken zijn gemaakt en bovendien deze afspraken per instelling zijn gemaakt is er hier geen landelijk streefdoel. Er zijn op dit moment nog geen nieuwe kwaliteitsafspraken waaraan indicatoren gekoppeld kunnen worden. Besluitvorming hierover is aan een nieuw kabinet.

⁶ Bron: [Vereniging Hogescholen](#), factsheet «Feiten en cijfers: HBO-Monitor 2016». De indicator betreft de antwoord categorieën «voldoende/goede aansluiting op de arbeidsmarkt». De HBO-Monitor wordt jaarlijks uitgevoerd.

⁷ Bron: [VSNU](#), Nationale Alumni Enquête (NAE, voorheen wo-monitor) 2015, rapport Academici op de arbeidsmarkt. De indicator betreft de antwoord categorieën «in sterke/zeer sterke mate». De NAE wordt eenmaal in de twee jaar uitgevoerd.

⁸ Tijdens de begrotingsbehandeling 2017 is toegezegd de daling in het percentage wo-ge diplomaerden dat aangaf dat de opleiding voldoende basis was om te starten op de arbeidsmarkt te onderzoeken. Dit onderzoek zal worden meegenomen in de eerstvolgende Nationale Alumni Enquête, die in het najaar van 2017 plaatsvindt. Over de uitkomsten van dit onderzoek wordt de Kamer uiterlijk juli 2018 geïnformeerd.

Tabel 6.2 Kengetallen

1. Ingeschreven studenten (exclusief groen onderwijs, aantallen x 1.000)

	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
• hbo voltijd bachelor	386,2	386,2	384,4	382,2	380,2	377,4	373,0
• hbo voltijd master	3,5	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
• hbo deeltijd bachelor	36,4	36,0	35,6	35,1	34,4	33,5	32,3
• hbo deeltijd master	8,3	7,8	7,5	7,2	6,8	6,5	6,0
Totaal hbo	434,5	433,7	431,2	428,2	425,1	421,1	415,0
• wo voltijd bachelor	157,4	160,5	164,3	168,2	171,6	174,7	177,4
• wo voltijd master	93,1	93,3	93,5	94,2	95,4	97,1	99,2
• wo deeltijd bachelor	1,6	1,4	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9
• wo deeltijd master	3,3	3,1	2,9	2,8	2,6	2,5	2,3
Totaal wo	255,5	258,2	262,0	266,3	270,7	275,3	279,9

Bron: Referentieraming 2017

2. Gediplomeerden (exclusief groen onderwijs, aantallen x 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
• hbo voltijd bachelor	55,9	56,4	56,4	55,3	54,9	55,1	55,1
• hbo voltijd master	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
• hbo deeltijd bachelor	6,2	5,9	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5
• hbo deeltijd master	2,5	2,3	2,2	2,1	2,0	1,9	1,9
Totaal hbo	65,8	65,9	65,6	64,3	63,8	63,9	63,7
• wo voltijd bachelor	32,5	32,1	32,2	32,7	33,3	33,7	34,1
• wo voltijd master	38,4	38,6	38,5	38,5	38,7	39,0	39,5
• wo deeltijd bachelor	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
• wo deeltijd master	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8
Totaal wo	72,1	71,8	71,8	72,3	73,0	73,7	74,5

Bron: Referentieraming 2017

3. Onderwijsuitgaven per student (bedragen x € 1.000)¹

	2018	2019	2020	2021
• hbo	7,2	7,1	7,2	7,5
• wo	7,1	7,1	7,1	7,3

4. Wettelijk collegegeld (hbo en wo voltijd, bedragen x € 1)

	2017/18
	2.006

¹ De onderwijsuitgaven per student zijn berekend in nominale prijzen zonder de collegegeldontvangsten, en aantal studenten conform de Referentieraming 2017 (overeenkomstig tabel 6.2, onder 1; omgerekend naar kalenderjaren). De stijging in de onderwijsuitgaven per student de komende jaren wordt verklaard door de ophoop in de middelen studievoorschot (zie tabel 6.5).

Toelichting:

Overige indicatoren en kengetallen voor het stelsel hoger onderwijs zijn opgenomen in de [Staat van het Onderwijs 2015–2016](#) en in [Trends in Beeld](#).

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van hoger onderwijs worden beschreven in de beleidsagenda. Aanvullend hierop wordt hieronder nog op een aantal specifieke beleidswijzigingen ingegaan.

Verbetering doorstroom vo/mbo naar ho

De komende jaren wordt – zoals aangekondigd in de [Strategische Agenda Hoger Onderwijs 2015–2025 «De waarde\(n\) van weten»](#) – de samenwerking tussen voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het hoger onderwijs (ho) in de regio versterkt met als doel de aansluiting op en de doorstroom naar het ho te verbeteren voor aankomende studenten. Een ambitie die door de Tweede Kamer krachtig is onderstreept en in lijn is met de [motie van de \(toenmalige\) Kamerleden Mohandis/Jadnanansing](#). Voor het versterken van de samenwerking tussen onderwijssectoren: vo-ho en mbo-ho is voor de periode 2018 t/m 2021 een totaalbedrag van € 32,1 miljoen gereserveerd. Naast dit bedrag is in het kader van de Gelijke Kansen Alliantie voor de studie jaren 2017–2018 en 2018–2019 een totaalbedrag van € 11 miljoen beschikbaar gesteld voor verbetering van het studiesucces van mbo-gediplomeerden in het eerste jaar van het hbo. In het kader van deze [subsidieregeling](#) gaan mbo- en hbo-studenten in Studentlabs in 2018 aan de slag om plannen te ontwikkelen ten behoeve van het verbeteren van de aansluiting op het hbo. In het plan dat instellingen indienen om aanspraak te maken op subsidie is in ieder geval één van de studentenplannen opgenomen.

Experiment flexstuderen

Het experiment flexstuderen, dat het mogelijk maakt voor studenten aan deelnemende instellingen om collegegeld te betalen per studiepoint, in plaats van voor een volledig collegejaar, gaat bij aanvang van het studiejaar 2017/2018 van start. Het experiment heeft als doel te onderzoeken of deze vorm van maatwerk leidt tot een toegankelijker aanbod, waarbij studenten hun studie beter kunnen combineren met andere activiteiten die zij daarnaast willen of moeten ondernemen, tot meer tevredenheid en ontplooiingsmogelijkheden voor studenten en tot minder uitval. Vier instellingen nemen deel aan het experiment: de Universiteit van Amsterdam, Tilburg University, Hogeschool Windesheim en de Hogeschool Utrecht. Het experiment staat open voor voltijdstudenten die het wettelijk collegegeld betalen. Daarbij geldt voor bachelorstudenten dat zij al een jaar lang als «reguliere voltijdstudent» moeten hebben gestudeerd aan de opleiding, voordat zij kunnen gaan flexstuderen. Het experiment flexstuderen zal worden geëvalueerd. Een eerste tussenrapportage volgt uiterlijk in september 2019 en de eindevaluatie vindt uiterlijk in september 2022 plaats.

Doorontwikkeling accreditatiestelsel

Het huidige accreditatiestelsel zal worden doorontwikkeld richting een stelsel dat meer uitgaat van vertrouwen in de professional en een beter evenwicht biedt tussen lasten en baten. Ambitie is de kwaliteitscultuur te versterken door meer vertrouwen te hebben in de instelling, meer eigenaarschap te geven aan de professional en de student en minder lasten vanuit het stelsel. Het gesprek tussen bestuurders, docenten en studenten en externe peers over de kwaliteit van het onderwijs en de kwaliteitsverbetering is de kern van het accreditatiestelsel. De verbeterfunctie van het accreditatiestelsel is echter onder druk komen te staan door de verantwoordingsfunctie van dit stelsel. Door in wet te regelen dat verbeteringen niet meer worden gerapporteerd aan de NVAO kan het gesprek meer dan nu het geval is open worden gevoerd; door het gesprek

te voeren over onderdelen die zij van belang achten, ervaren zij minder last, meer vertrouwen en meer eigenaarschap. Het [wetsvoorstel Accreditatie op maat](#) is op 7 juni 2017 aangeboden aan de Tweede Kamer. Daarnaast zal per 2018 een pilot instellingsaccreditatie met lichte opleidingsaccreditatie in werking treden, waarbij instellingen de kans krijgen om te experimenteren met deze nieuwe vorm van accreditatie. Ook bij deze pilot op basis van een experimenteer-AMvB blijft het kwaliteitsgesprek met peers het uitgangspunt van het accreditatiesysteem, maar anders dan bij het wetsvoorstel krijgen professionals binnen instellingen meer ruimte om zelf het proces in te kunnen richten en het gesprek te voeren met het visitatiepanel.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 6.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 6 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	2.867.843	3.127.478	2.967.916	2.952.926	3.061.918	3.033.307	3.097.897
Waarvan garantieverplichtingen	70.434	16.875					
Totale uitgaven	2.833.160	2.927.339	3.005.161	2.969.694	2.984.447	3.062.145	3.097.897
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,99%				
Bekostiging	2.773.809	2.869.630	2.944.960	2.910.403	2.927.228	3.003.264	3.038.965
• Hoofdbekostiging	2.584.417	2.714.453	2.944.960	2.748.962	2.746.028	2.728.162	2.706.031
– Onderwijsdeel hbo ¹	2.505.033	2.627.400	2.855.691	2.657.387	2.656.553	2.645.787	2.623.656
– Deel ontwerp en ontwikkeling	70.915	72.439	72.439	72.445	72.445	72.445	72.445
– Bekostiging flexibel hoger onderwijs voor volwassenen	8.346	13.130	16.830	19.130	17.030	9.930	9.930
– Bekostiging postinitiële masteropleidingen hbo	123	1.484					
• Prestatiebox	189.392	155.177		161.441	181.200	275.102	332.934
– Onderwijskwaliteit en studiesucces, en profilering ²	189.392	155.177					
– Studievoorschot middelen ³				114.542	134.301	228.203	286.035
– Profilering en zwaartepuntvorming ⁴				46.899	46.899	46.899	46.899
Subsidies	5.569	4.916	1.806	153	153	153	153
– Regeling stimulering Bèta/techniek	4.289	3.143					
– Overig	1.280	1.773	1.806	153	153	153	153
Bijdragen aan agentschappen	17.540	14.604	14.080	14.770	14.865	13.767	13.767
– Dienst Uitvoering Onderwijs	17.540	14.604	14.080	14.770	14.865	13.767	13.767
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	36.242	38.189	44.315	44.368	42.201	44.961	45.012
– NWO: Praktijkgericht onderzoek hbo	29.477	28.829	31.769	31.769	28.769	31.769	31.820
– NWO: Promotiebeurs voor leraren	2.949	5.720	9.026	9.079	9.912	9.912	9.912
– Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	3.816	3.640	3.520	3.520	3.520	3.280	3.280

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ontvangsten	1.903	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213

¹ Vanaf 2018 inclusief de studievoorschotmiddelen voor specifieke stimulering van landelijke prioriteiten (10% van de studievoorschotmiddelen, zie tabel 6.5) en de 5%-middelen inzake onderwijskwaliteit en studiesucces die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken. In 2018 ook eenmalig incl. de 2%-middelen voor profilering en zwaartepuntvorming die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken en de 90% studievoorschotmiddelen. Deze laatste middelen zijn aanvullend en worden tijdelijk voor één jaar onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging gebracht.

² In 2016 de volledige (5%- en 2%-) middelen die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken. Voor 2017 exclusief de 2%-middelen voor profilering en zwaartepuntvorming, die zijn dat jaar overgeheveld naar het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging.

³ 90% van de studievoorschotmiddelen, zie tabel 6.5.

⁴ De 2%-middelen profilering en zwaartepuntvorming die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken.

Tabel 6.4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 7 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	4.391.850	4.607.896	4.493.538	4.513.933	4.615.408	4.659.003	4.700.347
Waarvan garantieverplichtingen	9.017	- 6.820					
Totale uitgaven	4.328.205	4.442.772	4.483.810	4.493.381	4.542.330	4.634.112	4.701.467
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,95%				
Bekostiging	4.298.116	4.415.402	4.455.358	4.464.876	4.513.811	4.605.745	4.673.100
• Hoofdbekostiging	4.153.232	4.299.123	4.455.358	4.356.392	4.392.383	4.426.739	4.459.044
– Onderwijsdeel wo ¹	1.731.117	1.828.776	2.000.013	1.899.428	1.933.754	1.966.560	1.997.056
– Onderzoeksdeel wo	1.768.756	1.801.355	1.800.983	1.801.088	1.801.086	1.801.086	1.802.414
– Deel ondersteuning geneeskundig onderwijs en onderzoek	653.359	668.992	654.362	655.876	657.543	659.093	659.574
• Prestatiebox	144.884	116.279		108.484	121.428	179.006	214.056
– Onderwijskwaliteit en studiesucces, en profilering ²	144.884	116.279					
– Studievoorschot middelen ³				69.414	82.358	139.936	174.986
– Profilering en zwaartepuntvorming ⁴				39.070	39.070	39.070	39.070
Subsidies	3.160	2.680	3.995	4.288	4.288	4.288	4.288
– Open en online onderwijs	1.027	1.000	1.600	2.000	2.000	2.000	2.000
– Overig	2.133	1.680	2.395	2.288	2.288	2.288	2.288
Oprachten	2.716	2.021	1.705	1.465	1.479	1.327	1.327
– Uitbesteding	2.716	2.021	1.705	1.465	1.479	1.327	1.327
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	24.213	22.669	22.752	22.752	22.752	22.752	22.752
– Organisaties conform tabel 6.6	24.213	22.669	22.752	22.752	22.752	22.752	22.752
Ontvangsten	2.253	16	16	16	16	16	16

¹ Vanaf 2018 inclusief de studievoorschotmiddelen voor specifieke stimulering van landelijke prioriteiten (10% van de studievoorschotmiddelen, zie tabel 6.5) en de 5%-middelen inzake onderwijskwaliteit en studiesucces die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken. In 2018 ook eenmalig incl. de 2%-middelen voor profilering en zwaartepuntvorming die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken en de 90% studievoorschotmiddelen. Deze laatste middelen zijn aanvullend en worden tijdelijk voor één jaar onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging gebracht.

² In 2016 de volledige (5%- en 2%-) middelen die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken. Voor 2017 exclusief de 2%-middelen voor profilering en zwaartepuntvorming, die zijn dat jaar overgeheveld naar het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging.

³ 90% van de studievoorschotmiddelen, zie tabel 6.5.

⁴ De 2%-middelen profilering en zwaartepuntvorming die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken.

Budgetflexibiliteit artikel 6

Van het totale budget voor artikel 6 is voor 2018 99,99 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de bekostiging van hogescholen voor onderwijs en ontwerp & ontwikkeling. Hieraan ten grondslag liggen de WHW, het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs. Het moment van juridisch verplichten vindt plaats voorafgaand aan het jaar waarop de bekostiging betrekking heeft. Aan de bekostiging van flexibel hoger onderwijs voor volwassenen liggen afzonderlijke regelingen ten grondslag.

Subsidies

Het beschikbare budget voor 2018 is voor 90,4 procent juridisch verplicht. Dit betreft verplichtingen die voortvloeien in het kader van de uitvoering van de Lerarenagenda.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Het betreft de bijdrage aan NWO voor praktijkgericht onderzoek hbo en de promotiebeurs voor leraren en de bijdrage aan de NVAO. De middelen worden in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar verplicht.

Budgetflexibiliteit artikel 7

Van het totale budget voor artikel 7 is voor 2018 99,95 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de bekostiging van universiteiten en academische ziekenhuizen voor onderwijs en onderzoek. Hieraan ten grondslag liggen de WHW, het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs. Het moment van juridisch verplichten vindt plaats voorafgaand aan het jaar waarop de bekostiging betrekking heeft.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2018 69,3 procent juridisch verplicht. Dit deel betreft de financiering van de verplichtingen die voortvloeien uit de Subsidieregeling Open en online onderwijs en de afstudeerregeling.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is voor 2018 29,3 procent juridisch verplicht op grond van in 2017 of eerder gesloten overeenkomsten. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Dit betreft de bijdragen aan United Nations University (UNU), Europees Universitair Instituut Florence (EUI), Stichting EP-NUFFIC, Stichting Handicap en Studie, Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF, Interstedelijk Studentenoverleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en Stichting

Studiekeuze123. De middelen worden in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

De bekostiging van het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek bestaat uit de hoofdbekostiging en de middelen binnen het financiële instrument prestatiebox. Het experiment vraagfinanciering en de pilots flexibilisering in het kader van flexibel hoger onderwijs voor volwassenen worden afzonderlijk bekostigd.

Hoofdbekostiging

Universiteiten (wo) en hogescholen (hbo) ontvangen bekostiging voor onderwijs, onderzoek (wo) en ontwerp & ontwikkeling (hbo). De rijksbijdrage wordt jaarlijks aan de universiteiten en hogescholen toegekend als een lumpsum. De rijksbijdrage is gebaseerd op de WHW. In het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs zijn de bepalingen, bedragen en percentages opgenomen op basis waarvan de rijksbijdrage wordt berekend.

Onderwijsdeel (hbo en wo)

Universiteiten en hogescholen ontvangen een rijksbijdrage vanwege onderwijs. De rijksbijdrage is gebaseerd op de nominale studieduur van de opleiding en het volgen en succesvol afronden van één bachelor- en één masteropleiding. Het onderwijsdeel bestaat uit:

- a. een studentgebonden deel: gebaseerd op het aantal ingeschreven bekostigde studenten en graden (diploma's), er zijn drie bekostigingsniveaus (laag, hoog en top),
- b. een onderwijsopslag in bedragen: bedragen op basis van afspraken voor kwaliteit, kwetsbare opleidingen en bijzondere voorzieningen, en
- c. een onderwijsopslag in percentages.

Deel ontwerp en ontwikkeling (hbo) en Onderzoeksdeel (wo)

Hogescholen ontvangen een rijksbijdrage vanwege ontwerp en ontwikkeling (praktijkgericht onderzoek). Universiteiten ontvangen een rijksbijdrage vanwege het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Het onderzoeksdeel wo is gebaseerd op:

- a. een studentgebonden deel: gebaseerd op het aantal bekostigde graden,
- b. een deel promoties: gebaseerd op het aantal promoties leidend tot een proefschrift en het aantal ontwerperscertificaten,
- c. een voorziening onderzoek in bedragen: bedragen op basis van afspraken over onder andere sectorplannen en zwaartekracht, en
- d. een voorziening onderzoek in percentages.

Deel ondersteuning geneeskundig onderwijs en onderzoek (wo)

De bekostiging van het onderwijs en onderzoek bij de acht academische ziekenhuizen loopt via de universiteiten. Hier kunnen studenten geneeskunde onderwijs volgen en praktijkervaring opdoen. De rijksbijdrage bestaat uit een deel dat is gebaseerd op het aantal ingeschreven studenten en graden, een procentueel deel en een bedrag vanwege rente en afschrijving (voor huisvesting).

Bekostiging flexibel hoger onderwijs voor volwassenen (hbo)

De middelen worden ingezet voor de bekostiging van het experiment vraagfinanciering en de pilots flexibilisering. Doel van de experimenten en pilots is om kennis op te doen over de effecten van meer maatwerk en vraaggerichtheid van het aanbod op de deelname en diplomering van volwassenen in het deeltijd en duale onderwijs.

In het experiment vraagfinanciering maken studenten aanspraak op vouchers die zijn in te zetten bij bekostigde of niet bekostigde deelnemende opleidingen, en hebben bekostigde instellingen meer mogelijkheden voor flexibiliteit en vraaggerichtheid. Het experiment zal vanaf september 2017 ook van start gaan in een aantal opleidingen in de sector Zorg & Welzijn. De sector Techniek & ICT is in 2016 al gestart. Ook in 2018 kunnen nog nieuwe opleidingen toetreden tot het experiment vraagfinanciering.

Doel van de pilots flexibilisering is te onderzoeken of verruiming van bestaande kaders bijdraagt aan de totstandkoming van een onderwijsaanbod dat flexibeler is en beter aansluit op de kenmerken en behoeften van volwassenen, met behoud van de kwaliteit van het onderwijs. Ook de pilots zijn van start gegaan in 2016 en per september 2017 worden ze uitgebreid met de implementatie van flexibele opleidingstrajecten.

Uiteindelijk nemen ongeveer 500 opleidingen van 21 hogescholen (publiek en privaat) deel aan de pilots flexibilisering.

De evaluatie van zowel het experiment als de pilots vindt in 2021 plaats. Het experiment vraagfinanciering kent daarnaast een tussenevaluatie eind 2018, op basis van de tussenevaluatie kan worden besloten of het experiment eventueel wordt uitgebreid of aangepast.

Prestatiebox

Onderwijskwaliteit en studiesucces, en profilering

Voor de periode 2013 tot en met 2017 ontvingen hogescholen en universiteiten via het experiment prestatiebekostiging middelen op basis van individuele prestatieafspraken over versterking van onderwijskwaliteit en studiesucces, profilering en valorisatie. Dit experiment is inmiddels [geëvalueerd](#).

Studievoorschot middelen

Zoals op 3 juli 2017 aan de Tweede Kamer [gemeld](#), zal 2018 een tussenjaar zijn voor de besteding van de studievoorschotmiddelen (met uitzondering van de 10% specifieke stimuleringsmiddelen van landelijke prioriteiten). De middelen zijn voor 2018 onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging gebracht. De afspraken uit de [Gemeenschappelijke Agenda Hoger Onderwijs LSVb, ISO, VH en VSNU](#) vormen in het tussenjaar het uitgangspunt. Dit betekent dat de middelen worden besteed aan de bestedingsrichtingen van deze agenda, deze sluiten goed aan bij de bestedingsrichtingen van de [Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025: De waarde\(n\) van weten](#). De medezeggenschap heeft instemmingsrecht op de besteding van deze middelen en de (verenigingen van) instellingen zullen na overleg met de studentenbonden extra verantwoording afleggen; zowel vooraf (als alle begrotingen zijn opgesteld) als achteraf (als alle jaarverslagen zijn opgesteld). Hiermee kunnen de voorinvesteringen in de onderwijskwaliteit van de instellingen, in de jaren 2015 tot en met 2017 in totaal jaarlijks € 200 miljoen, worden voortgezet.

In het akkoord over het studievoorschot is afgesproken dat de middelen die beschikbaar komen door de invoering van het studievoorschot gekoppeld worden aan kwaliteitsafspraken. Het jaar 2018 zal gebruikt

worden om de vormgeving van de kwaliteitsafspraken voor te bereiden. Besluitvorming daarover is aan een nieuw kabinet.

Tabel 6.5 geeft inzicht in de omvang van de studievoorschot middelen, verdeeld over de belangrijkste «bestedingsrichtingen» c.q. doelstellingen van de *Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025: De waarde(n) van weten*.

Profilering en zwaartepuntvorming

De 2%-middelen voor profilering en zwaartepuntvorming die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken worden blijvend voor profilering en zwaartepuntvorming ingezet. De middelen zijn voor het tussenjaar 2018, net als de studievoorschotmiddelen, tijdelijk voor één jaar ondergebracht onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging. Een deel van de middelen zal worden gebruikt voor de financiering van Centres of Expertise (CoE). In 2018 zal de financiering van 19 CoE's die een positieve beoordeling van de Reviewcommissie of de Commissie van Staalduinen hebben gekregen, gecontinueerd worden. Het jaar 2018 zal worden gebruikt om een nieuw financieringsarrangement voor de Centres of Expertise voor te bereiden.

Tabel 6.5 Bestedingsrichtingen middelen uit studievoorschot (bedragen x € 1 miljoen) ¹					
	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsrichtingen in het hoger beroepsonderwijs					
– Kleinschalig en intensief onderwijs (≥50%)	63	63	77	133	165
– Talentprogramma's (≤10%)	13	13	13	19	25
– Onderwijsgerelateerd onderzoek (20%)	25	25	30	51	63
– Studiefaciliteiten en digitalisering (10%)	13	13	15	25	32
– Specifieke stimulering van landelijke prioriteiten (10%) ²	13	13	15	25	32
– Middelen vouchers studenten ³	0	0	0	0	1
Totaal hbo	127	127	150	253	318
Investeringsrichtingen in het wetenschappelijk onderwijs					
– Kleinschalig en intensief onderwijs (≥50%)	39	39	47	81	101
– Talentprogramma's (≤10%)	8	8	8	12	16
– Onderwijsgerelateerd onderzoek (20%)	16	16	18	31	39
– Studiefaciliteiten en digitalisering (10%)	8	8	9	16	19
– Specifieke stimulering van landelijke prioriteiten (10%) ²	8	8	9	16	19
– Middelen vouchers studenten ³	0	0	0	0	0
Totaal wo	79	79	91	156	194
Totaal investeringen uit studievoorschot	206	206	241	409	512

¹ Inclusief de middelen bestemd voor het groene hoger onderwijs en inclusief de loon- en prijsbijstelling 2017.

² Van de middelen voor het jaar 2019 is een bedrag van € 2,6 miljoen (hbo) en € 1,4 miljoen (wo) overgeheveld naar het beleidsartikel 4 (mbo) ter dekking van het [actieplan](#) Gelijke Kansen

³ De middelen vouchers studenten starten per 2022 met € 1 miljoen en lopen op tot € 135 miljoen in 2027 (€ 100 miljoen hbo en € 35 miljoen wo) en lopen daarna geleidelijk af naar nul in 2036

Bron: Strategische Agenda Hoger Onderwijs 2015–2025 «De waarde(n) van weten».

Subsidies

Open en online hoger onderwijs (hbo en wo)

De stimuleringsregeling Open en online hoger onderwijs is bedoeld om (zoals aangekondigd in de [visiebrief](#)) instellingen, passend bij hun profiel, te laten experimenteren met verschillende vormen van open en online

onderwijs. Dit draagt bij aan de onderwijskwaliteit, de toegankelijkheid van onderwijs(materiaal) voor bijvoorbeeld de doelgroep Leven Lang Leren, het studiesucces van studenten, internationalisering en de (internationale) reputatie van Nederlandse instellingen. SURF (ICT-samenwerkingsorganisatie van het onderwijs en onderzoek in Nederland) adviseert de Minister over de projectaanvragen en ondersteunt de instellingen tijdens de uitvoering van de projecten. Onder begeleiding van SURF zijn in 2015 elf projecten gestart, in 2016 waren dat er twaalf en in 2017 wederom elf. De projecten kennen een looptijd van maximaal 16 maanden. Deze instellingen hebben maximaal € 100.000 aangevraagd en matchen dit zelf met ten minste hetzelfde bedrag. Daarnaast voert SURF een Kennisagenda uit, gericht op het opdoen, ontwikkelen en delen van kennis over open en online onderwijs in de Nederlandse context. De resultaten van de projecten van de instellingen zijn hiervoor belangrijke input. Vanaf 2018 is er een nieuwe [regeling open en online hoger onderwijs 2018–2022](#), met een hoger budget. De stimuleringsregeling krijgt als extra doelstelling, naast het versterken van open en online onderwijs, ook het stimuleren van delen, hergebruiken en (door)ontwikkelen van open leermateriaal in vakcommunity's.

Overig (hbo en wo)

Bij dit financiële instrument zijn afzonderlijk voor de sectoren hbo en wo overige toekenningen opgenomen die gelijk dan wel kleiner zijn dan € 1 miljoen. Het gaat hier om middelen die deels juridisch en deels bestuurlijk verplicht zijn bijvoorbeeld op basis van de afstudeerregeling, alsmede om toekenningen die gedurende de uitvoeringsjaren op ad hoc basis worden toegekend.

Opdrachten

Uitbesteding (hbo en wo)

Voor de beleidsontwikkeling worden opdrachten verstrekt voor het uitvoeren van diensten. Het gaat hierbij met name om opdrachten voor beleidsgericht onderzoek.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor deze begrotingsartikelen.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

NWO

Praktijkgericht onderzoek hbo: Van hogescholen wordt verwacht dat zij een centrale rol in de Nederlandse en internationale kennisinfrastructuur vervullen. Voor praktijkgericht onderzoek hebben hogescholen direct toegang tot de competitieve onderzoeksgeldstroom voor het hbo bij het NWO; het RAAK-programma (voormalige Regeling bevordering kennisfunctie hogescholen). Vanaf 2014 is vanuit het Regeerakkoord Rutte II extra geïnvesteerd in het praktijkgericht onderzoek.

Promotiebeurs voor Leraren: Leraren in het po, vo, mbo, so en hbo worden in staat gesteld om promotieonderzoek te verrichten dat uitmondt in een proefschrift. Jaarlijks kan via NWO aan circa 60 leraren een nieuwe beurs voor een periode van vijf jaar worden verstrekt.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

De NVAO is als onafhankelijke, binationale accreditatieorganisatie opgericht door de Nederlandse en Vlaamse overheid en geeft een deskundig en objectief oordeel over de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. In deze begroting is de bijdrage opgenomen die de Nederlandse overheid rechtstreeks aan de NVAO vergoedt voor de uitvoering van haar taken.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Organisaties conform tabel 6.6

Het betreft hier de (structurele) bekostiging van organisaties die beleidsmatig prioritaire taken uitvoeren, ofwel activiteiten uitvoeren die betrekking hebben op de belangenbehartiging van studenten, ofwel taken uitvoeren die voortkomen uit verdragsrechtelijke verplichtingen.

Tabel 6.6 Middelen organisaties ¹ (bedragen x € 1.000)					
	2018	2019	2020	2021	2022
United Nations University (UNU)	935	935	935	935	935
Europees Universitair Instituut Florence (EUI)	1.630	1.690	1.690	1.710	1.710
Stichting EP-NUFFIC	14.283	14.283	14.283	14.283	14.283
Stichting Handicap en Studie	487	487	487	487	487
Stichting voor Vluchteling Studenten UAF	2.422	2.422	2.422	2.402	2.402
Interstedelijk Studentenoverleg (ISO)	303	243	243	243	243
Landelijke Studenten Vakbond (LSVb)	243	243	243	243	243
Stichting Studiekeuze123 (SKI123)	2.449	2.449	2.449	2.449	2.449
Totaal	22.752	22.752	22.752	22.752	22.752

¹ In deze tabel zijn de organisaties vermeld en de bedragen waarop de bijdragen ten hoogste kunnen worden vastgesteld. Voor zover geen andere juridische grondslag van toepassing is, vormt deze begrotingsvermelding de wettelijke grondslag als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht voor de subsidieverlening aan deze subsidieontvangers.

Ontvangsten

Bij de ontvangsten is een raming opgenomen voor terugvorderingen bij instellingen en andere subsidieontvangers, bijvoorbeeld als gevolg van eindafrekeningen op in eerdere jaren toegekende subsidies.

Art.nr. 8. Internationaal beleid

A. Algemene doelstelling

Bevorderen van internationale samenwerking en uitwisseling ter ondersteuning en versterking van de kwaliteit van onderwijs, cultuur en wetenschap en ter verdere ontwikkeling van internationale competenties van lerenden, docenten, kunstenaars en wetenschappers.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Stimuleren: Bij het uitvoeren van de algemene doelstelling ligt de nadruk op het zoveel mogelijk stimuleren en ondersteunen van instellingen en burgers om zich op een internationale omgeving te oriënteren. Daartoe zorgt de Minister vanuit haar stelselverantwoordelijkheid voor de benodigde internationaal-bestuurlijke randvoorwaarden, bijvoorbeeld door afspraken te maken over wederzijdse beroepserkenning, kwaliteitszorg en grensverkeer en door de uitwisseling van best practices. De Minister opereert hierbij binnen multilaterale kaders als de Europese Unie, OESO en de Unesco en andere – vaak daarbij aangesloten – organisaties, alsmede via bilaterale contacten, verdragen, Memorandums of Understanding, etc. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van stimuleringsmaatregelen in de vorm van fondsen en beurzen en worden faciliterende en uitvoerende instanties gefinancierd, zoals Stichting Nuffic, Neth-ER en het Duitsland Instituut Amsterdam. De bevordering van internationale samenwerking is ondersteunend aan de beleidsdoelstellingen van OCW. De voorgenomen activiteiten zijn dan ook voor een belangrijk deel opgenomen in de betreffende beleidsartikelen.

Indicatoren/kengetallen

Internationale – ondersteunende – maatregelen laten zich moeilijk vangen in «harde» cijfers en beleidsconclusies. In gevallen waar dit wel mogelijk is, bijvoorbeeld bij de bevordering van in- en uitgaande studiemobiliteit of bij de bevordering van culturele activiteiten in het buitenland, zijn relevante cijfers te volgen op Trends in Beeld en [Onderwijs in Cijfers](#). De website Trends in Beeld biedt informatie over de indicatoren over o.a. het programma Erasmus+, maar ook de prestaties van de beroepsbevolking worden internationaal vergeleken in het kader van het «Programme for International Assessment of Adult Competencies» (PIAAC).

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van internationaal beleid worden beschreven in de beleidsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 8.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 8 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	11.001	11.055	11.116	11.028	10.997	10.954	10.964
Totale uitgaven	12.281	11.849	11.716	11.028	10.997	10.954	10.964
Waarvan juridisch verplicht (%)			96,3%				
Subsidies	1.595	992	821	256	256	256	266
– Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)	632						
– Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)	600	600	600				
– Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur	211	196	196	196	196	196	196
– Overige incidentele subsidies	152	196	25	60	60	60	70
Opdrachten	1.002	210	210	207	207	207	207
– Beleidsonderzoek en benchmarking	61	103	103	100	100	100	100
– Incidentele Internationale activiteiten	3	107	107	107	107	107	107
– EU-voorzitterschap	938						
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	9.234	10.221	10.259	10.139	10.108	10.065	10.065
– OCW-vertegenwoordiging in het buitenland	135	135	135	135	135	135	135
– Stichting Nuffic	3.566	3.823	3.793	3.793	3.761	3.681	3.681
– Nederlandse Taalunie	2.806	2.848	2.764	2.764	2.765	2.762	2.762
– Europa College Brugge	30	30	30	30	30	30	30
– Unesco	0	20	20	20	20	20	20
– OESO CERI	71	76	76	76	76	76	76
– Fulbright Center	368	368	368	368	368	368	368
– DCICC	90					90	90
– Stichting Ons Erfdeel	185	185	185	185	185	185	185
– Nationaal Agentschap Erasmus + Onderwijs & Training	1.963	2.002	2.064	2.064	2.064	2.014	2.014
– EU-programma's en activiteiten	20	25	20	20	20	20	20
– Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)		709	804	684	684	684	684
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	450	426	426	426	426	426	426

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
- Vlaams-Nederlandshuis DeBuren (Hoofdstuk 5 BuZa)	450	426	426	426	426	426	426
Ontvangsten	1	99	99	99	99	99	99

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 8 is voor 2018 96,3 procent juridisch verplicht.

Subsidies

Van het budget voor subsidies is 78,9 procent juridisch verplicht. Dit betreft vooral de meerjarige subsidie aan Neth-ER.

Opdrachten

Er zijn ten tijde van het opstellen van de begroting voor het jaar 2018 nog geen verplichtingen aangegaan ten laste van het beschikbare budget voor de opdrachten.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

Van het budget voor de bijdragen aan (inter)nationale organisaties is 99,5 procent juridisch verplicht. Een deel is verplicht op basis van internationale verdragen. Dit geldt voor de Nederlandse Taalunie, het Fulbright Center, Cultural Contact Point en het Nationaal Agentschap Erasmus+. De overige verplichtingen, zoals die aan de stichting Nuffic, worden jaarlijks aangegaan in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

Het budget voor de bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken is 100 procent juridisch verplicht. De subsidiëring van de periode 2018–2021 vindt plaats via begrotingshoofdstuk V (Buitenlandse Zaken). De middelen worden in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar verplicht. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de instrumenten.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Subsidies

Duitsland Instituut Amsterdam

Het Duitsland Instituut Amsterdam (DIA) genereert en verspreidt kennis in Nederland over Duitsland op het raakvlak van onderwijs, wetenschap en maatschappij. Het doet dat onder meer met behulp van wetenschappelijk onderzoek, onderwijsprojecten en voorlichtingsactiviteiten (cofinanciering met Universiteit van Amsterdam en Deutsche Akademische Austausch Dienst (DAAD)). Gezien het belang en het structurele karakter van de subsidie aan het Duitsland Instituut Amsterdam is deze vanaf 2018 opgenomen onder het instrument «bijdrage aan (inter)nationale organisatie».

Neth-ER

Neth-ER is opgericht in 2006 door acht Nederlandse veldorganisaties werkzaam op de gebieden onderzoek, onderwijs en innovatie (onder andere TNO, KNAW, VSNU, MBO-Raad, NWO). Hun gezamenlijke doel is om de Nederlandse participatie aan de Europese programma's te

vergroten. De meerjarige subsidie aan Neth-ER loopt in 2018 af. Een besluit voor eventuele voorzetting van de subsidie moet nog genomen worden.

Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten ter bevordering van de samenwerking op het gebied van cultuur.

Overige incidentele subsidies

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten ter bevordering van internationale samenwerking op het gebied van onderwijs, cultuur of wetenschap.

Opdrachten

Beleidsonderzoek en benchmarking

Dit betreft middelen ten behoeve van beleidsonderzoek, onder meer naar de effectiviteit van internationalisering en ten behoeve van benchmarking in het kader van de relevante internationale organisaties.

Incidentele internationale activiteiten

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen ter bevordering van de samenwerking, die bij het opstellen van de begroting niet zijn te voorzien.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

OCW-vertegenwoordiging

Dit betreft de kosten van een gedetacheerde medewerker bij de PV Unesco in Parijs, deze wordt uit de HGIS-middelen gefinancierd.

Stichting Nuffic

De Stichting Nuffic, is het expertise- en dienstencentrum voor internationalisering in het Nederlandse onderwijs; van primair en voortgezet onderwijs tot beroepsgericht en hoger onderwijs en onderzoek.

Nederlandse Taalunie

De Nederlandse Taalunie ondersteunt de betrokken overheden in hun taalbeleid voor het Nederlands en maakt samenwerking, afstemming en uitwisseling mogelijk. Ook verzamelt, ontwikkelt en ontsluit de Nederlandse Taalunie kennis en informatie over het Nederlands met het oog op advies en dienstverlening aan sectoren, doelgroepen en individuele taalgebruiker. Verder stimuleert de Taalunie de optimale benutting van de hedendaagse (digitale) infrastructuur voor het Nederlands.

Europa College Brugge

Europa College te Brugge is een postuniversitaire opleiding voor onderzoek naar Europese eenwording, gefinancierd door EU en EU-Lidstaten.

Unesco

Dit betreft middelen gereserveerd voor deelname aan diverse projecten in het kader van Unesco.

OESO CERI

OESO CERI betreft de deelname aan diverse onderwijsprojecten en -onderzoeken in het kader van het Centre for Educational Research and Innovation (CERI), onderdeel van de OESO.

Fulbright Center

Het Fulbright Center verzorgt voorlichtingsactiviteiten en mobiliteitsprogramma's voor het hoger onderwijs via beurzen voor uitwisseling met de Verenigde Staten (met bijdragen van de Amerikaanse regering).

Cultural Contact Point

Het Cultural Contact Point geeft advies over de subsidieregelingen van het EU-cultuurprogramma en biedt begeleiding bij het doen van een aanvraag. Het is een uitvoerend orgaan ten behoeve van het EU-Cultuurprogramma en ondergebracht bij het Dutch Centre for International Cultural Cooperation (DCICC).

Stichting Ons Erfdeel

De Vlaams-Nederlandse vereniging Ons Erfdeel wil de cultuur van Vlaanderen en Nederland in het buitenland bekend maken en de culturele samenwerking tussen de Nederlandssprekenden bevorderen, onder meer met behulp van het jaarboek The Low Countries en het tijdschrift Ons Erfdeel.

Nationaal Agentschap Erasmus+

Het Agentschap is belast met het beheer en de uitvoering in Nederland van het EU programma Erasmus+.

Incidentele EU-programma's en activiteiten

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen in het kader van de EU en deelname aan EU-programma's, welke bij het opstellen van de begroting nog niet concreet zijn.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

Vlaams-Nederlands Huis De Buren

Het Vlaams-Nederlands Huis De Buren is in 2004 opgericht door de Nederlandse en Vlaamse regering als een culturele organisatie en als ruimte voor debat en reflectie (subsidiëring vindt plaats via begrotingshoofdstuk V (Buitenlandse Zaken)).

Homogene Groep Internationale Samenwerking

Tabel 8.2 Homogene Groep Internationale Samenwerking (bedragen € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Hoger beroepsonderwijs (artikel 6)	3.155	2.858	2.858	2.858	2.858	2.858	2.858
Wetenschappelijk onderwijs (artikel 7)	52.588	49.001	49.001	49.001	49.001	49.001	49.001
Internationaal beleid (artikel 8)	886	942	942	942	942	1.032	1.032
Cultuur (artikel 14)	5.739	4.640	4.617	4.617	4.617	4.527	4.527
Onderzoek en wetenschappen (artikel 16)	454	454	454	454	454	454	454
Totaal	62.822	57.895	57.872	57.872	57.872	57.872	57.872

Toelichting:

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is sinds 1997 een budgettaire constructie binnen de rijksbegroting. In de HGIS worden de uitgaven van de verschillende ministeries op het gebied van het buitenlandbeleid gebundeld, waarmee de onderlinge samenhang geïllustreerd wordt. Dit bevordert de samenwerking en de afstemming tussen de betrokken ministeries. Bovenstaande tabel geeft een onderverdeling van de HGIS middelen van OCW per artikel.

Art.nr. 9. Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid

A. Algemene doelstelling

De kwaliteit van het onderwijs wordt gewaarborgd door de beschikbaarheid van voldoende personeel van voldoende kwaliteit voor alle onderwijsdeelnemers.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een onderwijsstelsel dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en ambities van individuele leerlingen/studenten en bij de behoefte van de maatschappij. De leraar en de schoolleider zijn daarbij cruciaal.

Financieren: De Minister draagt bij aan het lerarenbeleid op scholen door het (mee)financieren van (mogelijkheden tot) professionalisering. Dit via aanvullende bekostiging en subsidies.

Stimuleren: De Minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van directe stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de ontwikkeling van de kwaliteit en professionaliteit van docenten en het bijdragen aan een aantrekkelijk beroep. Dit door middel van het in 2007 uitgebrachte actieplan «[LeerKracht van Nederland](#)», het in mei 2011 uitgebrachte actieplan «[Leraar 2020, een krachtig beroep!](#)» en de in oktober 2013 opgestelde «[Lerarenagenda 2013–2020: de leraar maakt het verschil](#)» en de op basis daarvan met belanghebbenden afgesloten convenanten en bestuursakkoorden.

Regiseren: De Minister draagt verantwoordelijkheid voor het borgen van de onderwijskwaliteit van scholen. Om deze verantwoordelijkheid waar te maken, levert zij een bijdrage aan het zorgen voor voldoende docenten van voldoende kwaliteit. Zij doet dat door wetten en regels uit te vaardigen voor goed bestuur, door een dialoog te voeren met en toezicht te houden op belanghebbenden, en zo nodig actief regie te voeren.

Indicatoren/kengetallen

De indicatoren voor het arbeidsmarkt- en personeelsbeleid worden beschreven in de beleidsagenda en in [Trends in Beeld](#). Het [Dashboard Lerarenagenda](#) geeft een beeld van de kwantitatieve voortgang voor alle zeven agendalijnen van de Lerarenagenda.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het gebied van Leraren worden beschreven in de beleidsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 9.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 9 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	188.280	181.567	180.323	169.609	155.941	163.263	163.136
Totale uitgaven	208.594	183.803	181.159	169.605	166.339	163.263	163.136
Waarvan juridisch verplicht (%)			94,3%				
Bekostiging	24.612	31.442	32.442	32.080	33.938	30.781	31.219
• Hoofdbekostiging	0	0	0	0	0	0	0
– Beloning LeerKracht lumpsum po/vo/mbo							
• Aanvullende bekostiging	24.612	31.442	32.442	32.080	33.938	30.781	31.219
– Tegemoetkoming kosten opleidings-scholen	24.612	31.442	32.442	32.080	33.938	30.781	31.219
Subsidies	167.251	142.423	135.889	128.825	123.433	123.433	122.868
– Lerarenbeurs/zij-instream	115.534	123.175	122.642	122.648	118.656	118.656	118.656
– Impuls lerarentekorten vo en wetenschap en techniek pabo	16.774	2.977	1.638				
– Versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen	17.418						
– Verankering academische opleidings-school	1.120						
– Onderwijscoöperatie	3.015	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945
– Promotiebeurs voor leraren	6.502	3.375					
– Projecten professionalisering	1.092	3.700	2.000				
– Projecten regionale arbeidsmarktproblematiek	654						
– Overige projecten	5.142	6.251	6.664	3.232	1.832	1.832	1.267
Opdrachten	10.908	4.377	7.492	3.368	3.638	3.718	3.718
– Onderzoek, ramingen en communicatie	3.837	3.477	3.492	3.368	3.638	3.718	3.718
– Leraren- en schoolleidersregister	7.071	900	4.000				
Bijdrage aan agentschappen	5.823	5.561	5.336	5.332	5.330	5.331	5.331
– Dienst Uitvoering Onderwijs	5.823	5.561	5.336	5.332	5.330	5.331	5.331
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	0	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	12.319	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 9 is voor 2018 94,3 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht op grond van een gepubliceerde bekostigingsregeling en bestemd voor betalingen aan samenwerkingsverbanden.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2018 98,0 procent juridisch verplicht. Dit betreft subsidies te verstrekken op grond van gepubliceerde subsidieregelingen en individuele subsidies die voorafgaand aan het jaar worden verleend. De overige 2,0 procent van het budget is beleidsmatig verplicht.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is in 2018 13,3 procent juridisch verplicht op grond van in 2017 of eerder gesloten overeenkomsten voor onderzoek en communicatie. Dit betreft divers onderzoek in het kader van de arbeidsmarkt en de beheerskosten voor de leraren- en schoolleidersregisters. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht om de beleidsprioriteiten van het kabinet op het terrein van leraren (professionalisering onderwijspersoneel en aansluiting onderwijs op behoefte arbeidsmarkt) verder te ondersteunen. Ervaringscijfers laten zien dat in de loop van het jaar dit resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht op basis van managementafspraken tussen het bestuursdepartement en de uitvoeringsorganisatie DUO voor dat jaar.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Beloning LeerKracht lumpsum

Bij [nota van wijziging](#) op de begroting 2008 is het dekkingspakket voor Actieplan LeerKracht van Nederland gepresenteerd. Voor saldooverschillen in de maatregelen versus de dekking is verevening over de jaren heen afgesproken. Dit wordt nu tot en met 2022 verwerkt. De maatregelen waren volledig gefinancierd tot en met 2020. Nu wordt het restant van de financiering voor de periode vanaf 2020 geregeld.

Aanvullende bekostiging

Tegemoetkoming kosten opleidingsscholen

Om de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen op het gebied van opleiden en professionaliseren te verbeteren zijn 79 opleidingscholen (samenwerkingsverbanden van één of meer lerarenopleidingen met één of meer scholen voor po, vo en mbo) erkend. Zij ontvangen jaarlijks bekostiging om gezamenlijk leraren op de werkplek op te leiden.

Subsidies

Het totaal aan subsidiemiddelen op dit artikel gaat van € 142,4 miljoen in 2017 naar € 135,9 miljoen in 2018. Dit verschil wordt met name veroorzaakt door het aflopen van de promotiebeurs voor leraren.

Lerarenbeurs/zij-instroom

Onder het budget van de lerarenbeurs vallen twee verschillende regelingen:

1. De subsidieregeling lerarenbeurs: Deze subsidie – voor zowel studiekosten als studieverlof – kan worden aangevraagd door leraren in po, vo, mbo en hbo voor het volgen van een geaccrediteerde bachelor- of masteropleiding.
2. De regeling zij-instroom: voorziet in een subsidie voor de opleiding en begeleiding van zij-instromers in het po, vo en mbo via het traject «zij-instroom in het beroep».

Opdrachten

Ter ondersteuning, monitoring en evaluatie van het beleid wordt expertise op het terrein van communicatie, onderzoek en het maken van ramingen ingehuurd.

Daarnaast worden voor de ontwikkeling, het beheer en het onderhoud van de leraren- en schoolleidersregisters opdrachten uitgezet.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW. Ze levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Art.nr. 11. Studiefinanciering

A. Algemene doelstelling

Het stelsel van studiefinanciering biedt studenten in het hoger onderwijs en deelnemers in de beroepsopleidende leerweg de financiële mogelijkheden om in Nederland en daarbuiten onderwijs te kunnen volgen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de doeltreffende en doelmatige werking van het stelsel van studiefinanciering, zoals geregeld in de Wet studiefinanciering 2000.

Financieren: De Minister financiert het stelsel waarbij de financiële toegankelijkheid is gewaarborgd: er zijn geen onoverkomelijke financiële belemmeringen om te gaan studeren. Tegelijkertijd wordt recht gedaan aan het principe dat studeren ook een investering door de student zelf is. Tevens wordt recht gedaan aan de bijdrage die ouders daaraan kunnen leveren.

Indicatoren/kengetallen

Voor indicatoren/kengetallen over studiefinanciering wordt verwezen naar [Onderwijs in Cijfers](#)

Tabel 11.1 Normbedragen studiefinanciering 2017 per maand in euro's

Normbedragen ho				Normbedragen mbo/bol		
	Uitwonend	Thuiswonend	Studievoorschot	Uitwonend	Thuiswonend	
Basisbeurs	€ 290,68	€ 104,40	n.v.t.	Basisbeurs	€ 268,59	€ 82,30
Aanvullende beurs	€ 276,52	€ 254,75	€ 387,92	Aanvullende beurs	€ 359,41	€ 337,68
Maximaal leenbedrag	€ 300,48	€ 300,48	€ 479,76	Maximaal leenbedrag	€ 179,29	€ 179,29
Collegegeldkrediet	€ 167,17	€ 167,17	€ 167,17	Collegegeldkrediet	n.v.t.	n.v.t.
Totaal	€ 1.034,85	€ 826,80	€ 1.034,85	Totaal	€ 807,29	€ 599,27

Peildatum 1 september 2017

C. Beleidswijzigingen

Er zijn voor dit artikel geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 11.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 11 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	5.828.062	4.585.862	5.373.215	5.445.488	5.502.475	5.560.887	5.633.749
Totale uitgaven	5.828.062	4.585.862	5.373.215	5.445.488	5.502.475	5.560.887	5.633.749
Waarvan juridisch verplicht (%)			100%				
Inkomensoverdracht	3.202.597	1.488.133	2.252.834	2.164.208	2.131.280	2.116.707	2.125.958
• Basisbeurs	1.014.122	765.639	533.880	389.964	359.170	346.062	360.242
– Gift (R)	1.075.460	1.094.037	1.075.269	1.057.068	860.984	620.194	427.261
– Prestatiebeurs (NR)	– 61.338	– 328.398	– 541.389	– 667.104	– 501.814	– 274.132	– 67.019
• Aanvullende beurs	757.761	782.127	804.037	826.408	830.305	832.902	829.145
– Gift (R)	585.282	601.960	618.438	640.368	659.565	678.718	689.738
– Prestatiebeurs (NR)	172.479	180.167	185.599	186.040	170.740	154.184	139.407
• Reisvoorziening	1.420.507	– 17.641	742.473	792.718	816.922	839.598	848.703
– Bijdrage aan vervoersbedrijven (R)	1.605.171	123.562	867.313	929.176	950.430	969.663	987.792
– Gift (R)	639.958	668.139	667.203	673.405	695.238	714.967	720.132
– Prestatiebeurs (R)	– 824.622	– 809.342	– 792.043	– 809.863	– 828.746	– 845.032	– 859.221
• Overige uitgaven	10.207	– 41.992	172.444	155.118	124.883	98.145	87.868
– Overige uitgaven relevant (R)	117.723	267.192	79.087	79.087	81.115	88.142	100.170
– Caribisch Nederland (R)	3.320	3.658	4.031	4.442	4.894	5.393	5.943
– Overige uitgaven niet-relevant (NR)	– 110.836	– 312.842	89.326	71.589	38.874	4.610	– 18.245
Leningen	2.500.210	2.979.871	3.014.916	3.179.928	3.269.273	3.341.517	3.404.348
– Rentedragende lening (NR)	2.238.174	2.663.476	2.670.455	2.821.293	2.903.445	2.968.395	3.024.255
– Collegegeldkrediet (NR)	262.036	316.395	344.461	358.635	365.828	373.122	380.093
Bijdrage aan agentschappen	125.255	117.858	105.465	101.352	101.922	102.663	103.443
– Dienst Uitvoering Onderwijs	125.255	117.858	105.465	101.352	101.922	102.663	103.443
Ontvangsten	795.034	850.908	896.901	944.304	1.007.932	1.080.588	1.159.149
– Ontvangen rente en relevant hoofdsom (R)	128.017	111.260	107.886	104.111	108.475	119.338	130.465
– Kortlopende vorderingen (R)	83.054	82.059	81.559	81.059	80.059	79.059	77.059
– Terugontvangen hoofdsom (NR)	583.963	657.589	707.456	759.134	819.398	882.191	951.625

Toelichting: R = relevant, NR = niet-relevant

Tabel 11.3 Indeling Budgettaire gevolgen van beleid naar Relevant en Niet-relevant (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
relevante uitgaven:	3.327.547	2.067.064	2.624.763	2.675.035	2.525.402	2.334.708	2.175.258
niet relevante uitgaven:	2.500.515	2.518.798	2.748.452	2.770.453	2.977.073	3.226.179	3.458.491
relevante ontvangsten:	211.071	193.319	189.445	185.170	188.534	198.397	207.524
niet relevante ontvangsten:	583.963	657.589	707.456	759.134	819.398	882.191	951.625

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 11 is voor 2018 100 procent juridisch verplicht op basis van de [Wet studiefinanciering 2000](#). Alternatieve aanwending vereist wijziging van wet- en regelgeving. De geraamde DUO-uitgaven zijn volledig benodigd voor de uitvoering van de Wet.

Toelichting:

Zowel voor de uitgaven als de ontvangsten wordt een onderscheid gemaakt tussen relevant en niet-relevant. Relevant betekent: relevant voor het EMU-saldo en daarmee relevant voor het uitgavenkader. De relevante uitgaven worden hoofdzakelijk gevormd door studiefinanciering die meteen als gift wordt toegekend en uitgekeerde prestatiebeurs die wordt omgezet in een gift (na behalen diploma binnen tien jaar). Onder de niet-relevante uitgaven vallen vooral de prestatiebeurs (zolang die nog niet is omgezet in een gift) en de rentedragende leningen. Deze uitgaven zijn niet-relevant voor het uitgavenkader, maar worden wel meegerekend in de EMU-schuld. De relevante ontvangsten worden vooral gevormd door de ontvangen rente op leningen. De niet-relevante ontvangsten betreffen hoofdzakelijk aflossingen op de hoofdsom van de rentedragende leningen.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Inkomensoverdrachten

Basisbeurs

Sinds het studiejaar 2015/2016 geldt voor nieuwe studenten in het hoger onderwijs het studievoorschot. De basisbeurs in het hoger onderwijs is vervangen door de mogelijkheid om gebruik te maken van een leenvoorziening tegen sociale terugbetaalvoorwaarden. Studenten die voordien zijn ingestroomd, vallen voor hun bachelor of master nog onder het oude stelsel en ontvangen mogelijk nog een basisbeurs. Voor mbo'ers van achttien jaar en ouder in de beroepsopleidende leerweg is de studiefinanciering onveranderd gebleven. Om voor deze groep de financiële toegankelijkheid tot het onderwijs te garanderen, ontvangen zij een bijdrage in de vorm van een basisbeurs. Voor deelnemers in de bol niveau 1 en 2 is de basisbeurs direct een gift. Deelnemers in de bol niveau 1 en 2 zijn destijds niet onder het prestatiebeursregime gebracht omdat deelnemers op deze niveaus nog niet over een startkwalificatie beschikken. Voor wie er niet in slaagt een startkwalificatie te halen, wordt het terugbetalen van de prestatiebeurs al snel problematisch. Door het beschikbaar stellen van de basisbeurs in de vorm van een gift, draagt dit bij aan het wegnemen van financiële belemmeringen voor deelnemers in de bol niveau 1 en 2.

Deelnemers in de bol niveau 3 en 4 hebben recht op een basisbeurs onder het prestatiebeursregime. Het prestatiebeursregime geeft hen een prikkel om de opleiding binnen 10 jaar na de eerst opgenomen studiefinanciering met succes af te ronden.

Tabel 11.4 Totaal aantal studerenden met studiefinanciering (vanaf 2017 afgeronde raming)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Studerenden met basisbeurs	506.094	403.400	306.100	244.300	231.700	227.800	224.900
bol	236.048	232.400	226.000	226.200	226.500	225.200	223.500
hbo	197.812	136.500	74.100	15.500	4.400	2.100	1.100
wo	72.234	34.500	6.000	2.600	800	500	300
Studerenden zonder basisbeurs	277.203	383.200	477.600	542.200	557.900	562.800	565.600
bol	7.702	7.300	7.100	7.100	7.200	7.100	7.100
hbo	142.916	206.700	269.200	326.400	336.000	336.500	334.900
wo	126.585	169.200	201.300	208.700	214.700	219.200	223.600
Totaal	783.297	786.600	783.700	786.500	789.600	790.600	790.500

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

Deze gegevens laten het verwachte gebruik zien van de regeling. Het aantal studerenden met studiefinanciering volgt het aantal voltijds studerenden in het ho en de bol, maar ligt lager omdat niet iedere studerende die ingeschreven is ook daadwerkelijk aanspraak maakt op studiefinanciering.

Naast de groep studerenden met een basisbeurs is er een groep die geen aanspraak meer kan maken op de basisbeurs (omdat de maximale duur is verbruikt of omdat ze onder het studievoorschot vallen), maar (nog) wel recht heeft op een lening en eventueel de reisvoorziening en de aanvullende beurs. Als gevolg van de invoering van het studievoorschot vindt een verschuiving plaats van het aantal studerenden met een basisbeurs naar het aantal studerenden zonder basisbeurs.

De gegevens zijn inclusief aantallen studerenden die met een meeneembare studiefinanciering een volledige opleiding in het buitenland volgen.

Tabel 11.5 Uitgaven basisbeurs gift (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
bol direct gift	84.950	81.623	78.097	77.891	77.488	75.986	73.743
bol omzettingen prestatiebeurs in gift	217.016	223.699	228.376	232.536	231.477	230.032	228.961
ho direct gift	2.713	1.456	532	158	0	0	0
ho omzettingen prestatiebeurs in gift	770.781	787.259	768.264	746.483	552.019	314.176	124.557
Totaal	1.075.460	1.094.037	1.075.269	1.057.068	860.984	620.194	427.261

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Tabel 11.6 Uitgaven basisbeurs prestatiebeurs (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
bol toekenningen	259.485	260.264	254.199	254.677	255.440	254.924	254.348
bol omzettingen	- 217.042	- 223.699	- 228.376	- 232.536	- 231.477	- 230.032	- 228.961
ho toekenningen	662.791	418.087	191.843	48.029	17.033	10.943	7.942
ho omzettingen	- 766.572	- 783.050	- 759.055	- 737.274	- 542.810	- 309.967	- 100.348
Totaal	- 61.338	- 328.398	- 541.389	- 667.104	- 501.814	- 274.132	- 67.019

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

In de tabellen 11.5 en 11.6 worden de geraamde relevante- en niet-relevante uitgaven voor de basisbeurs gepresenteerd. De hoogte van de basisbeurs is genormeerd en wordt verstrekt gedurende de nominale studieduur. Als gevolg van de invoering van het studievoorschot daalt het aantal toekenningen in het ho vanaf 2015.

Aanvullende beurs

In de studiefinanciering wordt recht gedaan aan de bijdrage die ouders kunnen leveren aan de opleiding van hun kinderen. Daarom wordt rekening gehouden met een zogenoemde ouderlijke bijdrage. In het geval dat ouders onvoldoende inkomen hebben om die bijdrage te leveren, hebben studerende een extra financiële belemmering te overwinnen. Om deze belemmering weg te nemen wordt aan hen een aanvullende beurs verstrekt die afhankelijk is van het ouderlijk inkomen.

Deelnemers in de bol niveau 1 en 2 met recht op aanvullende beurs krijgen dit direct als gift, aangezien zij nog geen startkwalificatie hebben bereikt.

Studerenden in de bol niveau 3 en 4 en het ho met recht op aanvullende beurs vallen onder het prestatiebeursregime. De eerste 5 maanden krijgen de studenten in het ho de aanvullende beurs als gift uitgekeerd. Deelnemers in de bol niveau 3 en 4 krijgen de eerste 12 maanden de aanvullende beurs als gift uitgekeerd. Na deze periode wordt de aanvullende beurs uitgekeerd onder het prestatiebeursregime.

Voor studenten die onder het studievoorschot vallen is de maximale aanvullende beurs hoger dan voor studenten die hier (nog) niet onder vallen.

Tabel 11.7 Totaal aantal studerende met een aanvullende beurs (vanaf 2017 afgeronde raming)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
bol	115.226	113.000	109.700	109.800	109.800	109.100	108.000
hbo	86.974	87.600	87.600	87.300	86.900	86.400	85.800
wo	28.540	29.200	29.800	30.300	30.900	31.500	32.100
Totaal	230.740	229.800	227.100	227.400	227.600	227.000	225.900

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

Deze tabel laat het aantal studerende met een aanvullende beurs zien. In de bol wordt vaker een beroep gedaan op de aanvullende beurs dan in het hbo en in het hbo vaker dan in het wo. Er zijn geen basiswaarden en

streefwaarden vastgesteld, omdat de overheid er niet op aanstuurt dat meer of minder studerende een aanvullende beurs ontvangen.

Tabel 11.8 Uitgaven aanvullende beurs gift (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
bol direct gift	228.570	228.077	222.997	222.893	221.757	222.772	219.242
bol omzettingen prestatiebeurs in gift	139.748	144.533	151.344	157.325	159.572	159.889	159.304
ho direct gift	47.129	48.371	49.258	49.461	49.336	49.927	49.841
ho omzettingen prestatiebeurs in gift	169.834	180.979	194.839	210.689	228.900	246.130	261.351
Totaal	585.282	601.960	618.438	640.368	659.565	678.718	689.738

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Tabel 11.9 Uitgaven aanvullende beurs prestatiebeurs (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
bol toekenningen	173.992	175.210	171.126	171.448	171.962	171.614	171.227
bol omzettingen	- 139.785	- 144.533	- 151.344	- 157.325	- 159.572	- 159.889	- 159.304
ho toekenningen	307.153	329.515	359.702	381.652	386.296	387.635	387.881
ho omzettingen	- 168.880	- 180.025	- 193.885	- 209.735	- 227.946	- 245.176	- 260.397
Totaal	172.479	180.167	185.599	186.040	170.740	154.184	139.407

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

In de tabellen 11.8 en 11.9 worden de geraamde relevante- en niet-relevante uitgaven voor de aanvullende beurs gepresenteerd. De hoogte van de aanvullende beurs is genormeerd.

Voor studenten in het hoger onderwijs die niet onder het studievoorschot vallen is de aanvullende beurs naast het inkomen van de ouders onder andere afhankelijk van de woonsituatie van de studerende; thuis- of uitwonend, maximaal respectievelijk € 254,75 of € 276,52 (zie tabel 11.1). De hoogte van de maximale aanvullende beurs voor studenten die onder het studievoorschot vallen is € 387,92. De woonsituatie van de studerende (thuis- of uitwonend) is dan niet langer bepalend voor de hoogte van de aanvullende beurs.

Het verloop van deze uitgaven is voor een groot deel afhankelijk van de prijsontwikkeling. Daarnaast is de ontwikkeling in het aantal studerende met minder draagkrachtige ouders en de deelname aan het onderwijs hier van invloed, en spelen exogene factoren een rol, zoals de ontwikkeling van de conjunctuur en de daarmee samenhangende inkomensontwikkeling.

Reisvoorziening

Als onderdeel van het stelsel van studiefinanciering, draagt een reisvoorziening bij aan de toegankelijkheid van het onderwijs. Meer in het bijzonder is het doel van de reisvoorziening om studenten te faciliteren in het reizen van huis naar de onderwijsinstelling en van huis naar de stageplaatsen.

Tabel 11.10 Totaal aantal studenten met reisvoorziening (vanaf 2017 een afgeronde raming)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal gebruikers van het reisrecht	663.486	770.600	766.100	769.200	771.300	770.100	767.400
bol	214.627	315.500	307.700	308.300	308.100	304.600	300.300
ho	448.859	455.100	458.400	460.900	463.200	465.500	467.100
Aantal RBS	20.568	20.800	20.900	21.000	21.200	21.300	21.400
bol	3.017	3.000	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900
ho	17.551	17.800	18.000	18.100	18.300	18.400	18.500
Totaal	684.054	791.400	787.000	790.200	792.500	791.400	788.800

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

De reisvoorziening kan in twee vormen worden toegekend: een reisproduct op een persoonlijke ov-chipkaart (week- of weekendabonnement) of een financiële vergoeding voor studenten die studeren in het buitenland (RBS).

Voltijdstudenten in het ho kunnen gebruik maken van de reisvoorziening voor de duur van de nominale studie en één uitloopjaar. Deelnemers in de bol kunnen gebruik maken van de reisvoorziening voor de duur van de nominale studie en drie uitloopjaren. Per 1 januari 2017 hebben ook minderjarige deelnemers in de bol recht op de reisvoorziening.

De reisvoorziening is onderdeel van de prestatiebeurs voor deelnemers in de bol niveau 3 en 4 en voor studenten in het ho. Voor deelnemers in de bol niveau 1 en 2 wordt de reisvoorziening direct als gift verstrekt.

Tabel 11.11 Uitgaven reisvoorziening (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Betaling aan vervoersbedrijven	1.605.171	123.562	867.313	929.176	950.430	969.663	987.792
bol prestatiebeurs	- 246.284	- 295.497	- 285.639	- 291.857	- 298.793	- 302.682	- 304.692
bol omzettingen	193.272	197.662	204.442	211.925	238.658	259.401	264.486
ho prestatiebeurs	- 578.338	- 513.846	- 506.403	- 518.006	- 529.953	- 542.349	- 554.529
ho omzettingen	419.524	445.788	437.518	435.592	430.033	428.370	427.815
RBS en overig	27.162	24.689	25.243	25.888	26.547	27.196	27.831
Totaal reisvoorziening	1.420.507	- 17.641	742.473	792.718	816.922	839.598	848.703

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

Bij de betaling aan vervoerbedrijven is in 2016 een veel hoger bedrag te zien dan in de overige jaren en in 2017 juist een relatief laag bedrag. Dit heeft te maken met een aantal kasschuiven. Voor de betaling van het reisproduct aan vervoerbedrijven heeft een kasschuif van 2017 naar 2016 van ongeveer € 747 miljoen plaatsgevonden en van 2018 naar 2016 van € 44 miljoen. Contractueel is vastgelegd dat OCW de vergoeding voor de OV-studentenkaart uiterlijk medio januari van het betreffende jaar aan de vervoerbedrijven betaalt. Door de betaling aan de vervoerbedrijven (gedeeltelijk) al aan het eind van het voorafgaande jaar of het jaar daarvoor in plaats van aan het begin van het betreffende jaar te doen, kan zonder af te wijken van de afspraken met de vervoerbedrijven een bijdrage worden geleverd aan de optimalisering van de kasritmes van de

staat over de jaren heen. Verder nemen de kosten vanaf 2017 toe doordat ook minderjarige deelnemers in de bol per 1 januari 2017 recht op de reisvoorziening hebben.

Overige uitgaven

De geraamde overige uitgaven omvatten voornamelijk technische posten, waaronder achterstallige rechten en boekingen tussen relevante en niet-relevante uitgaven. Op dit artikelonderdeel staan ook de uitgaven geraamd voor studerende uit de Europese Unie, voorschotten en handbetalingen.

Leningen

De leenmogelijkheden in de studiefinanciering stellen studerende in staat om hun eigen bijdrage tegen relatief gunstige voorwaarden via de rijksoverheid te financieren. Leenfaciliteiten kunnen worden gebruikt als alternatief voor of in combinatie met bijverdiensten. Hiermee kunnen studerende voorkomen dat bijverdienen ten koste van de studie gaat. Met het studievoorschot zijn de leenmogelijkheden verruimd.

Naast een rentedragende lening voor levensonderhoud kunnen studenten in het ho gebruik maken van het collegegeldkrediet. Studenten kunnen het verschuldigde collegegeld jaarlijks lenen, met een jaarlijks maximum bedrag van 5 keer het wettelijke collegegeldbedrag.

Tabel 11.12 Niet-relevante uitgaven leenfaciliteit (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rentedragende lening	2.238.174	2.663.476	2.670.455	2.821.293	2.903.445	2.968.395	3.024.255
Collegegeldkrediet	262.036	316.395	344.461	358.635	365.828	373.122	380.093
Totaal	2.500.210	2.979.871	3.014.916	3.179.928	3.269.273	3.341.517	3.404.348

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

Onder de niet-relevante uitgaven vallen de uitgaven die niet relevant zijn voor het EMU-saldo, maar wel doorwerken op de EMU-schuld zoals de rentedragende leningen en het collegegeldkrediet. Het totale bedrag dat wordt geleend stijgt jaarlijks vanwege onder andere de invoering van het studievoorschot.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Ontvangsten

Het terugbetalingssysteem van leningen is naar draagkracht. Wie gelet op zijn of haar inkomen niet kan terugbetalen, hoeft niet terug te betalen. Voor wie bewust leent, is de studielening hiermee een veilig instrument voor de financiering van onderwijs.

Tabel 11.13 Terugbetaling studieleningen (langlopende vorderingen) (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Hoofdsom (NR)	583.963	657.589	707.456	759.134	819.398	882.191	951.625
Relevante rentedragende lening	1.124	954	809	686	582	494	419
Rente ontvangsten	126.288	109.731	106.531	102.906	107.400	118.376	129.601
Renteloos voorschot	605	575	546	519	493	468	445
Totaal ontvangsten	711.980	768.849	815.342	863.245	927.873	1.001.529	1.082.090

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

De ontvangsten ontstaan door terugbetaling van studieleningen. De ontvangsten nemen de komende jaren toe, omdat er in eerdere jaren meer is geleend. De terugontvangen hoofdsom is een niet-relevante ontvangst en de ontvangen rente is relevant. De relevante rentedragende lening betreft leningen van vóór 1992; het renteloze voorschot betreft voornamelijk studieleningen die zijn verstrekt vóór 1986 en waarover geen rente verschuldigd is.

Tabel 11.14 Ontvangsten op kortlopende vorderingen (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Achterstallig Lager Recht (ALR)	41.838	41.838	41.838	41.838	41.838	41.838	40.838
Reisvergoeding	35.233	35.233	35.233	35.233	35.233	35.233	35.233
Overig	5.983	4.988	4.488	3.988	2.988	1.988	988
Totaal kortlopende vorderingen	83.054	82.059	81.559	81.059	80.059	79.059	77.059

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

De kortlopende vorderingen ontstaan doordat onterecht ontvangen studiefinanciering wordt teruggevorderd.

Art.nr. 12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

A. Algemene doelstelling

De tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten zorgt ervoor dat leerlingen vanaf 18 jaar in het voortgezet onderwijs (vo) en studenten aan een lerarenopleiding de financiële mogelijkheden hebben om onderwijs te volgen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van het onderwijs in Nederland.

Financieren: De Minister financiert het stelsel waarbij de financiële toegankelijkheid is gewaarborgd. De leerling (voortgezet onderwijs) of student (lerarenopleiding) kan in aanmerking komen voor een tegemoetkoming bestaande uit een maandelijkse basistoelage, een eventuele bijdrage in de schoolkosten en een eventuele bijdrage in het les- of cursusgeld.

Indicatoren/kengetallen

Voor indicatoren/kengetallen over de WTOS wordt verwezen naar [Onderwijs in Cijfers](#)

Tabel 12.1 Normbedragen WTOS in euro's (per maand, tenzij anders vermeld)

	Schoolkosten	Les- of cursusgeld	Basistoelage thuiswonend	Basistoelage uitwonend
<i>VO 18+ (vanaf 18 jaar):</i>				
- vo onderbouw	79,88			264,16
- niet bekostigd vo onderbouw	109,38	94,75	113,30	264,16
- vo bovenbouw	87,46		113,30	264,16
- niet bekostigd vo bovenbouw	117,00	94,75	113,30	264,16
- vso	53,07		113,30	264,16
- vavo	117,00	94,75	113,30	264,16
<i>TS 18+ deeltijd en vavo 18+ deeltijd:¹</i>				
- bij 540 of meer lesminuten per week	314,86	360,00		
- tussen 270 en 540 minuten per week	212,13	240,00		
<i>Lerarenopleidingen¹</i>	731,50	735,89	567,23	

¹ Bedragen per schooljaar

Peildatum schooljaar 2017/2018

Toelichting:

De normbedragen zijn gedifferentieerd naar schoolsoort en naar fase (boven- en onderbouw) op basis van kostenverschillen. Havo 4 en 5 en vwo 4, 5 en 6 worden tot de vo bovenbouw gerekend, de andere schoolsoorten in het vo tot de onderbouw.

C. Beleidswijzigingen

Er zijn voor dit artikel geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 12.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 12 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	86.708	89.693	89.501	89.198	87.797	86.954	86.012
Totale uitgaven	86.708	89.693	89.501	89.198	87.797	86.954	86.012
Waarvan juridisch verplicht (%)			100%				
Inkomensoverdracht	69.787	73.578	73.889	73.603	72.202	71.368	70.440
• TS 17-	15	0	0	0	0	0	0
– Minderjarige deelnemers bol (R)	15	0	0	0	0	0	0
• TS 18+	5.392	5.392	5.392	5.392	5.392	5.392	5.392
– Tegemoetkoming lerarenopleiding (tlo) (R)	3.327	3.327	3.327	3.327	3.327	3.327	3.327
– Deeltijd vo (R)	2.065	2.065	2.065	2.065	2.065	2.065	2.065
• VO 18+	64.381	68.186	68.497	68.211	66.810	65.976	65.048
– Volwassenenonderwijs (vavo) (R)	5.787	6.001	6.148	6.214	6.181	6.115	6.051
– Meerderjarige scholieren vo (R)	53.369	57.199	57.411	57.081	55.868	55.271	54.610
– Meerderjarige scholieren vso (R)	4.730	4.490	4.442	4.420	4.266	4.094	3.892
– STOEB/ALR (NR)	495	496	496	496	495	496	495
Bijdrage aan agentschappen	16.921	16.115	15.612	15.595	15.595	15.586	15.572
– Dienst Uitvoering Onderwijs (R)	16.921	16.115	15.612	15.595	15.595	15.586	15.572
Ontvangsten	2.630	2.403	2.415	2.404	2.356	2.328	2.297
– TS 17- (R)	318	0	0	0	0	0	0
– TS 18+ (R)	85	85	85	85	85	85	85
– VO 18+ (R)	2.227	2.318	2.330	2.319	2.271	2.243	2.212

Toelichting: R = relevant, NR = niet-relevant

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 12 is voor 2018 100 procent juridisch verplicht op basis van de [Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten](#). Alternatieve aanwending vereist wijziging van wet- en regelgeving. De geraamde DUO-uitgaven zijn volledig benodigd voor de uitvoering van de Wet.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Inkomensoverdracht

Onderstaande aantallen geven een indicatie van het gebruik van de diverse regelingen. Er zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld. Uitgangspunt is dat de WTOS wordt benut door de groepen voor wie ze bedoeld is.

Tabel 12.3 Aantal gebruikers per regeling (vanaf 2017 afgeronde raming)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal gebruikers TS 17-	0	0	0	0	0	0	0
Aantal gebruikers TS 18+	6.092	6.100	6.100	6.100	6.100	6.100	6.100
Aantal gebruikers VO 18+	32.852	34.100	34.200	34.000	33.300	32.900	32.500

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Ontvangsten

De geraamde ontvangsten hebben betrekking op te veel of ten onrechte uitgekeerde WTOS-uitkeringen.

Art.nr. 13. Lesgeld

A. Algemene doelstelling

Het genereren van inkomsten voor de financiering van het onderwijs.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Financieren: De Minister financiert een groot deel van de kosten voor het volgen van kwalitatief goed onderwijs, omdat de maatschappij baat heeft bij geschoolde burgers. Het individu heeft echter ook profijt van scholing en betaalt daarom lesgeld.

Indicatoren/kengetallen

In de Les- en cursusgeldwet is vastgelegd voor wie, wanneer en op welke wijze het lesgeld wordt vastgesteld. De hoogte van het lesgeld wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de algemene prijsontwikkeling. In onderstaande tabel staan de lesgeldbedragen (vastgesteld tot en met 2017/18) aangegeven.

Tabel 13.1 Lesgeldbedrag (bedragen x € 1)

	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Lesgeld	1.137	1.137	1.137	1.137	1.137	1.137	1.137

C. Beleidswijzigingen

Er zijn voor dit artikel geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 13.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 13 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	7.198	6.821	6.555	6.520	6.520	6.517	6.511
Totale uitgaven	7.198	6.821	6.555	6.520	6.520	6.517	6.511
Waarvan juridisch verplicht (%)			100%				
Bijdrage aan agentschappen	7.198	6.821	6.555	6.520	6.520	6.517	6.511
– Dienst Uitvoering Onderwijs	7.198	6.821	6.555	6.520	6.520	6.517	6.511
Ontvangsten	248.477	242.478	238.269	240.901	243.263	244.315	244.652

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 13 is voor 2018 100 procent juridisch verplicht. De geraamde DUO-uitgaven zijn volledig benodigd voor de uitvoering van de Les- en cursusgeldwet.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. De geraamde uitgaven betreffen het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Ontvangsten

Door het betalen van lesgeld leveren deelnemers en leerlingen van 18 jaar en ouder een bijdrage in de kosten van het onderwijs.

Tabel 13.3 Aantal lesgeldplichtigen (raming afgerond)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
bol/vo	227.533	229.200	222.800	223.000	223.300	222.000	220.300

Bron 2016: realisatiegegevens DUO; Bron 2017 – 2022: ramingsmodel SF

Toelichting:

Bovenstaande tabel geeft een beeld van het bereik van de regeling. Er zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld, omdat het aantal lesgeldplichtigen een afgeleide is van de demografische ontwikkelingen en de keuze van opleiding door de deelnemers/leerlingen.

Art.nr. 14. Cultuur

A. Algemene doelstelling

Het bevorderen van een sterke, pluriforme, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige cultuursector en het zorgen voor het cultureel erfgoed.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid van de Minister is in de Wet op het specifiek cultuurbeleid verankerd. De Minister is verantwoordelijk voor het scheppen van voorwaarden voor het in stand houden, ontwikkelen en sociaal en geografisch spreiden van cultuuruitingen. Overwegingen van kwaliteit en verscheidenheid zijn daarbij leidend. Dit is aanvullend op het cultuuraanbod dat zonder betrokkenheid van de overheid tot stand komt.

Financieren: De Minister heeft een financierende rol door het bekostigen van de basisinfrastructuur cultuur en subsidiëring van specifieke (wettelijke) programma's en regelingen op de terreinen erfgoed, kunsten, letteren en bibliotheken.

Stimuleren: De Minister heeft een stimulerende rol bij het versterken van de cultuursector door programma's als cultuureducatie, leesbevordering, ondernemerschap en internationaal cultuurbeleid.

Regisseren: De Minister heeft een regisserende rol bij de uitvoering van en het toezicht op het behoud en beheer van het erfgoed, op grond van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen en de Erfgoedwet. Toezicht op naleving van deze wetten ligt bij de Erfgoedinspectie. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is onder andere belast met de uitvoering van de Erfgoedwet. Het Nationaal Archief geeft uitvoering aan de Archiefwet.

Indicatoren / kengetallen

Doelstelling/indicator	Basiswaarde (jaartal)	Tussenstreefwaarde (2018)	Streefwaarde	Bron
6 Het bevorderen van een sterke, pluriforme, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige cultuursector en het zorgen voor het cultureel erfgoed				
a) Aantal bezoeken				
• Aantal bezoeken gesubsidieerde podiumkunsten (inclusief buitenland)	2,2 miljoen (2012–2015) ¹	2,5 miljoen (2018) ²	Stabiel of hoger (2020)	Opgave van gesubsidieerde instellingen aan OCW
• Aantal bezoekers gesubsidieerde musea	7,8 miljoen (2012–2015) ¹	7,9 miljoen (2018) ²	Stabiel of hoger (2020)	Opgave van gesubsidieerde instellingen aan OCW
b) Cultuurbereik				
• Percentage van de bevolking van 6 jaar en ouder die voorstellingen, musea en bibliotheken bezoekt	89%	– ³	– ³	SCP/CBS (CVTO 2012–2014)

¹ Basiswaarde aantal bezoeken aan instellingen in de podiumkunsten (-jeugd- theater, opera, dans, productiehuizen en de orkesten) en musea is gebaseerd op de verantwoording van de via de basisinfrastructuur gesubsidieerde instellingen.

² (Tussen)streefwaarde aantal bezoeken aan instellingen in de podiumkunsten (-jeugd- theater, opera, dans, productiehuizen en de orkesten) en musea is gebaseerd op de begrotingen die de instellingen voor de periode 2017–2020 hebben ingediend.

³ Cultuurbereik: het percentage van de bevolking dat wordt bereikt door culturele voorzieningen geeft een beeld van het totale bereik van culturele voorzieningen. Dit is in lijn met de algemene doelstelling voor artikel 14. Hier is geen streefwaarde aan verbonden. De indicator is als kengetal opgenomen om ontwikkelingen te volgen.

Meer indicatoren rondom de doelen en functies van het cultuurstelsel worden in woord, beeld en cijfers gepresenteerd op [OCW in cijfers](#) en [Cultuur in Beeld](#).

C. Beleidswijzigingen

Voor 2018 zijn geen majeure beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 14.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 14 (bedragen x € 1.000) ¹							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	2.072.046	195.766	388.142	469.820	470.341	831.223	831.230
Waarvan garantieverplichtingen	55.649	- 210.530	0	0	0	0	0
Totale uitgaven	795.135	745.537	777.883	838.211	836.392	833.673	833.680
Waarvan juridisch verplicht (%)			98,00%				
Bekostiging	600.818	637.498	687.242	749.192	749.192	746.378	746.385
- Culturele basisinfrastructuur	475.203	401.462	401.387	401.387	401.387	397.473	397.480
Vierjaarlijkse instellingen	318.126	238.706	238.881	238.881	238.881	234.967	234.974
Vierjaarlijkse fondsen	157.077	162.756	162.506	162.506	162.506	162.506	162.506
- Erfgoedwet	0	121.325	121.238	121.238	121.238	121.238	121.238
Huisvesting	0	81.752	81.665	81.665	81.665	81.665	81.665
Beheer en onderhoud collecties	0	39.573	39.573	39.573	39.573	39.573	39.573
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen	0	1.194	46.099	46.099	46.099	46.099	46.099
Stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen	0	1.194	22.629	22.629	22.629	22.629	22.629
Digitale openbare bibliotheek	0	0	12.200	12.200	12.200	12.200	12.200
Bibliotheekvoorziening leesgehandicapten	0	0	11.270	11.270	11.270	11.270	11.270
- Monumentenzorg	78.754	43.581	68.469	119.919	119.919	120.419	120.419
- Archieven incl. Regionale Historische Centra	26.607	24.982	24.647	24.647	24.647	25.247	25.247
- Flankerend beleid huisvesting	10.254	34.954	7.902	7.902	7.902	7.902	7.902
- Cultuureducatie met Kwaliteit	10.000	10.000	17.500	28.000	28.000	28.000	28.000
Subsidies	58.519	47.305	37.529	35.561	34.337	34.861	34.861
- Verbreden inzet cultuur	15.043	8.499	8.684	7.666	6.266	9.066	9.066
- Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)	6.862	6.965	7.155	7.005	7.005	6.052	6.052
- Programma leesbevordering	3.476	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350
- Creatieve Industrie	0	1.805	1.975	1.975	1.975	1.975	1.975
- Monumentenzorg	0	1.321	0	0	0	0	0

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
– Erfgoed en ruimte	2.567	3.462	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
– Programma ondernemerschap	1.575						
– Specifiek cultuurbeleid	28.996	21.903	12.865	12.065	12.241	10.918	10.918
Opdrachten	95.405	17.684	10.079	9.918	10.088	10.288	10.288
– Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis	95.405	2.121	2.127	2.006	2.176	2.176	2.176
– Monumentenzorg		5.607	3.717	3.717	3.717	3.692	3.692
– Archeologie		2.365	865	865	865	865	865
– Erfgoed en Ruimte		1.930	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
– Overige opdrachten		5.661	870	830	830	1.055	1.055
Bijdragen aan agentschappen	37.180	40.301	40.307	40.814	40.049	39.420	39.420
– Nationaal Archief	37.180	25.873	25.778	26.285	26.684	25.622	25.622
– Nationaal Archief Programma		14.428	14.529	14.529	13.365	13.798	13.798
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	3.213	2.749	2.726	2.726	2.726	2.726	2.726
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	3.213	2.749	2.726	2.726	2.726	2.726	2.726
Ontvangsten	2.421	14.452	494	494	494	494	494

¹ De indeling van deze tabel is gewijzigd ten opzichte van de vorige begroting. Onder het instrument bekostiging vervalt de post Archeologie. Voor de Bijdragen aan agentschappen is van toepassing dat het budget van het Nationaal Archief wordt gesplitst in Apparaatskosten en Programma-kosten.

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 14 is voor 2018 98,0 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Aan de juridische verplichting liggen de regeling en de Wet op het specifiek cultuurbeleid ten grondslag, op basis waarvan in het jaar 2016 voor 4 jaar aan de instellingen in de basisinfrastructuur is beschikt. Daarnaast betreft het verplichtingen op basis van de Erfgoedwet en de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Voor de Erfgoedwet is van toepassing dat de musea voor het beheer en behoud van collecties en de huisvesting langjarig zullen worden bekostigd. Tot slot zijn ook de middelen voor cultuuronderwijs meerjarig verplicht. Deze middelen worden toegekend aan samenwerkingsverbanden van culturele instellingen en scholen voor basisonderwijs.

Subsidies

Van het beschikbare budget is 68,8 procent juridisch verplicht voor 2018. Dit is een deel van de verschillende programma's die onder dit instrument vallen en ingezet zijn in het kader van het cultuurbeleid.

Het resterende deel van het budget is voor een belangrijk deel beleidsmatig verplicht. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage en de toelichting op de instrumenten.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is 58,2 procent juridisch verplicht. Onder dit instrument worden naast Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis ook de contractuitgaven voor de Monumentenzorg, Archeologie en Erfgoed en Ruimte opgenomen. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar dit budget volledig wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Dit betreft de rijksbijdrage aan het Nationaal Archief. Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht.

Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties

Dit betreft de contributies voor verdragen en lidmaatschappen waar Nederland aan deelneemt. Deze contributies lopen door tot wederopzegging en dragen bij aan de uitvoering van internationale afspraken. Het budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de instrumenten.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Culturele basisinfrastructuur

De culturele basisinfrastructuur wordt voor een periode van vier jaar bekostigd. De besluiten over de culturele basisinfrastructuur voor de periode 2017–2020 zijn [in de brief van 20 september 2016](#) beschreven. In totaal kent het rijk in deze periode subsidie toe aan 88 culturele instellingen en 6 fondsen. De culturele basisinfrastructuur bestaat uit vierjaarlijkse instellingen op het gebied van podiumkunsten (toneel, dans, opera en orkesten), beeldende kunsten, film, musea, letteren, architectuur, vormgeving, nieuwe media, cultuureducatie en een aantal bovensectorale instellingen. Daarnaast zijn er de zes cultuurfondsen, die sectoraal zijn georganiseerd. De cultuurfondsen spelen een belangrijke rol in het cultuurstelsel. Door middel van flexibele en kortlopende subsidieregelingen kunnen zij de dynamiek en de vernieuwing in de cultuur op de voet volgen en zijn zij in staat snel op sectorale ontwikkelingen te reageren.

Erfgoedwet

Op basis van de [Erfgoedwet](#) worden museale instellingen belast met de zorg voor het beheer van de museale cultuurgoederen van de Staat of andere cultuurgoederen of verzamelingen. Hiervoor ontvangen deze instellingen met een wettelijke taak een structurele vergoeding. Voor de subsidiëring van deze taak wordt op grond van [de regeling Beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen](#) middelen beschikbaar gesteld waarbij onderscheid wordt gemaakt in enerzijds beheer en onderhoud van collecties en anderzijds huisvesting.

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Per 1 januari 2015 is de [Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#) in werking getreden. De wet organiseert het openbare bibliotheekwerk als een netwerk van samenwerkende lokale en provinciale openbare bibliotheekvoorzieningen waarbij de Koninklijke Bibliotheek (KB) een coördinerende rol vervult. In het netwerk verricht de KB als nationale

bibliotheek van Nederland tevens taken voor het stelsel als geheel, waaronder het beheer en de ontwikkeling van de digitale openbare bibliotheek en de bibliotheekvoorziening voor leesgehandicapten. In 2018 concentreren de activiteiten zich op de uitvoering van een gezamenlijke innovatieagenda, op de doorontwikkeling van de digitale openbare bibliotheek en op de voorbereiding van de evaluatie van de wet, die in 2019 verschijnt.

Monumentenzorg

In juli 2016 is de Erfgoedwet, die een aantal wetten op het gebied van cultureel erfgoed vervangt waaronder de Monumentenwet, van kracht geworden. Daarmee is de Erfgoedwet het nieuwe kader geworden voor de financiering van de monumentenzorg. Wat betreft de financiering van de instandhouding van rijksmonumenten is in 2018 de [Beleidsbrief inzake wijzigingen in de instandhoudingssubsidie voor rijksmonumenten per 2013](#) van belang. Voorts wordt aandacht besteed aan restauraties van grote monumenten. De omvorming van de fiscale monumentenaftrek in een uitgavenregeling ter tegemoetkoming aan de monumenteigenaren staat gepland voor 2019. Daarnaast krijgen in 2018 onderwerpen als herbestemming en verduurzaming aandacht. Momenteel vindt, via het project Erfgoed telt, een herijking plaats van de financiering van het stelsel van de monumentenzorg. Dit moet in 2019 leiden tot een herzien systeem van de financiering van de monumentenzorg. In 2016 heeft een eerste pilot voor verduurzaming van monumenten plaatsgevonden. In 2018 vindt een vervolg plaats van de pilot duurzame monumenten via een revolving fund mede om de doelstellingen over [het energiebeleid tot en met 2050 te behalen](#).

Archieven incl. Regionale Historische Centra

OCW draagt bij aan de kosten van bewaring en presentatie van de rijksarchieven uit de provincie door de Regionale Historische Centra, die in elke provinciehoofdstad met uitzondering van Zuid-Holland zijn gevestigd. Voor de archiefsector vervult het Nationaal Archief een ondersteunende functie op het terrein van kennis en innovatie.

Flankerend beleid huisvesting

De middelen voor flankerend beleid huisvesting zijn gereserveerd voor het Garantiefonds rijksmusea, bedoeld als garantstelling voor leningen aangegaan door rijksmusea voor huisvesting en voor eventuele knelpunten die samenhangen met de invoering van de [Erfgoedwet](#). Daarnaast zijn middelen bestemd voor huisvestingskosten van instellingen die niet onder de Erfgoedwet vallen.

Cultuureducatie met kwaliteit

Het programma [Cultuureducatie met Kwaliteit](#) wordt in de periode 2017–2020 voortgezet met een jaarlijkse investering van ruim 10 miljoen. Het programma gaat uit van drie pijlers. Ten eerste de implementatie, verdieping en ontwikkeling van het curriculum voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie. Ten tweede de inhoudelijke deskundigheid versterken van leraren, vakdocenten en educatief medewerkers op het gebied van cultuureducatie. En ten derde het versterken van de relatie van de school met de culturele en sociale omgeving. Door een gezamenlijke inzet van de scholen, de culturele instellingen en de drie overheden wordt de kwaliteit van cultuureducatie bevorderd.

Subsidies

Verbreden inzet cultuur

Voor de financiering van de cultuurkaart is meerjarig een budget opgenomen van € 4,9 miljoen per jaar. In aanvulling op het programma Cultuureducatie met Kwaliteit zet OCW samen met private partijen tot en met 2020 extra in op muziekonderwijs in het primair onderwijs. OCW investeert tot en met 2020 samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie tot een bedrag van ruim € 25 miljoen. Scholen kunnen een beroep doen op de regeling Impuls muziekonderwijs via het Fonds Cultuurparticipatie om de kwaliteit van het muziekonderwijs op scholen te verbeteren. Daarnaast zijn middelen beschikbaar voor uitvoering van de [Nationale strategie digitaal erfgoed](#).

Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)

Het internationaal cultuurbeleid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de bewindspersonen van OCW en het Ministerie van Buitenlandse Zaken. In de periode 2017–2020 gelden voor het internationaal cultuurbeleid drie doelstellingen: een sterke cultuursector die in kwaliteit groeit door internationale uitwisseling en duurzame samenwerking die in het buitenland wordt gezien en gewaardeerd, een bijdrage van cultuur aan een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld en culturele diplomatie ([Kamerbrieven van 4 mei 2016 en 15 februari 2017](#)).

Voor de versterking van de Nederlandse cultuursector wordt gekozen voor 8 focuslanden (voorheen 15) waar de meest betrokken partijen (diplomatiese posten, fondsen, DutchCulture, anderen) samen optrekken op basis van een meerjarige strategie. Daarnaast kunnen deze partijen inspelen op initiatieven vanuit het veld in 6 zogenoemde maatwerklanden, waar zich – vanwege een specifieke aanleiding – uitgelezen kansen voordoen voor Nederlandse cultuuruitingen.

Programma leesbevordering

Het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen wordt voortgezet als onderdeel van het [Actieprogramma Tel mee met Taal 2016–2018](#), dat in maart 2015 naar de Tweede Kamer is verstuurd. Tel mee met Taal is een gezamenlijke aanpak samen met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om laaggeletterdheid te voorkomen en tegen te gaan. In deze periode (2016–2018) worden extra middelen geïnvesteerd in Kunst van Lezen om laagtaalvaardige gezinnen beter te bereiken. Eind 2018 wordt naar aanleiding van de evaluatie besloten of deze (extra) inzet wordt gecontinueerd.

Creatieve Industrie

Ten laste van dit budget worden uitgaven gedaan op het gebied van de architectuur en de creatieve industrie in samenwerking met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Economische Zaken.

Erfgoed en ruimte

In het programma [Visie Erfgoed en Ruimte](#) geeft het Rijk aan welke opgaven van (inter-)nationaal belang worden geacht en waar het Rijk een rol ziet in het gebiedsgerichte erfgoedmanagement. Dit beleid wordt gecontinueerd in 2018. Naar verwachting krijgt het programma in 2019 een vervolg in de verdere uitwerking van de integrale [Nationale Omgevingsvisie](#) en het programma [Erfgoed telt](#) over een toekomstbestendig erfgoedbeleid.

Specifiek cultuurbeleid

Onder specifiek cultuurbeleid zijn verschillende kleinere subsidiebudgetten opgenomen. Het gaat om uitgaven aan de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoederen Tweede Wereldoorlog, de Stichting Cultuur-Ondernemen, de Samenwerkingsregeling musea, de btw-problematiek op de e-content (Koninklijke Bibliotheek), het toezicht op de vaste boekenprijs, culturele prijzen. Daarnaast betreft het een tijdelijke subsidie aan het Nationaal Holocaust Museum i.o. en een aantal kleine projectsubsidies.

Opdrachten

Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis

Dit budget is bestemd voor opdrachten die bestaan uit het inhuren van bureaus voor beleidsonderzoek, evaluaties, visitatie/monitoring en versterking van de kennisbasis in de cultuursector.

Monumentenzorg

De middelen zijn bestemd voor opdrachten op het gebied van de monumentenzorg voor kennis- en onderzoeksprogramma's, ondersteuning infrastructuur erfgoed en informatie- en communicatietechniek.

Archeologie

Deze middelen zijn bestemd voor enkele ondersteuningstaken die na uitvoering van de verbetervoorstellen naar aanleiding van de evaluatie op de archeologiewetgeving die met de brief van 7 februari 2012 aan de Tweede Kamer is gestuurd, structureel noodzakelijk worden geacht.

Erfgoed en Ruimte

Deze middelen zijn bestemd voor opdrachten die worden verstrekt in het kader van de uitvoering van het programma Erfgoed en Ruimte.

Overige opdrachten

Deze middelen zijn bestemd voor opdrachten op het gebied van de programma's Erfgoed digitaal, Gedeeld Cultureel Erfgoed en Ondernemerschap en voor werelderfgoed.

Bijdrage aan agentschappen

Deze middelen betreffen de rijksbijdrage aan het Nationaal Archief.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Naast de prioriteiten die onder het financieel instrument Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS) zijn genoemd, is Nederland aan een aantal verplichtingen gebonden en draagt Nederland bij aan de uitvoering van internationale verdragen. Dit geldt voor de UNESCO erfgoedverdragen voor het werelderfgoed, het immaterieel erfgoed, de bescherming van cultureel erfgoed bij gewapend conflict, de bestrijding van illegale handel in cultuurgoederen en het cultuurverdrag voor de diversiteit van cultuuruitingen. Ook wordt in dit kader bijgedragen aan het Europees filmprogramma (Eurimages) en de Nederlandse Taal Unie.

Ontvangsten

De raming betreft ontvangsten als gevolg van het definitief vaststellen van toegekende subsidies.

Extracomptabele fiscale regelingen

Naast de in dit begrotingsartikel genoemde instrumenten, zijn er fiscale regelingen die betrekking hebben op dit beleidsterrein. De Staatssecretaris van Financiën is hoofdverantwoordelijk voor de wetgeving en uitvoering van deze regelingen en voor de budgettaire middelen. In onderstaande tabel is ter informatie het budgettaire belang van deze regelingen vermeld. De cijfers zijn ontleend aan de corresponderende bijlage «Fiscale regelingen» in de Miljoenennota. De fiscale regelingen die niet in onderstaande tabel zijn opgenomen, maar wel op dit beleidsartikel betrekking hebben, zijn:

- Vrijstelling voorwerpen van kunst en wetenschap box 3
- BTW Vrijstelling componisten, schrijvers en journalisten

Voor een beschrijving van de regelingen, de doelstelling, de ramingsgrond, een verwijzing naar de laatst uitgevoerde evaluatie en een programmering van evaluaties voor toekomstige jaren wordt verwezen naar de bijlage bij de Miljoenennota «Toelichting op de fiscale regelingen».

Tabel 14.3. Fiscale regelingen 2016–2018, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)¹

	2016	2017	2018
Aftrek kosten monumentenpanden	56	57	58
BTW Laag tarief culturele goederen en diensten	1.494	1.568	1.647

¹ [-] = regeling is in dat jaar niet van toepassing; [0] = budgettair belang van de regeling bedraagt in dat jaar afgerond nihil.

Art.nr. 15. Media

A. Algemene doelstelling

Het waarborgen van een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod, dat toegankelijk blijft voor alle lagen van de bevolking.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Media hebben een prominente rol in onze democratie en cultuur. Wat we zien, horen en lezen, beïnvloedt ons beeld van de wereld en onze opvattingen. Daarom borgt de Minister vier publieke belangen in het mediabeleid, waar zij verantwoordelijk voor is: onafhankelijkheid, verscheidenheid, kwaliteit en toegankelijkheid. De Minister heeft specifieke zorg voor het stelsel van landelijke, regionale en lokale publieke omroepen en de daarvoor relevante wet- en regelgeving. De Minister heeft naast een financierende en stimulerende rol vooral ook een regisserende rol.

Financieren: De Minister financiert de landelijke en regionale publieke omroep, en enkele andere aan de omroep verbonden instellingen. De taakopdracht is wettelijk bepaald en het budget van de publieke omroep is vastgesteld met behoud van afstand tot de uitvoering en inhoud. Op basis van het [concessiebeleidsplan](#) sluit de Minister elke vijf jaar een prestatieovereenkomst met de publieke omroep.

Stimuleren: Verder is de Minister verantwoordelijk voor het steunen en stimuleren van een onafhankelijke en kwalitatief goede journalistieke infrastructuur (Stichting Stimuleringsfonds voor de Journalistiek) en voor het bevorderen van mediawijsheid (NICAM en Mediawijzer.net).

Regisseren: Als regisseur is de Minister verantwoordelijk voor de wetgeving ten aanzien van de taak en organisatie van de publieke omroep en voor wetgeving voor commerciële media. De regels voor commerciële omroepen vloeien voornamelijk voort uit Europese richtlijnen over audiovisuele mediadiensten. Verder is de Minister als regisseur verantwoordelijk voor wetgeving met betrekking tot omroepdistributie. Het doel daarvan is de toegang tot een gevarieerd media-aanbod te bevorderen en te verzekeren.

De OCW-begroting wordt in het najaar nader uitgewerkt in de mediabegrotingsbrief, die als basis dient voor de begrotingsbehandeling van dit artikel 15 door de Tweede Kamer. Deze brief geeft een gedetailleerde vooruitblik op het nieuwe jaar, een uitwerking van de maatregelen op het gebied van media alsmede een terugblik op de realisatie van voorgaand jaar.

Op basis van het vijfjaarlijkse concessiebeleidsplan heeft de Minister voor de erkenningsperiode die loopt tot en met 2015, een [prestatieovereenkomst](#) afgesloten met de landelijke publieke omroep. Over de prestatieovereenkomst 2016 tot en met 2020 wordt nog gesproken met de landelijke publieke omroep. Over de uitvoering van deze prestatieovereenkomst rapporteert de landelijke publieke omroep jaarlijks aan de Minister. Deze verantwoording wordt gevalideerd door het Commissariaat voor de Media. Als de publieke omroep de prestatieovereenkomst niet naleeft, kan de Minister een boete opleggen. Zowel de verantwoording als de validatie wordt als bijlage bij de mediabegrotingsbrief aan de Tweede Kamer verzonden.

Indicatoren/kengetallen

Tabel 15.1 Kengetallen		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Waarborgen dat alle lagen van de bevolking toegang hebben tot een kwalitatief hoogstaand media-aanbod							
	• de NPO wordt gewaardeerd door de Nederlandse bevolking							
	– Waardering Nederlandse Publieke Omroep	7,1	7,0	7,0				
	– waardering commerciële omroepen	6,8	6,9	6,8				
	Bron: Ipsos							
	• de NPO bereikt met zijn programmering een groot deel van de Nederlandse bevolking							
	– gemiddeld weekbereik, 15 minuten aaneengesloten voor de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder	82,4%	79,3%	77,7%				
	Bron: Terugblik NPO							
2.	Het waarborgen van een kwalitatief hoogstaande journalistieke informatievoorziening met voldoende onafhankelijk media-aanbod							
	• Nederland handhaaft een hoge positie op de World Press Freedom Index	#2/180	#4/180	#2/180	#5/180			
	Bron: Reporters without borders							

De prestatieovereenkomst met de publieke omroep is, in tegenstelling tot wat eerder is aangekondigd, nog niet afgesloten tijdens het opstellen van deze begroting. Het streven is om de indicatoren in de toekomst te laten aansluiten bij (een selectie uit) de prestatieovereenkomst. Daarom zijn in deze begroting geen indicatoren (met een streefwaarde) opgenomen, alleen kengetallen (zonder streefwaarde).

C. Beleidswijzigingen

Voor 2018 zijn geen majeure beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 15.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 15 (bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	990.792	983.789	989.426	988.512	1.001.409	1.001.629	1.014.879
Totale uitgaven	1.019.469	976.789	989.426	988.512	1.001.409	1.001.629	1.014.879
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,9%				
Bekostiging	1.012.881	970.773	983.679	983.023	995.920	996.140	1.009.390
– Publieke Omroep (omroepinstellingen)	923.624	893.654	892.605	892.605	892.605	892.605	892.605
Landelijke publieke omroep	765.473	752.147	751.870	751.870	751.870	751.870	751.870
Regionale omroep	158.151	141.507	140.735	140.735	140.735	140.735	140.735
– Beheertaken landelijke publieke omroep	64.844	64.783	64.453	64.413	64.063	64.063	64.063
Stichting Omroep Muziek	15.952	16.144	16.144	16.094	15.844	15.844	15.844
Uitzenden en uitzendgereedmaken	25.577	25.730	25.730	25.730	25.730	25.730	25.730
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)	23.315	22.909	22.579	22.589	22.489	22.489	22.489
– Dotaties, bijdragen publieke omroep	32.866	13.267	13.263	13.263	13.263	13.263	13.263
Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)	19.613	0	0	0	0	0	0
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	2.156	2.119	2.105	2.105	2.105	2.105	2.105
Filmfonds van de omroep en Telefilm (CoBO)	8.064	8.106	8.113	8.113	8.113	8.113	8.113
Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498	1.498
Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland (OLON)	1.535	1.544	1.547	1.547	1.547	1.547	1.547
– Dotatie/onttrekking Algemene Mediareserve	– 8.917	– 1.589	12.858	12.242	25.489	25.709	38.959
– Overige bekostiging media (uit rente AMR)	134	658	500	500	500	500	500
– Basisinfrastructuur Cultuur 2013–2016	330	0	0	0	0	0	0
Vierjaarlijkse instellingen	330	0	0	0	0	0	0
Subsidies	358	474	919	919	919	919	919
– Subsidies	358	474	919	919	919	919	919

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Opdrachten	899	445	0	0	0	0	0
– Opdrachten	899	445	0	0	0	0	0
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	5.271	5.037	4.793	4.535	4.535	4.535	4.535
– Commissariaat voor de Media	5.271	5.037	4.793	4.535	4.535	4.535	4.535
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	60	60	35	35	35	35	35
– Uitvoering internationale verdragen en contributies	60	60	35	35	35	35	35
Ontvangsten	206.979	199.500	206.500	199.500	206.500	199.500	206.500

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 15 is voor 2018 99,9 procent juridisch verplicht.

Bekostiging.

Het beschikbare budget voor 2018 is volledig juridisch verplicht. De verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op de landelijke en de regionale publieke omroep. Hieraan ten grondslag ligt de Mediawet 2008.

Subsidies.

Subsidies worden in de regel juridisch verplicht in het jaar waarop de subsidie betrekking heeft. Op dit moment is er voor 2018 nog geen juridische verplichting vastgelegd.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's.

Het beschikbare budget voor 2018 is volledig juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op het Commissariaat voor de Media (hierna CvdM). Hieraan ten grondslag ligt de Mediawet 2008.

Bijdragen aan internationale organisaties.

Het beschikbare budget voor 2018 is volledig juridisch verplicht. Het betreft een jaarlijkse contributie aan het European Audiovisual Observatory.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Landelijke en regionale publieke omroep

De publieke omroep waarborgt een hoogstaand en pluriform media-aanbod, dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking. Daarom bekostigt de Minister van OCW de landelijke en regionale publieke omroep. Mede vanwege Europese regels op het gebied van staatssteun, houdt de overheid greep op de aard en omvang van het takenpakket van de landelijke en regionale publieke omroep en bepaalt de overheid het budget van de publieke omroep.

Stichting Omroep Muziek (SOM)

Deze bekostiging is bestemd voor de door de Minister aangewezen instelling voor het in stand houden en exploiteren van omroeporkesten en omroepkoren.

Uitzenden en uitzend gereedmaken

Deze beheertaken bestaan uit het gereedmaken van programma's voor uitzending en het uitzenden van programma's van de landelijke publieke omroep.

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)

Deze bekostiging is bestemd voor de door de Minister aangewezen instelling voor het in stand houden en exploiteren van een media-archief. Vanaf 2017 is het budget structureel verhoogd ten behoeve van het beheer en het ontsluiten van het gedigitaliseerde materiaal.

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek is binnen het mediabeleid het instrument om de pluriformiteit van het journalistieke media-aanbod te stimuleren, zowel binnen pers en omroep als via het internet. De activiteiten van het fonds dragen bij aan innovatie van de journalistiek en aan stimulering van de journalistieke functie van de media in onze samenleving.

Filmfonds van de Omroep en Telefilm (CoBO)

Het CoBO-fonds ondersteunt de film- en documentairesector en participeert in audiovisuele coproductieprojecten waarin wordt deelgenomen door een of meer van de publieke instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep en de Vlaamse publieke omroep (VRT) en/of Duitse publieke omroepen en/of onafhankelijke filmproducenten en/of instellingen werkzaam op het gebied van de podiumkunsten.

Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)

Het Mediawijsheid Expertisecentrum (Mediawijzer.net) bevordert een bewuste, kritische en actieve houding van burgers en instellingen in de samenleving waar media alom zijn. Bij het huidige programma zijn de Koninklijke Bibliotheek, ECP-EPN, de publieke omroep (NTR), Kennisnet en het NIBG betrokken.

Subsidies

Ten laste van dit budget worden de jaarlijkse subsidies aan het AWO-fonds voor de Omroep voor diverse projecten op het gebied van arbeidsmarktontwikkeling, werkgelegenheid en opleiding en aan het European Journalism Centre voor diverse internationale journalistiekprojecten betaald. Daarnaast is nog geld beschikbaar voor incidentele subsidies op het gebied van de media.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

De kerntaak van het CvdM bestaat uit het uitoefenen van onafhankelijk toezicht op het handelen van de media-instellingen in Nederland en uit handhavend optreden ingeval de toepasselijke regelgeving niet in acht wordt genomen. De bevoegdheid om toezicht en handhaving uit te oefenen heeft betrekking op alle media-instellingen: publieke media-instellingen op landelijk, regionaal en lokaal niveau en commerciële media-instellingen op landelijk en niet-landelijk niveau. Het CvdM is tevens verantwoordelijk voor het metatoezicht op het Nederlands Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM). Daarnaast heeft het

CvdM tot taak erop toe te zien dat kabelexploitanten hun wettelijke verplichtingen nakomen tot doorgifte van de must carry-zenders.

Ontvangsten

Dit betreffen de ramingen van de reclameopbrengsten van de STER en van de renteontvangsten op de Algemene Mediareserve. Zoals in de [mediabegrotingsbrief 2017](#) is opgenomen, gaan de huidige ontwikkelingen van de reclamemarkt zodanig snel, dat het niet mogelijk is om een betrouwbare raming van de reclameopbrengsten voor de lange termijn op te stellen. Met het oog hierop is samen met de Ster en de NPO gekeken naar de mogelijkheid om hier aanvullend onderzoek naar te doen. De hieruit voortvloeiende onderzoeken naar de ontwikkeling van de reclameopbrengsten en de nieuwe mogelijkheden om de inkomsten van de landelijke publieke omroepen te verruimen lopen nog. De verwachting is dat de uitkomsten van deze onderzoeken in het najaar met de Tweede Kamer, bijvoorbeeld via de mediabegrotingsbrief 2018, gedeeld kunnen worden.

Art.nr. 16. Onderzoek en wetenschapsbeleid

A. Algemene doelstelling

De algemene doelstelling is het scheppen van een internationaal concurrerende onderzoeksomgeving die onderzoekers uitdaagt tot optimale wetenschappelijke prestaties en die goed aansluit op maatschappelijke behoeften.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor het stelsel van onderzoek en wetenschap.

Financieren: De Minister bekostigt het onderzoeks- en wetenschapsbestel.

Stimuleren: De Minister stimuleert in het wetenschappelijk onderzoek:

- kwaliteit en excellentie;
- zwaartepuntvorming en profilering. De afspraken die hierover gemaakt zijn met de universiteiten staan vermeld in het [hoofdlijnenakkoord](#);
- samenwerking in de gouden driehoek van bedrijven, kennisinstellingen en overheid. In het bedrijvenbeleid, waarvoor de Minister van Economische Zaken verantwoordelijk is, is hiervoor de topsectoren-aanpak ontwikkeld met bijbehorende innovatiecontracten.

Regisseren: De Minister schept voorwaarden voor:

- een klimaat voor universiteiten en kennisinstellingen voor het doen van excellent onderzoek;
- borging van het vernieuwend vermogen en de kwaliteit van het Nederlandse onderzoek;
- het doelmatig functioneren van wetenschappelijke instellingen die, zowel zelfstandig als in relatie tot universiteiten en bedrijven, een belangrijke plaats innemen;
- de Nederlandse onderzoeksfaciliteiten;
- de coördinatie en positionering van het wetenschapsbeleid op nationaal en internationaal niveau.

De Minister is verantwoordelijk voor het toezicht op een efficiënte besteding van publieke middelen en op voldoende verspreiding van kennis naar de maatschappij.

Indicatoren/kengetallen

Indicatoren en overige informatie over de toerusting en de prestaties van het onderzoekstelsel worden beschreven in [Trends in Beeld](#).

De kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland en op basis hiervan de kwaliteit van het wetenschapssysteem kan o.a. gezien worden op basis van citaties naar wetenschappelijke publicaties. Wanneer het aantal citaties wordt genormeerd op een mondiaal gemiddelde dan geeft dat de positie van Nederland in de wereld aan. Nederland kende in de periode 2012–2015 een citatiescore 1,52 dat wil zeggen een citatiescore die 52 procent boven het mondiale gemiddelde lag. Nederland neemt op basis hiervan mondiaal een vooraanstaande (derde) positie in wat betreft de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek.

De kwaliteit van de Nederlandse wetenschap blijkt ook uit het hoge aandeel van Nederlandse wetenschappers over de volle breedte van Horizon 2020, het Europese kaderprogramma voor onderzoek en innovatie, zowel als het gaat om de maatschappelijke uitdagingen als bijvoorbeeld de European Research Council.

Tabel 16.1 Indicatoren

Doelstelling/Indicator	Basis- waarde (jaartal)	Tussenstreef- waarde laatste realisatiewaarde	Streefwaarde	Reden opname	Bron
5 Behoud van kwaliteit wetenschap en wetenschappelijk talent en versterken impact wetenschap					
Mondiale top-5 positie op basis van citatiescores	mondiale top 5-positie 3 (2008–2011) 1,52	mondiale top 5-positie 3 (2012–2015) 1,52	mondiale top 5-positie ≤5	C	WT12 (Thomson Reuters Web of Science. Bewerking CWTS)

C. Beleidswijzigingen

OCW stelde in 2016 eenmalig € 30 miljoen beschikbaar voor een startimpuls/pilot om een begin te maken met een aantal routes uit de Wetenschapsagenda en om een impuls te geven aan talent- en valorisatiebeleid. [De Nationale Wetenschapsagenda](#) zal in 2018 een belangrijke rol krijgen in de ambitie de kennisinvesteringen van het Rijk – via onderwijs- en onderzoeksinstituten, via vakdepartementen en via het innovatiebeleid – meer in samenhang te doen. NWO zal hierbij een belangrijke rol spelen.

Zoals beschreven in de [Wetenschapsvisie 2025](#) is het bereiken van maatschappelijke impact door de toepassing van kennis, één van de speerpunten van ons wetenschapsbeleid. In de [kamerbrief «wetenschap met impact»](#) is dit nader ingevuld. Het is van groot belang dat resultaten van publiek gefinancierd onderzoek hun weg vinden naar onderwijs en toepassingen in maatschappij en economie. Veel positieve ontwikkelingen zijn al ingezet. Een aantal maatregelen en acties gericht op impact van wetenschap zal in 2018 vorm krijgen. Zoals de nationale valorisatieprijs.

Met de uitvoering van de talentbrief wordt ingezet op het versterken en verbreden van de loopbaanperspectieven van wetenschappers, waarbij het aandeel flexibele arbeidscontracten wordt verlaagd en onderzoekers en docenten gewaardeerd en beoordeeld worden op hun bijdrage aan onderwijs en maatschappelijke kennisbenutting. Promovendi krijgen de mogelijkheid zich breed te oriënteren op de arbeidsmarkt, wat wordt bereikt door nieuwe en alternatieve vormen van promoveren te introduceren. Het onderzoek op hogescholen wordt versterkt, waarbij de kracht van hogescholen centraal wordt gesteld: het praktijkgerichte karakter. Er wordt een verbinding gelegd tussen de onderwijspraktijk en het onderzoek op hogescholen met postdocs. Op het gebied van het optimaal benutten van de diversiteit van talent zijn nog stappen te zetten. Er worden meer vrouwelijk hoogleraren aangesteld door een eenmalige financiële impuls en daarnaast worden universiteiten en hogescholen opgeroepen om de ondervertegenwoordiging van personen met een migratieachtergrond terug te dringen.

De overheid stimuleert de transitie naar open science actief en in 2017 is de [Kamerbrief «Voortgang open science»](#) naar de Kamer verstuurd. Dat heeft mede geleid tot de presentatie van het Nationaal Plan Open Science van de tien belangrijkste veldpartijen en de oprichting van het Nationaal Platform, waarin zij samenkomen om de uitvoering van dat Plan te begeleiden.

In 2018 wordt open science in samenwerking met de stakeholders langs de drie hoofdlijnen uit de brief en het Plan verder ontwikkeld: open toegang tot wetenschappelijke publicaties, optimaal hergebruik van

onderzoek en innovatie en aanpassing van de waardering en evaluatie van wetenschap. In 2018 zal met het traject dat in 2017 is ingezet gestart worden en op nationaal niveau de stap gemaakt worden van open acces naar de implementatie van het bredere open science.

Het institutenstelsel (de instituten van NWO en de KNAW, niet de organisaties zelf) zal zoals aangekondigd in de Wetenschapsvisie in 2018 worden geëvalueerd waarbij wordt gekeken naar hun toegevoegde waarde voor het wetenschapsbestel en hun responsiviteit ten aanzien van de Nationale Wetenschapsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 16.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 16 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	964.085	1.072.443	1.030.906	958.175	999.532	999.525	1.000.215
Totale uitgaven	1.040.139	1.033.886	1.009.038	1.005.223	956.606	999.018	1.000.523
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,6%				
Bekostiging	923.215	907.617	881.513	877.886	828.861	870.972	872.477
• Hoofdbekostiging	669.606	652.985	630.100	628.176	579.957	626.625	628.130
<i>NWO-wet en WHW</i>							
– NWO	489.560	473.301	494.761	493.024	444.810	491.480	492.801
– KNAW	89.435	89.452	88.786	88.664	88.661	88.659	88.780
– KB	90.611	90.232	46.553	46.488	46.486	46.486	46.549
• Aanvullende bekostiging	253.609	254.632	251.413	249.710	248.904	244.347	244.347
– NWO Talentenontwikkeling	161.409	161.246	160.885	160.885	160.885	160.885	160.885
– NWO STW	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
– NWO Grootschalige researchinfrastructuur	55.295	55.382	55.380	55.380	55.380	55.380	55.380
– Nationaal RG onderwijsonderzoek	23.258	24.357	21.501	19.798	18.992	16.082	16.082
– Poolonderzoek	3.147	3.147	3.147	3.147	3.147	1.500	1.500
– Caribisch Nederland	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Subsidies	22.123	25.509	26.944	26.760	27.168	27.469	27.469
– Stichting NLBIF	0	0	550	550	550	550	550
– Naturalis Biodiversity Center	6.266	6.265	6.265	6.265	6.265	6.266	6.266
– BPRC	8.359	9.608	9.608	9.608	9.608	9.609	9.609
– NCWT/NEMO	3.393	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366
– STT	221	221	221	221	221	221	221
– Stichting AAP	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032
– Nationale coördinatie	1.352	5.017	5.902	5.718	6.126	6.425	6.425
– Bilaterale samenwerking	1.500	0	0	0	0	0	0
Oprachten	318	304	304	300	300	300	300

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
- opdrachten	318	304	304	300	300	300	300
Bijdrage aan agentschappen	291	949	770	770	770	770	770
- Dienst Uitvoering Onderwijs	291	285	279	279	279	279	279
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	0	664	491	491	491	491	491
Bijdrage aan medeoverheden	813	0	0	0	0	0	0
- Nationaal contactpunt Kaderprogramma	813	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	93.379	99.507	99.507	99.507	99.507	99.507	99.507
- EMBC	832	853	853	853	853	853	853
- EMBL	5.016	5.198	5.198	5.198	5.198	5.198	5.198
- ESA	31.061	31.065	31.065	31.065	31.065	31.065	31.065
- CERN	44.937	49.800	49.800	49.800	49.800	49.800	49.800
- ESO	9.044	10.019	10.019	10.019	10.019	10.019	10.019
- NTU/INL	2.489	2.572	2.572	2.572	2.572	2.572	2.572
Ontvangsten	722	101	101	101	101	101	101

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 16 is voor 2018 99,6 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de betalingen aan de nationale onderzoeksinstituten NWO, KNAW en KB alsmede een aantal bijdragen met een structureel karakter. De wettelijke grondslag van de bekostiging is vastgelegd in de NWO-wet en de WHW.

Subsidies

Van het beschikbare budget voor 2018 is 85,2 procent juridisch verplicht. Het betreft hier subsidies aan stichtingen en centra met een specifieke rol in de kennisinfrastructuur zoals Naturalis Biodiversity Center, BPRC en NCWT/NEMO.

Opdrachten

Van het beschikbare budget voor 2018 is 20 procent juridisch verplicht op grond van een in 2015 aangegane overeenkomst.

Bijdrage aan agentschappen, aan medeoverheden en aan (inter)nationale organisaties.

Het beschikbare budget is voor 100 procent juridisch verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Het Ministerie van OCW bekostigt de nationale onderzoeksinstituten NWO, KNAW en KB. Hiermee stelt de Minister deze organisaties in staat om binnen de wettelijke kaders en in lijn met de vierjaarlijkse strategische agenda en strategische plannen van de instellingen hun missies en doelstellingen te realiseren. Die zijn gericht op het bevorderen van de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland en het initiëren en stimuleren van nieuwe ontwikkelingen daarin.

OCW draagt met een structureel karakter bij aan:

- NWO voor grote infrastructurele onderzoeksvoorzieningen voor de uitvoering van projecten die geselecteerd zijn op grond van de resultaten van de nationale roadmap commissie grootschalige researchinfrastructuur. Met de inzet van deze middelen worden onze onderzoekers in de gelegenheid gesteld om te kunnen werken met onderzoeksfaciliteiten van wereldniveau;
- NWO voor het uitvoeren van een integraal persoonsgebonden talentprogramma waarin naast de «Vernieuwingsimpuls» ook de voormalige middelen voor de specifieke doelgroepen zijn opgegaan. Doelen zijn om via competitie op basis van wetenschappelijke kwaliteit voldoende ruimte te geven aan (jonge) veelbelovende onderzoekers, excellentie in het onderzoek te bevorderen, en te zorgen voor een adequate in- en doorstroom van onderzoekers zodat er verbetering optreedt in hun loopbaanperspectieven;
- Vanaf 2014 is er een aanvullende bekostiging voor NWO bijgekomen voor het Nationaal Regieorgaan Onderwijs Onderzoek.

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van de centrale doelstelling van het Onderzoek en Wetenschapsbeleid (OWB) worden subsidies verstrekt.

Diverse subsidies voor stichtingen en centra met een specifieke rol in de kennisinfrastructuur, het gaat hier o.a. om bijdragen aan:

- Naturalis Biodiversity Center voor onderzoek naar biodiversiteit en instandhouding van de nationale grootschalige infrastructuur voor biodiversiteitsonderzoek;
- het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) voor het primatenonderzoek en de huisvesting van primaten en subsidie aan de Stichting AAP voor het verzorgen van de opvang van de BPRC chimpansees;
- Stichting Nationaal Centrum voor Wetenschap- en Techniekpromotie (NCWT) voor het beheren en ontwikkelen van NEMO Science Museum en NEMO Kennislink, het organiseren van het landelijk festival Weekend van de Wetenschap en het ondersteunen van overige gerelateerde landelijke activiteiten op het gebied van wetenschaps- en technologiecommunicatie en -educatie.

Opdrachten

Voor beleidsontwikkeling worden opdrachten verstrekt voor het uitvoeren van diensten. Het gaat hierbij met name om opdrachten voor beleidsgericht onderzoek.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatie-

voorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Opdracht aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) voor het ondersteunen en stimuleren van een zo groot mogelijke Nederlandse participatie in het EU-Kaderprogramma voor Onderzoek en Innovatie «Horizon 2020». Team Internationale Research- en Innovatiesamenwerking (IRIS) bij RVO.nl is het Nationaal Contactpunt Kaderprogramma in Nederland.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Contributies aan de grote internationale onderzoeksorganisaties EMBC, EMBL, ESA, CERN en ESO. Door deelname van Nederland aan deze intergouvernementele organisaties krijgen onze wetenschappelijke onderzoekers toegang tot unieke grootschalige onderzoeksfaciliteiten en internationale netwerken van toponderzoekers. Deze deelname is mede van groot belang voor het functioneren van ons nationale onderzoeksbestel.

Art.nr. 25. Emancipatie

A. Algemene doelstelling

Het realiseren van gendergelijkheid en gelijkheid wat betreft seksuele oriëntatie, genderidentiteit en geslachtskenmerken in de Nederlandse samenleving. Dit dient te geschieden op in ieder geval de terreinen: onderwijs, veiligheid, gezondheid, arbeidsmarkt, media, politiek, recht en leefvormen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De rol van de Minister is primair het wegnemen van belemmeringen voor gender- en LHBTI-gelijkheid (lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen, transgender personen en mensen met een intersekse conditie) en het bevorderen dat relevante wet- en regelgeving waar nodig wordt aangepast. Daarnaast heeft de Minister, vaak samen met de maatschappelijke instellingen, een rol in het agenderen, coördineren, aanjagen en in het ontsluiten van kennis en expertise.

Financieren:

De Minister biedt financiële ondersteuning aan maatschappelijke instellingen voor gender- en LHBTI-gelijkheid en het monitoren van ontwikkelingen in de samenleving.

Stimuleren:

Het instrument dat de Minister ter beschikking heeft, is wet- en regelgeving, zoals de Subsidieregeling gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022 die vanaf 1 januari 2017 in werking is getreden. Deze regeling voorziet in het verstrekken van instellingssubsidies aan instellingen voor gender- en LHBTI-gelijkheid en projectsubsidies aan het maatschappelijk middenveld.

Regisseren:

Gemeenten ontvangen via decentralisatie-uitkeringen een bijdrage voor de uitvoering van de samenwerkingsafspraken over versterking en uitvoering van het lokale beleid op het gebied van gendergelijkheid en LHBTI-gelijkheid. Samen met gemeenten is in een intentieverklaring vastgelegd wat de aandachtspunten van het LHBTI-beleid is. Verder vult de Minister de regisserende rol in door halfjaarlijkse bestuursgesprekken met instellingen voor gender- en LHBTI-gelijkheid.

Daarnaast draagt de Minister bij aan internationale samenwerking met organisaties als Europese Unie, de Raad van Europa en de Verenigde Naties.

Indicatoren/kengetallen

Tabel 25.1 Indicator					
Doelstelling/indicator	Realisatie- waarde	Realisatiewaarde 2016	Streefwaarde 2018	Reden opname	Bron
8 Het bevorderen van emancipatie					
Sociale acceptatie homoseksualiteit onder de bevolking	90% (2010)	93%	≥90%	C ¹	(LHBT-monitor SCP)

¹ SA = Sectorakkoorden, LA = Lerarenagenda, T = Toezegging Minister & Staatssecretaris, C = Opgenomen in verband met consistentie.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van emancipatie worden beschreven in de beleidsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 25.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 25 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	13.475	45.814	5.831	6.308	7.581	7.581	7.591
Uitgaven	11.614	12.743	15.444	15.094	15.581	15.581	15.591
Waarvan juridisch verplicht (%)			66,4				
Bekostiging	4.198	4.277	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
• Kennisinfrastructuur	4.198	4.277	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
– Vrouwenemancipatie	2.948	3.027					
– LHBTI	1.250	1.250					
– Gender- en LHBTI-gelijkheid			8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
Subsidies	5.985	7.228	3.614	3.406	3.406	3.406	3.416
• Subsidieregeling emancipatie	0	0	0	0	0	0	0
– Vrouwenemancipatie							
– LHBTI							
• Subsidieregeling emancipatie 2011	5.985	4.295	1.623	786	0	0	0
– Vrouwenemancipatie	3.846	2.602	678	786			
– LHBTI	2.139	1.693	945				
• Subsidieregeling Gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022		2.933	1.991	2.620	3.406	3.406	3.416
Opdrachten	1.096	699	668	556	1.043	1.043	1.043
– Vrouwenemancipatie	625	421					
– LHBTI	471	278					
– Gender- en LHBTI-gelijkheid			668	556	1.043	1.043	1.043
Bijdrage aan agentschappen	145	136	132	132	132	132	132
– Dienst Uitvoering Onderwijs/DUS-I	145	136	132	132	132	132	132
Bijdrage aan medeoverheden	0	363	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
• Gemeentefonds BZK	0	363	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
– Vrouwenemancipatie		353					
– LHBTI		10					
– Gender- en LHBTI-gelijkheid			3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	190	40	30	0	0	0	0
– LHBTI	190	40	30				
Ontvangsten	284						

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 25 is voor 2018 66,4 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. Het betreft 8 allianties die in 2017 voor vijf jaar zijn verplicht op basis van de Subsidieregeling gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022.

Subsidies

Het beschikbare budget in 2018 is voor 57,9 procent juridisch verplicht. Dit betreft meerjarige projectsubsidies. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten:

Er zijn ten tijde van het opstellen van de begroting voor het jaar 2018 nog geen verplichtingen aangegaan ten laste van het beschikbare budget voor de opdrachten.

Bijdrage aan agentschappen:

Het beschikbare budget voor 2018 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan medeoverheden:

Het beschikbare budget in 2018 is voor 0 procent juridisch verplicht.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties:

Het beschikbare budget in 2018 is voor 100 procent juridisch verplicht. In 2015 is aan Transgender Europe een meerjarige bijdrage toegekend voor het project «Rights, Equality and Citizenship».

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Met deze middelen worden vanaf 2018 acht [strategisch partners](#) bekostigd. Deze acht partners zijn merendeel allianties; in totaal vijftien organisaties.

Subsidies

Projectsubsidies worden verleend op basis van de [Subsidieregeling gender- en lhbti-gelijkheid 2017–2022](#).

Opdrachten

De middelen voor opdrachten voor zowel gender- als LHBTI-gelijkheid worden besteed aan onderzoeken en symposia.

Bijdrage aan agentschappen

Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van Dienst Uitvoering Onderwijs/DUS-I voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan medeoverheden

Actieve gemeenten op het gebied van gender- en LHBTI-gelijkheid ontvangen via een decentralisatie-uitkering een bijdrage. De verantwoordelijkheid voor de besteding van deze middelen is belegd bij de gemeenten zelf.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties:

Bijdrage aan het Europese project «Rights, Equality and Citizenship Programme» van Transgender Europe (TGEU) en een bijdrage aan de OECD voor het onderzoek «review of evidence on socio-economic aspects of economic participation of LGBT's».

4. NIET-BELEIDSARTIKELEN

Art.nr. 91 Nominaal en onvoorzien

Doel van dit artikel is het tijdelijk boeken van sector overschrijdende middelen. Zodra een exacte verdeling over de betrokken beleidsartikelen bekend is, worden de middelen naar deze artikelen overgeboekt. Het betreft:

- Loonbijstelling;
- Prijsbijstelling;
- Onvoorzien.

Op deze onderdelen worden dus geen feitelijke uitgaven verantwoord.

D. Budgettaire gevolgen

Tabel 91.1 Budgettaire gevolgen van artikel 91 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	0	0	- 244.318	- 415.479	- 409.900	- 338.348	- 182.715
Uitgaven	0	0	- 244.318	- 415.479	- 409.900	- 338.348	- 182.715
• Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan programma	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan apparaat	0	0	0	0	0	0	0
• Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan programma	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan apparaat	0	0	0	0	0	0	0
• Onvoorzien	0	0	- 244.318	- 415.479	- 409.900	- 338.348	- 182.715
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

E. Toelichting op de instrumenten

Op het onderdeel Onvoorzien staan onder andere middelen die een budgettair effect hebben op meer dan één beleidsartikel en waarvan de verdeling over deze artikelen nog niet bekend is. Het kan daarbij zowel gaan om beleidsintensivering als om ombuigingen.

Dit onderdeel bevat een taakstelling van € 244,3 miljoen in 2018 aflopend naar € 182,7 miljoen in 2022. Deze taakstelling is het gevolg van diverse problematiek op de OCW begroting, waaronder twee oude taakstellingen en een autonome tegenvaller op de referentieraming vanaf 2019. De beslissing over invulling hiervan wordt overgelaten aan het volgende kabinet. Hiertoe is besloten na overleg met de formerende partijen.

Niet-beleidsartikel 95 Apparaatsuitgaven

Op dit artikel worden de personele en materiële uitgaven van het kerndepartement, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de inspecties en adviesraden geraamd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 95.1 Budgettaire gevolgen artikel 95 (bedragen x € 1.000)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verplichtingen	243.981	248.496	250.133	252.689	257.447	258.044	258.473
Uitgaven	243.565	248.496	250.133	252.689	257.447	258.044	258.473
Personele uitgaven	184.613	185.889	192.457	191.039	195.847	196.316	196.628
<i>Waarvan</i>							
- <i>eigen personeel</i>	174.681	176.351	183.249	181.356	186.165	186.617	186.913
- <i>externe inhuur</i>	5.880	5.722	5.463	5.687	5.685	5.693	5.703
- <i>overige personele uitgaven</i>	4.052	3.816	3.745	3.996	3.997	4.006	4.012
Materiële uitgaven	57.844	61.453	57.676	61.650	61.600	61.728	61.845
<i>Waarvan</i>							
- <i>ICT</i>	21.721	24.779	20.435	24.468	24.500	24.588	24.635
- <i>bijdrage aan SSO's</i>	19.982	19.743	18.952	20.036	20.030	20.059	20.094
- <i>overige materiële uitgaven</i>	16.141	16.931	18.289	17.146	17.070	17.081	17.116
Begrotingsreserve schatkistbankieren	1.108	1.154	0	0	0	0	0
Ontvangsten	359	567	567	567	567	567	567

E. Toelichting op de instrumenten

Op het artikel Apparaatsuitgaven staan de apparaatsuitgaven van de directies van het kerndepartement, zowel die van de beleidsdirecties als die van de niet-beleidsdirecties, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de inspecties en de adviesraden van het Ministerie. Daarnaast worden hier de centrale uitgaven voor onder andere huisvesting, automatisering en bijdragen aan SSO's geraamd.

Op dit artikel worden tevens de mutaties op de begrotingsreserve schatkistbankieren geraamd. OCW staat garant voor het in gebreke blijven van aan OCW verbonden instellingen die gebruik maken van de regeling schatkistbankieren. Gegeven de omvang van het budget is er om doelmatigheidsredenen voor gekozen om niet per relevant beleidsartikel een reeks op te nemen, maar dit te doen op het artikel 95 Apparaatsuitgaven. De ontvangen premies van aan OCW verbonden instellingen worden jaarlijks via het Ministerie van Financiën aan OCW overgemaakt en via de slotwet en de saldi-balans (toevoeging premie aan gegroeide reserve) in het jaarverslag verwerkt. De geraamde uitgaven vanuit deze reserve zijn als onderdeel van de materiële uitgaven gespecificeerd in tabel 95.1.

In onderstaande tabel zijn de apparaatsuitgaven OCW onderverdeeld naar kerndepartement, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Inspectie van het Onderwijs, Erfgoedinspectie, Onderwijsraad, Raad voor Cultuur en de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie. Daarnaast zijn de apparaatskosten van de baten-lastenagentschappen en ZBO's weergegeven.

Tabel 95.2 Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/-kosten inclusief agentschappen en ZBO's/RWT's (bedragen x € 1 miljoen)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal apparaatsuitgaven ministerie	243,6	248,5	250,1	252,7	257,4	258,0	258,5
Kerndepartement	135,7	142,7	149,5	153,6	158,8	159,4	159,9
Rijksdienst Cultureel Erfgoed	34,7	33,5	32,4	31,8	31,8	31,8	31,8
Inspectie van het Onderwijs	64,4	64,4	61,4	60,5	60,1	60,1	60,1
Erfgoedinspectie	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Onderwijsraad	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Raad voor Cultuur	2,6	2,1	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie	1,5	1,2	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Totaal apparaatskosten agentschappen	356,4	284,7	307,3	284,4	282,2	276,4	275,8
Dienst Uitvoering Onderwijs	313,2	239,0	270,6	248,2	246,9	242,1	242,0
Nationaal Archief	43,1	45,7	36,7	36,2	35,2	34,3	33,8
Totaal apparaatskosten ZBO's	107,2	169,7	168,1	167,0	166,8	165,9	165,9
Stichting fonds voor de Podiumkunsten	4,4	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie	1,9	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Stichting Mondriaanfonds	2,2	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6
Stichting Nederlands Filmfonds	2,6	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	1,1	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0
Stichting Nederlands Letterenfonds	1,1	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bureau Architectenregister		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Commissariaat voor de Media (CvdM)	5,3	5,0	4,8	4,5	4,5	4,5	4,5
Nederlandse Publieke Omroep (NPO)	2,6	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Stichting Regionale Publieke Omroep			0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	3,8	3,6	3,5	3,5	3,5	3,3	3,3
Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)	13,5	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6
Koninklijke Bibliotheek (KB)	26,5	26,5	26,5	26,5	26,5	26,5	26,5

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)	30,7	40,2	37,6	37,0	36,9	36,7	36,7
Stichting Participatiefonds	3,0	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Stichting Vervangingsfonds	2,3	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)	4,0	52,3	53,1	52,9	52,8	52,3	52,3
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

De cijfers in bovenstaande tabel zijn niet met elkaar te consolideren aangezien het zowel uitgaven als kosten betreft.

De apparaatskosten bij de baten-lastendiensten betreffen naast de apparaatskosten in verband met werkzaamheden voor OCW ook de kosten die verband houden met werkzaamheden die voor tweeden en derden worden uitgevoerd.

Het personeel van het CvTE bestaat uit Rijksambtenaren, de apparaatskosten van het CvTE zijn dan ook opgenomen in de apparaatsuitgaven van het kerndepartement.

Het bedrag (exclusief inkomsten uit inschrijving) dat is geraamd voor het Bureau Architectenregister valt weg in de afronding.

Toelichting:

In bovenstaande tabel zijn RWT's waarbij een individuele uitvraag in het veld nodig is niet opgenomen. Dit betreft ondermeer alle onderwijsinstellingen, academische ziekenhuizen en musea. ZBO's waarbij de gegevens met betrekking tot de apparaatsuitgaven uit hoofde van reguliere bestaande informatiestromen beschikbaar zijn, zijn wel opgenomen.

In onderstaande tabel zijn de apparaatsuitgaven van het kerndepartement weergegeven zoals deze direct toe te rekenen zijn aan de verschillende beleidsterreinen.

Tabel 95.3 Apparaatsuitgaven per beleidsartikel in 2018 (bedragen x € 1 miljoen)

Beleidsartikel	Bedrag
Totaal apparaat	41,3
Primair onderwijs	6,1
Voortgezet onderwijs	6,7
Middelbaar Beroepsonderwijs	6,0
Hoger onderwijs en Studiefinanciering	6,5
Internationaal beleid	2,4
Cultuur	8,4
Onderzoek en wetenschapsbeleid	2,9
Emancipatie	2,3

In onderstaande tabel staat de verdeling van de taakstelling op de Apparaatsuitgaven/-kosten uit het Regeerakkoord weergegeven. Deze taakstelling is verdeeld over kerndepartement, agentschappen en ZBO's.

Tabel 95.4 Apparaatsuitgaven/-kosten invulling taakstelling (bedragen x € 1 miljoen)

	2016	2017	2018	Struct
Departementale taakstelling (totaal)	24,0	54,0	67,0	67,0
Kerndepartement	6,9	20,0	26,5	26,5
Agentschappen				
DUO	12,1	23,5	27,9	27,9
NA	0,8	1,0	1,0	1,0
Totaal Agentschappen	12,9	24,5	28,9	28,9
ZBO's				
Cultuurfondsen	0,5	1,1	1,4	1,4
Commissariaat voor de Media	0,2	0,5	0,6	0,6
Nederlandse Publieke Omroep	0,1	0,3	0,4	0,4
Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	0,2	0,4	0,5	0,5
Kon.Ned.Academie van Wetenschappen (KNAW)	0,7	1,6	2,0	2,0
Kon.Bibliotheek (KB)	0,6	1,3	1,6	1,6
Ned.organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)	1,5	3,5	4,3	4,3
Participatiefonds	0,1	0,3	0,4	0,4
Vervangingsfonds	0,2	0,4	0,5	0,5
Stimuleringsfonds voor de Pers	0,0	0,1	0,1	0,1
Totaal ZBO's	4,2	9,5	11,6	11,6
Nog in te vullen	0,0	0,0	0,0	0,0

5. BEGROTING AGENTSCHAPPEN

1. Dienst Uitvoering Onderwijs

In deze paragraaf is de begroting opgenomen van de Dienst Uitvoering Onderwijs. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van de rijksoverheid voor het onderwijs. DUO levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten, informatievoorziening alsmede diensten gericht op de verbetering van de verbinding tussen beleid en uitvoering. Daarnaast verricht DUO werkzaamheden voor overige departementen en derden.

In de onderstaande tabel 1 is een meerjarige raming van de baten en lasten voor de DUO-begroting opgenomen.

Tabel 1 Begroting van baten en lasten voor het jaar 2018 (bedragen x € 1.000)							
	Stand Slotwet 2016	Vast-gestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Baten							
Omzet moederdepartement	275.629	208.086	215.350	209.746	208.493	203.634	203.602
Omzet overige departementen	38.915	32.850	51.000	38.200	38.200	38.200	38.200
Omzet derden	5.851	5.045	7.235	7.235	7.235	7.235	7.235
Rentebaten	0	0	0	0	0	0	0
Vrijval voorzieningen	618	0	0	0	0	0	0
Bijzondere baten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	321.013	245.981	273.585	255.181	253.928	249.069	249.037
Lasten							
Apparaatskosten	313.167	238.981	270.585	248.181	246.928	242.069	242.037
- personele kosten	228.767	151.960	195.585	183.081	183.081	179.081	179.081
- waarvan eigen personeel	132.625	130.660	142.498	151.494	151.494	152.494	152.494
- waarvan externe inhuur	90.782	14.300	46.087	24.587	24.587	19.587	19.587
- waarvan overige personele kosten	5.360	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000
- materiële kosten	84.400	87.021	75.000	65.100	63.847	62.988	62.956
- waarvan apparaat ICT	20.718	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
- waarvan bijdrage aan SSO's	19.620	12.500	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000
- waarvan overige materiële kosten	44.062	54.521	34.000	24.100	22.847	21.988	21.956
Rentelasten	12	0	0	0	0	0	0
Afschrijvingskosten	7.672	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000
- materieel	6.983	7.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
- waarvan apparaat ICT	6.039	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500
- immaterieel	689	0	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overige kosten	1.610	0	0	0	0	0	0
- dotaties voorzieningen	1.610	0	0	0	0	0	0

	Stand Slotwet 2016	Vast-gestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022
- bijzondere lasten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	322.461	245.981	277.585	255.181	253.928	249.069	249.037
Saldo van baten en lasten gewone bedrijfsuitoefening	- 1.448	0	- 4.000	0	0	0	0
Agentschapdeel Vpb lasten	55	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	- 1.503	0	- 4.000	0	0	0	0

Toelichting op de begroting van baten en lasten:

De begroting van DUO laat voor 2018 een tekort van € 4,0 miljoen zien als gevolg het noodzakelijk benodigd onderhoud. Zie ook paragraaf «Randvoorwaarden exploitatie DUO».

Baten

Omzet moederdepartement

De opbrengst moederdepartement betreft de inkomsten voor geleverde diensten en producten aan de opdrachtgever OCW. Van de omzet moederdepartement 2018 is € 173,2 miljoen gerelateerd aan de vijf hoofdproducten, te weten Bekostiging (€ 34,7 miljoen, zijnde 20 procent), Studiefinanciering (€ 80,2 miljoen, zijnde 46 procent), Examens (€ 22,2 miljoen, zijnde 13 procent), Registers (€ 30,6 miljoen, zijnde 18 procent), Informatiediensten (€ 5,6 miljoen, zijnde 3 procent).

Daarnaast is in de begroting € 42,2 miljoen opgenomen voor de implementatie van beleidswijzigingen. De dalende lijn in de opbrengst moederdepartement wordt veroorzaakt door de ingeboekte taakstellingen over de periode 2015 tot en met 2018, oplopend naar € 44,1 miljoen. De aanpak wordt gedomineerd door de thema's «efficiency waar het nog kan» en «vereenvoudiging en versobering waar het moet». In de meerjarenbegroting zijn maatregelen op het gebied van efficiency (€ 12,7 miljoen) en baten Programma Vernieuwing Studiefinanciering (€ 13,0 miljoen), de Hervormingsagenda en Compacte Rijksdienst (€ 3,0 miljoen) en vereenvoudiging van regels en taken (€ 15,4 miljoen) verwerkt. Voor de maatregelen vallend onder deregulering is DUO voor de realisatie afhankelijk van vereenvoudiging van wet- en regelgeving.

Randvoorwaarden exploitatie DUO

De digitale infrastructuur onderwijs bij DUO is van essentieel belang voor de dienstverlening en communicatie aan studenten, instellingen en ouders/burgers. De druk op het gebruik van deze voorzieningen is de afgelopen jaren toegenomen. Dit heeft gevolgen voor de digitalisering. Deze ontwikkeling vraagt om een ICT-landschap dat up to date is en blijft. Het is dan ook onontkoombaar om meerjarig nieuw budget te gaan toevoegen voor onderhoud en proactieve vervanging en vernieuwing van het ICT-landschap. Daarnaast is er op het vlak van compliance nieuwe wet- en regelgeving te weten; de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en Baseline Informatie Rijksdienst 2 (BIR2), die meerkosten met zich meebrengen. Het gaat hier om een aanvullend benodigd bedrag van € 12,0 miljoen in 2018 oplopend naar € 27,0 miljoen in 2022. In de afweging van deze uitgaven ten opzichte van de al aanwezige problematiek op de OCW-begroting en door de demissionaire status van het Kabinet is binnen de begroting 2018 geen ruimte gevonden voor deze uitgaven. In de voorjaarsnotabesluitvorming 2018 zal deze

problematiek alsnog in de afweging worden meegenomen. Gegeven de onontkoombaarheid van de eerder geschetste problematiek en de noodzakelijk te maken stappen in het onderhoud van DUO laat de begroting voor 2018 een geprognosticeerd tekort van € 4,0 miljoen zien.

Omzet overige departementen

De omzet Overige departementen betreft opbrengsten in verband met uitvoering inburgeringstaken (€ 22,2 miljoen), uitvoering programma directe financiering kinderopvang (€ 12,8 miljoen) en uitvoering landelijk register kinderopvang (€ 6,3 miljoen) voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, werkzaamheden ten behoeve van het examen Wet financieel toezicht (€ 2,5 miljoen) en werkzaamheden ten behoeve van Belastingdienst (€ 0,1 miljoen) in opdracht van het Ministerie van Financiën, print- en couverteerwerkzaamheden ten behoeve van het CJIB van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (€ 1,2 miljoen), werkzaamheden Groen Onderwijs ten behoeve van het Ministerie van Economische Zaken (€ 0,3 miljoen), compensatie van loonkosten voor gedetacheerde medewerkers (€ 0,8 miljoen) en werkzaamheden in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken (€ 0,2 miljoen). Daarnaast is € 4,6 miljoen aan omzet opgenomen in verband met werkzaamheden uitgevoerd voor meerdere overheidsinstellingen binnen de Shared Service Organisatie welke onder DUO valt.

De stijging ten opzichte van voorgaande jaren hangt samen met de uitvoering van het programma Directe Financiering Kinderopvang en de uitbreiding van de werkzaamheden in het kader van de inburgeringstaken. De financiering voor Directe Financiering Kinderopvang voor de jaren 2019 en verder moet nog geregeld worden. Dit verklaart de daling in de omzet in de jaren na 2018.

Omzet derden

Bij omzet derden gaat om met name te innen leges voor OCW examens (€ 3,5 miljoen), leges voortvloeiende uit diverse overige OCW taken (€ 1,1 miljoen) en opbrengsten voor het uitvoeren van (bekostigingsgerelateerde) werkzaamheden voor het Participatiefonds (€ 1,6 miljoen) alsmede werkzaamheden uitgevoerd binnen de Shared Service Organisatie (€ 1,0 miljoen).

Lasten

Personele kosten

De personele kosten betreffen de kosten van eigen personeel (€ 142,5 miljoen) op basis van de gemiddelde loonkosten, de begrote kosten voor externe inhuur (€ 46,1 miljoen) en een reële inschatting van de overige personele kosten (€ 7,0 miljoen). De stijging van externe inhuur ten opzichte van de begroting 2017 is het gevolg van de her-rubricering van de kosten van uitbesteed werk die nu onder de definitie van externen vallen en voorheen waren gerubriceerd als materiële kosten (deze her-rubricering is eveneens verwerkt in de eerste suppletoire begroting 2017. De oorspronkelijke stand van de vastgestelde begroting voor het uitvoeringsjaar 2017 is daar verhoogd van € 14,3 miljoen naar € 71,1 miljoen). De stijging van het eigen personeel hangt samen met het verambtelijken van relatief dure externen op het gebied van automatisering naar «goedkopere» ambtenaren om zodoende kostenreductie te realiseren.

Materiële kosten

De materiële kosten bestaan onder meer uit vaste lasten, zoals kosten informatievoorziening en automatisering (€ 20,0 miljoen), externe diensten, communicatiemiddelen en overige kosten (€ 34,0 miljoen) en de bijdrage aan de Shared Service Organisatie (€ 21,0 miljoen) welke met name betrekking heeft op de huisvestingskosten (deze zijn voor 2018 en verder nu ondergebracht onder de post bijdrage Shared Service Organisatie, hetgeen het verschil is met 2017). De daling hangt samen met de eerder genoemde her-rubricering van uitbesteed werk.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten betreffen materiële en immateriële vaste activa.

Tabel 2 Kasstroomoverzicht over het jaar 2018 (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Stand Slotwet 2016	Vastgestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2018 + depositorekeningen	45.426	46.440	11.440	14.040	15.288	15.288	15.288
+/+ totaal ontvangsten operationele kasstroom	315.540	245.981	273.585	255.181	253.928	249.069	249.037
-/- totaal uitgaven operationele kasstroom	- 320.244	- 273.981	- 263.985	- 246.933	- 246.928	- 242.069	- 242.037
2. Totaal operationele kasstroom	- 4.704	- 7.000	9.600	8.248	7.000	7.000	7.000
-/- totaal investeringen	- 9.889	- 7.000	- 9.600	- 8.248	- 7.000	- 7.000	- 7.000
+/+totaal boekwaarde desinvesteringen	53	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringskasstroom	- 9.836	- 7.000	- 9.600	- 8.248	- 7.000	- 7.000	- 7.000
3. -/- eenmalige uitkering aan moederdepartement	0	0	0	0	0	0	0
+/+ eenmalige storting door het moederdepartement	0	0	0	0	0	0	0
-/- aflossingen op leningen	- 314	0	0	0	0	0	0
+/+ beroep op leenfaciliteit	0	0	2.600	1.248	0	0	0
4. Totaal financieringskasstroom	- 314	0	2.600	1.248	0	0	0
5. Rekening courant RHB 31 december 2018 + stand depositorekeningen (+1+2+3+4)	30.572	11.440	14.040	15.288	15.288	15.288	15.288

Toelichting op het kasstroomoverzicht

De operationele kasstroom is het saldo ontvangsten moederdepartement, overige departementen en Derden waar aan uitgaven tegen overstaan aan crediteuren en personeel. Het totaal van investeringen (onder andere apparatuur voor het rekencentrum: aanschaf servers en storageapparatuur) is gelijk aan de zogenoemde vervangingsinvesteringen voor de materiële vaste activa en zijn gelijk aan de bruto afschrijvingskosten van deze activa. De afbouw van de balanspositie in 2017 hangt onder meer samen met de afbouw schuld moederdepartement in dit jaar.

Doelmatigheid

Tabel 3 Doelmatigheidsindicatoren							
	Slotwet 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Generiek Deel							
Omzet Bekostiging ¹	21%	100,0	98,5	97,0	95,6	94,1	92,7
Omzet Studiefinanciering ¹	49%	100,0	91,3	90,0	88,6	87,3	86,0
Omzet Examens ¹	13%	100,0	98,5	97,0	95,6	94,1	92,7
Omzet Registers ¹	14%	100,0	94,5	93,1	91,7	90,3	89,0
Omzet Informatiediensten ¹	3%	100,0	98,5	97,0	95,6	94,1	92,7
FTE-totaal (excl. externe inhuur)	1.805	1.880	2.036	2.164	2.164	2.178	2.178
Tarieven/uur							
ICT gerelateerd	104	104	104	104	104	104	104
Overige uren	74	74	74	74	74	74	74
Saldo baten en lasten (%)	- 0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kwaliteitsindicatoren							
Klantcontact digitaal	6	6	6	6	6	6	6
Klantcontact traditioneel	7	7	7	7	7	7	7

¹ Index 2017 is gelijk aan 100.

Basisindicatoren zijn de kostprijs en kwaliteit per product of dienst. Stijging in de doelmatigheid kan meerjarig worden bereikt door een lagere kostprijs (bij gelijke kwaliteit) of een hogere kwaliteit (bij gelijke kostprijs).

In de gepresenteerde reeks voor DUO (tabel 3) geldt een sterke focus op kostenbeheersing en kwaliteitsverbetering van dienstverlening. Het Programma Vernieuwing Studiefinanciering (PVS) is hier een belangrijk voorbeeld van. Door deze vernieuwing is het tevens mogelijk deels de efficiencytaakstelling van het kabinet te realiseren. De indexgetallen van de onderscheiden producten laten dit zien. Naar aanleiding van de doorlichting baten-lasten agentschap DUO, vanuit het Ministerie van Financiën, was aangegeven dat DUO in de Rijksbegroting 2017 zou komen met een herziening van het kostprijsmodel «Lightmodel DUO», maar als gevolg van de lopende uniformering «Bijdrage agentschappen» zal dit pas na 2018, op grond van de nieuwe definities, kunnen worden doorgevoerd. De specifieke taakstelling voor DUO over de periode 2015 tot en met 2018, oplopend naar € 44,1 miljoen, zal in 2018 volledig zijn gerealiseerd.

Een majeure ontwikkeling waar de komende tijd aan wordt gewerkt is een verbetering van de telefonische toegankelijkheid en meer persoonlijke benadering naar onze klanten. Dit betreft met name klanten in moeilijke situaties om bij hen maatschappelijke problemen als betalingsachterstanden in schulden te voorkomen. Dit is ook naar voren gekomen in een onderzoek van de Nationale ombudsman.

Toelichting Doelmatigheidsindicatoren

Omzet/kostprijs per product: DUO aggregeert haar werkzaamheden in de going concern (basiscontract) naar vijf producten, te weten Bekostiging, Studiefinanciering, Examens, Registers en Informatiediensten. De doelmatigheidsindicatoren geven inzicht in de ontwikkeling van de prijsefficiency per product, exclusief volumina ontwikkelingen. Op basis van het taakstellingsplan DUO 2014–2018 zijn de effecten geraamd op het gebied van efficiency maatregelen, effecten Compacte Rijksdienst en baten PVS. Dit vormt de basis voor de ontwikkeling van bovenstaande generieke doelmatigheidsindicatoren. De dereguleringsmaatregelen zijn buiten beschouwing gelaten. Deze maatregelen vallen buiten de scope van de doelmatigheid. Met de ingegeven prijsefficiency en de samenhangende doelmatigheidsontwikkeling wordt gestreefd om budgetneutraal te realiseren waarbij de gemaakte kosten vanuit de omzet gedekt worden. Voor 2018 is dit, als gevolg van noodzakelijk onderhoud, niet gelukt. FTE totaal: De bezetting van ARAR laat ten opzichte van 2017 een stijging zien als gevolg van de geplande omzetting van relatief duur extern personeel naar goedkoper intern personeel gerelateerd aan de opgelegde apparaatstaakstelling en de verambtelijking van uitzendkrachten passend op het Rijksbrede beleid voor flexwerk. Tevens heeft DUO de ambitie om minder afhankelijk te zijn van extern personeel hetgeen betekent dat de jaren 2018 en 2019 in het teken zullen staan van verdere verambtelijking van met name extern ICT personeel.

Projecttarief per uur: Het projecttarief per uur (€ 104) is een gemiddeld uurtarief in- en externe inzet ten behoeve van systeem- en procesaanpassingen.

Meerwerk tarief per uur: Voor niet ICT-gerelateerde inzet geldt een lager tarief van € 74 per uur.

De efficiency c.q. doelmatigheidsstaakstellingen zijn financieel ingeboekt op de budgetten van DUO. De ingeboekte taakstelling wordt ingevuld door efficiency te behalen. Hierdoor kunnen de tarieven op gelijk niveau worden gehouden.

Indicatoren: Klanttevredenheid Klantcontact digitaal norm 6 en Klanttevredenheid klantcontact traditioneel norm 7. Het betreft hier respectievelijk de tevredenheid van individuele klanten op de kanalen Mijn DUO en de website (digitaal) en tevredenheid op de kanalen telefonie, email en balie (traditioneel), op een schaal van 1 tot en met 10.

2. Nationaal Archief

2.1. Algemene toelichting

Het Nationaal Archief beheert de archieven van de rijksoverheid en archieven van maatschappelijke organisaties en individuele personen die van nationaal belang zijn (geweest). In de depots ligt bijna duizend jaar geschiedenis van Nederland opgeslagen in archieven en in duizenden kaarten, tekeningen en foto's.

De missie van het Nationaal Archief is het dienen van ieders recht op informatie en het geven van inzicht in het verleden van ons land door inzet voor een sterk archiefbestel, beheer van de nationale archiefcollectie en deze fysiek en digitaal te presenteren.

Nationaal Archief en Regionale Historische Centra

Op basis van de Archiefwet 1995 heeft de Minister van OCW een specifieke verantwoordelijkheid voor alle rijksarchiefbewaarplaatsen, zijnde het Nationaal Archief in Den Haag en elf rijksarchiefbewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden. De archiefbewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden maken deel uit van de Regionale Historische Centra (RHC's). De RHC's zijn zelfstandige openbare lichamen, die vanuit het Rijk en andere partners een financiële bijdrage ontvangen. Deze begroting handelt alleen om de baten en lasten van het Nationaal Archief. De rijksbijdragen aan de afzonderlijke RHC's zijn onderdeel van artikel 14 van de begroting van OCW.

Tabel 1 Begroting van baten-lastenagentschap voor het jaar 2018 (bedragen x € 1.000)

	Slotwet 2016	Vastgestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Baten							
Omzet moederdepartement	40.548	36.314	35.467	35.400	34.246	33.199	33.199
Omzet overige departementen	400	400	400	400	400	400	400
Omzet derden	620	219	679	779	879	979	979
Rentebaten	0	0	0	0	0	0	0
Mutatie projectgelden	3.914	10.284	2.196	1.877	1.778	1.778	1.205
Vrijval voorzieningen	177	116	74	26	26	26	26
Bijzondere baten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	45.659	47.333	38.816	38.482	37.329	36.382	35.809
Lasten							
Apparaatskosten	43.147	45.713	36.722	36.196	35.242	34.333	33.792
– personele kosten	19.121	16.443	17.923	17.796	17.865	17.865	17.865
– waarvan eigen personeel	13.368	14.625	15.510	15.433	15.433	15.433	15.433
– waarvan externe inhuur	4.383	958	1.004	954	954	954	954
– waarvan overige personele kosten	1.370	860	1.409	1.409	1.478	1.478	1.478
– materiële kosten	24.026	29.270	18.799	18.400	17.377	16.468	15.927
– waarvan apparaat ICT	878	1.062	1.107	1.050	1.107	1.050	1.050
– waarvan bijdrage aan SSO's	672	325	432	432	432	432	432
– waarvan overige materiële kosten	22.476	27.883	17.260	16.918	15.838	14.986	14.445
Rentelasten	18	12	20	17	12	8	5
Afschrijvingskosten	1.414	1.608	2.074	2.269	2.075	2.041	2.012
– materieel	1.414	1.608	2.074	2.269	2.075	2.041	2.012
– waarvan apparaat ICT	0	141	130	69	6	6	6
– immaterieel	0	0	0	0	0	0	0
Overige kosten	471	0	0	0	0	0	0
– dotaties voorzieningen	471	0	0	0	0	0	0
– bijzondere lasten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	45.050	47.333	38.816	38.482	37.329	36.382	35.809
Saldo van baten en lasten	609	0	0	0	0	0	0

Toelichting baten lasten:

Baten

De omzet van het moederdepartement betreft de inkomsten van het Nationaal Archief voor de geleverde producten en diensten. Deze bestaat uit structurele middelen voor de primaire activiteiten (eerste geldstroom) en incidentele middelen voor projectmatige activiteiten (tweede geldstroom).

De bijdrage 2018 van het moederdepartement is ten opzichte van 2017 afgenomen vanwege de herijking van de middelen voor Digitale taken Rijksarchieven (DTR).

Vanaf 2012 verloopt de subsidie van OCW aan het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) via het begrotingsartikel van het Nationaal Archief. Het Nationaal Archief vervult hierin alleen de kasfunctie (doorgeven van gelden) waardoor per saldo in termen van baten en lasten geen sprake is resultaat-effect. De subsidie bedraagt € 1,77 miljoen en is buiten de cijfers voor baten en lasten gehouden.

Omzet overige departementen

Het Nationaal Archief fungeert als rijksarchiefbewaarplaats in de provincie Zuid Holland en ontvangt daarvoor een jaarlijkse bijdrage.

Omzet derden

De omzet derden bestaat hoofdzakelijk uit inkomsten van derde partijen voor specifieke producten en diensten.

Mutatie projectgelden

Dit betreft de inzet projectgelden en investeringsbijdragen die zijn vooruit ontvangen voor de ontwikkeling van specifieke eenmalige producten en diensten voor verschillende opdrachtgevers. Het gaat met name om het programma DTR, het masterplan Concentratie Archiefdepot en de renovatie van de hal van Nationaal Archief.

Vrijval voorzieningen

Dit betreft de onttrekking aan de voorziening voor de kosten van wachtgeld en reorganisatie.

Lasten

Apparaatskosten

– Personele kosten

De personele kosten zijn gebaseerd op een bezetting van ca. 200 fte. In 2018 tot en met 2022 blijven de personele kosten stabiel op een niveau waarop het Nationaal Archief met voldoende kwaliteit diensten en producten kan leveren.

– Materiële kosten

Dit betreft onder andere de huisvestingskosten zoals de huurkosten en servicekosten samenhangend met de huisvesting en kantoorautomatisering. Tevens zijn onder deze post de materiële uitgaven verantwoord die worden gedaan in het primaire proces, zoals voor het fysieke depot, de digitale taken rijksarchieven, tentoonstellingen, dienstverlening en in de projecten. De overige materiële kosten zullen de komende jaren dalen vanwege de wijziging in het huisvestingstelsel wat een verlaging van de huurprijs betekent. Daarnaast worden de schoonmaakdiensten vanaf 1 mei 2017 verzorgd door de RSO en in 2018 worden de facilitaire diensten overgenomen door FMH dat voor een daling in de overige materiële kosten zorgt.

Rentelasten

De rentelasten vloeien voort uit het beroep op de leenfaciliteit in 2013 en 2017.

Afschrijvingskosten

De stabiele lijn van de afschrijvingskosten wordt veroorzaakt door instandhoudingsinvesteringen in het fysieke depot en de ICT hardware.

Tabel 2 Kasstroomoverzicht over het jaar 2018 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Slotwet 2016	Vastgestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Rekening-courant RHB 1 januari + depositorekeningen	31.973	18.599	16.268	10.750	10.465	10.085	9.670
+/- totaal ontvangen operationele kasstroom	38.407	36.933	36.546	36.579	35.525	34.578	34.578
-/- totaal uitgaven operationele kasstroom	- 40.936	- 45.725	- 36.742	- 36.212	- 35.254	- 34.341	- 33.797
2. Totaal operationele kasstroom	- 2.529	- 8.792	- 196	367	271	237	781
-/- totaal investeringen	- 1.432	- 5.202	- 4.670	0	0	0	0
+/- totaal boekwaarde desinvesteringen	0	0	0	0	0	0	0
3. Totaal investeringskasstroom	- 1.432	- 5.202	- 4.670	0	0	0	0
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement							
+/- eenmalige storting door het moederdepartement							
-/- aflossingen op leningen	- 360	- 467	- 652	- 652	- 652	- 652	- 652
+/- beroep op leenfaciliteit							
4. Totaal financieringskasstroom	- 360	- 467	- 652	- 652	- 652	- 652	- 652
5. Rekening courant RHB 31 december = stand depositorekeningen (=1+2+3+4)	27.652	4.138	10.750	10.465	10.084	9.670	9.800

Toelichting kasstroomoverzicht:

De operationele kasstroom in 2018 is negatief vanwege uitgaven aan projecten. Omdat deze uitgaven gedekt worden uit vooruit ontvangen projectgelden, wordt uitgegaan van een begroting met een nihil resultaat.

De investeringskasstroom betreft vooral de investeringen in ICT hardware en investeringen in het fysieke depot. De financieringskasstroom betreft de aflossing van de leenfaciliteit welke is aangegaan ten behoeve van de verbouwing van de publieke ruimte, het fysieke depot en investeringen in ICT.

Het verschil in de verwachte Rekening Courant RHB positie begin 2018 ten opzichten van de vastgestelde begroting 2017 wordt met name veroorzaakt door vertragingen in het programma DTR en het project Masterplan Archiefdepots. Het programma DTR is begin 2017 afgerond. De vertraging van het project Masterplan Archiefdepots zal nog doorwerken.

Doelmatigheid

Tabel 3 Overzicht doelmatigheidsindicatoren								
Generiek deel	Slotwet 2016	Vastgestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Gemiddeld gewogen kostprijs per productgroep								
– de (gem) prijs per km fysiek archief (capaciteit)	13.350	12.960	12.960	12.960	12.960	12.960	12.960	1
– de (gem) prijs per Terabyte digitaal archief	1.311	1.297	1.278	1.253	1.219	1.219	1.219	2
Gemiddeld gewogen uurtarief intern personeel								
– primaire taken – activiteiten	47,8	51,0	51,0	51,0	51,0	51,0	50,0	3
Aantal fte								
– formatie op lumpsum en projecten	151,5	200–205	200–210	200–210	200–210	200–210	200–210	
Saldo baten en lasten								
	609.000	–	–	–				
Ontwikkeling aantallen bezoekers								
– bezoekers	20.000	20.000	22.500	25.000	25.000	25.000	25.000	
– onderwijs	7.500	10.000	12.500	15.000	15.000	15.000	15.000	
– studiezaal – bezoekers	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	
– studiezaal – raadplegingen archiefstukken	105.000	105.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	
– Website GaHetNa	1.300.000	1.400.000	1.500.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	
Cijfer bezoeker tevredenheid								
		7,3		7,4		7,4		4
Voldoen aan webrichtlijnen Rijk								
	3	3	3	3	3	3	3	5
Beschikbaarheid – bereikbaarheid organisatie								
fysieke dienstverlening; geopend:								
– informatiecentrum en studiezaal	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	
– tentoonstelling	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	
– ontvangst schoolgroepen	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	

Generiek deel	Slotwet 2016	Vastgestelde begroting 2017	2018	2019	2020	2021	2022
- Digitale dienstverlening eDepot (basisdienstverlening)							
- helpdesk openingstijden op werkdagen	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00

¹ Gebaseerd op kostprijsmodel 2012. I.h.k.v. de uitwerking van een nieuwe (integraal) kostprijsmodel wordt een geheel nieuwe set KPI's uitgewerkt (actie 2017–2018).

² Gebaseerd op kostprijsmodel 2014. I.h.k.v. de uitwerking van een nieuwe (integraal) kostprijsmodel wordt een geheel nieuwe set KPI's uitgewerkt (actie 2017–2018).

³ Op basis van verantwoording uurtarieven jaarrekening 2016.

⁴ Per twee jaar wordt een landelijk onderzoek gedaan door de branchevereniging archiefveld naar de kwaliteit van de dienstverlening.

⁵ Betreft de toekenning van het drempelvrij keurmerk; toekenning op basis van een jaarlijks onderzoek; toekenning in de vorm van een jaarlijks certificaat met waardering in aantal sterren (1-2-3-sterren).

Toelichting doelmatigheidsindicatoren:

In de berekening van de gemiddelde kostprijs per kilometer fysiek archief is geen rekening gehouden met de capaciteitsuitbreiding van het depot door indikking van de archiefopslag. De consequenties van de uitbreiding van de depotcapaciteit door de nieuwe opslaglocatie in Emmen (met de verbouwing moet nog worden gestart) zijn niet doorgerekend vanwege het ontbreken van voldoende kerncijfers. In het kostprijs is de berekening aangehouden van het kostprijsmodel voor papieren archieven uit 2012. De KPI's van het kostprijsmodel worden geactualiseerd. Zie hierover de toelichting onder «Integraal kostprijsmodel».

Het Nationaal Archief biedt een landelijke infrastructuur aan voor producten en diensten voor digitale archivering aan Regionale Historische Centra (RHC's), departementen en andere instellingen met een publieke taak. Aan de dienstverlening is een kostprijsmodel verbonden die inzichtelijk maakt tegen welke kosten producten en diensten kunnen worden afgenomen. In tabel benoemde prijs / Tb digitaal archief is gebaseerd op kostprijsmodel voor digitale archieven van 2014 en betreft de dienstverlening aan Rijks Historische Centra (RHC's). De KPI's van het kostprijsmodel worden geactualiseerd. Zie hierover de toelichting onder «Integraal kostprijsmodel».

Integraal Kostprijsmodel

In de periode september 2016 tot en met maart 2017 is het kostprijsmodel van het Nationaal Archief geheel opnieuw ontwikkeld en ingericht. Het betreft de uitwerking van een integraal kostprijsmodel waarin kosten, aantallen en kostprijzen zijn opgenomen voor alle 27 producten en diensten van het Nationaal Archief. Dit kostprijsmodel is in opzet gereed en wordt in 2017 geïmplementeerd (dit houdt in het inrichten van het sturingsmodel, het inrichten van de externe governance volgens te onderscheiden rollen van Eigenaar, Opdrachtgever(s) en Opdrachtnemer, de uitwerking van procedures (AO-IC), de inrichting van systemen en de uitwerking van nieuwe set kritieke prestatie indicatoren (KPI's)). Met de begroting en het jaarplan 2018 wordt ervaring met het kostprijsmodel opgedaan. Na evaluatie volgen eventuele aanpassingen van het model. Uiterlijk in 2019 moet het kostprijsmodel in opzet, bestaan en werking in de organisatie en de systemen zijn doorgevoerd. Dit alles moet leiden tot

een beter inzicht in de kosten per product en dienst en tot een betere aangrijpingspunten voor sturing en beheersing.

De gemiddeld gewogen uurtarieven zijn gebaseerd op de realisatiecijfers van het Nationaal Archief in de jaarrekening 2016.

6. Bijlage

Bijlage 1. Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen

Tabel 1 Overzicht Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen (vallend onder Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (bedragen x € 1 miljoen) ¹							
Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie ²	Begrotings- artikel(en)	Begrotings- ramingen	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
ZBO's							
Stichting Fonds voor de Podiumkunsten		X		14	50,1	Stichting Fonds Podiumkunsten	<u>Rapport visitatiecommissie cultuurfondsen 2014</u>
Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie		X		14	15,1	Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie	<u>Rapport visitatiecommissie cultuurfondsen 2014</u>
Stichting Nederlands Filmfonds		X		14	50,2	Stichting Nederlands Filmfonds	<u>Rapport visitatiecommissie cultuurfondsen 2014</u>
Stichting Mondriaan Fonds		X		14	25,1	Stichting Mondriaanfonds	<u>Rapport visitatiecommissie cultuurfondsen 2014</u>
Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie		X		14	12,4	Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	<u>Rapport visitatiecommissie cultuurfondsen 2014</u>
Bureau Architectenregister		X		14	0,1	architectenregister	geen ³
Stichting Nederlands Letterenfonds		X		14	10,5	Stichting Nederlands Letterenfonds	<u>Rapport visitatiecommissie cultuurfondsen 2014</u>
Commissariaat voor de Media (CvdM)		X		15	4,8	Commissariaat voor de Media	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33750-VIII-60.html
Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)		X		6	3,5	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32210-24.html
Koninklijke Bibliotheek (KB)		X		16	46,6	Koninklijke Bibliotheek	2011
Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)		X		6, 16	787,0	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek	2013
Stichting Participatiefonds		X		1	2,7	Stichting Participatiefonds (PF)	geen ⁴

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie ²	Begrotings- artikel(en)	Begrotings- ramingen	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
Stichting Vervangings- fonds		X		1	2,0	Stichting Vervan- gings- fonds (VF)	geen ⁴
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek		X		15	2,1	Stimule- rings- fonds voor de Journa- listiek	https:// zoek.officielebekendmakingen.nl/ kst-32827-28.html
College voor Toetsen en Examens		X		3, 4	9,5	College voor Toetsen en Examens	https:// zoek.officielebekendmakingen.nl/ kst-34000-VIII-94.html
Nederlandse Publieke Omroep (NPO)		X ³		15	85,8	Neder- landse Publieke Omroep	2019 (visitatierapport)
Stichting Regionale Omroep (RPO)		X ⁵		15	0,7	Stichting Regionale Omroep	Voorzien voor 2019 (evaluatie)
Koninklijke Nederlandse Academie van Weten- schappen (KNAW)		X ⁶		16	88,8	Koninklijke Neder- landse Academie van Weten- schappen	2014
Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)		X		4	53,1	Samen- werkings- organisatie Beroeps- onderwijs Bedrijfs- leven	
RWT's							
Landelijk Omroepbestel	X			15	690,1	Landelijk Omroep- bestel	
Regionaal Omroepbestel	x			15	140,0	Regionaal Omroep- bestel	
Instellingen die onder de Erfgoedwet vallen	X			14	201,3		
Bevoegde gezagsorganen primair onderwijs	X			1	9.997,2		
Bevoegde gezagsorganen voortgezet onderwijs	X			3	7.979,6		
Regionale Opleidings- centra (roc's) en vakinstel- lingen	X			4	3270,5		
Instellingsbesturen hogescholen	X			6	2.945,0		
Instellingsbesturen universiteiten	X			7	3.801,0		

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie ²	Begrotings- artikel(en)	Begrotings- ramingen	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
Academische Ziekenhuizen	X			7	654,4		
Cito	X			3	35,3	Stichting Cito	
SLO	X			3	11,4	Stichting SLO	

¹ De volgorde van de opsomming in dit overzicht is aangepast aan het besturingsmodel van OCW. Zie hiervoor ook de toelichting op deze tabel.

² Zie toelichting op tabel ZBO's en RWT's.

³ Evaluatie voorzien in 2019.

⁴ In verband met voorgenomen aanstaande beëindiging van de zbo-status van deze fondsen.

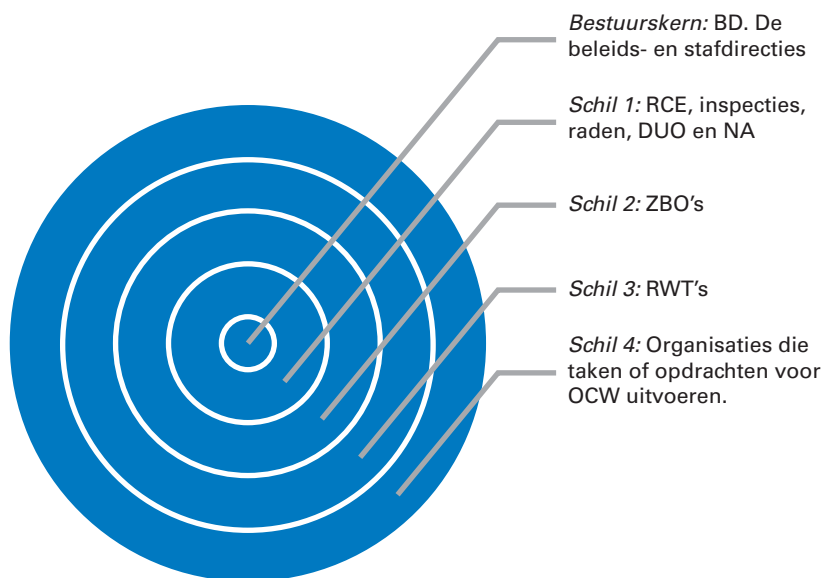
⁵ Kaderwet zbo's niet van toepassing (artikel 2.60a, vierde lid, van de Mediawet 2008).

⁶ Kaderwet zbo's niet van toepassing.

Toelichting op de in de tabel opgenoemde RWT's en ZBO's:

Algemeen

OCW hanteert het volgende model om zicht te houden op de instellingen rond het kerndepartement en de bestuurlijke relaties die daarmee worden onderhouden.

De schillen representeren de bestuurlijke verhouding tot de bestuurskern: hoe dichterbij de bestuurskern hoe groter de politieke verantwoordelijkheid, hoe nauwer de sturingsrelaties en hoe beter verantwoording moet worden afgelegd over de financieringsstromen. De volgorde van presentatie van ZBO's en RWT's in de tabel is aangepast op dit model. Om het onderscheidend vermogen van de tabel, het schillenmodel en de daaraan gerelateerde sturing en verantwoording te behouden zijn de organisaties die al als ZBO's zijn aangemerkt omdat zij taken uitvoeren die gepaard gaan met de uitoefening van openbaar gezag niet tevens als RWT aangemerkt omdat zij ook nog andere wettelijke taken uitvoeren. Hieronder volgt de toelichting op de functie van de zbo's.

ZBO's:

Cultuurfondsen

In 2017 worden bijdragen verstrekt aan de volgende fondsen:

Stichting Fonds Podiumkunsten

Het fonds ondersteunt alle vormen van professionele podiumkunsten in Nederland: muziek, theater, muziektheater en dans. Het stimuleren van innovatie in de keten van scheppen, productie, distributie en afname is een speciale taak van het fonds.

Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie

Het fonds stimuleert de actieve deelname aan het culturele leven van inwoners van Nederland, in al hun diversiteit, ongeacht leeftijd, herkomst, opleiding en woonplaats op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur.

Stichting Nederlands Filmfonds

Het fonds stimuleert de filmproductie in Nederland, met de nadruk op kwaliteit en diversiteit en bevordert een goed klimaat voor de Nederlandse filmcultuur.

Stichting Mondriaanfonds

Het fonds bevordert bijzondere en vernieuwende projecten en activiteiten van beeldend kunstenaars, bemiddelaars en instellingen die van belang zijn voor de beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland. Het doel is hiermee de betekenisvolle ontwikkeling en zichtbaarheid van beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland te stimuleren daar waar de markt dit niet of nog niet mogelijk maakt.

Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Het fonds voert verschillende subsidieregelingen uit die zijn gericht op kennisontwikkeling en kennisuitwisseling van de ontwerpende disciplines en het vergroten van de belangstelling voor architectuur, vormgeving en e-culture.

Bureau Architectenregister

De Wet op de architectentitel (WAT) beschermt de titels architect, stedenbouwkundige, tuin- en landschapsarchitect en interieurarchitect. Het bureau Architectenregister verzorgt de inschrijving van deze beroepsgroepen.

Stichting Nederlands Letterenfonds

Het fonds bevordert de kwaliteit, diversiteit, productie en de vertaling van de Nederlandse- en Friestalige literatuur. Ook verzorgt het Letterenfonds de promotie en zichtbaarheid van de Nederlandse en Friese literatuur in het buitenland.

Commissariaat voor de Media (CvdM)

Het Commissariaat ziet toe op de naleving van de Mediawet en de daarop gebaseerde regels. Het garandeert daarmee een eerlijke toegang tot de media en bewaakt de kwaliteit, de diversiteit en de onafhankelijkheid van de informatievoorziening.

Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)

De NVAO borgt de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Zij beoordeelt op onafhankelijke wijze de kwaliteit van de opleidingen, verleent accreditatie, toetst nieuwe opleidingen en de instellingstoets kwaliteitszorg. Daarnaast levert de NVAO een bijdrage aan het vergroten van het kwaliteitsbewustzijn en bevordert zij de internationale samenwerking om tot afstemming en samenhang binnen de Europese hoger onderwijsruimte te komen.

Koninklijke Bibliotheek (KB)

De KB brengt als de nationale bibliotheek van Nederland mensen en informatie samen. De KB speelt voorts een centrale rol in de Nederlandse (wetenschappelijke) informatie-structuur en bevordert de duurzame toegang tot digitale informatie in (inter)nationaal verband.

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

De NWO heeft als taak het bevorderen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek.

Stichting Participatiefonds (PF)

Het PF is verantwoordelijk voor het beheren en terugdringen van de werkloosheidsuitgaven in het primair onderwijs. Het PF betaalt de uitkeringskosten van ontslagen personeel. Daarnaast ondersteunt het PF schoolbesturen bij het opzetten van hun personeels- en mobiliteitsbeleid en individuele medewerkers die werkloos zijn met trainingen en cursussen.

Stichting Vervangingsfonds (VF)

Het VF betaalt de kosten voor vervangers die schoolbesturen moeten inzetten bij ziekte of afwezigheid van personeel en heeft als taak het terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid van onderwijspersoneel in het primair onderwijs door de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden en het personeelsbeleid te verbeteren.

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

Het fonds heeft ten doel het handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming.

College voor Toetsen en Examens (CvTE)

Het College is verantwoordelijk voor de centrale examens en staatsexamens in het voortgezet onderwijs, de examens rekenen en taal in het (middelbaar) beroepsonderwijs en staatsexamens Nederlands als tweede taal.

Nederlandse Publieke Omroep (NPO)

De NPO is het samenwerkings- en coördinatieorgaan van de landelijke publieke omroep.

Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)

De KNAW bevordert als forum, geweten en stem van de wetenschap de kwaliteit en de belangen van de wetenschap en zet zich in voor een optimale bijdrage van de Nederlandse wetenschap aan de culturele, sociale en economische ontwikkeling van de samenleving.

Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)

SBB ontwikkelt kwalificaties voor het middelbaar beroepsonderwijs, werven leerbedrijven en bewaken de kwaliteit van deze leerbedrijven.

Stichting Regionale Omroep

De Stichting Regionale Publieke Omroep is het samenwerkings- en coördinatieorgaan voor de regionale omroep.

RWT's:

Landelijk Omroepbestel

Het betreft middelen die aan de landelijke publieke omroepen beschikbaar zijn gesteld.

Regionaal Omroepbestel

Het betreft middelen die aan de regionale publieke omroepen beschikbaar zijn gesteld.

Instellingen die onder de Erfgoedwet vallen

Het betreft 29 instellingen, waaronder de musea, die onder de Erfgoedwet (Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen) vallen.

Bevoegde gezagsorganen primair onderwijs

Het betreft 1.035 bevoegde gezagsorganen van 6.912 instellingen. Voor zover het onderwijsinstellingen betreft waar de gemeente het bevoegd gezag is, zijn deze instellingen niet aan te merken als RWT.

Bevoegde gezagsorganen voortgezet onderwijs

Het betreft 350 bevoegde gezagsorganen van 636 onderwijsinstellingen. Binnen deze aantallen zitten ook gemeentelijke bevoegde gezagen/ onderwijsinstellingen die eigenlijk niet aan te merken zijn als RWT.

Regionale Opleidingscentra (roc's) en vakinstellingen

Het betreft ruim 50 roc's en vakinstellingen.

Instellingsbesturen hogescholen

Het betreft middelen die rechtstreeks aan 35 bekostigde hogescholen beschikbaar worden gesteld.

Instellingsbesturen universiteiten

Het betreft middelen die rechtstreeks aan 18 bekostigde universiteiten beschikbaar worden gesteld.

Academische Ziekenhuizen

Het betreft middelen voor de 8 ziekenhuizen die verbonden zijn aan een universiteit ten behoeve van de opleiding van artsen en ten behoeve van onderzoek.

Stichting Cito

Op 1 januari 2014 is de wet SLOA 2013 ([Stb. 2013, 438](#)) in werking getreden. De wet biedt de wettelijke grondslag voor subsidiering van de wettelijke taken van stichting Cito en SLO.

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft tot taak:

het ontwikkelen van de centrale eindtoets in het primair onderwijs;

het ontwikkelen van de diagnostische tussentijdse toets en de rekentoets in het voortgezet onderwijs;

het ontwikkelen van de centrale examens/ en rekentoetsen in het voortgezet onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs.

Stichting SLO

Op 1 januari 2014 is de wet SLOA 2013 (Stb. 2013, 438) in werking getreden. De wet biedt de wettelijke grondslag voor subsidiering van de wettelijke taken van stichting Cito en SLO.

Stichting leerplanontwikkeling heeft tot taak het ontwikkelen en onderhouden van landelijke leerplankaders en het ondersteunen en adviseren van Onze Minister met betrekking tot leerplanontwikkeling.

Tabel 2 Overzicht RWT's en ZBO's (vallend onder andere Ministeries) (bedragen x € 1 miljoen)

	RWT	ZBO	Begrotings- artikel	Begrotings- ramingen
Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)		X	1	2,9

Toelichting op de in de tabel opgenoemde RWT's en ZBO's:

Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV)

Het UWV voert de regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten uit voor OCW.

Bijlage 2 Verdiepingsbijlage

Algemeen

In dit hoofdstuk worden per beleidsartikel de mutaties getoond tussen de stand ontwerpbegroting 2017 en de stand ontwerpbegroting 2018. Daarbij worden mutaties groter of gelijk aan onderstaande staffel toegelicht:

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

De mutaties uit de eerste suppletoire begroting zijn reeds toegelicht in de memorie van toelichting op de [eerste suppletoire begroting 2017](#). Deze mutaties worden daarom niet in dit verdiepingshoofdstuk toegelicht. Voor de uitgaven en ontvangsten geldt dat de tabellen met de specificatie van de nieuwe mutaties alleen zijn opgenomen als er mutaties hebben plaatsgevonden.

Mutaties die op meer dan één beleidsartikel betrekking hebben, worden hieronder toegelicht. Het betreft de budgettaire verwerking van de:

1. Leerlingen- en studentenontwikkeling: Referentieraming 2017;
2. Loonbijstelling;
3. Prijsbijstelling;
4. Transitievergoeding (overboeking naar SZW).

1. Leerlingen- en studentenontwikkeling: Referentieraming 2017

Onderstaande tabel geeft de verdeling van de leerlingen- en studentenontwikkeling per begrotingsartikel weer. Zie de overzichtstabel in de beleidsagenda voor een nadere toelichting op deze mutaties.

Tabel 1 Leerlingen- en studentenontwikkeling (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Uitgaven:</i>							
1	Primair onderwijs	16.225	13.069	22.812	31.159	34.406	35.147
3	Voortgezet onderwijs	22.204	12.651	1.682	2.031	11.965	17.230
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	0	36.300	22.000	19.400	15.500	6.500
6	Hoger beroepsonderwijs	46.873	44.700	36.957	22.708	7.663	- 8.247
7	Wetenschappelijk onderwijs	39.793	50.040	57.734	63.011	65.295	64.194
11	Studiefinanciering	- 8.433	- 124	- 8.108	- 7.786	- 9.843	- 14.144
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	550	927	1.023	1.370	2.222	3.358
13	Lesgelden	- 12	- 11	- 17	- 17	- 19	- 20
Subtotaal uitgaven		117.200	157.552	134.083	131.876	127.189	104.018
<i>Ontvangsten:</i>							
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	20	33	36	48	77	116
13	Lesgeldontvangsten	- 3.444	- 8.350	- 9.905	- 10.494	- 11.050	- 11.449
Subtotaal ontvangsten		- 3.424	- 8.317	- 9.869	- 10.446	- 10.973	- 11.333
Saldo (uitgaven minus ontvangsten)		120.624	165.869	143.952	142.322	138.162	115.351

2. Loonbijstelling

De loonbijstelling tranche 2017 is uitgekeerd aan de departementen. Dit is inclusief de compensatie voor de ABP-pensioenpremiestijging. OCW heeft ervoor gekozen om een deel van de loonbijstelling (over de instrumenten subsidies en opdrachten) vanaf 2019 niet uit te delen, maar in te zetten voor OCW-brede problematiek. In de onderstaande tabel wordt de totale budgettaire bijstelling per begrotingsartikel weergegeven.

Tabel 2 Loonbijstelling tranche 2017 (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Primair onderwijs	232.179	231.459	227.484	226.330	225.459	225.459
3	Voortgezet onderwijs	176.177	175.582	173.759	172.399	171.310	171.325
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	79.624	80.936	74.411	74.230	73.821	73.859
6	Hoger beroepsonderwijs	54.434	55.525	55.267	55.559	56.741	57.637
7	Wetenschappelijk onderwijs	70.303	70.614	70.600	71.065	72.092	72.572
8	Internationaal beleid	125	124	106	106	105	105
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	4.216	4.119	802	833	974	- 94
11	Studiefinanciering	525	507	508	508	508	512
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	81	79	79	79	79	79
13	Lesgelden	35	34	34	34	34	34
14	Cultuur	7.988	8.099	7.647	7.634	7.552	7.578
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	16.128	16.436	15.415	15.393	15.372	15.986
25	Emancipatie	184	198	103	103	103	103
91	Nominaal en onvoorzien	- 3.158	- 4.515	- 4.515	- 4.515	- 2.957	- 2.958
95	Apparaatsuitgaven	7.068	6.897	6.893	6.898	6.894	6.900
-	Ingezet ter dekking	0	0	13.767	13.676	13.736	13.736
Totaal		645.909	646.094	642.360	640.332	641.823	642.833

3. Prijsbijstelling

De prijsbijstelling tranche 2017 is uitgekeerd aan de departementen. OCW heeft ervoor gekozen om een deel van de prijsbijstelling niet uit te delen, maar in te zetten voor OCW-brede problematiek. In de onderstaande tabel wordt de totale budgettaire bijstelling per begrotingsartikel weergegeven.

Tabel 3 Prijsbijstelling tranche 2017 (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Primair onderwijs	20.599	20.607	19.919	19.790	19.673	19.672
3	Voortgezet onderwijs	17.797	17.603	17.011	16.680	16.406	16.475
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	16.433	16.826	15.389	15.333	15.209	15.221
6	Hoger beroepsonderwijs	10.246	10.550	10.480	10.561	10.884	11.133
7	Wetenschappelijk onderwijs	20.631	20.754	20.740	20.918	21.336	21.528
8	Internationaal beleid	84	82	73	73	73	73
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	231	271	40	41	41	12
11	Studiefinanciering	16.746	16.984	17.364	17.743	18.121	18.465
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	1.217	1.214	1.207	1.179	1.152	1.119
13	Lesgelden	15	15	15	15	15	15
14	Cultuur	7.179	7.031	6.645	6.638	6.641	6.622
15	Media	4.222	7.254	8.741	8.602	10.787	10.946
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	4.968	5.054	4.726	4.720	4.714	4.915
25	Emancipatie	73	77	30	30	30	30
95	Apparaatsuitgaven	0	2.098	2.103	2.114	2.116	2.126
-	Ingezet ter dekking	9.919	4.571	5.927	6.180	4.508	4.447
Totaal		130.360	130.991	130.410	130.617	131.706	132.799

4. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)

In het kader van de invoering van de transitievergoeding via de wet werk en zekerheid (WWZ) is ook een transitievergoeding verschuldigd bij ontslag wegens arbeidsongeschiktheid. Werkgevers moeten deze vergoeding betalen naast de tweejarige loondoorbetalingsplicht. Op grond het voorstel van wet houdende maatregelen met betrekking tot de transitievergoeding bij ontslag wegens bedrijfseconomische omstandigheden of langdurige arbeidsongeschiktheid (controversieel verklaard na de verkiezingen van maart 2017) kunnen deze vergoedingen worden gedeclareerd bij het UWV. Dat geldt ook voor de bijzondere onderwijs- en onderzoeksinstellingen. Dit leidt tot een overboeking van OCW naar SZW voor de onderwijssectoren en de onderzoeksinstellingen. Omdat de invoering niet eerder dan per 2019 is voorzien en de transitievergoeding werd ingevoerd op 1 juli 2015, is de eerste storting in 2019 5 x het structurele bedrag. In de onderstaande tabel wordt de budgettaire bijstelling per begrotingsartikel weergegeven.

Tabel 4 Transitievergoeding (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Primair onderwijs	0	0	- 17.500	- 3.500	- 3.500	- 3.500
3	Voortgezet onderwijs	0	0	- 15.000	- 3.000	- 3.000	- 3.000
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	0	0	- 10.500	- 2.100	- 2.100	- 2.100
6	Hoger beroepsonderwijs	0	0	- 9.000	- 1.800	- 1.800	- 1.800
7	Wetenschappelijk onderwijs	0	0	- 2.300	- 460	- 460	- 460
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	0	0	- 500	- 100	- 100	- 100
Totaal		0	0	- 54.800	- 10.960	- 10.960	- 10.960

Verdiepingshoofdstuk per artikel

Uitgaven art.nr 1 Primair onderwijs (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	10.245.604	10.205.501	10.108.905	10.036.019	9.979.171	
Mutatie Nota van wijzigingen 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	255.719	276.577	269.028	277.414	279.860	
Nieuwe mutaties	- 335	- 9.655	- 21.813	- 6.677	- 4.242	
1. Overboekingen (intern)	- 450	- 9.871	- 6.871	- 5.735	- 3.300	
2. Overboekingen met andere departementen	- 11					
3. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)			- 17.500	- 3.500	- 3.500	
4. Koersverschillen CN			2.342	2.342	2.342	
5. Loon- en prijsbijstelling DUO	126	216	216	216	216	
Stand ontwerpbegroting 2018	10.500.988	10.472.423	10.356.120	10.306.756	10.254.789	10.204.540

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Dit betreft een aantal interne overboekingen voor onder andere de centrale eindtoets, onderzoek passend onderwijs en bijdrage huisvesting Caribisch Nederland.
3. Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor een nadere toelichting op deze mutatie.

Ontvangsten art.nr. 1 Primair onderwijs (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	8.661	17.661	8.661	8.661	8.661	
Mutatie nota van wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2018	8.661	17.661	8.661	8.661	8.661	1.708

Uitgaven art.nr. 3 Voortgezet onderwijs (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	7.927.940	7.881.018	7.799.696	7.701.844	7.623.024	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	235.717	236.156	219.722	212.308	213.189	
Nieuwe mutaties	- 172	5.972	- 6.189	7.111	7.380	
1. Overboekingen (intern)	- 374	5.797	5.813	7.113	7.305	
2. Overboekingen met andere departementen	55	- 80	- 80	- 80	0	
3. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)			- 15.000	- 3.000	- 3.000	
4. Koersverschillen CN			2.823	2.823	2.823	
5. Loon- en prijsbijstelling DUO	147	255	255	255	252	
Stand ontwerpbegroting 2018	8.163.485	8.123.146	8.013.229	7.921.263	7.843.593	7.791.761

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

3. Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor een nadere toelichting op deze mutatie.

Ontvangsten art.nr. 3 Voortgezet onderwijs (bedragen x € 1.000)

Stand ontwerpbegroting 2017	7.361	7.361	7.361	7.361	7.361	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	7.361	7.361	7.361	7.361	7.361	7.361

Uitgaven art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	4.217.206	4.317.696	4.290.481	4.275.743	4.248.239	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	23.487	88.530	95.472	105.174	102.392	
Nieuwe mutaties	- 195	- 80.536	106.619	107.748	107.781	
1. Overboekingen (intern)	148	1.533	2.233	- 5.203	- 5.170	
2. Overboekingen met andere departementen	- 474	16	16	16	16	
3. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)			- 10.500	- 2.100	- 2.100	
4. Koersverschillen CN			157	322	322	
5. Omvorming scholingsaftrek: toevoeging budget		114.480	114.480	114.480	114.480	
6. Omvorming scholingsaftrek: uitstel		- 196.800				
7. Loon- en prijsbijstelling DUO	131	235	233	233	233	
Stand ontwerpbegroting 2018	4.240.498	4.325.690	4.492.572	4.488.665	4.458.412	4.417.403

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Dit betreft een aantal interne overboekingen voor o.a. Caribisch Nederland, SLOA, Zorgpact, Gelijke kansen.
3. Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor een nadere toelichting op deze mutatie.
4. Een deel van de loon- en prijsbijstelling over subsidies en opdrachten wordt ingezet ter dekking van de wisselkoersproblematiek vanaf 2019.
5. De omvorming van de fiscale scholingsaftrek naar een uitgavenregeling wordt met een jaar uitgesteld, van 2018 naar 2019.
6. De korting die met de omvorming van de scholingsaftrek gepaard ging, wordt teruggedraaid (per 2019). Deze mutatie geeft dit weer (programmadeel).

Ontvangsten art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2018	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000

Uitgaven art.nr. 6 Hoger beroepsonderwijs (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	2.814.350	2.896.317	2.877.950	2.899.978	2.988.722	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	114.484	110.582	102.966	89.159	75.216	
Nieuwe mutaties	- 1.495	- 1.738	- 11.222	- 4.690	- 1.793	
1. Overboekingen (intern)	- 1.699	- 2.765	- 5.216	- 3.150	- 3.120	
2. Overboekingen met andere departementen	1.030	0	0	0	0	
3. Regeerakkoord – onderzoek	0	0	3.000	0	3.000	
4. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)	0	0	- 9.000	- 1.800	- 1.800	
5. Regeerakkoord – correctie studievoorschot	0	0	- 133	133	0	
6. Kasschuif programma Gelijke Kansen	- 900	900	0	0	0	
7. Loon- en prijsbijstelling DUO	74	127	127	127	127	
Stand ontwerpbegroting 2018	2.927.339	3.005.161	2.969.694	2.984.447	3.062.145	3.097.897

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

3. Dit betreft de middelen uit het Regeerakkoord voor onderzoek die middels een kasschuif van 2022 naar 2019 beschikbaar worden gesteld en de toevoeging voor het jaar 2021. Het komend jaar zal een vergelijkbare kasschuif plaatsvinden vanuit 2023 naar 2020.
4. Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor een nadere toelichting op deze mutatie.

Ontvangsten art.nr. 6 Hoger beroepsonderwijs (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213

Uitgaven art.nr. 7 Wetenschappelijk onderwijs (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	4.310.149	4.338.709	4.344.420	4.383.977	4.471.444	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletore begroting 2017	130.996	141.408	148.657	154.541	158.723	
Nieuwe mutaties	1.627	3.693	304	3.812	3.945	
1. Overboekingen (intern)	542	2.608	1.386	3.320	3.320	
2. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)	0	0	- 2.300	- 460	- 460	
3. Regeerakkoord – correctie studievoorschot	0	0	133	- 133	0	
4. HGIS loon- en prijsbijstelling	1.085	1.085	1.085	1.085	1.085	
Stand ontwerpbegroting 2018	4.442.772	4.483.810	4.493.381	4.542.330	4.634.112	4.701.467

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

- Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor een nadere toelichting op deze mutatie.

Ontvangsten art.nr. 7 Wetenschappelijk onderwijs (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	16	16	16	16	16	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletore begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	16	16	16	16	16	16

Uitgaven art.nr. 8 Internationaal beleid (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	11.538	11.356	10.755	10.756	10.704	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletore begroting 2017	251	248	161	161	250	
Nieuwe mutaties	60	112	112	80	0	
1. Overboekingen (intern)	0	80	80	80	0	
2. Overboekingen met andere departementen	60	32	32			
Stand ontwerpbegroting 2018	11.849	11.716	11.028	10.997	10.954	10.964

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

- Interne overboeking in verband met internationale uitwisseling van docenten.
- Interdepartementale overboeking EZ in verband met groen onderwijs.

Ontvangsten art.nr. 8 Internationaal beleid (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	99	99	99	99	99	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletore begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	99	99	99	99	99	99

Uitgaven art.nr. 9 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	179.667	176.800	168.794	165.496	173.365	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletore begroting 2017	8.107	4.390	842	874	1.015	
Nieuwe mutaties	- 3.971	- 31	- 31	- 31	- 11.117	
1. Overboekingen (intern)	0	- 80	- 80	- 80	0	
2. Kasschuif actieplan Leerkracht					- 11.166	
3. Professionalisering docenten	- 4.000					
4. Loon- en prijsbijstelling DUO	29	49	49	49	49	
Stand ontwerpbegroting 2018	183.803	181.159	169.605	166.339	163.263	163.136

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

-
2. Bij nota van wijziging op de begroting 2008 is het dekkingspakket voor Actieplan LeerKracht van Nederland gepresenteerd. Voor saldooverschillen in de maatregelen versus de dekking is verevening over de jaren heen afgesproken. Met deze kasschuif wordt het budget van 2021 naar 2022 verwerkt.
3. Voor docentprofessionalisering is € 4,0 miljoen overgeboekt naar OWB (artikel 16).

Ontvangsten art.nr. 9 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletore begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000

Uitgaven art.nr. 11 Studiefinanciering (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	4.537.556	5.303.568	5.384.211	5.446.827	5.527.640	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^o suppletore begroting 2017	47.299	69.686	61.338	55.725	33.337	
Nieuwe mutaties	1.007	- 39	- 61	- 77	- 90	
1. Overboekingen (intern)	447	- 991	- 1.016	- 1.041	- 1.066	
2. Loon- en prijsbijstelling DUO	560	952	955	964	976	
Stand ontwerpbegroting 2018	4.585.862	5.373.215	5.445.488	5.502.475	5.560.887	5.633.749

Ontvangsten art.nr. 11 Studiefinanciering (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	865.237	921.374	983.329	1.051.744	1.123.827	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^o suppletore begroting 2017	- 14.329	- 24.473	- 39.025	- 43.812	- 43.239	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	850.908	896.901	944.304	1.007.932	1.080.588	1.159.149

Uitgaven art.nr. 12 Tegemoetkoming studiekosten (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	89.241	88.610	88.210	86.464	84.776	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^o suppletore begroting 2017	368	747	844	1.189	2.034	
Nieuwe mutaties	84	144	144	144	144	
1. Loon- en prijsbijstelling DUO	84	144	144	144	144	
Stand ontwerpbegroting 2018	89.693	89.501	89.198	87.797	86.954	86.012

Ontvangsten art.nr. 12 Tegemoetkoming studiekosten (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	3.066	3.065	3.047	2.969	2.895	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^o suppletore begroting 2017	- 663	- 650	- 643	- 613	- 567	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	2.403	2.415	2.404	2.356	2.328	2.297

Uitgaven art.nr. 13 Lesgeld (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	6.748	6.456	6.428	6.428	6.427	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	38	38	32	32	30	
Nieuwe mutaties	35	61	60	60	60	
1. Loon- en prijsbijstelling DUO	35	61	60	60	60	
Stand ontwerpbegroting 2018	6.821	6.555	6.520	6.520	6.517	6.511

Ontvangsten art.nr. 13 Lesgeld (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	246.267	248.218	252.640	255.892	257.786	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	- 3.789	- 9.949	- 11.739	- 12.629	- 13.471	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	242.478	238.269	240.901	243.263	244.315	244.652

Uitgaven art.nr. 14 Cultuur (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	802.568	799.366	798.765	797.960	795.263	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017	25.000					
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	- 77.695	6.032	15.694	14.674	14.417	
Nieuwe mutaties	- 4.336	- 27.515	23.752	23.758	23.993	
1. Overboekingen (intern)	- 312	- 337	- 337	- 337	- 87	
2. Overboekingen met andere departementen	- 4.418	1.250	1.210	1.210	1.210	
3. Toevoeging middelen t.b.v. monumentenaf trek		22.500	22.500	22.500	22.500	
4. Opschorten fiscale aftrek monumentenzorg		- 51.300				
5. Desaldering subsidie brandveiligheid Raamsteeg	175					
6. Loon- en prijsbijstelling NA	219	372	379	385	370	
Stand ontwerpbegroting 2018	745.537	777.883	838.211	836.392	833.673	833.680

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

2. Dit betreft onder andere een verlaging in 2017 i.v.m. een decentralisatieuitkering aan het Provinciefonds voor een bedrag van € 4 miljoen. Daarnaast vindt er een overboeking plaats met het Ministerie van VWS i.v.m. vliegwielsubsidie voor het Holocaust Museum voor € 1,1 miljoen voor periode 2018–2022.

3. Toevoeging middelen van de belastingdienst ten behoeve van Monumentenaftrek vanaf 2018 voor een bedrag van € 22,5 miljoen structureel.
4. Verlaging in 2018 in verband met het opschorten fiscale aftrek monumentenzorg voor een bedrag van € 51,3 miljoen.

Ontvangsten art.nr. 14 Cultuur (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	494	494	494	494	494	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2017	13.783					
Nieuwe mutaties	175					
1. Desaldering subsidie brandveiligheid Raamsteeg	175					
Stand ontwerpbegroting 2018	14.452	494	494	494	494	494

Uitgaven art.nr. 15 Media (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	962.699	976.913	973.532	987.569	990.046	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	13.738	12.865	14.980	13.840	11.583	
Nieuwe mutaties	352	- 352	0	0	0	
1. Kasschuif prijsbijstelling	352	- 352				
Stand ontwerpbegroting 2018	976.789	989.426	988.512	1.001.409	1.001.629	1.014.879

Ontvangsten art.nr. 15 Media (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	199.500	206.500	199.500	206.500	199.500	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	199.500	206.500	199.500	206.500	199.500	206.500

Uitgaven art.nr. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	950.780	973.679	925.466	923.851	922.260	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	77.942	33.348	21.520	20.143	20.086	
Nieuwe mutaties	5.164	2.011	58.237	12.612	56.672	
1. Overboekingen (intern)	5.388	1.984	1.910	2.910	- 30	
2. Overboekingen met andere departementen	- 225	25	25	0	0	
3. Transitievergoeding (overboeking naar SZW)	0	0	- 500	- 100	- 100	
4. dekking wisselkoers CERN	0	0	9.800	9.800	9.800	
5. Regeerakkoord – onderzoek	0	0	47.000	0	47.000	
6. Loon- en prijsbijstelling DUO	1	2	2	2	2	
Stand ontwerpbegroting 2018	1.033.886	1.009.038	1.005.223	956.606	999.018	1.000.523

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

4. Dit betreft een verhoging van € 9,8 miljoen van de contributie aan CERN als gevolg van het vrijgeven van de minimum wisselkoers door de Zwitserse Nationale Bank begin 2015.
5. Dit betreft de middelen uit het regeerakkoord voor onderzoek 2019, middelen voor 2020 komen met de volgende begroting beschikbaar middels een kasschuif uit 2023.

Ontvangsten art.nr. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	101	101	101	101	101	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	101	101	101	101	101	101

Uitgaven art.nr. 25 Emancipatie (bedragen x € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	14.172	15.168	14.960	15.447	15.447	15.457
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	- 861	275	133	133	133	
Nieuwe mutaties	- 568	1	1	1	1	
1. Overboekingen met andere departementen	- 569	0	0	0	0	
2. Loon- en prijsbijstelling DUO	1	1	1	1	1	
Stand ontwerpbegroting 2018	12.743	15.444	15.094	15.581	15.581	15.591

Ontvangsten art.nr. 25 Emancipatie (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2018	0	0	0	0	0	0

Uitgaven art.nr. 91 Nominaal en onvoorzien (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	- 150.051	- 244.374	- 244.375	- 244.372	- 136.083	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2017	150.051	2.154	17.282	17.455	17.403	
Nieuwe mutaties	0	- 225.383	- 188.386	- 182.983	- 219.668	
1. Loon- en prijsbijstelling	0	- 2.098	- 17.225	- 17.401	- 17.403	
2. Inzet beschikbare middelen artikel 91	0	0	0	0	- 13.917	
3. Dekking OCW-brede problematiek	0	- 223.285	- 171.161	- 165.582	- 188.348	
4. Taakstelling OCW brede problematiek: generale dekking		223.285				
Stand ontwerpbegroting 2018	0	- 244.318	- 415.479	- 409.900	- 338.348	- 182.715

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Dit betreft de doorverdeling van het restant van de loon- en prijsbijstelling tranche 2017. Het grootste deel is reeds verdeeld bij de eerste suppletoire begroting 2017. Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor een overzicht van de verdeling van de loon- en prijsbijstelling tranche 2017 over de begrotingsartikelen.
2. Vanaf 2021 is er nog € 13,9 miljoen beschikbaar. Dit wordt ingezet ter dekking van de OCW-brede problematiek.
3. Deze taakstelling is het gevolg van diverse problematiek op de OCW begroting, waaronder een autonome tegenvaller op de referentieraming. Zie de aansluittabel in de beleidsagenda voor een nadere toelichting.
4. De openstaande taakstelling als gevolg van de leerlingen en studentenontwikkeling en overige problematiek (zie punt 3) wordt voor het jaar 2018 gecompenseerd.

Uitgaven art.nr. 95 Apparaatsuitgaven (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	242.370	234.843	234.553	234.474	234.806	
Mutatie Nota van Wijziging 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie amendementen 2017	0	0	0	0	0	
Mutatie 1 ^e supplettoire begroting 2017	14.363	10.839	10.101	6.275	6.271	
Nieuwe mutaties	- 8.237	4.451	8.035	16.698	16.967	
1. Overboekingen (intern)	310	2.042	2.098	2.123	2.148	
2. Overboeking met andere departementen	- 2.000	- 65	- 695	- 323	- 63	
3. Kasschuiven	- 6.294	14.470	- 8.270	0	- 24	
4. Beleidsmatige herschikkingen	0	- 11.680	15.220	15.220	15.220	
5. Desaldering begrotingsreserve schatkist-bankieren	1.154	0	0	0	0	
6. Loon- en prijsbijstelling	- 1.407	- 316	- 318	- 322	- 314	
Stand ontwerpbegroting 2018	248.496	250.133	252.689	257.447	258.044	258.473

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

3. Dit betreft voornamelijk een kasschuif 2019–2018 van € 7,5 miljoen uitvoeringskosten ter voorbereiding van de voorgenomen regeling scholingsvouchers en een kasschuif 2017–2018 van € 6 miljoen door vertraging in de besluitvorming ten behoeve van de nieuwe werkplek.
4. De korting die gepaard ging met de omvorming van de fiscale scholings- en monumentenafrek wordt teruggedraaid. Dit betreft het deel uitvoeringskosten. Doordat genoemde omvorming wordt uitgesteld van 2018 naar 2019 is het budget voor 2018 teruggeboekt.
- 6 Dit betreft de prijsbijstelling. Zie het algemene deel van dit verdiepingshoofdstuk voor de verdeling over de begrotingsartikelen.

Ontvangsten art.nr. 95 Apparaatsuitgaven (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand ontwerpbegroting 2017	567	567	567	567	567	
Mutatie Nota van Wijziging 2017						
Mutatie amendementen 2017						
Mutatie 1 ^e supplettoire begroting 2017						
Nieuwe mutaties	1.154	0	0	0	0	
1. Desaldering begrotingsreserve schatkist-bankieren	1.154					
Stand ontwerpbegroting 2018	1.721	567	567	567	567	567

Bijlage 3. Moties en toezeggingen

A. Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
DIRECTIE BESTUURSONDERSTEUNING EN ADVIES		
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken op welke manier klokkenluiders kunnen worden beschermd, bij de Inspectie van het Onderwijs of elders, tegen benadeling en de Kamer hierover te informeren.	Debat [3-2-2016] Vervolg plenaire behandeling wetsvoorstel Versterking Bestuurskracht Motie-Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer inzake antwoord op motie 34 251, nr. 60 Klokkenluidersregering van 16 juni 2016.
DIRECTIE EMANCIPATIE		
De Tweede Kamer verzoekt de regering een overzicht te maken van alle organisaties die op dit moment subsidie ontvangen en dit overzicht nog voor het algemeen overleg Emancipatie van 14 september 2016 aan de Tweede Kamer te zenden.	Debat [7-7-2016] VAO Stichting Hart van homo's Motie-Dijkstra	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over de Voortgang emancipatiebeleid van 10 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om onderzoek te doen naar de voortgang van het bereiken van het wettelijk streefcijfer bij bedrijven, waarbij ingegaan wordt op: – de feitelijke stijging van het aandeel vrouwen in de top van zowel de bedrijven onder de Wet bestuur en toezicht als de publieke sector; – het aandeel bedrijven dat voortgang boekt en de aard van hun aanpak; – het aandeel bedrijven waar voortgang uitblijft; – een analyse van de jaarverslagen op het punt van diversiteit; verzoekt de regering dit onderzoek uiterlijk najaar 2016 aan de Tweede Kamer aan te bieden.	Debat [17-2-2016] VAO Vrouwen naar de Top Motie-Yücel	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over Vrouwen naar de Top van 15 december 2016.
DIRECTORAAT DGPV		
De Tweede Kamer verzoekt de regering de best practices te inventariseren en samen met de PO-Raad onder de aandacht te brengen van de scholen in het basisonderwijs.	Debat [25-4-2016] Notaoverleg «Lichamelijke opvoeding is een vak» (initiatiefnota Heerema) Motie-Straus/Ypma	De PO-Raad heeft al in 2015 een dergelijke lijst met best practices gemaakt, en deze gedeeld met alle po-scholen. Daarnaast heeft Sportkracht 12 in opdracht van het Ministerie van OCW inspiratiesessies in 12 provincies georganiseerd, waarin ook de best practices zijn verzameld. Naar aanleiding van deze sessies heeft Sportkracht 12 een nieuwsbrief naar alle scholen en sportverenigingen verstuurd. In deze nieuwsbrief werd aandacht besteed aan knelpunten en oplossingen voor 2 uur bewegingsonderwijs en de inzet van (vak)leerkrachten. Verder zijn er inspirerende voorbeelden in de 12 provincies beschreven.
De Tweede Kamer roept de regering op de praktische en financiële aspecten van het inzetten van de alo-vakleerkrachten verder uit te werken in overleg met de betrokken partijen en te voorzien van een financiële onderbouwing, en de Kamer voor het einde van dit kalenderjaar hierover te rapporteren.	Debat [17-5-2016] Stemmingen punt 4 over moties ingediend bij het notaoverleg «Lichamelijke opvoeding is een vak» (initiatiefnota Heerema) Motie-Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Nadere reactie op initiatiefnota-Heerema en aanbieding onderzoeksrapport bewegingsonderwijs en vakleerkrachten van 24 februari 2017.
DIRECTIE ERFGOED EN KUNSTEN		

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken welk bedrag uit het niet verplichte bedrag in de «rode Brim/Sim» ingezet kan worden voor de groene monumenten zonder dat een eventuele verschuiving zal hoeven leiden tot (extra) afwijzingen bij de rode monumenten, en de Kamer hierover voor uiterlijk medio januari te informeren.	Debat [20-12-2016] Stemmingen aangehouden motie Cultuur begroting d.d. 21-11-2016 Motie-Dik-Faber/Vermue	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Antwoord op motie 34 555-VIII-102 van 17 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering nader te onderzoeken hoe en in welke mate de culturele infrastructuur in stedelijke regio's van invloed is op het algemene vestigingsklimaat van huishoudens en bedrijven; verzoekt de regering voorts, nader te onderzoeken hoe en in welke mate een sturend cultuurbeleid kan bijdragen aan behoud en versterking van het algemene vestigingsklimaat in belangrijke stedelijke regio's buiten de Randstad; verzoekt de regering tevens, de conclusies van dit onderzoek te betrekken bij een herziening van het stelsel van basisinfrastructuur en de fondsen.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Grashoff/Pechtold	Er wordt een onderzoek uitgevoerd door Regioplan/Atelier Tordoir in opdracht van het Ministerie van OCW en IenM. Naar verwachting wordt het eindrapport in het najaar van 2017 gepubliceerd. Het eindresultaat vormt een bouwsteen voor het traject Cultuurbeleid 2021 en verder en Erfgoed Telt.
De Tweede Kamer verzoekt de Minister te inventariseren welke innovatieve verduurzamingsmogelijkheden er zijn om met behoud van cultuurhistorische waarde religieus erfgoed te behouden.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Dik-Faber/Pechtold	De RCE heeft met partners van de Agenda Toekomst Religieus Erfgoed eind 2016 verduurzamingsmaatregelen voor kerken in beeld gebracht. In mei zijn ook resultaten van 18 pilots duurzaamheidsprojecten, waaronder kerken, opgeleverd. De resultaten van beide initiatieven worden meegenomen in het beleidsproject Erfgoed Telt.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met de partners van de Agenda Toekomst Religieus Erfgoed, eigenaren, provincies en gemeenten te kijken naar mogelijkheden om de omwonenden en omgeving van een monument een mogelijkheid te geven om een plan in te dienen bij de eigenaar en andere direct betrokkenen voor de herbestemming van hun monument.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Dik-Faber/Pechtold	Op dit moment is OCW met de partners in gesprek over de leegstandsproblematiek bij religieus erfgoed en daar is het betrekken van omwonenden een aspect van.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te gaan met de partners van de Agenda, de provincies en de gemeenten om te bezien wat de komende periode nodig is gezien de leegstandsontwikkeling binnen het religieus erfgoed, en de uitkomsten hiervan mee te nemen in de evaluatie van de monumentenzorg die is voorzien voor 2018.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Pechtold /Dik-Faber	Het Ministerie van OCW is in overleg met genoemde partijen. De uitkomsten van dit overleg worden meegenomen in de herijking van de monumentenzorg.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de Euro 500.000 voor de versterking van de arbeidsmarktpositie ter beschikking te stellen aan het Fonds Podiumkunsten, met inachtneming van de rangorde.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Vermue/Van Veen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op aangenomen moties en amendementen bij de begroting OCW 2017 van 26 april 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om het advies van het Fonds Podiumkunsten en de Raad voor Cultuur minimaal twaalf maanden voor de behandeling van de OCW-begroting aan te vragen en in ontvangst te nemen.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Van Veen/Vermue	Het advies van de Raad voor Cultuur en het advies van de beoordelingscommissies van de zes cultuurfondsen, waaronder het Fonds Podiumkunsten, zijn een belangrijk onderdeel van de zorgvuldige besluitvorming over de meerjarige subsidiëring van instellingen. In dit proces is het van belang dat niet alleen de Raad voor Cultuur en de beoordelingscommissies voldoende tijd hebben voor hun werk, maar ook dat de instellingen voldoende tijd hebben om een kansrijke aanvraag op te stellen. Ook andere overheden werken met adviesorganen. Nu de Minister het cultuurbeleid voor de periode na 2020 in gezamenlijkheid met de andere overheden vormgeeft, is ook dit een onderwerp waar de Minister overleg met de andere overheden over voert. De Minister komt op de uitvoering van deze motie terug, op het moment dat zij het cultuurbeleid voor de periode na 2020 aan de Kamer presenteert.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij de besteding: – historische schulden van musea bij het bestemmingsfonds OCW te verevenen; – een aanvullend advies te vragen aan de Raad voor Cultuur over het resterende bedrag, waarbij de te besteden middelen ten goede komen van de museale sector; verzoekt de regering voorts bij de besteding van het resterende bedrag de volgende mogelijkheden mee te nemen: – een bijdrage aan het Mondriaan Fonds ten behoeve van het aankoopfonds; – het buiten de BIS-criteria ondersteunen van twee musea in de regio; – het verhogen van het toegekende bedrag aan musea met een lagere BIS-bijdrage dan 1 miljoen euro.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Van Veen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op aangenomen moties en amendementen bij de begroting OCW 2017 van 26 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met provincies en gemeenten om deze bewegwijzering beter tot haar recht te laten komen, en voor het zomerreces de Kamer hierover te informeren.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Van Veen	De Tweede Kamer wordt naar verwachting uiterlijk voor het einde van 2017 per brief over de motie geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de Minister de Kamer voor het WGO Cultuur op 21 november aanstaande te informeren over hoe zij voornemens is om de middelen te besteden, op een dusdanige wijze dat dit bijdraagt aan de Nederlandse cultuurlangen.	Debat [25-10-2016] VSO Beleidskader Internationaal Cultuurbeleid Motie-Van Veen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Middelen internationaal cultuurbeleid van 17 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om aan de toekenning van alle subsidies in de BIS de voorwaarde te verbinden dat in de verdere uitwerking van de plannen aangegeven wordt hoe de prioriteiten ingevuld worden en dat bij de verantwoording bij jaarverslagen en aan de subsidieverstrekker verantwoord wordt wat er op deze punten bereikt is.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Monasch/Van Veen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer constaterende dat de Raad voor Cultuur in zijn advies de keuze maakt om een beperkt aantal productiehuisen een bedrag toe te kennen om hun taken goed te kunnen vervullen; verzoekt de regering om te onderzoeken of er ruimte is om meer productiehuisen te ondersteunen en daarbij geografische spreiding en regionale talentontwikkeling te adresseren.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Pechtold/Monasch	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij besluitvorming over de culturele basisinfrastructuur aantoonbaar in te zetten op een betere verdeling van de culturele budgetten over de Randstad en regio's.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Dik-Faber/Toorenborg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om te onderzoeken op welke wijze de rijksoverheid kan bijdragen aan een haalbaarheidsstudie voor een nieuw, ambitieus cultureel instituut op Rotterdam-Zuid, en de Kamer hier met Prinsjesdag over te informeren.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Monasch/Hoogland	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer constaterende dat de Raad voor Cultuur in zijn advies concludeert dat Het Gelders Orkest en het Orkest van het Oosten geen financieel duurzaam toekomstperspectief hebben en daarom hun krachten zouden moeten bundelen; overwegende dat ervaringen elders hebben geleerd dat fusies van orkesten complex zijn; verzoekt de regering om bij het publiceren van de subsidiebeschikkingen een plan te presenteren dat op brede steun van alle betrokkenen kan rekenen.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Monasch/Pechtold	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om het zelfstandig voorbestaan van de postacademische instellingen in de komende BIS-periode te faciliteren.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Monasch/Pechtold	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer constaterende dat zelfstandige kunstenaars in andere Europese landen met gelijke competitiewetgeving zich wel mogen verenigen voor onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden; verzoekt de regering om in gezamenlijk overleg met belanghebbenden en de ACM een voorstel te doen om krachten bij onderhandelingen te bundelen en de Tweede Kamer daarover te informeren.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Monasch/Jasper Van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolg beleidsreactie arbeidsmarkt cultuur van 1 maart 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering het Orkest van het Oosten en Het Gelders Orkest in staat te stellen om in samenwerking vorm te geven aan een nieuwe rol van symfonische voorzieningen in de regio, met name in verband met muziekeducatie.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Toorenborg/Dik-Faber	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in (onderling) overleg met Financiën, IPO, VNG en musea, te onderzoeken op welke wijze een niet-verzekermiddel kan worden vormgegeven, en de Kamer daarover vóór Prinsjesdag 2016 te informeren.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Toorenborg/Pechtold	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verzekeren van collecties en collectiemobiliteit van 26 september 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer constaterende dat het EKWC vanuit kostenoverwegingen verhuisd is en daardoor strikt genomen niet meer voldoet aan de eisen voor BIS-subsidie; verzoekt de regering om, een oplossing te vinden, waardoor het positief advies van de Raad voor Cultuur toch gehonoreerd kan worden en de Tweede Kamer daar met Prinsjesdag over te informeren.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Toorenburg/Monasch	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.
DIRECTIE FINANCIËEL ECONOMISCHE ZAKEN		
De Tweede Kamer constaterende dat het onderwijs in de begroting 2017 geconfronteerd wordt met een lumpsum- en subsidie-taakstelling én een nog in te vullen «ramingsbijstelling» en dat deze slechts gedeeltelijk gecompenseerd worden; verzoekt de regering, de bijstellingen niet ten koste te laten gaan van de bekostiging van scholen.	Debat [22-9-2016] Algemene Politieke Beschouwingen Motie-Pechtold c.s.	De ramingsbijstelling staat in de begroting 2018 op artikel 91 nominaal en onvoorzien. De beslissing over de invulling hiervan wordt overgelaten aan het volgende kabinet. Hiertoe is besloten na overleg met de formerende partijen.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de voor- en nadelen van een aparte noodregeling voor onderwijsinstellingen in de Faillissementswet te onderzoeken, en de Kamer hierover te informeren voor Prinsjesdag 2016.	Debat [31-3-2016] VAO Governance in het mbo Motie-Lucas	OCW overlegt met Financiën over de eventuele mogelijkheid, voorwaarden en toegevoegde waarde van een noodregeling voor het onderwijs in de faillissementswet, binnen de sturingsfilosofie van de onderwijssector. De extra doorlooptijd is benut voor afstemming met lopende wetgevingstrajecten. Deze afstemming is vrijwel afgerond. De Tweede Kamer wordt uiterlijk oktober 2017 per brief geïnformeerd.
De Tweede Kamer spreekt uit dat het groene onderwijs overgeheveld moet worden naar het Ministerie van OCW, waarbij de verworvenheden van het groene onderwijs (doorlopende leerlijnen en een sterke binding met het bedrijfsleven) behouden blijven en als inspiratie dienen voor het hele onderwijs; verzoekt de regering voorbereidingen te treffen voor de overheveling van het groene onderwijs naar het Ministerie van OCW.	Debat [17-11-2015] Begrotingen van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Aanbieding rapport «groen onderwijs in beweging» van 24 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, te zorgen dat scholen hun jaarverslagen en inspectierapporten op hun website publiceren.	Debat [11-11-2014] Stemmingen over moties ingediend bij Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2015 Motie-Straus/Ypma	Uit een inventarisatie door de PO-Raad en de VO-raad naar de naleving van de afspraken in de Branche codes Goed bestuur op het punt van openbaarmaking van jaarverslagen komt naar voren dat – ondanks de aansporingen daartoe – bij lange na nog steeds niet alle scholen in de sectoren po en vo hun jaarverslag op de eigen website openbaar maken. Er is weinig zicht en hoop dat een nieuwe aansporing daartoe wel zal leiden tot een 100% score. OCW werkt daarom thans aan het opnemen van de openbaarmaking in de sectorwetten. Daarna zullen nadere inrichtingsvoorschriften in de Regeling 26 oktober 2016 jaarverslaggeving onderwijs worden opgenomen.

DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIE-FINANCIERING

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering hbo-instellingen op te roepen het bedrijfsleven nauw te betrekken bij de vormgeving van het onderwijsprogramma van een Ad-opleiding met het oog op het kennen en kunnen van de student; in de door de Minister toegezegde monitor expliciet kwalitatief onderzoek te doen naar de betrokkenheid van het regionale bedrijfsleven bij de vormgeving van het onderwijs binnen de Ad-opleiding.	Debat [29-6-2017] Associate Degree (AD) Motie-Van der Molen	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering: <ul style="list-style-type: none"> – in gesprek te gaan met universiteiten met als doel dat zij de schakeltrajecten actief gaan aanbieden; – te onderzoeken of studenten gebruik kunnen maken van het collegegeldkrediet; – in te zetten op het vergroten van de hoeveelheid indaaltrajecten zodat studenten al tijdens hun bachelor kunnen starten met het schakeltraject; – een eind te maken aan het stellen van aanvullende eisen die worden gesteld aan studenten die aan een schakeltraject willen beginnen. 	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Vos/Asante	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer met de beleidsreactie op het rapport «Schakelen tussen bachelor en master in het hoger onderwijs» van 21 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met instellingen in het hoger onderwijs, studentenpsychologen en studentenorganisaties over psychische problematiek bij studenten en gezamenlijk tot een actieplan te komen, zodat op iedere instelling goede en laagdrempelige psychische hulpverlening aanwezig is.	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Bruins/Asante	Met de VSNU, de VH en de studentenorganisaties is OCW in gesprek over het ISO-rapport over student-psychologen en studenten met psychische problemen. De koepels gaan voortvarend aan de slag met dit thema, en betrekken daarbij de gegevens van de NSE en de Studentenmonitor. Samen met de koepels en de studentenorganisaties worden de mogelijkheden voor de uitwerking van de motie op dit thema verkend.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs op sectoraal en instellingsniveau te waarborgen, door samen met studentenbonden en koepelorganisaties afspraken te maken over kaders waarbinnen instellingen selecterende maatregelen binnen de masterfase mogen invoeren.	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Verhoeven c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer met de beleidsreactie op het inspectierapport «Selectie: Meer dan cijfers alleen» van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken welke alternatieve verdeelsleutels voor de eerste geldstroom denkbaar zijn, die meer recht doen aan prioriteiten uit de Nationale Wetenschapsagenda en de drie taken van de universiteiten: onderzoek, onderwijs en valorisatie.	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie- Straus/ Duisenberg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Bekostigingssystematiek hoger onderwijs (Motie Rog/Duisenberg en Motie Straus/Duisenberg) van 24 mei 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering geen toestemming te verlenen aan transnationaal onderwijs waarin de academische vrijheid niet op dezelfde, of vergelijkbare wijze, geborgd is als in Nederland, verzoekt de regering voorts, geen toestemming te verlenen aan transnationaal onderwijs waarin de studenten aan de opleiding verplicht onderwijs moeten krijgen in een bepaalde politieke ideologie, zoals het marxisme, of waar de samenstelling van het curriculum en de inhoud van de vakken gecontroleerd worden door de overheid van het betreffende land.	Debat [23-2-2017] Stemmingen in verband met: Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met bevordering internationalisering hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek Motie-Van Meenen	De motie wordt afgedaan met een AMvB. De AMvB wordt in het najaar 2017 voorgehangen in de beide kamers. Verwachte inwerkingtreding is in voorjaar 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de leeftijdsgrens van het levenlanglerenkrediet gelijk mee op te laten lopen met de verhoging van de AOW-leeftijd.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Rog/Van Meenen	De Tweede Kamer is op 30 juni 2017 met de brief over scholingsvouchers geïnformeerd over de voorgenomen wijze van vormgeving.
De Tweede Kamer verzoekt het kabinet om binnen deze proef nadrukkelijk studenten die door overmacht langer over hun studie doen, wanneer deze wordt veroorzaakt door bovengenoemde bijzondere omstandigheden – (functiebeperking, ernstige ziekte, zwangerschap, handicap, chronische ziekte of bijzondere familieomstandigheden) – van structurele aard, de mogelijkheid te bieden om per studiepunten te betalen.	Debat [31-1-2017] Stemmingen punt 19 over aangehouden moties ingediend bij Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor het jaar 2017 Motie-Rog c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Reactie op aangenomen moties en amendementen bij de begroting OCW 2017 van 26 april 2017 .
De Tweede Kamer verzoekt de regering, in overleg met de universiteiten, hogescholen en studentenorganisaties tot een programma van aanvullende ondersteuning en begeleiding voor «stapelaars» en inbegrepen groepen zoals zij-instromers in het hoger onderwijs te komen, en dit te betrekken bij het begrotingsonderzoek en het actieplan gelijke kansen.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins/Mohandis	Over schakelen tussen hbo en wo is in het Algemeen Overleg over het hoger onderwijs op 25 januari 2017 toegezegd dat het aankomende rapport over schakelen tussen hbo en wo naar de Tweede Kamer wordt gestuurd en dat binnen vier weken daarna de beleidsreactie op dit rapport wordt toegestuurd. Aan dit deel van de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer met de beleidsreactie op het rapport «Schakelen tussen bachelor en master in het hoger onderwijs» van 21 april 2017. De subsidieregeling mbo/HBO in het kader van Gelijke kansen in het onderwijs is in uitvoering genomen. Toekenning middelen vanuit de Strategische Agenda met ingang van 2018 is in voorbereiding.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze het recht op bekostigd onderwijs meer in balans kan worden gebracht, ongeacht opleidingsniveau, bijvoorbeeld door middel van een scholingsbeurs of leerrechten, ongeacht de leeftijd waarop men deze gebruikt, en de kosten en opbrengsten van een dergelijk systeem in kaart te brengen.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins/Straus	Deze motie speelt een rol bij het doorvoeren van de nieuwe regeling scholingsvouchers, die in de plaats komt van de fiscale scholingsaftrek. Op 30 juni 2017 is een brief aan de Tweede Kamer verzonden over de stand van zaken rond deze regeling scholingsvouchers en de punten waarop nog besluitvorming dient plaats te vinden. De besluitvorming rond de regeling en de uitwerking van de motie wordt overgelaten aan een nieuw kabinet.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering met de VSNU en in het bijzonder met het samenwerkingsverband 4TU voor 1 december 2016 tot een oplossing te komen voor de voorgenomen capaciteitsfixi ingaande het collegejaar met start september 2017; verzoekt de regering tevens de financiële knelpunten en capaciteitsknelpunten bij de 4TU te onderzoeken en de Tweede Kamer hierover in het voorjaar van 2017 te informeren, verzoekt de regering voorts een diepgaand onafhankelijk onderzoek te starten naar de algehele bekostigingssystematiek van universiteiten en de Kamer hierover voor 15 maart 2017 te informeren.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Rog/Duisenberg	Met de brief aan de Kamer over numerus fixus bij technische universiteiten van 20 januari 2017 is uitvoering gegeven aan het eerste deel van deze motie en aan de commissiebrief over dit onderwerp. Aan het tweede deel van de motie is uitvoering gegeven met de brief Bekostigingssystematiek hoger onderwijs (Motie Rog/Duisenberg en Motie Straus/Duisenberg) aan de Kamer van 24 mei 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken hoe het collegegeld voor een tweede studie (bachelor/master) gemaximeerd kan worden, en de Kamer uiterlijk in het voorjaar van 2017 te informeren.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Jasper Van Dijk/Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Motie Van Dijk en Mohandis onderzoek maximering instellingscollegegeld voor tweede studies van 6 april 2017.
De Tweede Kamer (van mening dat de openbare uitspraken van de rector van de Islamitische Universiteit Rotterdam (IUR) niet los gezien kunnen worden van zijn functie; van oordeel dat zijn uitspraken over Koerden, Armeniërs, homoseksuelen, Joden en over het slaan van vrouwen in flagrante strijd zijn met het beginsel van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef) verzoekt de regering, uitvoering te geven aan de wet zo gauw die in werking treedt en de accreditatie van de IUR in te trekken.	Debat [28-9-2016] re- en dupliek plenaire debat over het wetsvoorstel bescherming van namen en graden Motie-Beertema	De bepalingen omtrent de verplichting van instellingen om het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef te bevorderen treden in werking zodra het wettelijke haakje voor een onafhankelijke adviescommissie is geregeld. Dit wordt geregeld met het wetsvoorstel invoering associate degree-opleiding waarover de Tweede Kamer op 29 juni heeft gesproken. Na de inwerking-treding van deze bepalingen kan bij de IUR worden ingegrepen zodra daartoe aanleiding is, bijvoorbeeld door nieuwe discriminatoire uitingen van de rector.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te laten onderzoeken welke mogelijkheden het toezicht biedt om voor de rechtsorde gevaarlijke invloeden in het niet-bekostigde onderwijs tegen te gaan.	Debat [28-9-2016] re- en dupliek plenaire debat over het wetsvoorstel bescherming van namen en graden Motie-Bisschop	De motie is met aanvaarding van het wetsvoorstel «Invoering associate-degree uitgevoerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken of in de Wet markt en overheid het begrip «bekostigde onderwijsinstellingen» vervangen kan worden door «bekostigde onderwijsactiviteiten» en de Tweede Kamer hierover voor Prinsjesdag te informeren.	Debat [23-6-2016] VSO Inspectierapport «Private activiteiten van bekostigde onderwijsinstellingen» Motie-Lucas	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Verwerking van de Motie-Lucas over wijziging van een begrip in de Wet markt en overheid van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om samen met expertisecentra, instellingen, gemeenten en studentenorganisaties mogelijke knelpunten, ook in de sociale zekerheid, te onderzoeken en aanbevelingen te doen om deze groep te faciliteren en de Kamer hierover in het najaar te informeren.	Debat [1-6-2016] Plenair debat Effecten van het Leenstelsel Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Studenten met een functiebeperking van 28 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in samenwerking met onderwijsinstellingen en de studentenbonden waaronder JOB, zorg te dragen voor intensieve en adequate informatievoorziening over het sociale karakter van het stelsel aan alle aankomende studenten in de laatste fase van het voortgezet onderwijs en het mbo.	Debat [1-6-2016] Plenair debat Effecten van het Leenstelsel Motie-Mohandis c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Aanbieding tweede monitorrapportage studievoorschot van 1 juni 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering – binnen de G4 een intensieve samenwerking te stimuleren tussen pabo's, voortgezet onderwijs en wethouders onderwijs gericht op een betere doorstroom van het vo naar de pabo; – in overleg met lerarenopleidingen en het toeleverende vo-veld de aansluiting van het havo naar de pabo duurzaam te optimaliseren; – de Kamer over de voortgang zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk in het najaar van 2016 te informeren.	Debat [31-3-2016] VAO Arbeidskansen ho en selectie / toegankelijkheid van het hoger onderwijs Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Aanbieding van de derde voortgangsrapportages Lerarenagenda, tweede voortgangsrapportage Sectorakkoorden primair en voortgezet onderwijs en Arbeidsmarkt(brief) po, vo en mbo van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in lijn met het voorstel van het Interstedelijk Studenten Overleg, een periodieke toetsing van de aansluiting op de arbeidsmarkt en maatschappij voor te stellen voor het bestaande aanbod in het hoger onderwijs met als ultimatum remedium dat de Minister van Onderwijs kan ingrijpen bij opleiding(en) waar dit nodig is, en de Kamer uiterlijk deze zomer in de verkenning over macrodoelmatigheid te informeren over de manier waarop dit vorm kan krijgen.	Debat [31-3-2016] VAO Arbeidskansen ho en selectie / toegankelijkheid van het hoger onderwijs Motie-Duisenberg/Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Toekomstverkenning macrodoelmatigheidsbeleid hoger onderwijs van 28 oktober 2016.
De Tweede Kamer (overwegende dat leraren professionals zijn die ruimte en zeggenschap verdienen om zelf vorm en inhoud te geven aan hun vak); verzoekt de regering, te bevorderen dat: – in de nascholing en professionalisering van leraren gerichte aandacht is voor het omgaan met verschillen, het gebruik van ICT en curriculum-ontwikkeling; – het opleiden van nieuwe generaties leraren binnen opleidingsscholen, een samenwerking van school en lerarenopleiding, wordt geïntensiveerd, zodat theorie en praktijk meer dan nu met elkaar worden verweven; – er overeenstemming komt over het ontwikkelen van brede, vakoverstijgende educatieve bachelors en masters, zowel op hbo- als wo-niveau, die studenten voorbereiden op het moderne beroep van leraar, zowel in het basis- als in het voortgezet onderwijs; – er universitaire opleidingen voor het primair onderwijs worden ontwikkeld; verzoekt de regering, te bevorderen dat de lerarenopleidingen, in zowel hbo als wo, hun curriculum aanpassen aan en het lerarenregister rekening houdt met de ontwikkelingen die verder uitgewerkt worden onder onderwijs2032.	Debat [9-3-2016] Hoofddijnendebat over het advies van het platform Onderwijs 2032 Motie-Ypma c.s.	Met de Tweede Kamer is afgesproken dat er een keer per jaar wordt gerapporteerd over de voortgang van de Lerarenagenda. Deze voortgangsrapportage verschijnt naar verwachting in november 2017. De Kamer wordt in deze rapportage over de uitvoering van de motie geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor zorg te dragen dat ook het experiment in de sectoren zorg en welzijn snel van de grond komt, en de Kamer hierover uiterlijk Prinsjesdag 2016 te informeren.	Debat [9-2-2016] VAO Leven Lang Leren Motie-Lucas/Klein	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Voortgangsrapportage leven lang leren 2016 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering internationalisering op te nemen als prioriteit in de investeringsagenda van de strategische agenda hoger onderwijs.	Debat [14-12-2015] Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer De waarde(n) van de wereld – Voortgangsbrief over de internationale dimensie van ho en mbo van 19 september 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer roept de regering, onderwijsinstellingen, interne en externe belanghebbenden op om maximale impact te bewerkstelligen met de extra investeringsmiddelen naar 2025, met als doel een toekomstbestendig hoger onderwijs, versterking van ontplooiingskansen van studenten en een lerende, internationaal concurrerende economie.	Debat [14-12-2015] Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Duisenberg c.s.	De motie wordt meegenomen bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. Besluitvorming over vormgeving van de kwaliteitsafspraken is aan het nieuwe kabinet.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in samenwerking met vereniging hogescholen en de MBO Raad te stimuleren dat mbo-instellingen en hogescholen op regionaal niveau de samenwerking t.a.v. doorstroom intensiveren, waarbij het Noord-Hollandse convenant als voorbeeld kan dienen, gefocust op het verlagen van uitval en het aanbieden van (begeleidings-) programma's die er op gericht zijn mbo studenten klaar te stomen voor het hoger onderwijs.	Debat [14-12-2015] Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Mohandis/Jadnanansing	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Aanbieding tweede monitrorrapportage studievoorschot van 1 juni 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om certificering voor modules te verkennen en de Kamer te informeren over de mogelijkheden en de ontwikkelingen op dit gebied.	Debat [14-12-2015] Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Mohandis/Duisenberg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Voortgangsrapportage leven lang leren 2016 van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een experiment «eigen regie bij studiepuntenkosten» mogelijk te maken en de Kamer nader te informeren over de verdere mogelijke uitwerking en daarbij in het bijzonder de Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) te betrekken.	Debat [14-12-2015] Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Mohandis/Duisenberg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Nader rapport inzake het ontwerp van een algemene maatregel van bestuur tot wijziging van het Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs in verband met de introductie van een experiment op het terrein van flexibel studeren in het hoger onderwijs van 17 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering niet pas «over enkele jaren», maar zo snel mogelijk een onderzoek te starten naar de effectiviteit van de verschillende vormen van studiekeuzecheck en matchingsprocedures, zodat deze straks bij alle hogescholen en universiteiten kwalitatief aan de maat zijn.	Debat [14-12-2015] Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Aanbieding onderzoeksrapport studiekeuzecheck, motie van het Kamerlid Rog van 20 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze diploma's uit landen van herkomst erkend kunnen worden, zodat statushouders zo snel mogelijk op hun eigen niveau aansluiting kunnen vinden op de arbeidsmarkt; verzoekt de regering voorts, een plan van aanpak op te stellen waarin het voor statushouders inzichtelijk gemaakt wordt aan welke eisen zij moeten voldoen om hun diploma erkend te krijgen in het geval dat deze behaalde diploma's niet voldoen aan de Nederlandse standaarden.	Debat [17-9-2015] Algemene Politieke Beschouwingen Motie-Pechtold/Roemer	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Stand van zaken asielzoekersonderwijs van 14 juli 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering het bindend studieadvies bij de komende kwaliteitsafspraken te begrenzen tot het eerste jaar van de bachelor.	Debat [2-7-2015] VAO prestatieafspraken hoger onderwijs Motie-Mohandis/Rog	De Tweede Kamer ontvangt een reactie zodra het Experiment BSA (bindend studieadvies) is afgerond in 2018.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering voorts zo snel mogelijk met betrokkenen om de tafel te gaan zitten om het animo voor een deeltijdopleiding te peilen en de mogelijke vormgeving van een dergelijke imam-opleiding te bespreken.	Debat [2-7-2015] VAO Islam en imamopleidingen Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Uitslag referendum grondwetswijziging Turkije van 19 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering zich ervoor in te zetten dat er opleidingen tot islamitische geestelijke en islamitische geestelijk verzorger aangeboden zullen blijven op HBO-niveau, mits de kwaliteit wordt geborgd.	Debat [2-7-2015] VAO Islam en imamopleidingen Motie-Kuzu	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Uitslag referendum grondwetswijziging Turkije van 19 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met besturen en medezeggenschapsorganisaties te onderzoeken of de WHW aangepast kan worden zodat opleidingscommissies beter gefaciliteerd worden door in ieder geval voldoende scholing, organisatorische ondersteuning en een financiële beloning; verzoekt de regering tevens in overleg met besturen en medezeggenschapsorganisaties te onderzoeken hoe in de WHW opgenomen kan worden dat de opleidingscommissie geacht wordt jaarlijks een gemotiveerd standpunt in te nemen over de kwaliteit van het onderwijs en dit oordeel op te nemen in de studiebijsluiters van de opleiding. En voorts te onderzoeken hoe bij een negatief oordeel tot verbetering van de onderwijskwaliteit kan worden gekomen.	Debat [21-5-2015] Plenair debat Betere medezeggenschap en het behoud van unieke studies in de Geesteswetenschappen (debat Maagdenhuis) Motie-Duisenberg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Openstaande moties en toezeggingen op het gebied van Hoger Onderwijs en Studiefinanciering van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het wetsvoorstel voor versterking van de medezeggenschap op te nemen dat majeure investeringen in huisvesting op voorspraak van de medezeggenschap vooraf getoetst kunnen worden aan de hand van een risico-analyse door een deskundig en ongebonden instituut, dat een uitspraak doet over de haalbaarheid van de voorgenomen investering.	Debat [21-5-2015] Plenair debat Betere medezeggenschap en het behoud van unieke studies in de Geesteswetenschappen (debat Maagdenhuis) Motie-Van Meenen/Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Openstaande moties en toezeggingen op het gebied van Hoger Onderwijs en Studiefinanciering van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in samenspraak met de sectorraden en de studentenbonden te onderzoeken of een kader voor de bedragen die vanuit het profileringsfonds kunnen worden uitgekeerd, kan helpen om jongeren die buiten hun schuld om of door extracurriculaire activiteiten langer doen over hun studie, op een inzichtelijkere manier te compenseren.	Debat [5-11-2014] Plenair debat Wet studievoorschot hoger onderwijs voortzetting Motie-Mohandis c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Studenten met een functiebeperking van 28 oktober 2016.
De Tweede Kamer constaterende dat er reeds een succesvol model is voor zulke verantwoording in het primair en voortgezet onderwijs, namelijk «Scholen op de kaart»; verzoekt de regering zorg te dragen voor een vergelijkbare vorm van publieke verantwoording in het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs.	Debat [6-11-2014] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Openstaande moties en toezeggingen op het gebied van Hoger Onderwijs en Studiefinanciering van 7 juli 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering te verkennen hoe het bereik van de educatieve minor kan worden vergroot en het belang van verdergaande scholing na de educatieve minor kan worden verankerd.	Debat [11-12-2013] Leraren, lerarenopleidingen en het Nationaal Onderwijsakkoord Motie-Bisschop	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Kamer Aanbieding van de derde voortgangsrapportages Lerarenagenda, tweede voortgangsrapportage Sectorakkoorden primair en voortgezet onderwijs en Arbeidsmarkt(brief) po, vo en mbo van 29 november 2016 .
De Tweede Kamer verzoekt de regering een verkenning te starten naar de mogelijkheden van extra bekostiging dan wel differentiatie binnen de bekostiging van opleidingen met een excellent keurmerk, in samenhang met het lopende onderzoek naar aanleiding van de motie-Lucas, 31 288, nr. 211 (t.v.v. 33 519, nr. 36).	Debat [23-4-2013] WGO Kwaliteit in Verscheidenheid – 2 ^e termijn Motie-Van Meenen	De motie wordt meegenomen bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. Besluitvorming over vormgeving van de kwaliteitsafspraken is aan het nieuwe kabinet.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de inwerkingtreding van het wetsartikel dat collegegelddifferentiatie bij excellente opleidingen regelt pas te effectueren op het moment dat er meer duidelijkheid is over de effecten die een sociaal leenstelsel heeft op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.	Debat [23-4-2013] WGO Kwaliteit in Verscheidenheid – 2 ^e termijn Motie-Mohandis	Besloten is de uitvoering van de motie twee jaar uit te stellen tot 2018. Dit is met de Kamer gecommuniceerd in de beleidsreactie op het Onderwijsverslag 2014–2015 d.d. 14 april 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Tweede Kamer na invoering van het bursalenstelsel op de hoogte te houden van de effecten van het toelaten van bursalen, waarin aantallen promotieplaatsen van de verschillende vormen opgenomen worden en de beschikbaarheid van universitair docenten.	Debat [26-9-2011] Strategische agenda Hoger Onderwijs Motie-Klaver	De AMvB is in januari 2016 in werking getreden. Rijksuniversiteit Groningen en Erasmus Universiteit Rotterdam hebben toestemming gekregen deel te nemen. De AMvB voorziet in tussenevaluatie na twee jaar (2018).
DIRECTIE INTERNATIONAAL BELEID		
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in samenspraak met de grensprovincies in bilateraal overleg met de aangrenzende Duitse deelstaten tot erkenning van Nederlandse (mbo)-beroepsdiploma's te komen, in het bijzonder voor bovengenoemde sectoren, en de Tweede Kamer hierover voor het zomerreces te informeren.	Debat [2-4-2015] Afstemming van erkenning beroepskwalificatie buurlanden Motie-Straus c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Grensoverschrijdende samenwerking GROS van 30 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om tot aan de eerste evaluatie van de nieuwe verhoudingen jaarlijks aan de Kamer te rapporteren over de staat van het onderwijs en de zorg op de BES-eilanden en de voortgang van de te realiseren verbeteringen op deze terreinen.	Debat [4-3-2010] BES-wetten Motie-Leerdam c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Beleidsreactie inspectierapport «de ontwikkeling van het onderwijs in Caribisch Nederland 2014–2016» van 6 maart 2017. De Eerste en de Tweede Kamer zijn hierover geïnformeerd.
DIRECTIE KENNIS		
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in samenspraak met de betrokken organisaties, de VO-raad en alle sectororganisaties in het vervolgonderwijs tot landelijke normen te komen waaraan loopbaanbegeleiding, studievoorzichting en studiekeuzeactiviteiten minimaal moeten voldoen, en de uitwerking hiervan voor het meireces van 2017 met de Kamer te delen.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Duisenberg c.s.	Aan de motie wordt middels een brief uitvoering gegeven in oktober 2017. Zoals verzocht door de Tweede Kamer is de regering in overleg getreden met onder meer de sectorraden en studentenorganisaties om te komen tot landelijke normen waar loopbaanoriëntatie en -begeleiding aan moet voldoen. Inmiddels is grote mate van overeenstemming bereikt.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de beleidsinzet van volgend jaar duidelijker te koppelen aan de beleidsdoelstellingen die gericht zijn op het verbeteren van de kwaliteit van de lerarenopleidingen en hun afgestudeerden, de kwaliteit van (startende) docenten en het verbeteren van de differentiatievaardigheden in het bijzonder en de Tweede Kamer hiervoor in het najaar van 2016 bij de begroting te informeren.	Debat [22-6-2016] Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Onderwijsverslag 2015 Motie-Ypma/Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven in hoofdstuk 8, onderdeel beleidsagenda van de rijksbegroting van 2017 .
De Tweede Kamer verzoekt de regering voor de begrotingsbehandeling van OCW voorstellen te doen om gelijke onderwijskansen voor ieder kind en elke jongere te verbeteren en te garanderen.	Debat [26-4-2016] Ingediend bij debat van Financiën Motie-Nijboer/Harbers	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Gelijke kansen in het onderwijs van 31 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering consistent beleid te ontwikkelen op het waarborgen van de op- en doorstroom in het onderwijs, en waar mogelijk belemmeringen weg te nemen.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Grashoff c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Gelijke kansen in het onderwijs van 31 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Onderwijsraad te vragen te onderzoeken hoe we ons onderwijsbestel zo kunnen inrichten, dat gelijke kansen, opstroom, doorstroom en maatwerk weer de norm worden in het Nederlands onderwijsbestel.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met het advies «Leerling Centraal» van de Onderwijsraad, dat op 4 juli 2017 aan de Minister van OCW is aangeboden.
DIRECTIE MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS		
De Tweede Kamer verzoekt de Minister om haar bevoegdheid volgend uit artikel 6.1.3, lid 2 van de Wet educatie en beroepsonderwijs zo spoedig mogelijk aan te wenden en een ministeriële regeling op te stellen waardoor instellingen een vergelijkbare en goed vindbare studiebijsluiters gaan hanteren bij hun voorlichting.	Debat [29-6-2017] VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Wiersma c.s.	Momenteel wordt nagedacht over hoe hier uitvoering aan te geven.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om voor zwangere studenten een formeel recht vast te leggen op zwangerschapsverlof en tevens de examencommissies opdracht te geven om in geval van studievertraging ten gevolge van een zwangerschap daarvoor een individueel examenprogramma vast te stellen waarmee de vertraging waar mogelijk kan worden voorkomen; verzoekt de regering tevens om in samenspraak met onder andere de onderwijsinstellingen en studentenvakbonden te bepalen dat zwangerschap en ouderschap meebrengen dat de student aanspraak kan maken op extra ondersteuning vanuit de opleiding en aanpassingen in het onderwijsprogramma, waaronder de stage en de examinering.	Debat [29-6-2017] VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Kwint/Van den Hul	In lijn met de motie is het ministerie van OCW reeds langere tijd in overleg met de coalitie studerende moeders (waaronder het steunpunt studerende moeders, proefprocessenfonds Clara Wichman, FNV vrouw, de Nederlandse Vrouwenraad en Vereniging Vrouw en Recht), the Public Interest Litigation Project (PILP) en koepelorganisaties (de MBO Raad, de Vereniging Hogescholen en de VSNU) om te bezien hoe zwangere studentes en jonge moeders beter kunnen worden ondersteund. In het najaar vindt er een vervolgoverleg plaats. De verwachting is dat snel daarna een handreiking kan worden vastgesteld hoe mbo-scholen nog beter rekening kunnen houden met zwangere studentes en jonge moeders. De Vereniging Hogescholen kiest ervoor om in zetten op kennisdeling zodat het voor hogescholen duidelijk wordt welke mogelijkheden er bestaan om ondersteuning te bieden voor deze specifieke doelgroep. De VSNU onderzoekt welke aanpak wenselijk en noodzakelijk is. Mede op basis van dat overleg, waar de studentenorganisaties ook voor zullen worden uitgenodigd, zal een voorstel worden voorbereid waarin ook is opgenomen hoe uitwerking te geven aan de oproep in de motie. In het najaar wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het kader van de toegezegde uiteenzetting over de onderwijsovereenkomst in het mbo te onderzoeken in hoeverre de belangen van deelnemers en instellingen gediend zijn met het vervallen van het vereiste dat de overeenkomst schriftelijk moet worden aangegaan en als alternatief te kiezen voor een wettelijk model waaraan deelnemers basale waarborgen kunnen ontleen.	Debat [29-6-2017] VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Bisschop c.s.	Momenteel wordt nagedacht over hoe hier uitvoering aan te geven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering het onderzoek de opdracht te geven aanbevelingen te doen voor het versterken van de rechtspositie van studenten.	Debat [29-6-2017] VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Özdil c.s.	Momenteel wordt nagedacht over hoe hier uitvoering aan te geven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een voorstel te doen om verplichte lessen over lhbt-acceptatie op het mbo in te voeren.	Debat [6-4-2017] Discriminatie en racisme in Nederland (Veiligheid & Justitie) Motie-Jasper Van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Beantwoording Kamervragen van de leden Kwint en Jasper van Dijk (SP) over het bericht dat seksuele voorlichting op scholen niet voldoet, die in september 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de mogelijkheden voor een verlenging van de kwalificatieplicht naar meerderjarigen te inventariseren, in het bijzonder op welke wijze dit kan geschieden binnen het (internationaal)rechtelijke kader en hierover de Kamer voor de zomer 2017 te informeren.	Debat [30-1-2017] Notaoverleg Gelijke Kansen en AO Schoolkosten Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Antwoord m.b.t. de stand van zaken aanpak voortijdig schoolverlaten, naar een passende plek voor alle jongeren van 8 mei 2017.

 Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
<p>De Tweede Kamer spreekt uit dat het wenselijk is dat de tegemoetkoming of de eventuele kosten van minderjarige leerlingen in het mbo structureel worden gelijkgetrokken aan die van leerlingen in het voortgezet onderwijs;</p> <p>verzoekt de regering in kaart te brengen op welke wijze deze omgang met schoolkosten voor mbo'ers en het gelijktrekken met leerlingen in het vo vorm kan krijgen en welke financiële gevolgen dit precies zou hebben;</p> <p>verzoekt de regering tevens de Kamer hierover te informeren, niet later dan zomer 2017.</p>	<p>Debat [30-1-2017] Notaoverleg Gelijke Kansen en AO Schoolkosten Motie-Rog</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over Schoolkosten voor minderjarige mbo-studenten van 23 augustus 2017.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering in gesprek te gaan met de PO-, VO- en MBO Raad om de kennis die is opgedaan over deze negatieve schoolervaringen van laaggeletterden bij hen onder de aandacht te brengen, met het verzoek deze te betrekken bij het beleid dat zij op dit punt voeren en hierover in de eerstvolgende voortgangsrapportage laaggeletterdheid aan de Kamer te rapporteren.</p>	<p>Debat [15-12-2016] VAO laaggeletterdheid Motie-Straus</p>	<p>OCW gaat eerst na waar de raden behoefte aan hebben en aan de hand daarvan worden er bijeenkomsten georganiseerd of laat OCW nader onderzoek doen. De Minister doet verslag van de uitkomsten in de brief in november 2017.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering om in samenspraak met de VNG, begin 2017 inzichtelijk te maken op welke wijze gerealiseerd kan worden dat vóór 2022 minimaal een derde van de laaggeletterden is bereikt met taalcursussen zodat zij volwaardig kunnen deelnemen in onze maatschappij;</p> <p>verzoekt de regering voorts om de Tweede Kamer jaarlijks over de voortgang te informeren.</p>	<p>Debat [15-12-2016] VAO laaggeletterdheid Motie-Asante/Van Meenen</p>	<p>OCW is in gesprek met de VNG en gemeenten. De Minister zal de Kamer informeren met de voortgangsbrief Tel mee met Taal die in november 2017 naar de Kamer wordt gestuurd.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met in ieder geval de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM), het Netwerk Burgerschap van de MBO Raad, het practoraat Burgerschap en de Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs (JOB), teneinde te komen tot: -verankering van kritische denkvaardigheden en mensenrechten in aansluiting op maatschappijleer in het vmbo, als vast onderdeel van de verplichting voor scholen om burgerschapsonderwijs aan te bieden en te bezien of het Examenbesluit Web hier nadere aanpassing op behoeft; -een voorstel hoe docenten in het mbo optimaal zijn voorbereid en ondersteund om deze lessen te geven; verzoekt de regering de Tweede Kamer hier voor de zomer van 2017 over te informeren.</p>	<p>Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Rog/Mohandis</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Eerste en Tweede Kamer over versterking burgerschapsonderwijs van 7 februari 2017.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering om op korte termijn juridisch advies in te winnen over de juiste interpretatie van artikel 8.1.4 van de Wet educatie en beroepsonderwijs en dit advies voor 1 januari 2017 te delen met de Tweede Kamer.</p>	<p>Debat [29-9-2016] plenaire behandeling van het wetsvoorstel kwaliteitsaspecten mbo Motie-Jasper van Dijk</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over toelichting WEB artikel 8.1.4. inzake schoolkosten mbo van 21 november 2016.</p>

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer (overwegende dat er in het primair en voortgezet onderwijs wel al een landelijke klachtencommissie is); verzoekt de regering te bevorderen dat ook voor het mbo een landelijke klachtencommissie wordt ingesteld.	Debat [29-9-2016] plenaire behandeling van het wetsvoorstel kwaliteitsaspecten mbo Motie-Van Meenen/Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over tijdelijke regeling leermiddelen voor deelnemers uit minimagezinnen van 5 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samenwerking in praktijkgericht onderzoek tussen de verschillende sectoren binnen het beroepsonderwijs te bevorderen, te stimuleren dat practoraten in het mbo worden doorontwikkeld en van het practoraat een beschermde titel te maken.	Debat [28-9-2016] re- en dupliek plenaire debat over het wetsvoorstel bescherming van namen en graden Motie-Rog	Er is subsidie toegekend aan Stichting Ieder MBO een practoraat, om hiermee een verdere invulling te geven aan practoraten.
De Tweede Kamer, overwegende dat een bindend studieadvies grote gevolgen kan hebben voor de toekomst van jongeren; verzoekt de regering binnen twee jaar na inwerkingtreding van de wet de Kamer, in samenwerking met de JOB, te rapporteren over het aantal uitgebrachte negatieve bindend studieadviezen, het aantal klachten dat hierover is binnengekomen, en de manier waarop mbo-instellingen omgaan met het toelatingsrecht, het bindend studieadvies en de begeleiding in het eerste jaar.	Debat [7-9-2016] Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs ter invoering van een vroegtijdige aanmeldatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs Motie-Van Meenen	De Kamer wordt uiterlijk 1 augustus 2019 geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de macrodoelmatigheidscommissie als kader mee te geven dat bij gelijke kwaliteit van opleidingen kleine roc's hun opleiding kunnen blijven aanbieden.	Debat [17-5-2016] Stemming punt 14 over aangehouden motie ingediend bij het VAO Governance in het mbo Motie-Lucas	De Tweede Kamer wordt eind 2017 geïnformeerd door middel van een brief.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om cross-overopleidingen op dezelfde wijze te behandelen ten aanzien van het aantonen van arbeidsmarktperspectief als reguliere nieuwe opleidingen.	Debat [31-3-2016] VSO ontwerpbesluit experiment cross-over kwalificaties Motie-Lucas	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Antwoord op de commissiebrief over uitvoering van moties ten aanzien van cross-over kwalificaties van 2 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Kamer jaarlijks te informeren over de stand van zaken met betrekking tot de cross-overkwalificaties en jaarlijks te bezien of het in generiek beleid omgezet kan worden.	Debat [31-3-2016] VSO ontwerpbesluit experiment cross-over kwalificaties Motie-Lucas	In september 2017 starten de eerste opleidingen op basis van cross-over kwalificaties. De Tweede Kamer wordt eind 2017 geïnformeerd over de eerste bevindingen van het experiment cross-over kwalificaties mbo.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de escalatieladder duidelijk op te nemen dat de Minister van OCW eindverantwoordelijke is voor het «gezamenlijke» interventieteam en voortaan bij overdracht van een casus van de inspectie aan de Minister van OCW ook de Kamer te informeren over de ontstane problemen en de stappen die het interventieteam gaat nemen.	Debat [31-3-2016] VAO Governance in het mbo Motie-Lucas	Naar aanleiding van de motie-Lucas is de escalatieladder aangepast. In de escalatieladder is nu opgenomen dat de minister eindverantwoordelijk is bij de hoogste trede van de escalatieladder en dat, voor zover nog niet eerder gebeurd, de bewindspersoon de Tweede Kamer over de ontstane problemen en de stappen die het interventieteam gaat nemen zal informeren.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in overleg met studenten en scholen de JOB-monitor en het medewerkerstevredenheidsonderzoek aan te scherpen dan wel aan te vullen om nog scherper zicht te krijgen op de mate van verankering van de menselijke maat in het mbo en de mate waarin het bedrijfsleven zich herkent in het mbo; verzoekt de regering tevens om uiterlijk in 2016 met de mbo-instellingen te komen tot kwaliteitsafspraken voor de menselijke maat in termen van de mate waarin studenten zich gekend en uitgedaagd voelen en de tevredenheid van werkgevers, docenten en vooral de mbo-studenten; verzoekt de regering voorts, in afwachting van de totstandkoming van die kwaliteitsafspraken de wettelijke verplichting om zich om te vormen tot (gemeenschappen van) mbo-colleges voor de betrokken instellingen op te schorten.	Debat [31-3-2016] VAO Governance in het mbo Motie-Jadnanansing/Lucas	OCW heeft op 31 januari 2017 een brief gestuurd naar alle mbo-instellingen over de aanvullende informatie die de instellingen in het geïntegreerd jaardocument moeten opnemen voor het verslagjaar 2016. Het thema van menselijke maat maakt hiervan onderdeel uit. De instellingen moesten het geïntegreerd jaardocument vóór 1 juli 2017 bij OCW indienen.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de inspectie, EVC-aanbieders en examencommissies van onderwijsinstellingen op basis van de pilots afspraken te laten maken over een betere onderlinge afstemming, zodat erkende EVC's ook daadwerkelijk gaan leiden tot vrijstellingen voor de betreffende vakken, en de Tweede Kamer voor de begroting 2017 te informeren over de gemaakte afspraken.	Debat [9-2-2016] VAO Leven Lang Leren Motie-Jadnanansing/Lucas	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer met de voortgangsrapportage Leven Lang Leren van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken of de aanvraagprocedure voor het verkrijgen van een BRIN-nummer zodanig vereenvoudigd kan worden dat nieuwe initiatieven in het mbo worden gestimuleerd en de Kamer over de uitkomsten van dit onderzoek te informeren voor Prinsjesdag 2016.	Debat [27-1-2016] Leven Lang Leren Debat [3-2-2016] Vervolg plenaire behandeling wetsvoorstel Versterking Bestuurskracht Motie-Lucas	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Antwoord op de commissiebrief inzake vragen over het rapport van de Algemene Rekenkamer over de aanpak van laaggeletterdheid van 20 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze ook in het mbo geëxperimenteerd kan worden met vraagfinanciering om zo het leven lang leren te versterken, en de Kamer hierover voor Prinsjesdag 2016 te informeren.	Debat [9-2-2016] VAO Leven Lang Leren Motie-Lucas/Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer inzake aanbieding advies Commissie vraagfinanciering mbo (Cie. Sap) van 11 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering meer ambitie te tonen en zich maximaal in te spannen om de voorgenomen wetswijziging en de daaruit voortvloeiende oplossing in werking te laten treden per studiejaar 2016–2017.	Debat [9-6-2015] Stemming over motie ingediend bij het VSO over de Nederlandse taaleis aan buitenlandse studenten bij Engelstalige mbo-opleidingen Motie-Van Meenen	Het was niet meer mogelijk om het wetsvoorstel per schooljaar 2016–2017 in werking te laten treden. De periode tussen het aannemen van de motie en het begin van het studiejaar 2016–2017 was hiervoor te kort. Er wordt gewerkt aan het wetsvoorstel.
De Tweede Kamer constaterende dat, anders dan in het primair- en voortgezet onderwijs, er geen instemmingsrecht is van de medezeggenschap op fusies in het middelbaar beroepsonderwijs; verzoekt de regering, een voorstel uit te werken voor een wettelijk instemmingsrecht op fusies voor medezeggenschapsraden in het mbo.	Debat [20-2-2014] AO CAO VO-Bestuurders Motie-Van Meenen/Van Dijk	Tot op heden zijn er op dit vlak nog geen stappen genomen, het zal meegenomen worden in een breder wetsvoorstel (zoals eerder aangekondigd in de brief fusietoets in het onderwijs van 17 oktober 2016). Verwachting is dat deze maatregelen, evenals het introduceren van een zorgplicht menselijke maat, pas onder een volgend kabinet gestalte zal krijgen.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om: 1. in overleg te treden met de ambassade van Duitsland om te kijken hoe het belang van het beheersen van de Duitse taal in Nederland beter onder de aandacht kan worden gebracht; 2. het «Mach mit!»-programma bij scholen onder de aandacht te brengen en op die manier studenten te enthousiasmeren voor het vak Duits.	Debat [10-4-2014] VAO Macrodoelmatigheid en Kwalificatiedossiers (AO d.d. 12/03) Motie-Straus c.s.	De Tweede Kamer zal naar verwachting in het najaar van 2017 worden geïnformeerd.
DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE		
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Tweede Kamer een schriftelijke toelichting te sturen op de verhouding tussen de verschillende regels en de praktijk en waar deze strijdig zijn de betrokken partijen te vragen om tot een geactualiseerd toetsingskader voor onlinereclame voor de publieke omroep te komen waar het principe van non-commercialiteit in is opgenomen.	Debat [6-7-2017] VAO Media Motie-Paternotte/Ellemeet	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Juridisch kader online Ster-reclame van 14 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het reeds aangekondigde onderzoek naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland ook onderzoek te doen naar de staat van de Nederlandse onderzoeksjournalistiek.	Debat [6-7-2017] VAO Media Motie-Ellemeet/Yesilgöz-Zegerius	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Onderzoek naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland van 14 juli 2017.
De Tweede Kamer, overwegende dat de huidige Archiefwet met onder meer een overbrengingstermijn van twintig jaar niet meer aansluit bij de huidige ontwikkelingen, verzoekt de regering nog dit kalenderjaar uitvoering te geven aan de aanbevelingen van het rapport van de Erfgoedinspectie over de zaak Cees H.; – verzoekt de regering tevens, de huidige Archiefwet aan te passen aan de digitale ontwikkelingen en eisen van transparantie door onder meer de huidige overbrengingstermijnen van overheidsinformatie sterk terug te brengen.	Debat [8 juni 2016] Debat over de Teevendeal (Veiligheid en Justitie) Motie-Segers c.s.	De Tweede Kamer is voor het laatst over de uitvoering van de motie geïnformeerd met de brief Activiteiten ter verbetering van de informatiehuishouding van overheden van 23 maart 2017. De consequenties van modernisering van de Archiefwet, onder meer door het terugbrengen van de overbrengingstermijnen hiervan, worden op dit moment in kaart gebracht.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om te pleiten voor een adequaat takenpakket van ERGA, waaronder ten minste begrepen het kunnen adviseren van de Europese Commissie over alle aspecten die verband houden met audiovisuele mediadiensten waarvoor de Commissie bevoegd is; verzoekt de regering tevens om te pleiten dat ERGA de bevoegdheid krijgt om opinies af te geven over onderwerpen als coregulering, het bestrijden van haatzaaien en het beschermen van minderjarigen tegen schadelijke audiovisuele content.	Debat [18-5-2017] OJCS Raad Motie-Van der Molen/Paternotte	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verslag van de OJCS-raad van 21 juni 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering aan te dringen op uitstel van besluitvorming over de reikwijdte van de richtlijn ten aanzien van social media c.q. videosharingplatforms; verzoekt de regering voorts, te onderzoeken of en hoe op Europees niveau een eenduidig toetsingskader kan komen voor het verwijderen van illegale content op deze platforms en het op verzoek van consumenten weer terugplaatsen hiervan.	Debat [18-5-2017] OJCS Raad Motie-Paternotte/Ellemeet	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verslag van de OJCS-raad van 21 juni 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de OJCS-Raad zich uit te spreken tegen het verruimen van de mogelijkheden voor reclame op televisie.	Debat [18-5-2017] OJCS Raad Motie- Paternotte/Van der Molen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verslag van de OJCS-raad van 21 juni 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te bepleiten dat sluikreclame niet wordt toegestaan bij programma's met een «significant kinderpubliek».	Debat [18-5-2017] OJCS Raad Motie-Kwint/Van der Molen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verslag van de OJCS-raad van 21 juni 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de OJCS-Raad van 22 en 23 mei aanstaande zich sterk te maken voor een adequaat takenpakket van ERGA, waarmee hij zijn huidige advies-, signalerings- en kennisfunctie kan blijven vervullen; verzoekt de regering tevens, bij de OJCS-Raad aan te dringen op borging van structurele financiering van ERGA in de nieuwe audiovisuele richtlijn.	Debat [18-5-2017] OJCS Raad Motie-Ellemeet /Van den Hul	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verslag van de OJCS-raad van 21 juni 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering op korte termijn een regeling op te stellen waarin op voorwaarde van samenwerking onder coördinatie van de Regionale Publieke Omroep maximaal 17 miljoen euro beschikbaar is voor toekomstgerichte ontwikkelingen bij regionale omroepen; verzoekt de regering tevens deze middelen incidenteel te dekken uit de algemene mediareserve zodat de middelen ten goede komen aan samenwerkings-, transitie- en reorganisatiekosten en de Tweede Kamer hierover te informeren.	Debat [28-11-2016] Wetgevingsoverleg Media Motie-Mohandis/Elias	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Frictiekostenregeling regionale publieke omroep van 16 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering nieuw onderzoek naar de toekomst van onafhankelijke journalistiek in Nederland uit te laten voeren en de Tweede Kamer over de onderzoeksopzet te informeren voor de zomer van 2017.	Debat [28-11-2016] Mediabegroting Motie-Heerma/Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Onderzoek naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland van 14 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Tweede Kamer te informeren over de mogelijkheden om de btw op digitale nieuwsproducten te verlagen tot het niveau van de papieren versies.	Debat [28-11-2016] Wetgevingsoverleg Media Motie-Jasper Van Dijk/Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer Informatievoorziening over nieuwe Commissievoorstellen van 13 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met leraren en experts en voorstellen te doen met als doel mediawijsheid op te nemen in de kerndoelen.	Debat [28-11-2016] Wetgevingsoverleg Media Motie-Jasper Van Dijk/Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Curriculumherziening in het primair en voortgezet onderwijs van 10 februari 2017.
De Tweede Kamer constaterende dat het Letterkundig Museum de vorige subsidieperiode 25% van zijn subsidie verloor; verzoekt de regering te onderzoeken in hoeverre het geadviseerde budget toereikend is voor het uitvoeren van de taken van het museum en daarbij mee te wegen dat er ook ruimte moet zijn om het (dagelijks groeiende) archief te digitaliseren en toegankelijk te maken en aankopen te kunnen doen die voor de collectie van toegevoegde waarde zijn, en de uitkomsten van dit onderzoek uiterlijk op Prinsjesdag aan de Tweede Kamer te doen toekomen.	Debat [23-6-2016] VAO Cultuur Motie-Pechtold/Monasch	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer besluiten culturele basisinfrastructuur periode 2017–2020 van 20 september 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om op korte termijn in kaart te brengen welke juridische, organisatorische en praktische belemmeringen dan wel randvoorwaarden en mogelijkheden er bestaan om lokaal en regionaal publiek-private samenwerking tussen mediabedrijven mogelijk te maken en om hierbij ook internationale best practices te betrekken; verzoekt de regering tevens, om dit de Tweede Kamer toe te zenden, voorafgaand aan de behandeling van de wetgeving over de regionale omroepen.	Debat [16-11-2015] Wetgevingsoverleg Media Motie-Mohandis c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Lokaal en regionaal mogelijk maken van publiek-private samenwerking tussen mediabedrijven van 23 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering tot modernisering van de wetgeving te komen, zodanig dat de Kijkwijzer van het NICAM voor audiovisuele producten op alle mediaplatforms gaat gelden die in Nederland uitgezonden worden.	Debat [16-11-2015] Wetgevingsoverleg Media Motie-Heerma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over Toepassing NICAM kijkwijzer op reclame-uitingen publieke omroep van 5 september 2016.
De Tweede Kamer roept de Staatssecretaris op om met de NPO overeen te komen dat per 1 september 2016 een NPO-brede «ombudsman» in het leven geroepen is, die alle omroepen en organisaties die via de NPO uitzenden gevraagd en ongevraagd van onafhankelijk advies kan dienen, dat vervolgens prominent op de websites van deze omroepen en organisaties moet worden geplaatst, en die in gevallen van uitzonderlijke overschrijding van journalistieke normen tevens rectificatie in het betrokken televisie- of radioprogramma kan afdwingen.	Debat [16-11-2015] Wetgevingsoverleg Media Motie-Elias	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Mediabegroting 2017 van 21 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering mede in het licht van de hernieuwde blik op de positie van zbo's, te onderzoeken hoe de benoemingen van nieuwe NPO-bestuurders het meest onafhankelijk kunnen plaatsvinden en de Kamer hierover te informeren, voorafgaand aan de wetsbehandeling over de regionale omroepen in 2016.	Debat [8-10-2015] Mediawet Motie-Mohandis/Segers	Aan de motie is uitvoering gegeven tijdens het debat aanvullend wetsvoorstel van 15 juli 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij de uitwerking van de toekomst van de regionale omroepen inhoudelijk en financieel recht te doen aan de bijzondere positie van Omrop Fryslân en hierover met de provincie Friesland afspraken te maken.	Debat [8-10-2015] Mediawet Motie-Heerma/Segers	De Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de tweede fase van wetgeving binnen de concessie van de RPO de verankering van de regionale omroep te borgen door de instelling van beleidscommissies media-aanbod die verbonden zijn aan de regionale redacties en die maximaal plaatsvindt op de schaal van provincies; verzoekt de regering voorts, de programmakanalen van de regionale omroepen, inclusief de daarmee samenhangende must-carryverplichting en het recht op etherfrequenties, wettelijk te blijven garanderen.	Debat [8-10-2015] Mediawet Motie-Heerma/Segers	De Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Tweede Kamer verzoekt de regering zich met de bibliotheekbranche en de Koninklijke Bibliotheek in te spannen voor een landelijke bibliotheekpas die de gebruiker toegang verleent tot de fysieke en digitale collectie en diensten van alle openbare bibliotheken en van de Koninklijke Bibliotheek, en de Tweede Kamer medio 2015 over de voortgang te informeren.	Debat [3-6-2014] Plenair debat Bibliotheekwet 15/5: Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (33 846) Motie-Dik-Faber	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Monitor Bibliotheekwet 2015 van 25 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering alle salarissen bij de publieke omroep zo snel mogelijk onder de premienorm te brengen.	Debat [25-6-2013] Mediawet (33 426) Wijziging Mediawet 2008 ivm de verspreiding van televisie- en radio programmakanalen dmv omroepnetwerken en omroepzenders en de vaststelling van de minimale omvang van het standaardpakket televisie- en radioprogrammakanalen Motie-Jasper Van Dijk	In de discussie over de motie volgens het verslag onderschrijft de Staatssecretaris het doel van de motie, maar verwijst ook naar regeerakkoord en voortouw van de Minister van BZK om alle werknemers bij (semi)publieke organisaties onder WNT te brengen. Wetsvoorstel daartoe is in 2016 door de Minister van BZK ter consultatie voorgelegd. Vervolgens is het begin 2017 voor advies aan de Raad van State voorgelegd. Het is onbekend of dit kabinet het wetsvoorstel nog naar de Tweede Kamer gaat sturen. Het voortouw van de uitvoering van de motie ligt bij BZK.
DIRECTIE ONDERZOEK EN WETENSCHAPS- BELEID		
De Tweede Kamer verzoekt de regering om vast te houden aan de brede opvatting van valorisatie; verzoekt de regering tevens om, te monitoren hoe valorisatie wordt uitgelegd bij het toekennen van NWO-subsidies, en de Kamer daarover jaarlijks te informeren.	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Vos	De motie is overgenomen. Daarbij is toegezegd dat aan de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) wordt verzocht om in het jaarverslag in te gaan op hoe valorisatie wordt uitgelegd bij het toekennen van subsidies. Dit verzoek is inmiddels gedaan. Tevens is toegezegd dat hier in een volgende Voortgangsrapportage over de wetenschapsvisie op in wordt gegaan.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om een nadere beschouwing en advies te vragen aan de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) of zelfcensuur en beperking van diversiteit van perspectieven in de wetenschap in Nederland een rol spelen, en met aanbevelingen te komen hoe te allen tijde het vrije woord binnen de wetenschappelijke waarheidsvinding de ruimte zou moeten krijgen.	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Straus/Duisenberg	Aan uitvoering van de motie wordt gewerkt.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering te komen met een plan van aanpak om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek beter toegankelijk te maken voor het mkb, en de Kamer daar uiterlijk in het najaar van 2017 over te informeren.	Debat [2-2-2017] VAO ho prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Rog	De motie is overgenomen. Daarbij is toegezegd dat er een gesprek komt met MKB-Nederland en dat er in plaats van een apart plan van aanpak in een volgende Voortgangsrapportage over de wetenschapsvisie op de uitvoering van de motie wordt ingegaan. Het gesprek met MKB-Nederland heeft plaatsgevonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een verkenning te maken ten behoeve van een volgend kabinet, waarin wordt weergegeven welke prioriteiten in wetenschap en innovatie zij ziet voor investeringen voor de komende jaren, zowel voor bevorderen van excellent onderzoek als het vergroten van maatschappelijke impact; verzoekt de regering voorts de Kamer daarbij te informeren over de kansen die zij ziet voor het stimuleren van onderzoek en innovatie bij andere ministeries en private investeringen; verzoekt de regering bij die verkenning aandacht te schenken aan de balans tussen individugerichte competitie en de voorwaarden voor lange-termijn samenwerking in de wetenschap zoals in de uitvoering van de Nationale Wetenschapsagenda.	Debat [23-6-2016] VAO Wetenschapsbeleid Motie-Vos	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Verkenning: prioriteiten voor investeringen in wetenschap en innovatie van 11 januari 2017
De Tweede Kamer overwegende dat Nederland de ambitie heeft uitgesproken, tot de top vijf van kenniseconomieën te blijven behoren; verzoekt de regering om voorafgaand aan de implementatie van de wetenschapsagenda de relatieve en absolute omvang van de alfa-, bèta-, gamma- en technische wetenschappen te monitoren en die omvang in internationaal verband te vergelijken met de ons omringende landen en met de andere kenniseconomieën in de wereldtop; verzoekt de regering tevens om daarna periodiek hierover aan de Kamer te rapporteren bij de verdere implementatie van de wetenschapsagenda.	Debat [23-6-2016] VAO Wetenschapsbeleid Motie-Bruins/Duisenberg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Monitor omvang alfa-, bèta-, gamma-, en technische wetenschappen van 28 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om experimenten met innovatieve vormen van ex ante-onderzoeksbeoordeling te stimuleren en te entameren, bijvoorbeeld door de NWO een opdracht te geven om een dergelijk experiment uit te voeren in 2017.	Debat [23-6-2016] VAO Wetenschapsbeleid Motie-Bruins	Op 4 april 2017 heeft de bijeenkomst van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) over aanvraagdruk en beoordelingsprocedure plaatsgevonden. Dit was de nationale bijeenkomst. Op 29 en 30 juni 2017 is een bijeenkomst gehouden in een internationale setting. In het najaar van 2017 zal de NWO met een rapport/advies komen inzake de aanvraagdruk naar aanleiding van de uitkomsten van beide bijeenkomsten.
De Tweede Kamer verzoekt de regering voorstellen uit te werken waardoor de matchingsverplichting voor onderzoekers afneemt.	Debat [23-6-2016] VAO Wetenschapsbeleid Motie-Jasper Van Dijk/Vos	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Matchingsverplichting onderzoekers van 15 november 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de promotievorm «industrial doctorates» gezamenlijk door overheid en bedrijfsleven te ontwikkelen en voor wat betreft de overheid tijdelijk dekking te reserveren in het onderbenutte ho/wo-deel van de subsidieregeling praktijkleren en voor de lange termijn de thematiek en facilitering van «industrial doctorates» mee te nemen in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en de uitwerking van de Wetenschapsvisie van het kabinet om een structurele oplossing te realiseren.	Debat [2-4-2015] VAO Wetenschapsbeleid Motie-Duisenberg c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Beleid voor wetenschappelijk talent van 11 januari 2017.
DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS		
De Tweede Kamer verzoekt de regering zo snel mogelijk en onafhankelijk van besluitvorming over de gewichtenregeling te komen tot een nieuwe beoordelingssystematiek van leerresultaten die meer recht doet aan de situatie waarmee scholen geconfronteerd worden.	Debat [6-7-2017] VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs Motie-Bisschop/Bruins	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor zorg te dragen dat het onafhankelijke toezicht op de samenwerkingsverbanden niet gepaard gaat met extra geld voor overhead en dus geen extra middelen onttrokken worden aan de ondersteuning of zorg aan leerlingen.	Debat [6-7-2017] VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs Motie-Rog	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering scholen en samenwerkingsverbanden die kosten van zulke noodzakelijke extra ondersteuning afwentelen op de ouders hierop te laten aanspreken door de inspectie en bij voortduren van zulke praktijken bevestigings sancties te treffen.	Debat [6-7-2017] VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs Motie-Van den Hul/Kwint	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de effecten van de regionale verschillen in basisondersteuning voor leerlingen, ouders, leraren en scholen in kaart te brengen en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk bij de voortgangsrapportage in het voorjaar, te informeren.	Debat [6-7-2017] VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs Motie-Van Meenen/Rog	De Tweede Kamer wordt uiterlijk in mei 2018 geïnformeerd over de uitvoering van de motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met betrokkenen een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheid en wenselijkheid om op verantwoorde wijze kinderen met een ernstig meervoudige beperking apart te bekostigen, en de Kamer zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk voor de begrotingsbehandeling, over de uitkomsten hiervan te informeren.	Debat [6-7-2017] VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs Motie-Van Meenen/Bruins	De Tweede Kamer wordt uiterlijk in oktober 2017 geïnformeerd over de uitvoering van de motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering voorstellen te doen waardoor samenwerkingsverbanden beter verantwoord en de besluiten die zij nemen in het belang van de leerling zijn of dat er primair financiële afwegingen aan ten grondslag liggen.	Debat [6-7-2017] VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs Motie-Kwint/Bisschop	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering te komen met een uitgewerkt plan in samenwerking met onderwijsassistenten, scholen en lerarenopleidingen om de doorstroom van onderwijsassistenten te stimuleren en te vergemakkelijken en daarin voorstellen te doen die rekening houden met de problematiek rondom inkomstenderving en hoge kosten voor het collegegeld.	Debat [29-6-2017] Plenair debat Lerarentekort in het Basisonderwijs Motie-Kwint	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, er bij de sociale partners op aan te dringen dat de afspraken over de functiemix in het basisonderwijs, waarbij veel meer leraren zouden doorgroeien naar een hogere salarisschaal, worden nagekomen.	Debat [29-6-2017] Plenair debat Lerarentekort in het Basisonderwijs Motie-Rog/Bruins	De Staatssecretaris gaat over dit thema in gesprek met sociale partners.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om samen met het veld vast te stellen welk model van verslaglegging het beste past en dat model als standaard te introduceren voor alle samenwerkingsverbanden.	Debat [21-6-2017] WGO Wetgevingsoverleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016 Motie-Beertema	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor te zorgen dat er onafhankelijk toezicht komt bij ieder samenwerkingsverband, zodat het belang van de leerling in het passend onderwijs overal centraal komt te staan.	Debat [21-6-2017] WGO Wetgevingsoverleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016 Motie-Becker c.s., 34 725 VIII, nr. 12	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, met Operatie Regels Ruimen 2.0 te komen, waarmee veel meer scholen en samenwerkingsverbanden kunnen leren van goede voorbeelden van hoe de werkdruk voor docenten kan worden verminderd, en hierbij expliciet aandacht te besteden aan de impact van passend onderwijs.	Debat [10-5-2017] Werkdruk in het basisonderwijs Motie-Becker	De uitvoering van de motie wordt op dit moment vormgegeven. De Staatssecretaris is bezig met de ontwikkeling van het plan van aanpak voor Operatie Regels Ruimen 2.0.
De Tweede Kamer verzoekt de regering er alles aan te doen om te voorkomen dat die kerntaak verwatert en te voorkomen dat de eisen die door de taalgeschiedenis heen werden gehanteerd, worden gerelativeerd.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Beertema c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor te zorgen dat bij de curriculumherziening de kerndoelen en eindtermen duidelijker worden omschreven voor zowel scholen als de inspectie.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Becker c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer roept de regering op om in de curriculumherziening expliciet na te streven dat toekomstige kerndoelen helder maken wat leerlingen moeten kennen en kunnen, en zich daar strikt toe te beperken, en ook in de nadere uitwerking van die kerndoelen in leerlijnen te voorkomen dat leerstijlen, pedagogische visies of leermethoden worden voorgeschreven, in het bijzonder in het rekenonderwijs.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Bruins c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer roept de regering op om in de curriculumherziening expliciet na te streven dat toekomstige kerndoelen helder maken wat leerlingen moeten kennen en kunnen, en zich daar strikt toe te beperken, zodat scholen meer houvast krijgen in welke kennis en vaardigheden de leerlingen moeten hebben.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering: met voorstellen te komen om de eindtoets minder bepalend te laten zijn voor de beoordeling van basisscholen; de individuele ontwikkeling van het kind, observaties en gesprekken met het team juist een grotere rol te laten spelen; te onderzoeken of hier een wetswijziging voor nodig is en de Tweede Kamer hierover te informeren.	Debat [22-2-2017] VAO Leraren, Onderwijsarbeidsmarkt en Lerarenopleidingen Motie-Bruins/Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op motie Bruins en Ypma (nr. 240) op 7 april 2017.
De Tweede Kamer (constaterende dat het basisonderwijs tot op heden geen onderdeel is van de rekenagenda en een doorlopende leerlijn zo onvoldoende tot stand kan komen;) verzoekt de regering met de PO-Raad afspraken te maken hoe zij als ketenpartner gaan aansluiten bij de rekenagenda, en de Tweede Kamer daarover voor 1 april 2017 te informeren.	Debat [8-12-2016] VAO Stand van zaken rekenen in vo en mbo Motie-Straus	Zoals aangegeven in de beleidsreactie op de Staat van het Onderwijs volgt voor december 2017 een nadere analyse van de reken- en TIMSS-resultaten. Tevens wordt conform de motie een voorstel voor vervolg uitgewerkt.
De Tweede Kamer verzoekt de regering scenario's voor verlaging van de opheffingsnormen voor dunbevolkt en dichtbevolkt gebied inclusief de financiële consequenties door te rekenen en daarover vóór 1 maart 2017 te rapporteren aan de Tweede Kamer.	Debat [20-12-2016] Wetsvoorstel samenwerkingsschool Motie-Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Gemeentelijke opheffingsnormen primair onderwijs van 11 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met de vervoersaanbieders om reizen naar culturele instellingen voor schoolklassen in het primair onderwijs buiten de spits aantrekkelijk te maken.	Debat [21-11-2016] Cultuurbegroting – OCW-begroting onderdeel Cultuur (en discussie over BIS) Motie-Toorenburg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op verslag schriftelijk overleg over cultuuronderwijs die op 23 november 2016 naar de Tweede Kamer is gezonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, te stimuleren om van groep 2 naar groep 3 te organiseren opdat elke kleuter op elk moment in het jaar de overstap van groep 2 naar groep 3 kan maken.	Debat [9-11-2016] VAO Kleuteronderwijs Motie-Van Gerven/Siderius	Aan de motie is uitvoering gegeven door een artikel over dit onderwerp te publiceren op de site www.leraar.nl op 23 mei 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, het belang van het kind centraal te stellen en dus niet strak te sturen op het oordeel van de kleuterjuf of meester over wat het beste is voor het kind, dan wel scholen op zitten-blijven in de kleuterklas af te rekenen; verzoekt de regering tevens, de overgang van groep 2 naar groep 3 en 4 te versoepelen en goede voorbeelden te communiceren naar het onderwijsveld, zoals het meer spelenderwijs leren in groep 3 en 4, andere of meerdere instroommomenten hanteren of groep 2 en 3 samenvoegen, waardoor er geen overgang is.	Debat [9-11-2016] VAO Kleuteronderwijs Motie-Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven door een artikel over dit onderwerp te publiceren op de site www.leraar.nl op 23 mei 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering met een ambitieus plan van aanpak te komen om het lerarentekort in alle onderwijssectoren op te lossen, waarbij expliciet aandacht wordt besteed aan de beloning en carrière-perspectief, opleidingsstructuur, kwalitatief aanbod van bijscholing en beperking van de werkdruk van leraren; verzoekt de regering voorts, om dit plan van aanpak lerarentekort voor 15 februari naar de Tweede Kamer te zenden.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Grashoff/Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met het plan van aanpak lerarentekort dat op 24 februari 2017 naar de Tweede Kamer is gezonden.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij Prinsjesdag voorstellen te doen waarmee kleinere gemeentes beter in staat worden gesteld om voor alle kwetsbare kinderen met een taalachterstand kwalitatief goede vve-plekken aan te bieden, zonder dat dit gevolgen heeft voor het budget van grotere gemeentes en zonder dat er wordt bezuinigd op het achterstandenbeleid.	Debat [23-6-2016] VAO Verdeling middelen onderwijsachterstandenbeleid Motie-Yücel c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met het Besluit van 10 oktober 2016 tot wijziging van het besluit specifieke uitkeringen gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid 2011–2016 , gepubliceerd op 28 oktober 2016 in het Staatsblad.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te stimuleren dat ook schoolleiders, net als docenten, trajecten van intervisie en het geven van onderlinge feedback aangaan.	Debat [22-6-2016] Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Onderwijsverslag 2015 Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Aanbieding van de derde voortgangsrapportage Lerarenagenda, tweede voortgangsrapportage Sectorakkoorden primair en voortgezet onderwijs en Arbeidsmarkt(brief) po, vo en mbo van 29 november 2016 .
De Tweede Kamer verzoekt de regering, in overleg met het onderwijs, COA en LOWAN, nog dit jaar met voorstellen te komen om meer samenhang in het onderwijs aan vluchtelingenkinderen te realiseren en zo een betere doelmatigheid van de inzet van publieke middelen te bevorderen.	Debat [1-6-2016] VAO Onderwijs aan vluchtelingenkinderen Motie-Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Kamerbrief en de voortgangsrapportage onderwijs aan asielzoekers van 23 februari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt het kabinet in overleg met betrokkenen in het onderwijs te komen tot voorstellen om de middelen die beschikbaar zijn voor de lerarenbeurs in de toekomst volledig uit te putten en daarnaast te komen met voorstellen om meer tijd in te kunnen zetten voor het samen voorbereiden van lessen, intervisie en feedback.	Debat [1-6-2016] VAO Vervolg Onderwijs2032 Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer derde voortgangsrapportage Lerarenagenda samenwerken aan een doorlopende leerlijn voor leraren van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering gemeenten en het Openbaar Ministerie te informeren over het wettelijk vastgestelde model dat voor een beroep op vrijstelling gebruikt dient te worden zolang de beoogde wijziging van de Leerplichtwet niet in werking is getreden.	Debat [31-3-2016] VAO Onderwijs op een andere locatie dan de school (thuisonderwijs) Motie-Bisschop/Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de gemeenten en Openbaar Ministerie Vrijstellingen leerplichtwet 1969 van 2 juni 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken hoe in wet- en regelgeving kan worden opgenomen dat gemeenten gehouden zijn een expliciet besluit te nemen over nieuwbouw, renovatie of vervanging van schoolgebouwen ouder dan 40 jaar, tenzij daar in het integraal huisvestingsplan andere afspraken over zijn gemaakt.	Debat [19-4-2016] VAO Onderwijshuisvesting po/vo Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op huisvestingsvoorstel PO-Raad/VO-Raad/VNG die op 22 december 2016 naar de Tweede Kamer is gezonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om een samengestelde monitor in te richten op basis van verschillende nieuwe en bestaande bronnen waarmee de Kamer op structurele basis het taalniveau van leerlingen aan het einde van de basisschool kan volgen en de resultaten van het overheidsbeleid kan meten.	Debat [14-4-2016] VSO over de rol van het onderwijs in actieprogramma Tel mee met Taal Motie-Straus	Aan de motie is uitvoering geven met de brief beleidsreactie op de Staat van het Onderwijs (onderwijsverslag) aan de Eerste en Tweede Kamer van 12 april 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering binnen het Doorbraakproject Onderwijs en ICT gerichte aandacht te besteden aan de kansen en mogelijkheden voor werkdrukvermindering bij leraren en de Tweede Kamer hierover te rapporteren.	Debat [15-3-2016] VAO Werkdruk in het Basisonderwijs Motie-Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgang Doorbraakproject Onderwijs en ICT van 25 januari 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de herziening van de kerndoelen recht te doen aan de bijzondere status van het Nederlands als eigen taal, basisscholen vrijheid te laten behouden wanneer zij beginnen met onderwijs in het Engels met inachtneming van een nader te bepalen eindniveau – en meer oog te hebben voor de beheersing van grenstalen; verzoekt de regering tevens onderzoek te laten doen naar manieren om Engels en grenstalen te leren op een manier die bijdraagt aan het versterken van het Nederlands, vooral ook bij leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand, en het Ontwerpteam 2032 te verzoeken dit onderzoek te vertalen naar wijzen waarop ook leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand in staat gesteld worden het eindniveau voor Nederlands, Engels en de grenstalen te realiseren.	Debat [9-3-2016] Hoofdlijnendebat over het advies van het platform Onderwijs 2032 Motie-Bisschop c.s.	De resultaten van de ontwikkelfase worden naar verwachting begin 2019 aan de Tweede Kamer verzonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij de vervolgstappen met betrekking tot de curriculumontwikkeling die verband houden met kleuters, specifieke aandacht te geven aan hun ontwikkelingsfase, bijvoorbeeld door de Werk-/Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) daarbij te betrekken.	Debat [9-3-2016] Hoofdlijnendebat over het advies van het platform Onderwijs 2032 Motie-Rog c.s.	Aan deze motie wordt invulling gegeven door het opstarten van ontwikkelteams. Voor de personele invulling wordt momenteel geworven. Deze ontwikkelteams – bestaande uit leraren en schoolleiders – starten in februari 2018 met de ontwikkeling van bouwstenen voor een vernieuwd curriculum. In deze fase zullen ook leraren met ervaring en expertise op het gebied van (de ontwikkelfasen van) het jonge kind worden betrokken. De motie wordt daarmee uitgevoerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om te onderzoeken waar en wanneer knelpunten in de personeelsbezetting zullen ontstaan in het speciaal onderwijs en daarbij te onderzoeken of speciale actie nodig of gewenst is.	Debat [17-2-2016] VAO Passend Onderwijs Motie-Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over de onderwijsarbeidsmarkt van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering als richtinggevende stap mee te nemen dat de fusietoets, met behoud van de invloed van medezeggenschap en ouders, zodanig wordt aangepast dat scholen die binnen vijf jaar met een leerlingendaling van 7,5% of meer geconfronteerd worden (en waarbij het lage leerlingenaantal in absolute zin tot problemen leidt) niet langer toetsplichtig zijn, en dit voorstel mee te nemen in de veldraadpleging.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans Motie-Veldman/Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Fusietoets in het onderwijs van 17 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering wetenschappelijk onderzoek te laten verrichten naar de behoeften en tevredenheid van ouders bij schoolkeuze en de vraag in hoeverre het bestaande scholenaanbod aan de behoeften van ouders voldoet.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Bisschop c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer met Beleidsreactie onderzoeken naar schoolkeuzemotieven in het funderend onderwijs van 28 oktober 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer, van mening dat het onwenselijk is dat onderwijsgeld wordt ingezet voor snelle internetverbindingen; verzoekt de regering: <ul style="list-style-type: none"> – te streven naar aansluiting van alle scholen op snel internet uiterlijk in 2017; – het investeringsfonds uit het Bestuursakkoord primair onderwijs open te stellen voor het verbinden van scholen met snel, toekomstvast, betrouwbaar en betaalbaar internet; – provincies, gemeenten, internetaanbieders en bedrijven in krimpregio's te betrekken bij het Doorbraakproject Onderwijs en ICT om tot regionale samenwerking te komen. 	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Dik-Faber/Slob	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgang Doorbraakproject Onderwijs en ICT die op 25 januari 2017 naar de Tweede Kamer is gezonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de mogelijkheid die de Wet op de expertisecentra nu reeds biedt om af te wijken van de voorgeschreven onderwijstijd ook door te voeren voor leerlingen in het regulier onderwijs en hiervoor een wetsvoorstel voor te bereiden; de bepalingen met betrekking tot bekostiging te versoepelen voor die gevallen waarin de school en het samenwerkingsverband niet zelf in een passend onderwijsaanbod kunnen voorzien, met als voorwaarde dat er geen extra ouderbijdrage voor gevraagd wordt die de toegankelijkheid belemmert.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Ypma c.s.	De wetswijziging met betrekking tot de mogelijkheid om af te wijken van de voorgeschreven onderwijstijd in het reguliere onderwijs wordt meegenomen in het wetsvoorstel Variawet. De geplande inwerkingtreding is 1 januari 2018. De wetswijziging met betrekking tot versoepeling van de bekostiging zal worden uitgewerkt in het wetsvoorstel Onderwijs op een Andere Locatie dan de School. Dit wetsvoorstel zal naar verwachting in 2019 in werking treden.
De Tweede Kamer (constaterende dat er in het land verschillende initiatieven zijn voor alle kinderen tussen de 0–18 jaar met een doorgaande leerlijn en een rijk onderwijsaanbod; overwegende dat het soms moeilijk is om dit mogelijk te maken; van oordeel dat de promise academy in Rotterdam een voorbeeld is voor Nederland) verzoekt de regering, met de betrokken partners in gesprek te gaan om te kijken hoe het financiële gat kan worden gedicht om dit initiatief mogelijk te maken.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Ypma/Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Uitwerking motie Promise Academy Charlois (PAC) van 4 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om een vraagbaak pesten in samenwerking met ervaringsdeskundigen op te starten.	Debat [19-3-2015] Wetsvoorstel Sociale Veiligheid op School Motie-Bergkamp	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Ontwikkelingen sociale veiligheid op school die aan de Tweede Kamer is gezonden op 19 september 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de effecten op de beheersing van de Nederlandse taal op scholen waar gedeeltelijk les in een vreemde taal gegeven wordt, nadrukkelijk te monitoren en de Kamer over de uitkomsten in 2018 te informeren.	Debat [24-3-2015] Wetsvoorstel Onderwijs in Engelse / Duitse / Franse taal Motie-Rog	De Tweede Kamer zal naar verwachting in het voorjaar van 2018 over de uitkomsten van dit onderzoek worden geïnformeerd.
DIRECTIE VOORTGEZET ONDERWIJS		
De Tweede Kamer verzoekt de regering een uitvoerig onderzoek te laten uitvoeren naar de redenen dat het aantal bbl-plekken, onder meer in de techniek, zo laag is, en hier in ieder geval een kosten-batenanalyse in op te nemen voor werkgevers en de bekostigingsprijken van de overheid; verzoekt de regering voorts, dit onderzoek van een kabinetsreactie te voorzien en voor het kerstreces 2017 te versturen naar de Kamer.	Debat [29-6-2017] VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Wiersma c.s.	Momenteel wordt bezien de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering niet te aarzelen om scholen, die consequent weigeren aandacht te besteden aan seksuele diversiteit, een financiële sanctie op te leggen dan wel bestuurlijk in te grijpen.	Debat [6-4-2017] Discriminatie en racisme in Nederland (Veiligheid & Justitie) Motie-Jasper Van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Beantwoording Kamervragen van de leden Kwint en Jasper van Dijk (SP) over het bericht dat seksuele voorlichting op scholen niet voldoet, die in september 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om als onderdeel van de bekostiging een financiële stimulans in te voeren om brede brugklassen aan te bieden.	Debat [30-1-2017] Notaoverleg Gelijke Kansen en AO Schoolkosten Motie-Grashoff c.s.	De Tweede Kamer wordt naar verwachting in december 2017 geïnformeerd over de motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de uitwerking van het plan van aanpak meer van de bestaande vakken en kennisgebieden die herkenbaar aanwezig zijn in zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs, als uitgangspunt te kiezen dan enkel Nederlands, rekenen/wiskunde en Engels.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Bisschop/Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering deze vernieuwing op zo kort mogelijke termijn in overleg met alle betrokkenen in en om het vmbo in gang te zetten en waar nodig te ondersteunen.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Motie stimuleren brede brugklassen en stand van zaken overige moties en toezeggingen van 14 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering voor de onderdelen Nederlands, rekenen en wiskunde, Engels, burgerschap, digitale geletterdheid en techniek, samen met het onderwijsveld een proces in gang te zetten dat leidt tot concrete bouwstenen voor kerndoelen, eindtermen en referentieniveaus waarover eind 2018 politieke besluitvorming kan plaatsvinden; verzoekt de regering tevens ten aanzien van de overige vakken (en/of leergebieden) uitsluitend op verzoek van het onderwijsveld met de vakverenigingen te laten verkennen of kerndoelen, eindtermen en referentieniveaus aanpassing behoeven, waarbij het resultaat betrokken kan worden bij de politieke besluitvorming.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt het kabinet de inhoudelijke vakverenigingen en het vervolgonderwijs een eerst verantwoordelijke positie te geven en hen daarvoor binnen het budget van beschikbare middelen en voldoende te faciliteren.	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Rog/Kwint	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt het kabinet geen ontwikkelteams in te richten die gericht zijn op «persoonsvorming» of «vakoverstijgende vaardigheden».	Debat [20-4-2017] Curriculumherziening po en vo Motie-Rog c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs van 7 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken wat vanuit financieel oogpunt nodig is om de regeling subsidie zij-instroom kostendekkend voor scholen te maken en hierover aan de Tweede Kamer te rapporteren.	Debat [22-2-2017] VAO Leraren, Onderwijsarbeidsmarkt en Lerarenopleidingen Motie-Bruins c.s.	De Tweede Kamer wordt naar verwachting in oktober 2017 geïnformeerd, mogelijk in Voortgangsrapportage Lerarenagenda of in een andere integrale brief.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering, in overleg met de Nederlandse Vereniging van Wiskundeleraren (NVvW) met urgentie het alternatief van de NVvW voor de rekentoets uit te werken inclusief tijdpad, waarbij het verbeteren van het rekenonderwijs centraal staat, en de Kamer hierover voor maart 2017 te informeren.	Debat [8-12-2016] VAO Stand van zaken rekenen in vo en mbo Motie-Jasper van Dijk c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer stand van zaken uitwerking van de motie van het lid Jasper van Dijk c.s. (31 332, nr. 81) over het alternatief voor de rekentoets van 24 februari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met alle relevante actoren in het primair- en voortgezet onderwijs: – een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage; – te zorgen dat ouders op voorhand van het jaar geïnformeerd zijn over het totaalbedrag voor het gehele jaar van de vrijwillige ouderbijdrage.; – een wettelijk verbod vast te leggen op het weigeren van leerlingen bij zowel curriculaire activiteiten als overige activiteiten die vanuit school georganiseerd worden.	Debat [30-1-2017] Notaoverleg Gelijke Kansen en AO Schoolkosten Motie-Vermue/Jasper van Dijk	De Tweede Kamer wordt naar verwachting in december 2017 geïnformeerd over de motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering deugdelijk onderzoek te doen naar de mogelijkheden van bekostiging van de diagnosestelling en behandeling van leerlingen met dyscalculie binnen het onderwijs, en de Kamer hierover voor de begrotingsbehandeling 2018 te informeren.	Debat [22-12-2016] VAO Passend onderwijs Motie-Siderius c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Motie stimuleren brede brugklassen en stand van zaken overige moties en toezeggingen van 14 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken hoe meer brede brugklassen te realiseren zijn, wat daar financieel voor nodig is en hierover een voorstel naar de Kamer toe te zenden voor 1 februari 2017.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Grashoff/Vermue	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over brede brugklassen in het voortgezet onderwijs van 26 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met vmbo-scholen en het technisch bedrijfsleven op korte termijn knelpunten voor het technisch vmbo in kaart te brengen, acute knelpunten door invoering van de brede profielen op te lossen en de regie te nemen om het technisch vmbo in heel Nederland op peil te houden.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins/Jasper van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Analyse Onderwijsaanbod voortgezet onderwijs van 5 juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in de wet een doorstroomrecht van vmbo-tl naar havo vast te leggen en met meer maatwerk en begeleiding perspectief te bieden op een soepele en kansrijke doorstroom van vmbo naar havo.	Debat [2-11-2016] Begrotingsbehandeling OCW Motie-Jasper van Dijk c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer doorstroom vmbo-havo van 11 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samen met de beroepsgroep ook voor instructeurs en technisch onderwijsassistenten in het po en vo een kwalificatiedossier te ontwikkelen en te onderzoeken hoe zij, indien zij aan de kwalificatie-eisen voldoen, in een aparte kamer in het register kunnen worden opgenomen.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Ypma	De bonden zijn gevraagd om toe te lichten wat hun beeld is bij de uitwerking van de motie. Na ontvangst van hun input zal worden bepaald hoe het beste invulling te geven aan deze motie.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Onderwijscoöperatie te stimuleren om de vereniging op termijn zo in te richten dat individuele leraren lid kunnen worden van de vereniging, het bestuur door hen gekozen wordt en zij zo direct inspraak krijgen op het beleid van de Onderwijscoöperatie.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Straus c.s.	OCW gaat niet over de inrichting van private organisaties. Maar zoals aangegeven bij de behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer, heeft de Onderwijscoöperatie inmiddels de statuten gewijzigd om de directe zeggenschap van leraren mogelijk te maken. Met de statutenwijziging zijn de beslissingen over de professionele keten, inclusief het lerarenregister, belegd bij de zogeheten Deelnemersvergadering. Daarbij is bepaald dat alle registreerde leraren zeggenschap hebben in deze Deelnemersvergadering. Dat betekent dat alle leraren hun stem kunnen laten horen als het bijvoorbeeld gaat over de herregistratiecriteria. De directe inspraak op het beleid van de Onderwijscoöperatie is daarmee gerealiseerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de vertegenwoordiger van de beroepsgroep (de Onderwijscoöperatie) als kader mee te geven dat de regelgeving rondom het lerarenregister zo wordt ingericht dat geen hindernissen ontstaan voor het werven van zij-instromers, praktijk- en ervaringsdeskundigen en vakmensen, met name in het mbo.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Bruins	De wet- en regelgeving is inmiddels zo ingericht dat deze geen belemmering oplevert voor het werven van zij-instromers, praktijk- en ervaringsdeskundigen en vakmensen. In 2018 besluit de Deelnemersvergadering over het voorstel voor de herregistratiecriteria. Volgens de wet moet dit voorstel gebaseerd zijn op de bekwaamheidseisen. Daardoor dient in het voorstel een relatie te worden gelegd met de bekwaamheidseisen voor de verschillende onderwijssectoren en wordt voorkomen dat genoemde hindernissen ontstaan.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij invoering van het verplichte lerarenregister aan de vertegenwoordiger van de beroepsgroep als kader mee te geven dat de privacy van leraren wordt gewaarborgd, door hierbij aan te sluiten bij de wijze van inrichting van het BIG-register en de doorzoekbare gegevens zodanig te beperken dat de naam van de leraar niet herleidbaar is naar de werkplek.	Debat [11-10-2016] Stemmingen punt 7 over moties ingediend bij Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Bruins	In overleg met de beroepsgroep is er voor gekozen de naam van de school van de leraar in beginsel wel inzichtelijk te maken voor het publiek. Het register beoogt immers juist transparantie te bieden over de bekwaamheid en bevoegdheid van de leraren, ook voor bijvoorbeeld ouders. Wel is bepaald dat de leraar kenbaar kan maken dat hij niet wil dat de naam van de school wordt vermeld. De naam van de school wordt in zijn geval dan niet vermeld. Deze werkwijze is voorgelegd aan de Autoriteit persoonsgegevens, die daarmee heeft ingestemd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering vanaf 2018 het bedrag dat structureel is gereserveerd voor de Diagnostische tussentijdse toets (DTT) te besteden aan het ontwikkelen en bevorderen van een feedback cultuur op scholen en hierover met het onderwijsveld in gesprek te gaan.	Debat [7-7-2016] VAO Diagnostische tussentijdse toets Motie-Ypma/Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer aanbieding van de derde voortgangsrapportages Lerarenagenda, tweede voortgangsrapportage Sectorakkoorden primair en voortgezet onderwijs en Arbeidsmarkt(brief) po , vo en mbo van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de ontwikkeling van digitale examens in de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg slechts voort te zetten onder voorwaarde dat deze examens na afloop van de examenperiode openbaar worden en de Kamer voor 1 november 2016 over de voortgang te informeren.	Debat [23-6-2016] VAO Examens Motie-Vermue	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Motie stimuleren brede brugklassen en stand van zaken overige moties en toezeggingen van 14 juli 2017 .

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering het CvTE op te dragen om actief te werken aan een nieuwe werkwijze, bijvoorbeeld via de principes van co-creatie, met meer transparantie en grotere betrokkenheid van individuele vakdocenten en de Kamer nog voor de OCW-begrotingsbehandeling over de aanpak, inclusief de planning, te informeren.	Debat [23-6-2016] VAO Examens Motie-Straus c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer examenmonitor voortgezet onderwijs 2016 (toetsing en examinering) van 28 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om het gewicht van het vak maatschappijleer bij het examen te versterken.	Debat [23-6-2016] VAO Examens Motie-Rog	Over de motie wordt de Tweede Kamer naar verwachting in maart 2018 met een brief geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering er zorg voor te dragen dat alleen gemotiveerd door Cito en het CvTE kan worden afgeweken van de door vakorganisaties van docenten en LAKS aangedragen aanpassingen aan het antwoordmodel.	Debat [23-6-2016] VAO Examens Motie-Van Meenen	Over de motie wordt de Tweede Kamer in oktober 2017 met een brief geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een plan van aanpak op te stellen met als doel om de digitale examens te publiceren met als ingangsdatum de examenperiode van 2017.	Debat [23-6-2016] VAO Examens Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer examenmonitor voortgezet onderwijs 2016 (toetsing en examinering) van 28 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering onderzoek te doen naar een adequate bekostiging voor technische profielen in het vmbo, en de resultaten hiervan voor 1 januari 2017 aan de Kamer te rapporteren.	Debat [28-6-2016] Stemmingen punt 22 over moties ingediend bij het VAO Advies van de Onderwijsraad «Herkenbaar vmbo met sterk vakmanschap» Motie-Siderius	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgang vereenvoudiging bekostiging voortgezet onderwijs en reactie advies Onderwijsraad aan de Tweede Kamer van 22 februari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de verkenning naar de verlenging van het vmbo ook de mogelijkheid van een zesjarige opleiding in een vmbo-setting – gericht op het halen van een startkwalificatie met één pedagogisch-didactisch concept, één team met docenten uit het vmbo en het mbo, in een kleinschalige setting onder één dak – verder te verkennen.	Debat [22-6-2016] Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Onderwijsverslag 2015 Motie-Siderius	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over sterk beroepsonderwijs van 20 februari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in overleg met het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs vmbo-scholieren een schakelprogramma of doorstroomtraject te verkennen waarin zij na de eindexamens worden voorbereid op hun vervolgopleiding in het mbo of het havo.	Debat [1-6-2016] VAO Flexibilisering vo / maatwerkdiploma's / effectieve leerwegen Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over sterk beroepsonderwijs van 20 februari 2017.
De Tweede Kamer constaterende dat de aangenomen moties 31 332, nr. 53 en 34 184, nr. 11 vragen geen beperkingen op te leggen voor de doorstroom van vmbo-tl/gl naar het havo; verzoekt de regering, de Tweede Kamer direct na het verschijnen van de derde monitor toelatingscode te informeren hoe de aangenomen moties worden uitgevoerd.	Debat [1-6-2016] VAO Flexibilisering vo / maatwerkdiploma's / effectieve leerwegen Motie-Grashoff	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer doorstroom vmbo-havo van 11 januari 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer constaterende dat de Vereniging van Samenwerkende Universiteiten Nederland (VSNU) en de Vereniging Hogescholen (VH) een experiment willen starten om de toelaatbaarheid van scholieren met een onvolledig diploma te onderzoeken; verzoekt de regering, te inventariseren of de MBO Raad mee wil doen aan een vergelijkbaar experiment waar het de opleidingen binnen het mbo betreft.	Debat [1-6-2016] VAO Flexibilisering vo / maatwerkdiploma's / effectieve leerwegen Motie-Van Meenen	De motie is meegenomen in de verkenning naar het experiment toelating hoger onderwijs. De verwachting is deze verkenning met de VO-raad, MBO Raad, VH, VSNU en het LAKS in januari 2018 af te ronden en vervolgens de uitkomsten hiervan met de Kamer te delen.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om naar de onderwijsinstellingen te communiceren dat het afronden van een vak op een hoger niveau geen vereiste kan zijn in het toelatingsbeleid.	Debat [1-6-2016] VAO Flexibilisering vo / maatwerkdiploma's / effectieve leerwegen Motie-Van Meenen	De motie is meegenomen in de verkenning naar het experiment toelating hoger onderwijs. De verwachting is deze verkenning met de VO-raad, MBO Raad, VH, VSNU en het LAKS in januari 2018 af te ronden en vervolgens de uitkomsten hiervan met de Kamer te delen.
De Tweede Kamer constaterende dat jongeren rond de achttien jaar na de internationale schakelklas niet meer doorgaan voor een middelbareschooldiploma maar instromen op mbo-1-niveau; verzoekt de regering voorstellen uit te werken voor deze specifieke groep leerlingen die net buiten de leerplichtige leeftijd vallen, waarbij zij op het juiste niveau instromen bij een vervolgopleiding.	Debat [1-6-2016] VAO Onderwijs aan vluchtelingenkinderen Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgangsrapportage onderwijs aan asielzoekers van 23 februari 2017.
De Tweede Kamer spreekt uit te streven naar een maximaal aantal lesuren van twintig per (fulltime) docent voor het voortgezet onderwijs en acht dagdelen voor een (fulltime) docent in het primair onderwijs; verzoekt de regering, in overleg met het onderwijsveld hiertoe voorstellen uit te werken, inclusief financiële consequenties en consequenties voor leerlingen, waardoor leraren tijd en ruimte krijgen om zich te verbeteren, verbreden, verdiepen en vorm te geven aan onderwijsvernieuwing.	Debat [1-6-2016] VAO Vervolg Onderwijs2032 Motie-Van Meenen/Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over de Aanpak van de motie Van Meenen/Ypma betreffende meer tijd voor onderwijsverbetering van 1 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te gaan met de rijksbouwmeester, de bouwcampus in Delft en het onderwijsveld over het verbeteren van het binnenklimaat op scholen en over het bundelen van kennis op landelijk niveau, zodat schoolbesturen en gemeenten advies kunnen inwinnen bij plannen voor onderhoud, renovatie en nieuwbouw.	Debat [19-4-2016] VAO Onderwijshuisvesting po/vo Motie-Bruins	Zoals aangegeven in de brief aan de Tweede Kamer over Motie stimuleren brede brugklassen en stand van zaken overige moties en toezeggingen van 14 juli 2017 zal de Tweede Kamer naar verwachting in het najaar van 2017 over de uitvoering van de motie geïnformeerd worden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening voor jonggehandicapten (Wajong) een voorziening te treffen waarbij ernstig meervoudig gehandicapte leerlingen, die op een cluster 3-onderwijs-instelling ingeschreven staan, aanspraak op een Wajong-uitkering kunnen maken.	Debat [12-4-2016] VAO Passend Onderwijs Motie-Siderius	Over de motie is eerder informatie gegeven met de brief Reactie op motie over wajong-uitkering ernstig gehandicapte kinderen die door de Staatssecretaris van SZW op 21 juni 2016 naar de Tweede Kamer is gestuurd. Naar verwachting komen de resultaten van het in die brief aangekondigde onderzoek in het najaar van 2017 beschikbaar.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de voorlopige opbrengst van de pilot regelluwe scholen en een zwartboek over regels die afgeschaft kunnen worden, breder te delen binnen het onderwijs, zodat meer scholen hier hun voordeel mee kunnen doen met betrekking tot de vermindering van werk- en regeldruk; verzoekt de regering voorts om, na de voortgangsrapportage in overweging te nemen om de pilot uit te breiden naar (niet-excellente) scholen die op dit moment nog niet aan de pilot deelnemen, mits zij in ieder geval aan bepaalde kwaliteitsnormen voldoen.	Debat [15-3-2016] VAO Werkdruk in het Basisonderwijs Motie-Ypma	De Tweede Kamer wordt naar verwachting in november 2017 over de uitvoering van de motie geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in kaart te brengen waar dalende leerlingenaantallen in krimpregio's ten koste dreigen te gaan van goed en bereikbaar onderwijs met een dekkend aanbod en de Kamer na het zomerreces, doch voor het plenaire debat over de Rijksbegroting voor OCW, hierover te informeren en aan te geven welke financiële en onderwijsinhoudelijke opgave dit met zich meebrengt.	Debat [2-3-2016] Financiële Situatie in het Onderwijs Motie-Vermue/Van Dekken	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgangsrapportage uitvoering maatregelen leerlingendaling in het funderend onderwijs aan de Tweede Kamer van 28 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om: – de Kamer in 2016 te informeren over de (deel)uitkomsten van het onderzoek naar opleiden in de school, uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen, zodra dit is voltooid; – op korte termijn met het NRO in overleg te treden over aanvullend onderzoek naar de effecten van Opleiden in de school en daarbij ook de wens te betrekken om onderzoek te laten doen naar de onderdelen die naast de stage ook in de school kunnen worden vormgegeven; – de Kamer op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde onderzoeken voor het einde van 2016 een voorstel te doen voor eventuele inhoudelijke aanpassingen in de Regeling tegemoetkoming kosten opleidingsscholen.	Debat [8-12-2015] VAO Leraren en Lerarenopleidingen Motie-Ypma/Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Aanbieding van de derde voortgangsrapportages Lerarenagenda, tweede voortgangsrapportage Sectorakkoorden primair en voortgezet onderwijs en Arbeidsmarkt(brief) po, vo en mbo van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering tijdens de veldraadpleging zorgvuldig te onderzoeken op welke manier de normen van de fusietoets ook in de toekomst zo goed mogelijk recht kunnen doen aan de keuzevrijheid, menselijke maat én behoud van onderwijsvoorzieningen in gebieden waarin sprake is van demografische krimp.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans Motie-Ypma c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Fusietoets in het onderwijs van 17 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering advies te vragen bij de Onderwijsraad over de voor- en nadelen van het introduceren van een kleinescholentoeslag in het voortgezet onderwijs en dit advies te betrekken bij de verdere uitwerking van de voorstellen tot vereenvoudiging van de bekostigingssystematiek in het voortgezet onderwijs.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans Motie-Rog c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgang vereenvoudiging bekostiging voortgezet onderwijs en reactie advies Onderwijsraad aan de Tweede Kamer van 22 februari 2017.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij een nieuwe bekostigingssystematiek expliciet rekening te houden met de effecten van krimp en eventueel hiervoor de noodzakelijke aanpassingen te maken.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans Motie-Veldman/Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Fusietoets in het onderwijs van 17 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om schoolbesturen of medezeggenschapsraden de gelegenheid te geven om bij de CFTO een vertrouwelijke pre-toets te vragen aan de hand van een compleet aangeboden fusie-effectrapportage.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans Motie-Veldman	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Fusietoets in het onderwijs van 17 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de beoordeling van initiatieven van scholen die een beroep doen op de Experimentenwet de factor krimp als een van de toelatingscriteria te hanteren voor een positieve beoordeling.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans Motie-Veldman/Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Kamerbrief met beleidsreactie onderzoeken naar schoolkeuzemotieven in het funderend onderwijs van 28 oktober 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om, in de nog nader uit te werken algemene maatregel van bestuur over de voorschriften van de beroepsgerichte keuzevakken, op te nemen dat bij de selectie van de keuzevakken door het bevoegd gezag het regionale bedrijfsleven en mbo-instellingen worden geconsulteerd.	Debat [18-11-2015] Wetsvoorstel Profielen VMBO Motie-Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Regeling BWBR0038193 van 22 juni 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de mogelijkheid voor scholen om te kiezen voor een doubleerverbod op het havo voor gediplomeerde oud-vmbo-leerlingen wettelijk onmogelijk te maken.	Debat [18-11-2015] Wetsvoorstel Profielen VMBO Motie-Siderius	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Doorstroom vmbo-havo van 11 januari 2017.
De Tweede Kamer (overwegende dat in Nederland het eindniveau centraal wordt bepaald en je naar het havo moet kunnen als je een vmbo-diploma hebt); verzoekt de regering om, leerlingen met een vmbo-tl- en vmbo-gl-diploma het recht te geven door te stromen naar het havo.	Debat [7-10-2015] Debat over nut en noodzaak van toetsing in het onderwijs en de rekentoets Motie-Grashoff c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Doorstroom vmbo-havo van 11 januari 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Inspectie van het Onderwijs op te dragen beter te controleren hoe LOB in het vmbo en het mbo wordt vormgegeven, de tevredenheid van leerlingen over deze begeleiding hierbij mee te nemen en aan te geven of de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor LOB hier ook daadwerkelijk aan besteed zijn en hierover jaarlijks in het onderwijs-verslag te rapporteren.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn Motie-Jadnanansing/Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de aanbieding brief over loopbaanoriëntatie en -begeleiding die op 28 september 2016 naar de Tweede Kamer is gezonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, dat voor leerlingen van het Aloysius College die worden overgeplaatst naar een school buiten de regio Den Haag het adagium «geld volgt leerling» van toepassing is, ondanks dat de leerling na de teldatum van 1 oktober 2015 overstapt.	Debat [8-10-2015] VAO Aloysius Motie-Jasper van Dijk/Siderius	Aan de motie is uitvoering gegeven met beantwoording Kamervragen inzake het bericht «Veel verborgen leed bij ex-AC-ers» aan de Tweede Kamer van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering het advies van de commissie-Bosker toe te passen en de rekenmachine verder alleen toe te staan voor opgaven die het gebruik van een rekenmachine toetsen en daarbij voor leerlingen met dyscalculie een passende regeling te treffen.	Debat [7-10-2015] Debat over nut en noodzaak van toetsing in het onderwijs en de rekentoets Motie-Bisschop c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Antwoord op schriftelijk overleg over aangenomen moties rekenen van 8 juli 2016.

Moties Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij het overleg tussen de Minister en de werkgevers ook de vakbonden te betrekken.	Debat [10-6-2015] VAO Financiën funderend onderwijs Motie-Jasper van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer aanbieding van de derde voortgangsrapportage Lerarenagenda, tweede voortgangsrapportage Sectorakkoorden primair en voortgezet onderwijs en Arbeidsmarkt(brief) po, vo en mbo van 29 november 2016.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij toekomstige onderhandelingen over de sectorakkoorden in het onderwijs ook de vertegenwoordigers van schoolleiders en leraren te betrekken.	Debat [10-6-2015] VAO Financiën funderend onderwijs Motie-Rog	Uitvoering van de motie zal worden meegenomen in een volgend kabinet.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de Onderwijsinspectie een uitdrukkelijke rol te geven bij de beoordeling van de validiteit van de centrale examens en dit aspect voortaan ook aan bod te laten komen in het Onderwijsverslag.	Debat [3-7-2014] VAO Ontwikkelingen in het onderwijstoezicht Motie-Jadnanansing	Aan de motie is uitvoering gegeven met een brief aan de Tweede Kamer van september 2017 met daarin de resultaten van het onderzoek naar de inhoudsvaliditeit van een aantal examens.

A. Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Moties Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIE-FINANCIERING		
De Eerste Kamer overwegende dat het in wetsvoorstel 33 519 voorgestelde artikel 6.8, vijfde lid het mogelijk maakt dat collegegeld voor door NVAO aangewezen excellente opleidingen maximaal vijf maal het wettelijk collegegeld mag bedragen; overwegende dat een hoog collegegeld voor veel studenten een barrière kan vormen om vorenbedoelde excellente opleidingen te volgen; roept de Minister op om voor de toestemming van een hoger collegegeld als vorenbedoeld niet alleen te toetsen aan de in het voorgestelde artikel 6.8, tweede lid gestelde voorwaarden maar ook aan de voorwaarde dat het instellingsbestuur aannemelijk dient te maken dat de verhoging van het collegegeld noodzakelijk is ter bestrijding van de kosten die zijn of worden gemaakt voor het verkrijgen of behouden van het specifieke eindoordeel excellent.	Debat [9-7-2013] overleg Wetsvoorstel Kwaliteit in verscheidenheid Motie-Essers c.s.	Besloten is de uitvoering van de motie twee jaar uit te stellen tot 2018. Dit is met de Kamer gecommuniceerd in de beleidsreactie op het Onderwijsverslag 2014–2015 van 14 april 2016.
DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE		

Moties Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering daartoe een mediaraad voor Fryslân in te stellen waarin onafhankelijke kennis en deskundigheid worden samengebracht, waarbij deze raad een extra waarborg voor de provincie Fryslân vormt om het belang van de Friese taal, cultuur en identiteit en in het verlengde daarvan de positie van Omrop Fryslân binnen het geheel van de RPO te verzekeren; verzoekt de regering voorts deze mediaraad taken en bevoegdheden te geven die direct verband houden met voornoemde posities en belangen waaronder een instemmingrecht bij het benoemen van de hoofdredacteur van Omrop Fryslân en bij de vaststelling van de jaarplannen van de Omrop en een zwaarwegend advies bij de middelenverstrekking aan Omrop Fryslân voor een volledige en veelzijdige Friestalige programmering op radio, televisie en internet; verzoekt de regering tevens om deze mediaraad een adviesrecht te geven voor de benoeming van de bestuurder van de RPO die het onderwerp Friese taal, cultuur en identiteit in zijn portefeuille heeft; verzoekt de regering verder om de budgetten van Omrop Fryslân, na verwerking van de bezuinigingen, op het zelfde programmatische activiteitsniveau te waarborgen; verzoekt de regering ten slotte op grond van het bovenstaande in samenspraak met de RPO, Omrop Fryslân en de Provincie Fryslân tot een regeling te komen en dit vast te leggen in de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur.</p>	<p>Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat Eerste Kamer (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst) Motie-Ten Hoeve c.s.</p>	<p>De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep. In de brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.</p>
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering om in de prestatieovereenkomst tussen de regering en de NPO op te nemen dat het bedrag van minimaal 12 miljoen euro per jaar toekomt aan programmering die voorheen verzorgd werd door de 2.42-omroepen; verzoekt de regering om voorts te bevestigen dat de NPO daarnaast ruimte en budget vrij blijft maken voor brede levensbeschouwelijke programmering en dit vast te leggen in de prestatieovereenkomst.</p>	<p>Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat Eerste Kamer (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst) Motie-Bikker c.s.</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met het afschrift van de brief aan de Tweede Kamer Mediabegroting 2017 van 21 november 2016.</p>
DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS		
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering om in lijn met het wetsvoorstel met een overbruggingsregeling te komen voor de jaren 2016 en 2017 en voor 1 augustus 2017 met een algemene maatregel van bestuur te komen die conform artikel 50 WPO een structurele bekostiging regelt, zodat voldaan kan worden aan de vraag van ouders om HVO/GVO-onderwijs binnen het openbaar onderwijs.</p>	<p>Debat [7-2-2017] Behandeling van het initiatiefwetsvoorstel van de leden Ypma, Voordewind en Rog houdende wijziging van de Wet primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra ten einde levensbeschouwelijk onderwijs en godsdienstonderwijs op openbare scholen te bekostigen Motie-Bikker c.s.</p>	<p>Op dit moment voert DUS-I de uitvoeringstoets uit over de proeve van AMvB. Na die toets zal de proeve van AMvB aan de Eerste en Tweede Kamer worden voorgelegd. De overbruggingsregeling is gereed. Tegelijk met de proeve van AMvB worden de Eerste en Tweede Kamer daarover geïnformeerd.</p>

Moties Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Eerste Kamer verzoekt de regering – ernaar te streven dat scholen het keurmerk vvto aanvragen, gebaseerd op de landelijke standaard vvto, waarmee het benodigde opleidingsniveau van de leraren wordt verzekerd; – het door EP Nuffic in de «Landelijke Standaard vvto» geadviseerde beheersingsniveau van de vreemde taal door de leraren als richtlijn bij het inspectie-toezicht te gebruiken; – onderzoek te laten verrichten naar het taalbeheersingsniveau van de leraren die vroeg vreemdetalenonderwijs doceren om te kunnen vaststellen of aan de door EP Nuffic gestelde niveau wordt voldaan of dat aanvullende maatregelen nodig zijn; – dit onderzoek tegelijk af te ronden met de meerjarige pilot tweetalig primair onderwijs; – de Eerste Kamer over de uitkomsten te informeren.	Debat [29-9-2015] Stemmingen in Eerste Kamer over: Aanbieden van onderwijstijd in de Engelse, Duitse of Franse taal voor het primair onderwijs (34 031) Motie-Bruijn c.s.	De Kamer zal in naar verwachting in het voorjaar van 2018 over de uitkomsten van dit onderzoek worden geïnformeerd.
De Eerste Kamer verzoekt de regering de effecten van de introductie van meertalig onderwijs met name te monitoren op het vóórkomen van negatieve effecten op de toegankelijkheid van het basisonderwijs in het algemeen voor kwetsbare kinderen, en in het bijzonder voor kinderen met een taalachterstand en/of leerproblemen, op de scholen die tweetalig onderwijs geven, en de Kamer daar uiterlijk voor 1 januari 2018 over te berichten.	Debat [29-9-2015] Stemmingen in Eerste Kamer over: Aanbieden van onderwijstijd in de Engelse, Duitse of Franse taal voor het primair onderwijs (34 031) Motie-Nooren c.s.	De Kamer zal over de uitkomsten van dit onderzoek in december 2017 worden geïnformeerd.

B. Door de Staten-Generaal gedane toezeggingen

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
DIRECTIE FINANCIËEL ECONOMISCHE ZAKEN		
Het verschil in beloning po/vo zal in de brief over het loongebouw worden meegenomen.	Debat [10-5-2017] Werkdruk in het basisonderwijs	Het Ministerie van BZK heeft het onderzoek over het loongebouw in de onderwijssector uitgesteld tot na de zomer. Verder is de Tweede Kamer op 26 juni 2017 met de brief Beloning van leraren in het primair onderwijs geïnformeerd over het verschil in beloning en doorgroeimogelijkheden tussen po en vo.
In oktober/november 2017 ontvangt de Tweede Kamer het plan van aanpak inzake de carrièreperspectieven, tegelijkertijd met de tussenrapportage over de sectorakkoorden.	Debat [8-2-2017] AO Leraren, onderwijsarbeidsmarkt en lerarenopleidingen en Initiatiefnota Kerels voor de klas	In oktober/november 2017 ontvangt de Tweede Kamer het plan van aanpak inzake de carrièreperspectieven, tegelijkertijd met de tussenrapportage over de sectorakkoorden.
Vóór de zomer ontvangt de Tweede Kamer het onderzoek naar het loongebouw in de onderwijssector dat het Ministerie van BZK uitvoert.	Debat [10-5-2017] Werkdruk in het basisonderwijs Debat [8-2-2017] AO Leraren, onderwijsarbeidsmarkt en lerarenopleidingen en Initiatiefnota Kerels voor de klas	Het Ministerie van BZK heeft het onderzoek over het loongebouw in de onderwijssector uitgesteld tot na de zomer. Verder is de Tweede Kamer op 26 juni 2017 met de brief Beloning van leraren in het primair onderwijs geïnformeerd over het verschil in beloning en doorgroeimogelijkheden tussen po en vo.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
Bij de nieuwe ronde van jaarverslagen, ontvangt de Tweede Kamer een update van de stand van zaken betreffende openbaarheid van jaarverslagen.	Debat [2-3-2016] Financiële Situatie in het Onderwijs	Uit een inventarisatie door de PO-Raad en de VO-raad naar de naleving van de afspraken in de Branche codes Goed bestuur op het punt van openbaarmaking van jaarverslagen komt naar voren dat – ondanks de aansporingen daartoe – nog steeds niet alle scholen in de sectoren PO en VO hun jaarverslag op de eigen website openbaar maken. De verwachting is dat een nieuwe aansporing daartoe niet zal leiden tot een 100% score. OCW werkt daarom aan het opnemen van de openbaarmaking in de sectorwetten. Daarna worden nadere inrichtingsvoorschriften in de Regeling 26 oktober 2016 jaarverslaggeving onderwijs opgenomen.
De Minister probeert bij Voorjaarsnota, maar in ieder geval bij de begroting op Prinsjesdag 2016 de Tweede Kamer te informeren over de incidentele bijstelling van 94,3 miljoen voor de jaren 2017 tot en met 2020 (hoe komt dit tekort tot stand, en waar slaat het neer).	Debat [14-10-2015] Wetgevingsoverleg Begrotingsonderzoek	De ramingsbijstelling van € 94,3 miljoen in 2017 is gedekt met behulp van de eindejaarsmarge 2016/2017. De bijstelling voor de jaren 2018–2020 staat in de begroting 2018 op artikel 91 nominaal en onvoorzien. De beslissing over invulling hiervan wordt overgelaten aan het volgende kabinet. Hiertoe is besloten na overleg met de formerende partijen.
DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIE-FINANCIERING		
De Tweede Kamer ontvangt rond de zomer de resultaten van het overleg met LOBO, ADEF, ICL, VSNU en de Vereniging Hogescholen over het vergemakkelijken van de zij-instroom en de hij-instroom.	Debat [8-2-2017] AO Leraren, onderwijsarbeidsmarkt en lerarenopleidingen en Initiatiefnota Kerels voor de klas	Met de Tweede Kamer is afgesproken dat er een keer per jaar wordt gerapporteerd over de voortgang van de Lerarenagenda. Deze voortgangsrapportage verschijnt naar verwachting in november 2017. De Kamer wordt in deze rapportage over de toezegging geïnformeerd.
In of na de zomer van 2017 ontvangt de Tweede Kamer de resultaten van de Taskforce Landenstrategie.	Debat [14-12-2016] AO Internationalisering	De Tweede Kamer ontvangt de resultaten van de Taskforce Landenstrategie in het najaar van 2017.
De Tweede Kamer ontvangt in de zomer van 2017 een AMvB, die is aangekondigd in het wetsvoorstel Internationalisering, gericht op vestigingen hoger onderwijsinstellingen in het buitenland.	Debat [14-12-2016] AO Internationalisering	Het wetsvoorstel bevordering internationalisering is in de Tweede Kamer en Eerste Kamer aangenomen. De AMvB wordt in het najaar 2017 voorgehangen in beide Kamers. Verwachte inwerkingtreding is in voorjaar 2018.
Uiterlijk 15 november 2016 zal de Minister de hogescholen en universiteiten laten weten wat zij besluit over de realisatie van de prestatieafspraken en de financiële consequenties daarvan. Zij zal de Tweede Kamer spoedig daarna informeren over haar besluiten. Voor 1 maart 2017 verwacht zij vervolgens het rapport van de evaluatiecommissie prestatiebekostiging hoger onderwijs onder leiding van Wim van de Donk. Deze evaluatie zal zij benutten om de kwaliteitsafspraken zo vorm te geven dat kansen voor studenten verder worden gestimuleerd.	Brief [3-11-2016] Kamerbrief met aanbieding antwoorden vragen begrotingsbehandeling onderwijs en wetenschap 2017	De eerste twee delen van deze toezegging zijn afgehandeld met respectievelijk de brief aan de Tweede Kamer Eindbeoordeling prestatieafspraken hoger onderwijs van 17 november 2016 en de aanbieding op 21 maart 2017 van het rapport van de evaluatiecommissie prestatiebekostiging hoger onderwijs . Het derde deel van de toezegging wordt meegenomen bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. Besluitvorming over vormgeving van de kwaliteitsafspraken is aan het nieuwe kabinet.
De Minister komt later in brieven over sociale veiligheid of de strategische agenda terug op de effectiviteit van maatregelen die studentenverenigingen/ universiteiten/ hogescholen nemen inzake het tegengaan van seksisme.	Debat [27-10-2016] AO Emancipatie	De toezegging wordt meegenomen in de eerstvolgende strategische agenda hoger onderwijs die gepland staat voor het tweede kwartaal van 2019.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Minister zegt toe dat zij in de volgende begroting poogt van de voorgenomen prestatieafspraken van individuele instellingen voor hoger onderwijs een «rekenkundig» gemiddelde weer te geven.	Debat [26-10-2016] Wetgevingsoverleg (WGO) Begrotingsonderzoek	De toezegging wordt meegenomen bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. Besluitvorming over vormgeving van de kwaliteitsafspraken is aan het nieuwe kabinet.
Voorjaar 2017 komt de eindevaluatie W&T naar de Tweede Kamer.	Debat [2-12-2015] Voortgang Techniekpact	Met de Tweede Kamer is afgesproken dat er een keer per jaar wordt gerapporteerd over de voortgang van de Lerarenagenda. Deze voortgangsrapportage verschijnt naar verwachting in november 2017. De Kamer wordt in deze rapportage over de toezegging geïnformeerd.
De Minister zal de Tweede Kamer voorzien van een onderzoek naar de effecten van extra financiële bijdragen aan onderwijs (zoals van honoursprogramma's).	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW	Het SCP heeft dit onderzoek nog eens tegen het licht gehouden, gezien de mogelijke samenloop met soortgelijk onderzoek dat elders al loopt (Inspectie van het onderwijs, ResearchNed). Het SCP is daardoor later gestart dan gepland. De verwachte publicatiedatum is december 2017.

DIRECTIE KENNIS

De Minister zegt toe dat in de Staat van het Onderwijs, die in 2018 verschijnt, wordt teruggeblikt op hoeveel scholen aan de slag zijn gegaan met kwaliteitsverbetering (van voldoende, naar goede school).	Debat [21-6-2017] WGO Wetgevingsoverleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016	De Tweede Kamer ontvangt de Staat van het Onderwijs in april 2018.
De Tweede Kamer ontvangt een brief naar aanleiding van de top 5 naar aanleiding van de motie van het lid Hamer.	Debat [21-6-2017] WGO Wetgevingsoverleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2017 over de toezegging geïnformeerd.
In jaarverslag en de begroting zal tevens duidelijk worden aangegeven wanneer het gaat om streefwaarden en wanneer om realisatiewaarden.	Debat [26-10-2016] Wetgevingsoverleg (WGO) Begrotingsonderzoek	In deze begroting is duidelijker aangegeven wanneer het over een streefwaarde of een realisatiewaarde gaat. In het afgelopen jaarverslag speelde deze problematiek niet.
De Minister zegt toe dat de Tweede Kamer een aanvullend onderzoek op het inspectie-onderzoek naar schaduwonderwijs ontvangt.	Debat [22-6-2016] Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Onderwijsverslag 2015	De Kamer wordt geïnformeerd na nader onderzoek door het Ministerie van OCW naar schaduwonderwijs in oktober 2017. Dit is aangekondigd in het antwoord op schriftelijke vragen van het lid Grashoff (Groen-Links) van 30 januari 2017 aan de Tweede Kamer.

DIRECTIE MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

De wet invoering associate degree-opleiding wordt na vier jaar gemonitord (aangezien de hele cyclus doorlopen moet zijn). De Minister zegt toe dat mochten er echter na twee jaar signalen zijn over een gebrekkige aansluiting van werkgevers of dat het verkeerd gebruikt wordt en de wet niet tot de emancipatie en verheffing leidt, maar juist tot het apart zetten van studenten die misschien wat meer aandacht vragen, dan wordt de balans opgemaakt, wordt de thermometer erin gehouden en worden op dat moment al maatregelen genomen. In de monitoring wordt ook het punt van de stage(begeleiding) meegenomen.	Debat [29-6-2017] Associate Degree (AD)	In het najaar van 2017 zal de monitor worden vormgegeven.
Na de zomer ontvangt de Tweede Kamer het wetsvoorstel regionale samenwerking voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie.	Debat [31-5-2017] AO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2017 over de toezegging geïnformeerd.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
Voor het einde van het jaar ontvangt de Tweede Kamer een brief over het nut en de wenselijkheid van de individuele onderwijs-overeenkomst, dit naar aanleiding van het overleg met studenten en instellingen.	Debat [31-5-2017] AO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten	De Tweede Kamer wordt voor einde van 2017 over de toezegging geïnformeerd.
In de brief over de LOB (met de reactie op de motie-Duisenberg) zal de Tweede Kamer in september of oktober schriftelijk worden geïnformeerd over de stand van zaken rond de studiebijsluiters.	Debat [31-5-2017] AO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten	De Tweede Kamer wordt in september of oktober 2017 geïnformeerd over de stand van zaken rond de studiebijsluiters.
De Tweede Kamer wordt in het najaar schriftelijk geïnformeerd over de resultaten van de pilot inzake stages.	Debat [31-5-2017] AO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2017 over de toezegging geïnformeerd.
Na het zomerreces ontvangt de Tweede Kamer de voortgangsrapportage op stelselniveau over de kwaliteitsafspraken mbo. De Minister zegt toe dat zij in ieder geval procedureel, en zo mogelijk inhoudelijk en feitelijk, in het jaarverslag zal opnemen wat de stand van zaken is.	Debat [22-6-2016] Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Onderwijsverslag 2015	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2017 geïnformeerd over de voortgangsrapportage in het kader van de kwaliteitsafspraken.
De model-instellingsverklaring die wordt opgesteld door de MBO Raad en de NRTO zal de Tweede Kamer ter kennisname ontvangen.	Debat [15-12-2016] wetsvoorstel aanscherping examencommissies	In het najaar van 2017 zal de Tweede Kamer hierover worden geïnformeerd.
In de zomer van 2017 zullen de resultaten verschijnen van een aantal onderzoeken naar het bereik en de impact van het beleid op het gebied van laaggeletterdheid. De Minister stelt bereid te zijn om op grond van die onderzoeken na te gaan of wijziging of aanpassing van het beleid nodig is. Het betreft onderzoek over het bereik en de besteding van educatiegeld door gemeenten; onderzoek over de impact van het beleid op individuele cursisten en de tussenevaluatie van het hele programma Tel mee met Taal. Ook het internationaal vergelijkende PIRLS-onderzoek zal de Minister erbij betrekken, hetgeen medio 2017 komt.	Debat [15-12-2016] VAO laaggeletterdheid	De Kamer wordt in het najaar van 2017 per brief geïnformeerd over de voortgang van het actieprogramma «Tel mee met Taal» en de toekomst van de volwasseneneducatie. Hierin wordt ingegaan op de resultaten van de verschillende onderzoeken die in 2017 verschijnen. De onderzoeksrapporten worden als bijlage meegezonden.
De Minister zegt toe dat de Tweede Kamer wordt geïnformeerd over het overleg met de MBO Raad over internationalisering in het mbo, in het bijzonder over de facilitering door de onderwijsinstellingen van studenten.	Debat [14-12-2016] AO Internationalisering	De nieuwe Minister of Staatssecretaris verantwoordelijk voor het mbo bespreekt dit onderwerp tijdens zijn of haar inwerkperiode met de MBO Raad en zal de Kamer bij gelegenheid informeren over de uitkomst.
In de zomer (of eerder) komt het impact onderzoek van de universiteit van Maastricht.	Debat [23-11-2016] Laaggeletterdheid	De Kamer wordt in het najaar van 2017 per brief geïnformeerd over de voortgang van het actieprogramma «Tel mee met Taal» en de toekomst van de volwasseneneducatie. Het impactonderzoek van de Universiteit Maastricht wordt als bijlage meegezonden.
In de volgende rapportage wordt ingegaan op de samenwerking met andere departementen (met het BZK deel) inzake concretisering van het beleid.	Debat [23-11-2016] Laaggeletterdheid	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2017 per brief geïnformeerd over de voortgang van het actieprogramma «Tel mee met Taal» en de toekomst van de volwasseneneducatie. Hierin wordt ook ingegaan op de interdepartementale samenwerking inzake laaggeletterdheid.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De evaluatie inzake volwasseneneducatie van Regioplan komt medio volgend jaar.	Debat [23-11-2016] Laaggeletterheid	Naar verwachting zullen in november 2017 de evaluatie van de wetwijziging en de reacties naar de Tweede Kamer worden gestuurd.
Het wetsvoorstel «differentiatie examen-eisen taal en rekenen» zal in het voorjaar van 2017 naar de Tweede Kamer gestuurd worden.	Brief [3-11-2016] Kamerbrief met aanbieding antwoorden vragen begrotingsbehandeling onderwijs en wetenschap 2017	Het wetsvoorstel wordt in het najaar van 2017 naar de Tweede Kamer gestuurd.
De Tweede Kamer ontvangt spoedig informatie over het experiment met «crossovers».	Debat [23-6-2016] plenair debat invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht mbo	In september 2017 starten de eerste opleidingen op basis van cross-over kwalificaties. De Tweede Kamer wordt eind 2017 geïnformeerd over de eerste bevindingen van het experiment cross-over kwalificaties mbo.
Het wetsvoorstel inzake overleg tussen gemeenten en jeugdwelzijn komt naar verwachting voor het eind van het jaar.	Debat [30-3-2016] Voortijdig schoolverlaten en kwaliteitsafspraken in het mbo	Het wetsvoorstel wordt naar verwachting in het najaar van 2017 naar de Tweede Kamer gestuurd.
De Minister zegt toe in het jaarverslag of bij de OCW-begroting te rapporteren over de conclusies van de commissie Macrodoelmatigheid.	Debat [18-2-2016] AO Governance	In het najaar van 2017 zal de Tweede Kamer hierover worden geïnformeerd.
De Minister zegt toe de MBO Raad te verzoeken de samenstelling van besturen van roc's in kaart te brengen, mede gericht op diversiteit.	Debat [18-2-2016] AO Governance	OCW is in overleg met de MBO Raad over de samenstelling van besturen van roc's.
De Minister geeft aan dat zij verschillende mogelijkheden ziet voor een stagebeurs voor mbo-docenten, zodat er meer kennis over de beroepspraktijk in het klaslokaal komt, via de lerarenbeurs en de scholingsmiddelen uit de cao's. Zij zal hierover niet in een aparte brief rapporteren aan de Kamer, maar samen met andere initiatieven.	Debat [29-10-2015] Begrotingsbehandeling OCW 2 ^e termijn	Met de MBO Raad wordt nagegaan in hoeverre er reeds door instellingen ruimte (vanuit scholing) wordt gegeven aan docenten om stage te mogen lopen bij bedrijven. Onderzoek vindt najaar 2017 plaats vanuit de MBO Raad.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, zegt toe dat zij met de MBO Raad over het Steunpunt Studerende Moeders zal spreken en de Tweede Kamer daarover rapporteren.	Debat [21-1-2015] AO Leven Lang Leren	Er worden nog gesprekken gevoerd met de MBO Raad, Steunpunt Studerende Moeders, Vereniging Vrouw en Recht, De Ned. Vrouwenraad, FNV, PILP, de VH en de VSNU over de problematiek rondom studerende moeders/zwangere studenten. Bekeken wordt of de diverse sectororganisaties kunnen komen tot een handreiking met betrekking tot het onderwijs voor studerende moeders/zwangere studenten.
Over het opnemen van de bpv-monitor in de studiebijsluiters wordt de Tweede Kamer bij de evaluatie van de studiebijsluiters over twee jaar geïnformeerd.	Debat [15-12-2014] Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Macrodoelmatigheid mbo	De BPV-monitor wordt op dit moment door SBB en MBO Raad ontwikkeld. Mogelijk levert de BPV-monitor een indicator op die opgenomen kan worden in de studiebijsluiters. Het besluit hierover zal worden genomen na de evaluatie van de 2 ^e fase van de studiebijsluiters eind 2017. De Tweede Kamer zal begin 2018 hierover worden geïnformeerd.
De Minister zegt toe mogelijke verstoringen in het publiek en private aanbod van middelbare beroepsopleidingen te gaan monitoren en de Tweede Kamer bij de evaluatie te informeren.	Debat [15-12-2014] Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Macrodoelmatigheid mbo	Over twee jaar vindt de evaluatie Macrodoelmatigheid plaats. Daarbij zal ook gekeken worden naar mogelijke verstoringen in het publiek en private aanbod van middelbare beroepsopleidingen. Begin 2018 zal de Tweede Kamer hierover worden geïnformeerd.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Tweede Kamer wordt actief op de hoogte gehouden van de implementatie van het wetsvoorstel. In zijn algemeenheid wordt de Tweede Kamer, als het relevant is, geïnformeerd over datgene wat bij roc's en gemeenten op dit terrein gebeurt en wat de consequenties van de implementatie van dit wetsvoorstel zullen zijn.	Debat [12-6-2014] Wetsvoorstel Educatie Wijziging van onder meer de Wet participatiebudget en de Wet educatie en beroepsonderwijs inzake het invoeren van een specifieke uitkering educatie en het vervallen van de verplichte besteding van educatiemiddelen bij regionale opleidingscentra (33 911)	Naar verwachting zullen in november 2017 de evaluatie van de wetswijziging en de reacties naar de Tweede Kamer worden gestuurd.
De Minister zegt toe dat een reactie op het cijfermatig overzicht over de ontwikkeling van de werkgelegenheid in het onderwijs (van Stamos, juli 2013), onderdeel mbo, wordt meegenomen in een van de volgende brieven over het mbo.	Debat [12-3-2014] Algemeen overleg mbo kwalificatiedossiers gecombineerd met Macrodoelmatigheid in het mbo	OCW is in gesprek met de MBO Raad om tot een betere gegevenslevering te komen zodat er een beter beeld ontstaat bij de verschillende functies waaronder leraren, instructeurs, teamleiders, onderwijsondersteunend personeel, onderwijsbeheerspersoneel en directie. U-WEB is hierop aangepast in samenloop wijziging lerarenregister. De aanpassing van U-WEB wordt naar verwachting in 2018 gepubliceerd.
Het experimenteel onderzoek naar de effectiviteit van vsv-maatregelen door het Centraal Planbureau start in 2013 en wordt in 2015 afgerond.	Brief [14-11-2012] Antwoord op Commissiebrief met antwoorden op de Lijst van vragen inzake 33 400 VIII Vaststelling van de begroting van het Ministerie van OCW (VIII) voor het jaar 2013	Het experimenteel onderzoek naar de effectiviteit van vsv-maatregelen door het Centraal Planbureau is gestart in 2013. Het onderzoek wordt in 2017 afgerond; de eerdere planning om het eerder af te ronden blijkt niet haalbaar.
DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE		
Rond de behandeling van de begroting ontvangt de Tweede Kamer een beoordeling van het nieuwe beloningskader van de omroepen, met een kritische toets op inhuur van externen.	Debat [28-6-2017] Media	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2017 over de toezegging geïnformeerd.
De Staatssecretaris zegt toe dat hij een gesprek zal initiëren tussen betrokken partijen inzake bereikbaarheid van Omroep Fryslân.	Debat [28-6-2017] Media	De Staatssecretaris zal voor het einde van 2017 een gesprek tussen betrokken partijen initiëren.
De Staatssecretaris zal het Commissariaat voor de Media verzoeken te rapporteren over hun toetsprincipe inzake reclameinkomsten, en de Tweede Kamer daarover informeren.	Debat [28-6-2017] Media	De Tweede Kamer wordt naar verwachting voor het einde van 2017 over de toezegging geïnformeerd.
De Staatssecretaris zal de NVJ vragen of zij geen rol voor zich zelf zien in het «als beroepsgroep bewaken» van de kwaliteit van de journalistiek, en de Tweede Kamer daarover rapporteren.	Debat [28-6-2017] Media	De Tweede Kamer wordt voor het einde van 2017 over de toezegging geïnformeerd.
De Tweede Kamer ontvangt vóór de zomer een stand van zaken rond de prestatieafspraken.	Debat [28-6-2017] Media	Er worden nog gesprekken gevoerd tussen Staatssecretaris, NPO en het Commissariaat voor de Media. Het streven is om de prestatieovereenkomst in het najaar van 2017 aan de Tweede Kamer toe te sturen.
De Tweede Kamer krijgt informatie over Beste Buren.	Debat [14-4-2015] AO Boeken	De informatie over Beste Buren wordt meegestuurd met de tussenrapportage Wet op de vaste boekenprijs. Verwachting is dat de Tweede Kamer in november 2017 wordt geïnformeerd.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
Rond de zomer ontvangt de Tweede Kamer wetsvoorstel fase 2 inzake regionale omroepen met ook de positie van omroep Friesland.	Debat [15-6-2016] Plenaire behandeling Mediawet	De Tweede Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Tweede Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Staatssecretaris komt terug bij de Tweede Kamer indien overleg ombudsman in de zin van afspraken prestatie-afspraken niet tot overeenstemming leidt.	Debat [28-11-2016] Wetgevingsoverleg Media	Er worden nog gesprekken gevoerd tussen Staatssecretaris, NPO en het Commissariaat voor de Media. Het streven is om de prestatieovereenkomst in het najaar van 2017 aan de Tweede Kamer toe te sturen.
De Tweede Kamer ontvangt eerste deel van 2017 evaluatie van de implementatie van de nieuwe Mediawet.	Debat [28-11-2016] Wetgevingsoverleg Media	Het uitgangspunt is om in het najaar van 2017 een aparte brief aan de Tweede Kamer te sturen. De brief wordt mede op basis van de Terugblik van de NPO opgesteld.
Rond de zomer van 2016 ontvangt de Tweede Kamer een evaluatie van het huidige btw-convenant in de cultuursector.	Debat [30-11-2015] Wetgevingsoverleg Cultuur	Verwacht wordt dat de Tweede Kamer in het najaar van 2017 per brief wordt geïnformeerd.
De Tweede Kamer ontvangt medio 2016 het wetsvoorstel Regionale omroepen. Voorafgaand aan de behandeling ontvangt de Tweede Kamer de resultaten van het overleg met ROOS en NPO over vensterprogramma's.	Debat [16-11-2015] Wetgevingsoverleg Media	De Tweede Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Tweede Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS		
De Staatssecretaris zegt toe in de Lerarenagenda in te gaan op het TIAS-rapport; reactie op wat we kunnen leren uit dat rapport.	Debat [29-6-2017] Plenair debat Lerarentekort in het Basisonderwijs	De Tweede Kamer ontvangt de voortgangsrapportage Lerarenagenda naar verwachting in november 2017.
De Staatssecretaris zegt toe in de Lerarenagenda in te gaan op het mogelijke probleem dat leraren verplicht de overblijf moeten doen.	Debat [29-6-2017] Plenair debat Lerarentekort in het Basisonderwijs	De Tweede Kamer ontvangt de voortgangsrapportage Lerarenagenda naar verwachting in november 2017.
De Minister zegt toe dat de Tweede Kamer een brief ontvangt over het lerarentekort.	Debat [21-6-2017] WGO Wetgevingsoverleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016	De Tweede Kamer ontvangt de brief over het lerarentekort naar verwachting in het najaar van 2017.
Voor het zomerreces 2017 of zoveel eerder als mogelijk zal de Staatssecretaris de Tweede Kamer informeren over zijn gesprek met de PO-Raad over hoe zij de Rekenagenda meer kunnen gaan ondersteunen.	Debat [17-11-2016] Taal en Rekenen	De Tweede Kamer wordt na de kabinetsformatie over de toezegging geïnformeerd.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
Na de jaarwisseling ontvangt de Tweede Kamer het wetsvoorstel «Meer ruimte voor nieuwe scholen».	Debat [3-11-2016] Voortzetting 2 ^e termijn Begroting OCW	Het advies van de Raad van State is ontvangen op 28 februari 2017. Dit advies wordt verwerkt. Streven is om het wetsvoorstel in het najaar van 2017 aan de Tweede Kamer aan te bieden.
De Staatssecretaris gaat om de tafel zitten met de sociale partners en de inspectie om te bekijken of de huidige systematiek van de verklaringen omtrent het gedrag kan worden verbeterd, ook in het licht van een aantal zaken die recentelijk hebben gespeeld.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister	De Tweede Kamer zal in het najaar van 2017 worden geïnformeerd.
In 2020 volgt de evaluatie van de Wet overheveling buitenonderhoud po.	Debat [19-4-2016] VAO Onderwijshuisvesting po/vo	De Tweede Kamer ontvangt in 2020 de evaluatie van de Wet overheveling buitenonderhoud.
De Staatssecretaris zegt toe dat bij de evaluatie van de Wet passend onderwijs in algemene zin zal worden nagegaan of de samenwerkingsverbanden taken als verdeling van achterstandsmiddelen op zich kunnen nemen.	Debat [14-4-2016] Gewichtengelden – Verdeling middelen achterstandenbeleid	Dit loopt mee in de evaluatie passend onderwijs. Over de resultaten wordt de Tweede Kamer geïnformeerd via de halfjaarlijkse voortgangsrapportages passend onderwijs. De Tweede Kamer heeft de meest recente voortgangsrapportage ontvangen op 20 juni 2017.
De Staatssecretaris zegt toe dat hij bij de nadere uitwerking van het wetsvoorstel «Onderwijs op andere locatie», dat binnen een jaar naar de Tweede Kamer wordt gestuurd, zal meenemen: – de partnerschapsschool; – de frequentie van de toetsing; – in hoeverre internationale onderwijsprogramma’s interfereren met de landelijke examens.	Debat [22-3-2016] VAO Onderwijs op een andere locatie	Het wetsvoorstel Onderwijs op een andere locatie dan de school zal naar verwachting in 2019 in werking treden. Hierin zullen de toezeggingen aan de Tweede Kamer worden meegenomen.
Bij de jaarrapportages over 2015 komt de Staatssecretaris terug op de overlegresultaten met PO/VO Raad op achterliggende redenen en mogelijke belemmeringen om «bovenmatige reserves» in te zetten.	Debat [2-3-2016] Financiële Situatie in het Onderwijs	De Tweede Kamer wordt hierover geïnformeerd bij «De Financiële Staat van het Onderwijs 2016» eind 2017.
Eind 2015 vindt er een peiling plaats waarover de Tweede Kamer in 2016 wordt geïnformeerd.	Debat [30-9-2014] VAO Bewegingsonderwijs	Eind 2016 heeft er een peiling bewegingsonderwijs plaatsgevonden, ook wel genoemd de monitor bewegingsonderwijs. De Tweede Kamer zal met de staat van het onderwijs over de jaren 2016–2017 van de inspectie in april 2018 worden geïnformeerd.
In de volgende monitor van het bewegingsonderwijs (Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON) wordt ook aandacht besteed aan de kostenfactor van sportfaciliteiten.	Debat [24-9-2014] Bewegingsonderwijs	In de monitor bewegingsonderwijs van 2016 is aandacht besteed aan de kostenfactor van sportfaciliteiten. Deze monitor wordt met het onderwijsverslag van de inspectie over het schooljaar 2016–2017 in april 2018 naar de Tweede Kamer gezonden.
De evaluatie van deze wet zal plaatsvinden in het kader van het Onderwijsverslag 2015.	Debat [14-3-2012] Wijziging van onder meer de Wet op de expertisecentra in verband met de kwaliteit van het speciaal en voortgezet speciaal onderwijs (32 812)	De evaluatie loopt door tot 2020. Over de (tussen)resultaten wordt aan de Tweede Kamer gerapporteerd in de (halfjaarlijkse) voortgangsrapportages passend onderwijs. De Tweede Kamer heeft de meest recente voortgangsrapportage ontvangen op 20 juni 2017.
DIRECTIE VOORTGEZET ONDERWIJS		
In de volgende voortgangsrapportage wordt gerapporteerd over het onderzoek naar de financiële bijdrage van ouders voor hoogbegaafde leerlingen.	Debat [5-7-2017] Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	De volgende voortgangsrapportage verschijnt in december 2017.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
In de volgende voortgangsrapportage wordt een stand van zaken gegeven van het aantal samenwerkingsverbanden met onafhankelijk toezicht.	Debat [5-7-2017] Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	De volgende voortgangsrapportage verschijnt in december 2017.
De Staatssecretaris zegt toe dat in de volgende voortgangsrapportages wordt gerapporteerd over de aantallen reguliere scholen die niet voldoen aan de zorgplicht en welke sancties zijn toegepast.	Debat [5-7-2017] Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	De volgende voortgangsrapportage verschijnt in december 2017.
De Staatssecretaris zegt toe dat hij een verdiepende analyse zal uitzetten naar de wensen rond een landelijk niveau van basisondersteuning.	Debat [5-7-2017] Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	De analyse wordt momenteel uitgevoerd.
De Staatssecretaris zegt een onderzoek toe naar de mogelijkheden van het afbakenen van de doelgroep van kinderen met een ernstige meervoudige beperking met het oog op financiering.	Debat [5-7-2017] Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	Het onderzoek wordt momenteel uitgevoerd.
Aan het einde van het jaar is het wetsvoorstel gereed om samenwerkingsverbanden te verplichten een doorzettingmacht te regelen.	Debat [5-7-2017] Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	Het wetsvoorstel is naar verwachting eind 2017 gereed.
In de brede monitor Onderwijshuisvesting wordt tevens aandacht besteed aan het binnenklimaat van scholen. De eerstvolgende monitor verschijnt in 2017. In de monitor wordt ook aandacht besteed aan het aantal gebouwen dat niet voldoet aan de wettelijke eisen.	Debat [19-4-2016] VAO Onderwijshuisvesting po/vo	De Kamer wordt over de toezegging geïnformeerd met een brief in december 2017.
DIRECTIE WETGEVING EN JURIDISCHE ZAKEN		
Het wetsvoorstel inzake het openbaar maken van jaarverslagen van scholen (van scholen voor primair en voortgezet onderwijs) kan de Kamer begin 2018 verwachten.	Debat [21-6-2017] WGO Wetgevingsoverleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016	De Tweede Kamer ontvangt het wetsvoorstel in het voorjaar van 2018.
In het najaar van 2016 zal het eigen OCW-wetsvoorstel ook gereed zijn. Dat zal in het najaar naar buiten kunnen gaan voor internetconsultatie en uitvoeringstoets. Eind 2016 kan het naar de Raad van State. In april 2017 kan het worden ingediend bij de Tweede Kamer. Dat volgt dus op het wetsvoorstel van V en J.	Debat [3-2-2016] Vervolg plenaire behandeling wetsvoorstel Versterking Bestuurskracht	Het wetsvoorstel is door de Minister van V&J bij de Tweede Kamer ingediend. De Minister van V&J heeft inmiddels een schriftelijk verslag ontvangen van de Kamer. De bestaande wetgeving biedt reeds voldoende mogelijkheden tot aansprakelijkstelling. Het lijkt niet nodig in aanvulling op de bestaande mogelijkheden tot aansprakelijkstelling verdergaande mogelijkheden tot aansprakelijkstelling op te nemen in de (onderwijs)wetgeving.
In de tweede helft van 2016 ontvangt de Tweede Kamer een verkennende studie over faillissement van scholen.	Debat [7-12-2015] Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans	Het wetsvoorstel is intern in voorbereiding. De verwachting is om het voorstel van wet tot wijziging van onderwijswetten voor het vergroten van de mogelijkheden voor een doorstart van onderwijsinstellingen bij faillissementen van rechtspersonen die onderwijsinstellingen in stand houden in november 2017 aan te bieden voor internetconsultatie alvorens het wetsvoorstel aan de Tweede Kamer aan te bieden. De toezegging wordt later afgedaan dan gepland om het interne afstemmingsproces zorgvuldig te doorlopen en voldoende draagvlak te creëren.

Toezeggingen Tweede Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Minister zal de Tweede Kamer informeren zodra meer bekend is over het mogelijke strafbare feit inzake Amarantis, dat in handen is gesteld van het Openbaar Ministerie.	Debat [20-3-2013] Amarantis	Naar verwachting wordt de Tweede Kamer eind 2017 geïnformeerd.
De Staatssecretaris stelt alle inhoudelijke informatie die in vervolg-AMvB's wordt verwerkt, aan de Tweede Kamer ter beschikking.	Debat [9-12-2009] Referentiekader doorlopende leerlijnen taal en rekenen	Ter uitvoering van de toezegging is aan de Tweede Kamer aangeboden (brief van 21 januari 2010, « Wetgeving invoering referentiekader taal en rekenen »): – het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen – het Examenbesluit beroepsopleidingen WEB. – Ook is aangeboden het « Conceptbesluit tot wijziging van het Eindexamenbesluit VO, het Staatsexamenbesluit VO en het Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB » (bijlage bij brief van 7 juni 2011, « Voortgangsrapportage implementatie referentiekader taal en rekenen »).

B. Door de Staten-Generaal gedane toezeggingen

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
DIRECTIE ERFGOED EN KUNSTEN		
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een opmerking van het lid De Graaf (D66), toe nog eens na te denken over een andere procedure voor de aankoop van kunstwerken.	Brief [6-10-2015] Afschrift brief aan Tweede Kamer inzake verwerving van twee huwelijksportretten	Een inventarisatie is op dit moment gaande. Deze kan nog niet worden afgerond omdat gewacht wordt op informatie uit het buitenland. De verwachting is dat in het najaar van 2017 informatie wordt gestuurd naar de Eerste Kamer.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Atsma (CDA) en Schnabel (D66), toe om samen met de Museumvereniging en de musea te evalueren of de gekozen aanpak voldoende recht doet aan de bekostiging van de collectie. Indien nodig kan de bekostiging per 2021 worden aangepast. De ervaringen uit 2017–2020 worden daarbij betrokken.	Debat [8-12-2015] Erfgoedwet	Sinds medio 2016 is een werkgroep aan het werk bestaande uit het bestuur van de Museumvereniging, vijf rijksmusea en OCW. De werkgroep ontwerpt een model dat de kostenstructuur van de museale exploitatie op een voor alle musea toepasbare manier vorm geeft. Eind oktober 2017 zal duidelijk zijn wat dat voor een bekostiging van het beheer van de collectie betekent.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Schnabel (D66), toe rapporten van deskundigencommissies met betrekking tot de vervreemding van cultuurgoederen door andere publiekrechtelijke rechtspersonen dan gemeenten, provincies en Rijk in principe openbaar te maken als die aan haar toegezonden zijn.	Debat [8-12-2015] Erfgoedwet	De Erfgoedwet trad op 1 juli 2016 in werking. Er zijn nog geen rapportages door deskundigencommissies uitgebracht.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Schnabel (D66), toe het museaal Aankoopfonds binnen vijf jaar te versterken en de Kamer daarover jaarlijks te informeren in het jaarverslag van haar ministerie.	Debat [8-12-2015] Erfgoedwet	De Minister van OCW informeert de Kamer in het Rijksjaarsverslag OCW over de aanvulling van het aankoopfonds.

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een motie van het lid Gerkens (SP), toe de wet formeel na vijf jaar te evalueren, maar als er signalen zijn, die signalen er binnen drie jaar uit te lichten om de Kamer er apart over te informeren.	Debat [8-12-2015] Erfgoedwet	De Erfgoedwet trad op 1 juli 2016 in werking. Het Ministerie van OCW monitort de uitvoering van de wet.
DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIE-FINANCIERING		
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Ganzevoort (GroenLinks) en Rinnooy Kan (D66), toe in de algemene maatregel van bestuur over transnationaal onderwijs regels op te nemen over de voornemens en de verslaglegging van de instellingen die zulk onderwijs willen verzorgen. Een ontwerpbesluit wordt in of na de zomer aan beide Kamers voorgelegd.	Debat [6-6-2017] Debat bevordering Internationalisering in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	De toezegging wordt afgedaan in de AMvB die in het najaar 2017 in beide Kamers wordt voorgehangen.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Bruijn (VVD) en Rinnooy Kan (D66), toe essays te laten schrijven over digitalisering in het hoger onderwijs en daarbij ook de mogelijke scenario's, de internationale dimensie en de taak- en rolverdeling tussen universiteiten en hogescholen mee te nemen. De auteurs worden ook onder representanten van de groep jongeren gezocht.	Debat [6-6-2017] Debat bevordering Internationalisering in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	Momenteel wordt gezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Martens (CDA), Bruijn (VVD) en Nooren (PvdA), toe over twee jaar met de VSNU en het Rectoren College te overleggen over de uitbreiding van het ius promovendi, over vijf jaar de wetswijziging te evalueren en die mee te nemen bij de Balans van de wetenschap in 2022. De naleving van de handreiking, het transnationale aspect, het toenemende aantal Engelstalige masteropleidingen en de aansluiting van die opleidingen op de beroepspraktijk worden daarbij betrokken.	Debat [6-6-2017] Debat bevordering Internationalisering in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	Momenteel wordt gezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), Martens (CDA), Rinnooy Kan (D66), Gerkens (SP), Nooren (PvdA), Bikker (ChristenUnie) en Schalk (SGP), toe om een adviescommissie in te stellen die zal oordelen over individuele cases inzake discriminatoire uitingen in het onderwijs, welke een zwaarwegend advies uitbrengt aan de Minister van OCW. De Minister van OCW zegt toe dit nader uit te werken en de Eerste Kamer hierover te informeren in een brief die uiterlijk vrijdag 3 maart aan de Kamer zal worden aangeboden. In deze brief neemt de Minister eveneens op hoe zij de rol en taken van de adviescommissie wettelijk zal borgen (via een nota van wijziging op een bij de Tweede Kamer ahangig wetsvoorstel), waarbij zij in ieder geval de ministeriële regelingen aan de Kamers zal sturen. Tot slot zegt de Minister toe om artikel 1.3, vijfde lid niet in werking te laten treden.	Debat [21-2-2017] EK debat bescherming Namen en Graden ho	De toezegging bestaat uit drie delen. Het tweede en derde deel zijn afgedaan met de brief Informatie over het wetsvoorstel bescherming namen en graden hoger onderwijs van 3 maart 2017. Bij nota van wijziging bij het wetsvoorstel Invoering associate-degree opleiding wordt een wettelijke verankering voor de adviescommissie geregeld. Wanneer het wetsvoorstel aanvaard is en de bepalingen in werking treden, wordt de adviescommissie met een ministerieel besluit ingesteld.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Bikker (ChristenUnie), toe te bekijken hoe de publieksvriendelijkheid van het CROHO kan worden verbeterd en de Eerste Kamer hierover te informeren.	Debat [21-2-2017] EK debat bescherming Namen en Graden ho	Op dit moment is OCW bezig met een traject om het Centraal register opleidingen hoger onderwijs (Croho) te moderniseren. In dat kader zal OCW samen met de instellingen bezien hoe Croho publieksvriendelijker kan worden gemaakt. Besluitvorming daarover vindt medio 2018 plaats. Vervolgens moet het nieuwe systeem gebouwd en gevuld worden. Afronding daarvan was aanvankelijk gepland voor 2019. Het traject is onderdeel van de herontwikkeling Bron, een sector overstijgend project. In verband met een verschuiving van fasen zal afronding van Croho in 2020 plaatsvinden.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Rinnooy Kan (D66) en Nooren (PvdA), toe om in 2020 in een onderzoek te kijken of zich problemen hebben voorgedaan met de positionering van hogescholen, met de nadruk op de internationale omgeving. Daarbij wordt ook gekeken naar de titel van lector in internationale context. Dit onderzoek zal gecombineerd worden met de toezegging (T01763) die tijdens de behandeling van het wetsvoorstel Kwaliteit in verscheidenheid is gedaan.	Debat [21-2-2017] EK debat bescherming Namen en Graden ho	Op 18 januari 2017 is de brief inzake uitstel evaluatie titulatuur aan de Eerste Kamer verzonden waarin is aangegeven dat de evaluatie twee jaar is uitgesteld. Het onderzoek zal meelopen met de evaluatie, die naar verwachting in 2020 zal worden afgerond.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), Rinnooy Kan (D66) en Nooren (PvdA), toe om een kabinetsreactie (waarbij mogelijk de WRR betrokken wordt) aan de Eerste Kamer te sturen inzake het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef en het al dan niet omgaan met discriminatoire uitingen ten opzichte van andere grondrechten in een brede (onderwijs-overstijgende) context.	Debat [21-2-2017] EK debat bescherming Namen en Graden ho	Het kabinet heeft met de reactie op de motie van Dam (brief Kabinetsreactie motie Van Dam van 31 januari 2017) aangegeven dat het staat voor een samenleving waarvan iedereen zich volwaardig onderdeel voelt en op verschillende beleidsterreinen maatregelen aangekondigd die zullen bijdragen aan het versterken van de onderlinge verbondenheid en het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef.

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de leden Bruijn, Nooren en Gerkens toe de uitkomsten van het accreditatieonderzoek van de NVAO inzake de Geneeskundeopleidingen en daarbij in het bijzonder naar de positie van coschappen van geneeskundestudenten t.o.v. stages van andere studenten aan de Eerste Kamer te sturen.	Debat [21-2-2017] Klein mondeling overleg geneeskundestudenten en coschappen	In de brief aan de Kamer van 19 april 2017 over Nadere toelichting n.a.v. mondeling overleg d.d. 21 februari over geneeskundestudenten in hun coschappfase wordt aangegeven dat eind 2018 aan de toezegging kan worden voldaan, omdat dan de accreditatie-uitkomsten beschikbaar komen.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD) en Martens (CDA), toe om de kennelijke verschrijving in artikel 10.20, eerste lid, WHW met een volgend wetsvoorstel te herstellen.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	De Kamer is over de toezegging geïnformeerd met de brief Openstaande moties en toezeggingen op het gebied van Hoger Onderwijs en Studiefinanciering van 7 juli 2017.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bruijn (VVD), toe dat in 2020/2021 een evaluatie zal plaatsvinden waarin in ieder geval worden meegenomen de praktische uitwerking van het instemmingsrecht van de opleidingscommissie op de Onderwijs en Examenregeling (OER) en hoe dit recht zich verhoudt tot de rechten van andere medezeggenschapsorganen waaronder die van de faculteitsraad, tot het instemmingsrecht op hoofdlijnen van de begroting in het mbo en tot het collegegeldvrij besturen.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	Naar verwachting wordt eind 2020 de evaluatie in gang gezet.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), Martens (CDA) en Rinnooy Kan (D66), toe na afloop van het studiejaar 2017/2018 een momentopname te maken inzake de vraag of er reden is tot zorg, bijstelling, extra uitleg of voorlichting, facilitering en ondersteuning van de opleidingscommissies.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	Medio 2018 wordt conform toezegging een momentopname gemaakt.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Rinnooy Kan (D66), toe bij de evaluatie van de prestatieafspraken terug te komen op het evenwicht tussen het horizontale en het verticale verantwoordingsbeleid en de horizontale en verticale verantwoordingslasten.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	De toezegging wordt meegenomen bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. Besluitvorming over vormgeving van de kwaliteitsafspraken is aan het nieuwe kabinet.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bruijn (VVD), toe een ex ante raming van de macro-economische effecten van het wetsvoorstel en de effecten van de maatregelen op arbeid mee te nemen bij de wetsevaluatie.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	De effecten worden onderzocht bij de evaluatie van de wet Studievoorschot. Dit is een doorlopende toezegging.

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Ganzevoort (GroenLinks), toe te borgen dat de extra investeringen inhoudelijk gestuurd worden en dat de studenten daarin een belangrijke stem hebben. De relevante concept-AMvB wordt, na overleg met VSNU, de Vereniging Hogescholen en de studentenorganisaties, naar beide Kamers gestuurd.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	De toezegging wordt meegenomen bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. Besluitvorming over vormgeving van de kwaliteitsafspraken is aan het nieuwe kabinet.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Essers (CDA) en Engels (D66), toe over twee studiejaar te bezien of de voorlichting en communicatie over de gelijkschakeling van titulatuur voor hbo en wo helder genoeg zijn. Tevens zegt zij toe over dit onderwerp te praten met andere partijen, waaronder werkgevers, teneinde verwarring te voorkomen.	Debat [9-7-2013] overleg Wetsvoorstel Kwaliteit in verscheidenheid	Op 18 januari 2017 is een brief inzake uitstel evaluatie titulatuur aan de Eerste Kamer verzonden waarin is aangegeven dat de evaluatie twee jaar is uitgesteld. De evaluatie zal naar verwachting in 2020 worden afgerond.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Koole (PvdA) en Ganzevoort (GL), toe dat het comprimeren van deeltijdstudies niet ten koste mag gaan van de kwaliteit en dat dit aan de onderwijsinstellingen wordt gecommuniceerd.	Debat [17-4-2012] Mondeling overleg met de Staatssecretaris inzake de uitvoering van de motie Ganzevoort c.s. (Eerste Kamerstuk 32 618, I)	Met het terugdraaien van de langstudeerdersmaatregel is de noodzaak tot het comprimeren van deeltijdstudies komen te vervallen. Dit is een doorlopende toezegging.
DIRECTIE KENNIS		
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een opmerking van het lid Ganzevoort (GroenLinks), toe dat zowel het rapport van de inspectie over de deugdelijkheidseisen als het rapport over de bevindingen (het stimulerende deel) openbare stukken zijn.	Debat [1-3-2016] Initiatiefvoorstel-Bisschop, Van Meenen en Rog: Doeltreffender regeling van het onderzoek	De toezegging heeft betrekking op elk onderzoek dat de inspectie doet op een school, opleiding of bestuur, en dat normaal gesproken openbaar zou zijn. Aan de toezegging wordt permanent uitvoering gegeven.
DIRECTIE MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS		
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bruijn (VVD), toe de algemene maatregel van bestuur over de hoofdlijnen van de begroting voor het mbo te zijner tijd bij de Eerste Kamer voor te hangen.	Debat [7-6-2016] Behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	De AOb is van mening dat er een wettelijke uitwerking dient te komen van het begrip hoofdlijnen van de begroting en heeft de Tweede Kamer geïnformeerd over haar standpunt. Voorhang bij de Eerste Kamer is in deze fase nog niet aan de orde. MBO Raad, JOB en het Platform medezeggenschap MBO hebben op 20 april 2017 een brief over een gezamenlijke handreiking gestuurd aan de Tweede Kamer. De handreiking wordt geëvalueerd.
Later dit najaar komt de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met een brief met welke scenario's denkbaar zijn.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister	Onderwijs Coöperatie en MBO Raad zijn met elkaar in gesprek. OCW wordt betrokken bij verdere afspraken en invulling actualiteiten.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap komt samen met de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap naar de Tweede Kamer met een plan over wat zij de komende jaren allemaal moeten doen om het lerarentekort aan te pakken.	Debat [5-10-2016] Wetsvoorstel Lerarenregister	Onderwijs Coöperatie en MBO Raad zijn met elkaar in gesprek. OCW wordt betrokken bij verdere afspraken en invulling actualiteiten.
DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE		

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Sent (PvdA), Lintmeijer (Groen-Links) en Bikker (ChristenUnie) toe de afspraken in de gezamenlijke brief van de NPO en een groot deel van de omroeporganisaties van 28 februari 2016 over openstelling van het omroepbestel in relatie tot artikel 2.88 Mediawet volledig te onderschrijven. De brief wordt onderdeel van het wettelijk verplichte coördinatie-glement. De Staatssecretaris doet zijn uiterste best om de omroepen die de brief niet hebben getekend te betrekken bij de afspraken.	Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst)	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Atsma (CDA), toe dat er per provincie minimaal één regionale omroep blijft bestaan en dat het mogelijk blijft dat er in de provincie Zuid-Holland twee regionale omroepen zijn.	Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst)	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bikker (ChristenUnie), toe deze erkenningsperiode van 2016–2020 geen verdere wijzigingen in het publieke mediabestel door te voeren.	Debat [2-2-2016] Plenair overleg Wetsvoorstel Media	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Sent (PvdA), toe dat de NPO geen causaal verband aan hoeft te tonen tussen de inzet van amusement en de kerntaken informatie, cultuur en educatie, maar slechts het verband aannemelijk moet maken door een sterke correlatie te laten zien.	Debat [2-2-2016] Plenair overleg Wetsvoorstel Media	Het toetsingskader van de programmering wordt meegenomen in de prestatieovereenkomst. Als de prestatieovereenkomst is afgerond kan de toezegging worden afgedaan. Verwacht wordt dat de Eerste Kamer in het najaar van 2017 wordt geïnformeerd.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt het lid Ten Hoeve toe de inhoudelijke strekking van de motie Ten Hoeve c.s. (34 264, K) over te nemen indien hij een doorbraak over het wetsvoorstel met de dertien regionale omroepen bereikt.	Debat [11-10-2016] Wetsvoorstel 34 459 aanvullingen bij toekomstbestendig maken van de landelijke publieke mediadienst	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Atsma (CDA), Schnabel (D66), Sent (PvdA), Bikker (ChristenUnie) en Ten Hoeve (OSF), toe de waarborgen in de motie-Ten Hoeve c.s. – onder meer een mediaraad voor Fryslân, instemmingsrecht bij het benoemen van de hoofdredacteur van Omrop Fryslân, zwaarwegend advies bij de middelenverstreking aan Omrop Fryslân – uit te werken in het regiowetsvoorstel en in de nieuwe bestuursafspraken tussen Rijk en Provincie Friesland.	Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst)	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Sent (PvdA) en Lintmeijer (GroenLinks), toe de redactionele onafhankelijkheid in de regio in het regiowetsvoorstel wettelijk vast te leggen.	Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst)	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Voor een grote transitie is de steun van de partijen nodig die deze verandering gaan uitvoeren. In de komende periode wordt verder vorm gegeven van de wettelijke kaders die de RPO, ROOS en de regionale omroepen ondersteunen bij de uitvoering van het plan en de wet.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Atsma (CDA), Lintmeijer (GroenLinks), Bikker (ChristenUnie) en Schalk (SGP), toe dat levensbeschouwelijke programmering onderdeel is en blijft van de taak van de publieke omroep. Hij zegt tevens toe zich te kunnen vinden in de motie-Bikker c.s. over een prestatieafpraak over de oormerking van het bedrag van minimaal € 12 miljoen per jaar voor programmering die voorheen verzorgd werd door de 2.42-omroepen en over een prestatieafpraak over het vrijmaken van ruimte en budget voor brede levensbeschouwelijke programmering.	Debat [1-3-2016] voortzetting Mediadebat (Toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst)	Verwacht wordt dat de Eerste Kamer bij het verzenden van de Prestatieovereenkomst in het najaar van 2017 een afschrift ontvangt van de Mediabegrotingsbrief en de begroting NPO.
DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS		
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Pijlman (D66), aan de Eerste Kamer toe de systematiek van de indexering die het Ministerie van OCW in de regel ontvangt van het Ministerie van Financiën door te berekenen aan het dienstencentrum.	Debat [7-2-2017] Behandeling initiatiefwetsvoorstel van de leden Ypma, Voordewind en Rog houdende wijziging van de Wet primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra ten einde levensbeschouwelijk onderwijs en godsdienstonderwijs op openbare scholen te bekostigen	De Eerste Kamer zal op korte termijn geïnformeerd worden over de systematiek van subsidietoekenning aan het Dienstencentrum.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Van Bijsterveld (CDA) en Kops (PVV), toe het percentage onderwijstijd in de Engelse, Duitse of Franse taal pas te wijzigen na discussie met de Kamers over de resultaten van de evaluaties.	Debat [22-9-2015] Wetsvoorstel Aanbieden van Onderwijstijd in de Engelse, Duitse of Franse Taal voor het Primair Onderwijs	De pilot Tweetalig Primair Onderwijs (TPO) loopt tot en met schooljaar 2018–2019. De Eerste Kamer ontvangt de resultaten van de evaluaties nadat de evaluatierapporten zijn opgeleverd. Aan de toezegging wordt opvolging gegeven indien een wijziging van het genoemde percentage eventueel in de toekomst aan de orde komt.

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een opmerking van het lid Pijlman (D66), toe de motie-Pijlman c.s. (34 031, I) mee te nemen als onderdeel van de beleidsreactie op het definitieve advies van het Platform Onderwijs 2032.	Debat [22-9-2015] Wetsvoorstel Aanbieden van Onderwijstijd in de Engelse, Duitse of Franse Taal voor het Primair Onderwijs	In de beleidsreactie op het advies van het platform 2032 van 23 januari 2016, Kamerstuk 31 293 nr. 278 is conform de toezegging ingegaan op de positie van het Engels in het po en vo. In het vervolgtraject van Onderwijs 2032, herziening curriculum, zal nader worden ingegaan op de eventuele gevolgen voor de professionalisering van docenten. Vooral nog is dit vervolgtraject op verzoek van de Tweede Kamer uitgesteld in februari 2017.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Ganzevoort (GroenLinks) en Backer (D66), toe de centrale eindtoets op zorgvuldige wijze in te voeren in het speciaal basisonderwijs, ná invoering van het passend onderwijs en pas als een adaptieve toets beschikbaar is.	Debat [3-12-2013] Plenair debat 33 157 centrale eindtoets en leerling- en onderwijsvolgsysteem primair onderwijs	Aan de Tweede Kamer is in de brief van 1 november 2016 gemeld dat inmiddels is gebleken dat de digitale adaptieve Centrale Eindtoets in 2018 nog niet voor alle leerlingen in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs geschikt zal zijn en de Staatssecretaris om die reden heeft besloten een verplichte eindtoets in het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs op te schorten. De Kamer zal in augustus 2019 geïnformeerd worden.
DIRECTIE VOORTGEZET ONDERWIJS		
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Bruijn (VVD), de Eerste Kamer toe in de evaluatie van de wet in 2022 bekijken of er met het «one man, one vote»-systeem wordt gewerkt.	Debat [14-2-2017] Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registervoortaal	Het punt wordt meegenomen in de evaluatie van de wet, die is voorzien voor 2022.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Pijlman (D66) en Sent (PvdA), de Eerste Kamer toe in de evaluatie van de wet in 2022 te bekijken of en hoe de beroepsgroep informeel leren en teamleren een plek in het register heeft gegeven.	Debat [14-2-2017] Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registervoortaal	Het punt wordt meegenomen in de evaluatie van de wet, die is voorzien voor 2022.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt toe, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Sent (PvdA), voorafgaand aan de start van de tweede periode voor herregistratie, waarin rechtsgevolg verbonden wordt aan niet-herregistratie (de laatste fase) opnieuw een debat te voeren met de Eerste Kamer om te bezien hoe de arbeidsrechtelijke consequenties zich hebben ontwikkeld.	Debat [14-2-2017] Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registervoortaal	Dit debat zal eind 2022 / begin 2023 moeten worden ingepland. De laatste fase staat namelijk gepland om op 1 augustus 2023 in werking te treden.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), De Vries-Leggedoor (CDA) en Sent (PvdA), de Eerste Kamer toe een voorhangprocedure voor de herregistratieprocedure, het besluit lerarenregister en het inwerking-tredingsbesluit op te nemen in de wet.	Debat [14-2-2017] Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registervoortaal	Hiervoor ligt inmiddels een nota van wijziging in de Tweede Kamer (34 732).

Toezeggingen Eerste Kamer

Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), De Vries-Leggedoor (CDA) en Sent (PvdA) toe de Eerste Kamer te informeren over het proces van invoering van het lerarenregister en dit mee te nemen in de evaluatie.	Debat [14-2-2017] Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registervoorportaal	Rapportage over de voortgang van het invoeringsproces vindt plaats in het najaar van 2017. Zowel Tweede Kamer als Eerste Kamer zullen deze informatie ontvangen. De evaluatie van de wet is voorzien binnen zes jaar na inwerkingtreding van de wet, dat wil zeggen in 2022.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Flierman (CDA), Ganzevoort (GroenLinks), Kuiper (ChristenUnie) en de Lange (OSF) toe om (1) het ECPO te verzoeken de tijdens het debat genoemde wensen van de Eerste Kamer – waaronder het invoeringstraject – mee te nemen in het evaluatiekader, (2) het evaluatiekader aan de Kamer te sturen, (3) het passend onderwijs te evalueren en een halfjaarlijkse monitor aan de Kamer te zenden, alsmede (4) de wetgeving aan te passen indien dit nodig blijkt uit de evaluatie en/of monitoring.	Debat [2-10-2012] Passend Onderwijs Herziening organisatie en financiering in het funderend onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs (passend onderwijs) onder nummer 33 106 + Kwaliteitsverbetering van het speciaal en voortgezet speciaal onderwijs onder nummer 32 812	De Eerste Kamer laat weten deze toezegging als «deels voldaan» te beschouwen. Hierbij kan worden opgemerkt dat de evaluatie passend onderwijs nog loopt tot het jaar 2020. Pas daarna is de toezegging geheel gestand gedaan. – De Tweede Kamer wordt steeds tussentijds geïnformeerd over de resultaten van de in dat kader uitgevoerde onderzoeken. Dit gebeurt middels een halfjaarlijkse voortgangsrapportage passend onderwijs . In juni 2017 is de elfde rapportage naar de Tweede Kamer gegaan; – de Eerste Kamer heeft de eerste voortgangsrapportages steeds ook ontvangen maar heeft enige tijd geleden aangegeven de volgende rapportages niet meer te willen ontvangen; – tot slot: de ecpo bestaat niet meer, de evaluatie wordt nu uitgevoerd onder regie van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

Bijlage 4 Subsidieoverzicht

Tabel Subsidies artikel 1 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
<u>Regeling Onderwijsvoorzieningen jongeren met een handicap (UWV)¹</u>	23.000	23.200	23.200	23.200	23.200	23.200	23.200	geen	2019	2018 ²
<u>Regeling Onderwijs in het buitenland (Stichting NOB)</u>	13.486	10.394	10.394	10.394	10.394	10.394	10.394	geen	2019	2018 ²
<u>WOOS: Basis voor Presteren («School aan Zet» en «Beta en Techniek»)</u>	5.900							2015	geen ³	2016
<u>WOOS: Humanistisch vormend en godsdienstonderwijs</u>	10.130	11.130	11.630	12.130	12.630	13.130	13.630	geen	2019	2018 ²
<u>WPO: Academische ziekenhuizen en SBD's voor onderwijs aan zieke leerlingen⁴</u>	6.920	6.920	6.920	6.920	6.920	6.920	6.920	geen	2019	2018 ²
<u>WOOS: Arbeids- en kennisactiviteiten PO</u>	2.020	2.020						geen	geen ⁵	2017
<u>WOOS: aanpassen lesmaterialen ten behoeve van visueel gehandicapte en dyslectische leerlingen (Dedicon)</u>	4.464	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	geen	2019	2018 ²
<u>WOOS: Techniepact</u>		2.275	1.825	1.375				geen	2019	2019
<u>WOOS: FODOK</u>	0	60	40					2014	2018	2018
<u>WOOS: Goed Worden, Goed Blijven (PO-Raad)</u>	1.685	3.089						geen ⁶	2018	2018
<u>SLOA/WOOS: Nederlands Gebarencentrum</u>	487	487	487	487	487	487	487	geen	2019	2018
<u>WOOS: Ouderorganisatie</u>	1.075	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	2014	2019	2018
<u>WOOS: PO-Raad diversen</u>	4.107	3.671						geen	geen ³	2018
<u>WOOS: Stichting Gedragswerk</u>	602	640	640	640	640	640	640	2015	2020	2018
<u>WOOS: Vensters PO</u>		330						2014	geen ³	2017
<u>WOOS: Onderwijsconsulenten (Stichting Ondersteuning Scholen en ouders)</u>	2.050	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	geen	2018	2018
<u>WOOS: Q voor besturen (PO Raad)</u>	748	2.245						geen ⁶	2018	2018
<u>Regeling lerarenbeurs voor scholing en zij-instroom</u>	0	0	0	6.000	12.000	12.000	20.000	2015	geen ³	2017
<u>Kaderregeling Subsidiering onderzoek en wetenschap: Pre COOL-onderzoek (NWO)</u>	375	375	375	375	375			2015	2019	2020
<u>WOOS: Regeling Cultuurbegeleider</u>		1.000	1.000	1.000	1.000			geen	2020	2020
<u>Overige beschikkingen op basis van WOOS/SLOA</u>	10.223	25.605	30.473	28.442	30.036	33.070	33.070	divers	divers	divers

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Totaal subsidie(regelingen)	87.272	100.041	93.584	97.563	104.282	106.441	114.941			

¹ Wettelijke grondslag op basis van de Wet op het primair onderwijs.

² De regeling wordt jaarlijks getoetst en opnieuw toegekend.

³ Betreffen kortlopende subsidies met een looptijd korter dan 4 jaar.

⁴ Dit betreft de bekostiging van academische ziekenhuizen.

⁵ Geen volgende evaluatie. Vanaf 2018 in lumpsum.

⁶ Evaluatie via monitor bestuursakkoord PO 2017.

Tabel Subsidies artikel 3 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
WOOS:										
Basissubsidie Stichting Kennisnet	12.300	12.580	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	2015	2020	jaarlijks ¹
ICT projecten (incl. transparantie)	3.293	6.200	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	geen	2017	Jaarlijks ¹
Pilot zomerscholen	8.750	9.000	0	0	0	0	0	2014	2017	2017
Overig totaal	27.170	37.752	37.705	37.755	37.963	38.878	38.878			
Bestaande uit:										
Regeling LAKS, Combo voor LAKS	473	474	474	474	474	474	474	2015	2017	jaarlijks ²
WOOS:										
Centrum Sociale Veiligheid	1.878	1.835	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	2014	2017	Jaarlijks ¹
Nederlands Jeugd Instituut	980	1.000	900	800	800	800	800	2015	2020	Jaarlijks ¹
Skills Netherlands	650	650	650	650	650	650	650	geen	2020	Jaarlijks ¹
Europees Platform	1.200	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	2014	2020	Jaarlijks ¹
Ingrado	1.197	590	550	550	550	550	550	2010	2020	Jaarlijks ¹
Kansengelijkheid	0	11.500	17.500	17.500	17.500	17.500	17.500	geen	2018	2020
Overige subsidies ³	20.792	20.603	15.531	15.681	15.889	16.804	16.804	Divers	Divers	Divers
Totaal subsidieregelingen	51.513	65.532	54.705	54.755	54.963	55.878	55.878			

¹ Subsidie wordt jaarlijks getoetst en verlengd.

² Regeling wordt jaarlijks verlengd (betreft jaarlijkse instellingssubsidie op basis van een bestuurlijke verplichting).

³ Onder meer subsidies voor excellente en zwakke scholen, loopbaanoriëntatie en -begeleiding, lerarenregister en het lerarenontwikkelingsfonds.

Tabel Subsidies artikel 4 (bedragen x € 1.000)											
Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaar) met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaar)	Einddatum subsidie (jaar) van de regeling	
Subsidierегeling praktijkleren	188.450	196.500	196.500	196.500	196.500	196.500	196.500	2018	2018	2019	
Permanent leren	0	0	0	196.800	196.800	196.800	196.800	geen	nmb	nmb	
Subsidierегeling Actieplan Laaggeletterdheid/Tel mee met taal	11.688	13.092	12.010	7.000	7.000	7.000	7.000	2015	2018	2018	
Pilots laaggeletterdheid	0	0	0	0	0	0	0	2015	2018	2018	
Loopbaanorientatie	737	1.900	1.700	1.300	1.300	1.300	1.300	2016		2017	
ROC Leiden	32.458	7.017	525	0	0	0	0	geen	nmb	2018	
Sectorplan mbo-hbo techniek	0	438	0	0	0	0	0	2017	2017	2018	
Overig totaal bestaande uit:	20.925	19.341	19.212	9.726	8.335	12.536	12.536				
Beoordeling kwaliteitsplannen/excellentieplannen	2.000	2.000	900	900	0	0	0	2017		2019	
Overig	18.925	17.341	17.212	8.826	8.335	12.536	12.536	divers	divers	divers	
Totaal subsidieregelingen	254.258	238.288	229.947	411.326	409.935	414.136	414.136				

Tabel Subsidies artikel 6 (bedragen x € 1.000)											
Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaar) met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaar)	Einddatum subsidie (jaar) van de regeling	
Regeling: Stimulering Beta/techniek	4.289	3.143						2014	2017	2018	
WOOS: Overige subsidies ≤ € 1 miljoen ¹	1.280	1.773	1.806	153	153	153	153	divers	divers	divers	
Totaal subsidieregelingen	5.569	4.916	1.806	153	153	153	153				

¹ In de reguliere beleidsdoorlichtingen van de verschillende begrotingsartikelen worden ook de subsidies van het betreffende begrotingsartikel verstrekt onder de WOOS doorgeleicht.

Tabel Subsidies artikel 7 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Regeling: Open en online onderwijs	1.027	1.000	1.600	2.000	2.000	2.000	2.000	Geen	2017	2022
WOOS: Overige subsidies ≤ € 1 miljoen¹	2.133	1.680	2.395	2.288	2.288	2.288	2.288	divers	divers	divers
Totaal subsidieregelingen	3.160	2.680	3.995	4.288	4.288	4.288	4.288			

¹ In de reguliere beleidsdoorlichtingen van de verschillende begrotingsartikelen worden ook de subsidies van het betreffende begrotingsartikel verstrekt onder de WOOS doorgelicht.

Tabel Subsidies artikel 8 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Subsidiebeschikking (WOOS) Duitsland Instituut Amsterdam	632							2015	Geen	2016
Subsidiebeschikking (WOOS) Neth-ER	600	600	600					2013		2018
Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur									Gezien aard regeling geen evaluatie voorzien ¹	
Nationale Unesco Commissie	211	196	196	196	196	196	196	Geen evaluatie voorzien		2022
Actieprogramma bevordering onderwijs- en onderzoeksmobiliteit naar Duitsland										2016
DutchCulture Beste Buren										2016
DutchCulture Future is Now										2016
Nationale Jeugdraad										2017
Stichting Lezen en Schrijven										2017
Overige incidentele subsidies	152	196	25	60	60	60	70	Geen evaluatie voorzien	Gezien aard regeling geen evaluatie voorzien ¹	2022
Model United Nations Simulations										2016
Unesco Free Press Unlimited										2016
Docentenuitwisseling Fulbright Center NWS										2018
Totaal subsidieregelingen	1.595	992	821	256	256	256	266			2019

¹ Vanwege het algemene, kaderstellende karakter van de WOOS en Kaderregeling heeft deze geen einddatum en is een evaluatie van doeltreffendheid als zodanig niet mogelijk. Evaluatie van verstrekte subsidies op basis van de regeling kan deel uitmaken van beleidsevaluaties. In de reguliere beleidsdoelstellingen van de verschillende begrotingsartikelen worden ook de subsidies van het betreffende begrotingsartikel verstrekt onder de WOOS doorgeleefd: de planning beleidsdoelstellingen is te vinden in de Beleidsagenda.

Tabel Subsidies artikel 9 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Regeling lerarenbeurs voor scholing en zij-instroom	115.534	123.175	122.642	122.648	118.656	118.656	118.656	2015	2017/2018	2018
WOOS: Impuls Lerarentekorten vo en wetenschap en techniek pabo	16.774	2.977	1.638					geen ¹		2018
Regeling versterken samenwerking lerarenopleidingen en scholen	17.418							geen ¹		2017
WOOS: Onderwijscoöperatie	3.015	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	geen ²		2022
WOOS: Promotiebeurs voor leraren (via NWO)	6.502	3.375						geen ²	2018/2019	2017
WOOS: Projecten professionalisering	1.092	3.700	2.000					geen ²	2019	2019
WOOS: Overige projecten	6.916	6.251	6.664	3.232	1.832	1.832	1.267	divers	divers	divers
Totaal subsidieregelingen	167.251	142.423	135.889	128.825	123.433	123.433	122.868			

¹ Resultaten zijn nog niet beschikbaar.

² Verantwoording vindt plaats via de jaarrekening of het jaarverslag van de subsidieontvangers.

Tabel Subsidies artikel 14 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Wet Specifiek Cultuurbeleid:										
Verbreden inzet cultuur	15.043	8.499	8.684	7.666	6.266	9.066	9.066	2013–2016	2018	jaarlijks
Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)	6.862	6.965	7.155	7.005	7.005	6.052	6.052	2016	2018	jaarlijks
Programma leesbevordering	3.476	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350	2015	2018	2020
Creatieve Industrie		1.805	1.975	1.975	1.975	1.975	1.975	Divers ¹	Divers ¹	Divers ¹
Monumentenzorg		1.321							2018	
Programma erfgoed en ruimte	2.567	3.462	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	2017 ²	2020	Divers ¹
Programma ondernemerschap	1.575							2015 ³	–	2016–2017
Specifiek cultuurbeleid	28.996	21.903	12.865	12.065	12.241	10.918	10.918	Divers ¹	Divers ¹	Divers ¹
Totaal subsidieregelingen	58.519	47.305	37.529	35.561	34.337	34.861	34.861			

¹ Bovenstaande subsidies zijn veelal programma's en activiteiten, die niet het karakter hebben van een subsidieregeling. Om die reden is niets ingevuld onder «laatste evaluatie», «volgende evaluatie» en onder «einddatum subsidie (regeling)». De middelen worden beschikt en verantwoord door het Ministerie van OCW op basis van de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid. De verantwoording bevat een activiteitenverslag of bestuursverslag en een financieel verslag of jaarrekening die voorzien is van een accountantsverklaring. Naast evaluatie is ook monitoring toegevoegd, omdat dit ook inzicht biedt in de voortgang en effectiviteit van beleid.

² In het kader van MoMo

³ De programma onderdelen van het programma Ondernemerschap (programma Cultuur Ondernemen, programma Leiderschap in Cultuur, programma Wijzer Werven) zijn in 2015 voor het laatst geëvalueerd. De projectsubsidie voor het programma Cultuur Ondernemen eindigt op 31 december 2016 en de projectsubsidie voor het programma Leiderschap in Cultuur eindigt op 31 december 2017.

Tabel Subsidies artikel 15 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Regelings op het Specifiek Cultuurbeleid	358	474	919	919	919	919	919	Geen ¹	1	1
Totaal subsidieregelingen	358	474	919	919	919	919	919			

¹ Bovenstaande subsidie bevat programma's en activiteiten die niet het karakter hebben van een subsidieregeling. Om die reden is niets ingevuld onder «laatste evaluatie», «volgende evaluatie» en onder «einddatum subsidie (regeling)». De middelen worden beschikt en verantwoord door het Ministerie van OCW op basis van de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid en de Mediawet 2008. De verantwoording bevat een activiteitenverslag of bestuursverslag en een financieel verslag of jaarrekening die voorzien is van een accountantsverklaring.

Tabel Subsidies artikel 16 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
<i>Kaderregeling subsidies</i>										
Stichting NLBIF	0	0	550	550	550	550	550	2014 ¹	2021	Geen ²
Naturalis Biodiversity Center	6.266	6.265	6.265	6.265	6.265	6.266	6.266	2014 ¹	2021	Geen ²
BPRC	8.359	9.608	9.608	9.608	9.608	9.609	9.609	2014 ¹	2021	Geen ²
NCWT/NEMO	3.393	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	2014 ¹	2021	Geen ²
STT	221	221	221	221	221	221	221	2014 ¹	2021	Geen ²
Nationale Coördinatie	1.352	5.017	5.902	5.718	6.126	6.425	6.425	2014 ¹	2021	Divers
Bilaterale samenwerking	1.500	0	0	0	0	0	0	2014 ¹	2018	2018
Subsidierегeling St. AAP	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	Geen	Geen ³	2033 ³
Totaal subsidieregelingen	22.123	25.509	26.944	26.760	27.168	27.469	27.469			

¹ Deze instellingen zijn onderdeel van het Nederlandse wetenschapsstelsel en zijn vanuit die rol meegenomen in het IBO wetenschappelijk onderzoek.

² Geen einddatum, betreft een langdurige exploitatiesubsidie.

³ Looptijd subsidie tot en met 2033 is vastgelegd in de subsidieregeling Stichting AAP.

Tabel Subsidies artikel 25 (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Subsidieregeling emancipatie 2011	5.985	4.295	1.623	786						
Subsidieregeling gender- en lhbtj-gelijkheid 2017-2022		2.933	1.991	2.620	3.406	3.406	3.416			2022 ¹
Totaal subsidieregelingen	5.985	7.228	3.614	3.406	3.406	3.406	3.416			

¹ Evaluatie van verstrekte subsidies op basis van de regeling kan deel uitmaken van beleidsevaluaties.

Bijlage 5. Evaluatie- en overig onderzoek

Art.nr. 1 Primair onderwijs			
	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Beleidsdoorlichting artikel 1	2021	2022
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Pre-cool onderzoek (NRO)	2009	2020
	Evaluatie Wet Eindtoets PO	2014	2018
	Effectstudie Pilot Tweetalig PO	2014	2019
	Bewegingsonderwijs: relatie sport, bewegen en leerprestaties (NRO)	2015	2018
	Evaluatie Passend Onderwijs lange termijn (NRO)	2015	2020
	Evaluatieprogramma passend onderwijs (NRO)	2015	2020
	Beheersing Nederlandse taal op basisscholen met Engels/Duits/Frans	2016	2018
	Onderzoek VVE innovatiecentra	2017	2020
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Monitor Techniekrapport	2012	2020
	Monitor Leerlingenvervoer	2013	2018
	Monitor Stimuleringsregeling Bewegingsonderwijs	2014	2018

Art.nr. 3 Voortgezet onderwijs

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Voortgezet onderwijs	2022	2022
1b.	Ander onderzoek doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Pre-cool onderzoek (NRO)	2009	2020
	Effectieve ouderbetrokkenheid (NRO)	2014	2018
	Evaluatie Wet centrale eindtoets en verplicht leerlingvolgsysteem	2014	2019
	Effectstudie Pilot Tweektalig PO	2015	2018
	Bewegingsonderwijs: relatie sport, bewegen en leerprestaties (NRO)	2015	2020
	Evaluatieprogramma passend onderwijs (NRO)	2016	2018
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Monitor Techniekrapport	2012	2020
	Monitor Leerlingvervoer	2013	2018
	Monitor Stimuleringsregeling Bewegingsonderwijs	2014	2018
	IPTO (Integrale PersoneelsTellingen Onderwijs)	2015	2018
	Monitoring experiment regelluwe scholen PO en VO	2015	2021
	Jaarlijks onderzoek groeps grootte in het VO	2013	2021
	Monitor experimenten doorlopende leerlijnen Vakmanschapsroute en Technologieroute	2014	2022
	Evaluatie nieuwe profielen vmbo	2015	2021
	Kansengelijkheid	2017	2018

Art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Art. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	2019	2019
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Analyse effectrapportage RMC	Jaarlijks	In april
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Positie schoolverlaters op de arbeidsmarkt (CBS)	Jaarlijks	september
	Arbeidsbarometer leraren MBO	Jaarlijks	April
	JOB-Monitor	2 jaarlijks	2019
	BPV monitor	2 jaarlijks	2019
	NLOF-EQF	2016	2019
	Monitor experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014–2022	2014	2022
	Ontwikkeling/ monitoring toetsen taal en rekenen	Jaarlijks	Voorjaar
	NRO Midterm review t.b.v. Beleidsevaluatie kwaliteitsafspraken	2016	2018
	NRO diverse kortlopende onderzoek n.a.v. beleidsactualiteit	jaarlijks	jaarlijks
	NRO kennisrotonde (jaarlijkse bijdrage)	2017	2020
	NRO evaluatie 2 beleidsinterventies in het mbo		
–	herziening kwalificatiestructuur	2017	2020
–	Doelmatigheid	2017	2021
	NRO Cross overs onderzoek	v.a. 2016 jaarlijks	2021
	NRO Onderzoek Prognoses Onderwijs-Arbeidsmarkt	2018	Dec 2019
	Monitor Tel mee met taal	2016	2018
	NRO onderzoek t.b.v. Programma Tel mee met taal	2016	2018

Art.nr. 6 Hoger beroepsonderwijs

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen Artikel 6 en 7 (hbo en wo)	2018	2019
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's N. v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Studentenmonitor (jaarlijks) (artikel 6, 7 en 11)	2016	2017
	Monitor Beleidsmaatregelen (jaarlijks) (artikel 6, 7 en 11)	2016	2017
	Medezeggenschapsmonitor (artikel 6 en 7)	2015	2018
	Monitoring en evaluatie experiment vraagfinanciering en pilots flexibilisering (artikel 6 en 7)	2016	2021
	Evaluatie experiment Flexstuderen (artikel 6 en 7)	2017	2022

Art.nr. 7 Wetenschappelijk onderwijs

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen Artikel 7	2018	2019
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Zie bij artikel 6		

Art.nr. 8 Internationaal beleid

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen N.v.t.		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Evaluatie Neth-ER.	2017	2017

Art.nr. 9 Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Onderzoek doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	2021	2021
1b.	Ander onderzoek doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Ramingen onderwijsarbeidsmarkt po, vo en mbo	2014	2017
	Arbeidsmarktbarometer	2016	2019
	Loopbaanmonitor	2016	2019
	Effecten van een masteropleiding op leraren (po, vo en mbo) en hun omgeving	2015	2018
	Integrale Personeelstelling VO (IPTO)	2016	2018
	Effect- en procesevaluatie Impuls leraren tekortvakken VO	2015	2018
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	TALIS Teaching and Learning International Survey	2016	2019

Art.nr. 11 Studiefinanciering

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Studievoorschot hoger onderwijs	2019	2020
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Monitoring studievoorschot hoger onderwijs	2015	2019

Art.nr. 12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	2017	2017
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 13 Lesgeld

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	N.v.t.		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 14 Cultuur

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Beleidsdoorlichting Artikel 14	2021	2021
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Effectmeting campagne cultuurtoerisme	2018	2018
	Evaluatie financieel instrumentarium monumentenzorg	2017	2018
	Evaluatie belastinguitgaven cultuur	2018	2018
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Onderzoek cultuurparticipatie (VTO) en mediagebruik (MediaTijd) SCP	Doorlopend	
	CBS Cultuurstatistiek / Maatwerk	Doorlopend	
	Factoren consument bij kopen/lezen van boeken (fysiek – digitaal)	2017	2018
	De invloed van de digitalisering op leesgedrag en leesvoorkeuren	2017	2018
	Monitor Cultuureducatie PO / Cultuureducatie met Kwaliteit 2017–2020	2017	2021

Art.nr. 15 Media

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Art. 15 media	2019	2020
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Evaluatie belastinguitgaven media	2018	2018
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Onderzoek toekomst journalistiek	2017	2018
	Klanttevredenheid aanbod tv-pakketten (deel mediamonitor)	2018	2018
	Diversiteit aanbod tv-pakketten (deel mediamonitor)	2018	2018

Art.nr. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Onderzoek en wetenschapsbeleid	2021	2021
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Evaluatie Rathenau Instituut	2017	2017
	Evaluatie NWO	2020	2020
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	n.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 25 Emancipatie

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Het bevorderen van emancipatie	2018	2018
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Emancipatiemonitor	Doorlopend	
	LHBTI-monitor	Doorlopend	
	Economische zelfstandigheid: Aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt jongeren	2016	2018
	Bedrijvenmonitor	2017	2017
	Effectanalyse Regenboogsteden	2017	2017
	Doorstroom Topvrouwen	2017	2017